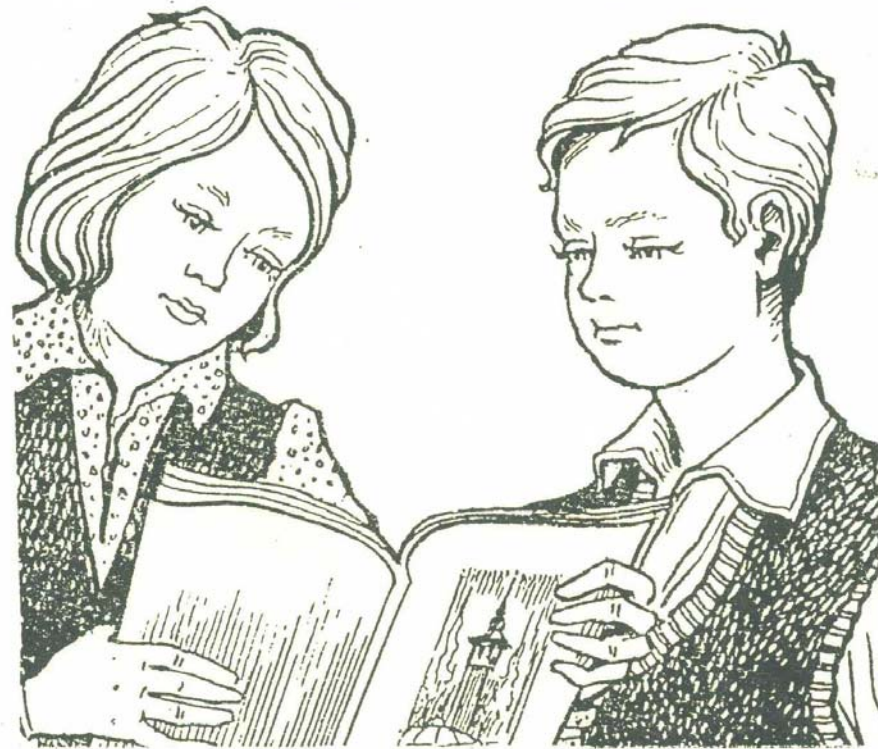

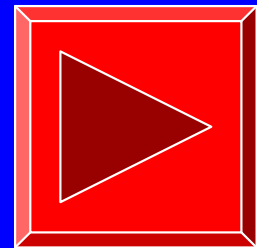
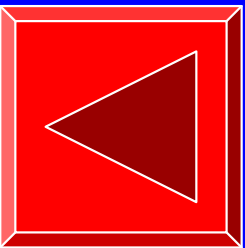
dr Karsai Ervin

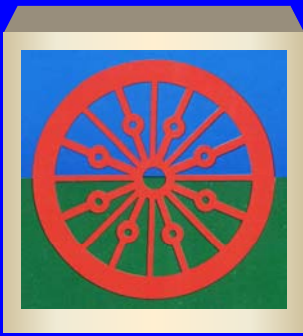
ROMANI SHIB CIGÁNY NYELV

Középfokú vizsga anyaga

1999.

ROMANI SHIB
**CIGÁNY NYELV
KÖZÉPFOKÚ VIZSGA ANYAGA
(79)**

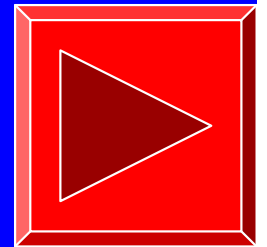
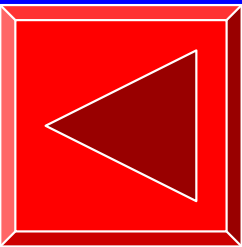
Írta:
dr Karsai Ervin

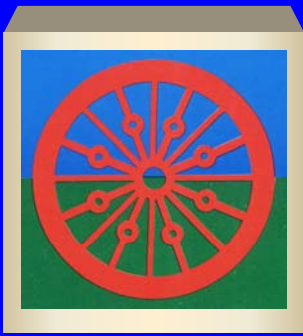
Kiadja:
**Anda Romani Kultúra Alapítvány
Medgyesegyháza
1999.**

Az Alapítvány célja a cigány nyelv és kultúra ápolása, iskolai és iskolán kívüli nyelvoktatás anyagainak és segédanyagainak a megírása, kiadása és terjesztése.

ISBN 963 9013 31 5

**OTP Bp. VII. Király u 47.
11707024-20312293**

BEVEZETŐ LECKE

A cigány nyelv hangjait a latin ABC betűivel jelöljük. Az egységes nemzetközi helyesírást a Cigány Világbizottság (Komitia Lumaki Romani) az 1971-es Kongresszuson fogadta el. Az egyes országok nem tartják be, saját írásjeleiket használják.

A cigány ÁBC:

a, b, c, **ch** (cs) á, **dy**(gy) e, f, g, h, **x** (hh, h' torokhang) i, j, k, **kh**, l, **ly**, m, n, ny, o, p, **ph**, r, s (sz), **sh** (s) t, **th**, ty, u, v, z, **zh** (zs) ritkán dzh (dzs)

A *hangsúly* általában az utolsó előtti szótagon van.

Helyesírásnál a kh, th, ph egy hangnak számít, nem lehet őket elválasztani : ka-thar (innen) ja-kha (szemek) stb.

Szótagolás: la-sho (jó) gi-na-vel (olvas) is-ki-ril (ír) be-shel (ül, lakik) vor-bi-sarel (beszél) ko-thar-ut-no (honnan való)

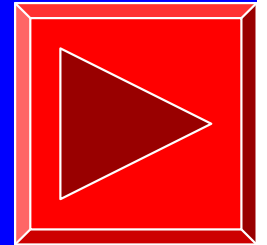
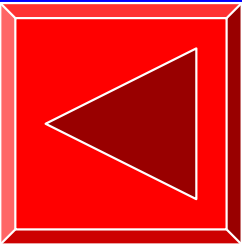
A szavak előtt a *határozott névelő* áll, hímnemben : o, nőnemben :e, többesszámban :ie. A vonatkozó esetben hímnemben : **ie**, nőnemben :**ia**, többesszámban mindkét nemben :**ie**. Az élettelen fogalmaknak nincs tárgyesete, csak vonatkozó esete. Élőlények: ember, állat.

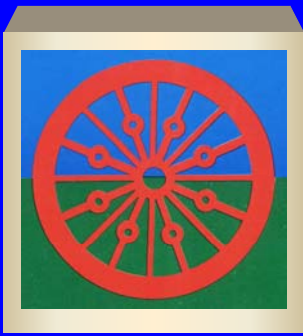
A mellékneveknél a szabályos alak esetében (*háromalakúak*) a hímnemben: **o**, nőnemben: **i**, többesben: **e** lesz a végződés. pl kalo (fekete) kalyi (fekete nn) kale (fekete tbsz) A birtokos melléknevek is háromalakúak.

A mobil mellékneveknél (*kétalakúak*) a hím és nőnem végződése: **o**, többesszámban a végződés : **i**. Pl. vuneto (kék hn,nn) vuneci (kékek tbsz) sunto (szent) sunci (szentek) stb.

A vonatkozó esetekben hímnemben és többesszámban -ne, nőnemben -na szócska kerül a szó végére: zelenone veshesa, dragone Devlesa (kedves Istennel) lungona shasa(hosszú lánnyal) *Igéknel* a számjegy a ragozási osztályt jelenti.

3

ANGLUNI LECKA

1. lecke

E SHKOLA

Kado kher si e shkola. Kadi shkola nyevij. Ande shkola si e mesalya, o skamin. Pe mesalya pashjol e kenyva (ginadyi), haj e irka. Ande vaza luludyi si. O sityari sityarel. Ame beshas pe skamina. Ame sam le sityarde. Vi o Petro sityindo shavo. Éva si e sityindi shej. Ame sityuvas ande shkola. O sityari pushel, ame phenas.

-Kon som me ? - pushel o sityari.

-Tu san Faragó Pál ! -phenas ame.

-So som me ?

-Tu san o sityari.

-Kon si Éva ?

-Éva si sityindi shej.

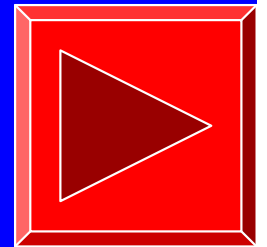
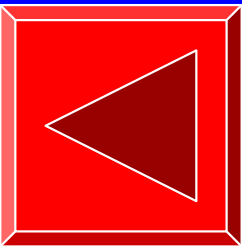
-Haj o shavo ?

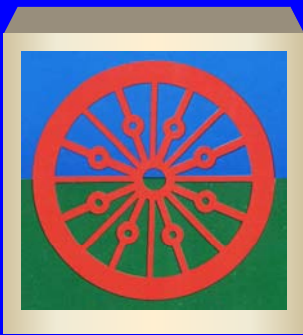
-O shavo sityindoj.

O sityari sityarel, ame sityuvas. Peter tordyol, Éva beshel. Me phenav, tume ashunen. Kon sityol ande shkola ? Kon sityarel ande shkola ? Kon tordyol, haj kon beshel ? So si pe mesalya ? Kon beshen pe skamina ? Pe mesalya si e nyevi kenyva (ginadyi), haj nyevi irka. Kado si skamin, kadi si mesalya. Vi me sityuvav, vi tu sityos ande shkola. Kon sityon ande shkola ? Kon phenel, kon ashunel ?

<i>Vorbi</i> (szavak)		e mesalya/i/	asztal
angluno/i/e	első	o skamin/a/	szék
e shkola /i/	iskola	e lecka	lecke
o kher/le kher	ház	kado/i	ez
si=j	van	nyevo/i/e	új
ande	ban, ba (nn)	ande	ban, ba /hn/
pe	ra, on (nn)	po	ra, on (hn)
pashjol /3/	fekszik	e irka	fűzet

4

e luludyi/a/	virág	sityarel/1/	tanít
sityol/3/	tanul	beshel/1/	ül, lakik
sityardo/i	tanított	o sityindo/e/	tanuló fiú
vorbil/4/	beszél	e sityindi/a/	tanuló lány
vorbisarel/1/	beszél	so som me ?	mi vagyok én ?
o shavo/e/	fiú	e shej/a/	lány
tordyol/3/	áll	ashunel/1/	hall
e kenyva/i/	könyv	e vaza	váza
o sityari/a/	tanító	ame	mi/mink
sam	vagyunk	pushel/1/	kérdez
kon som me ?	ki vagyok én ?	tu san	te vagy
haj	és/igen	phenel/1/	mond
kon	ki, kik	so	mi, mik

Kadi si e mesalya, kado si o skamin. Pe mesalya si e luludyangi vaza. Ande e vaza luludyi si. Ande vaza ruzha si. Po skamin si e kenyva haj vi e nyevi irka. Kon phenel ? Kon pushel ? Opre beshlas pe mesalya e muca. Po skamin beshel o zhukel.

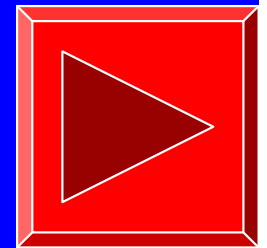
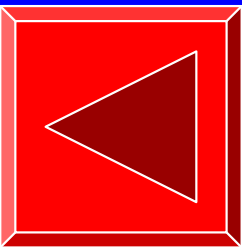
Vorbi :

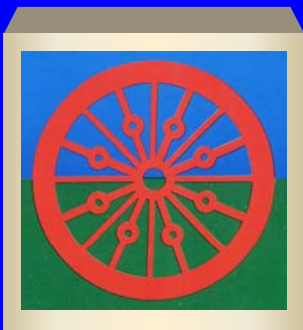
e ruzha	rózsa	opre	fel
e muca/i/	cica	o zhukel/a/	kutya
vi	is	ande e =andej	ban van

Gramatika (Nyelvtan)

1. Főnév: Élőlények, élettelen tárgyak, gondolati dolgok neve. A cigány főnevek élők, élettelenek, hím és nőneműek lehetnek. A főnevek nemét egyszám alanyesetben meghatározza a szó jelentése (természetes nem) a szó végződése (nyelvtani nem) és a jelentés és végződés együttesen.

<i>élő</i>		<i>élettelen</i>	
<i>hímnem</i>	<i>nőnem</i>	<i>hímnem</i>	<i>nőnem</i>
phral (testvér)	pheny(nővér)	vudar(ajtó)	bár(kert)
shavo(fiú)	shej(lány)	shero(fej)	shuri(kés)
sastyari(orvos)	romnyi(asszony)paji(viz)	mesalya(asztal)	

papo (nagyapa)	mami(n.anya)	kokalo(csont)
shavoro(gyerek)	krajasica	zido (fal)
zhutori (ügyvéd)	krajaskinya	guglipe (édesség)
gornyiko(csősz)		guglimato(édesség)

Többesszámban:

phral(a)	phenya	vudara	bara
shave	sheja	shere	shura
sastyara	romnya	paja	mesalyi
papura	mamuri	kokala	
shavora	krajasici	ziduri	
zhutora	krajaskinyi	guglipura	
gornyikura		guglimatura	

Rendhagyó többesszáma van az egyszótagú himnemű szavaknak:

o vast/le vast	kéz	o kan/le kan	fül
o grast/le grast	ló	o mas/le mas	hús
o rom/le rom	cigány	o shax/le shax	káposzta
o kasht/le kasht	fa	o barr/le barr	kő

Csak többesszámban használatos: love (péNZ) bal (haj)

Többesszámban rövidülés jöhet létre:

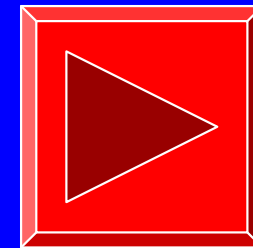
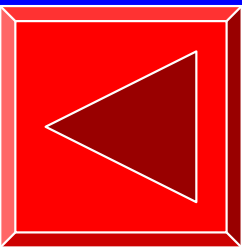
e phabaj/le phaba	alma	e patrin/le patra	levél
e sostyin/le sostya	gatyá	o karfin/le karfa	szeg

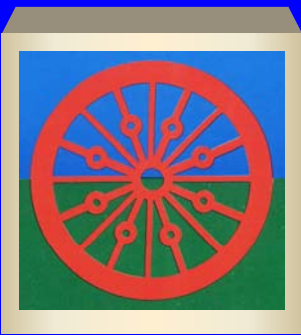
Nőnemű szavaknál többesszámban lágyulás lép fel:

e phal/le phalya	deszka	e bul/le bulya	fenék
e ril/le rilya	szellentés	e mol/le molya	bor
e kat/le kattya	olló	e zen/le zenya	nyereg

Csak egyes számban használatos:

o dyi lélek more/mo te, barátom

Rövidebb alakot is felvehetnek:

e dej	anya	la da	anyát
e shej	lány	la sha	lányt
e pheny	nővér	la pha	nővért

A pe/po/mo/-ipo/-imo végződésű hímnemű szavak elvont fogalmak, melyeknél a többesszám csak ritkán használatos, -ura/-uri végződést kapnak. Az idegenből átvett szavaknál is hasonlóan.

guglipe	édesség	nasvalipe	betegség
dilipe	bolondság	godyaveripe	okosság
cumivo	cumi	cumivura	cumik
hajovo	hajó	hajovura	hajók

A -mata/mato végű szavaknál:

guglimato	édes anyag	guglimatura	édes anyagok
kerimato	csinálmány	kerimatura	csinálmányok

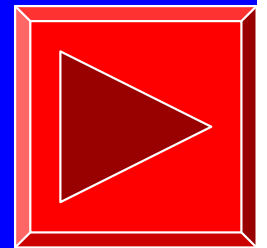
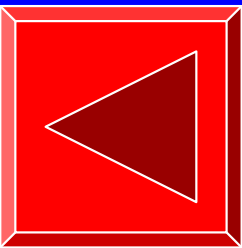
Személyes névmások:

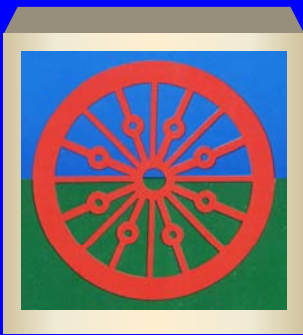
me	én	ame	mi
tu	te	tume	ti
voj	ő	von	ők

Megszólítás és megszólító eset:

A cigányban nincs külön tegező és magázó alak. A *tu* személyes névmás egyaránt fordítható te-nek és ön-nek is. A *sar san* jelenti hogy van, hogy vagy, hogy vagytok-at is. A *more/mo* szót a beszélő a magánál idősebb vagy megtisztelt személy esetén használjuk. Jelentése testvér.

A megszólító eset élőlényekre vonatkozik, de előfordulhat élettelen dolgok megszemélyesítésénél is, pl. mesékben.
pl. Devla ! Istenem ! roma ! (cigány) romale ! (cigányok)

Egyesszámban a többesszám alakja a megszólító eset, többesszámban *-ale* végződést kap. A főnév jelzője is többesszámba kerül. Pl *chorre roma ! szegény cigány !*

Az ige :

Az ige cselekvést, történést, létezést fejez ki

Igeragozási osztályok:

1. Cselekvő igék : *-el, -sarel, -inel, -arel* (1) végződésűek

-ij/il (4) *-oj/ol*(5) *-uj/ul*(6) végű mobil igék

2. Személytelen igék: *-al* végűek (2)

3. Szenvedő igék: *-ol* végűek (3)

4. Középalakos igék : *-ajvel, -sajvel* (1) végűek

5. Ható igék : *shaj* szócska kerül az ige elé

6. Visszaható igék : az ige után *man* (engemet) *tut* (téged) *pes*(magát) *amen* (minket) *tumen* (titeket) *pen* (magukat) visszaható névmásokat kell tenni.

7. Műveltető igék : az ige után *-av-* kötőszócska lép be

8. Gyakorító igék : az ige után a *kerel*(csinál) ige alakjai lépnek be: *nashakerel* (szaladgál) *phirkerel* (járogat)

A létige ragozása:

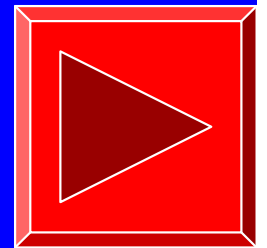
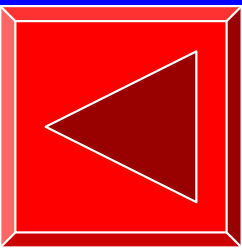
me som	én vagyok	ame sam	mi vagyunk
tu san	te vagy	tume san	ti vagytok
voj si	ő van	von si	ők vannak

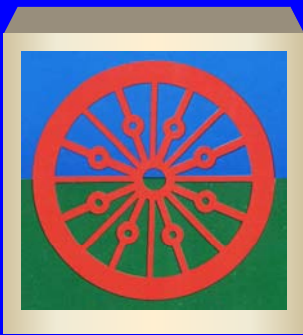
A létigét mindig ki kell tenni, de helyettesíthető a jellegzetes cigány kopulával : magánhangzó után : *j* , mássalhangzó után : *i*

. *kalo si=kaloj fekete van dur si=duri messze van*
so si=soj mi van kon si=koni ki van

Igeragozások:

me	kerav	bokhajvav	trajinav
tu	keres	bokhajves	trajines
voj	kerel (csinál)	bokhajvel (éhezik)	trajinel (él)

ame	keras	bokhajvas	trajinas
tume	keren	bokhajven	trajinen
von	keren	bokhajven	trajinen
me	sityuvav	losshav	vorbij
tu	sityos	losshas	vorbis
voj	sityol (tanul)	losshal (örül)	vorbil (beszél)
ame	sityuvas	losshas	vorbisaras
tume	sityon	losshan	vorbis
von	sityon	losshan	vorbis
me	getoj	bunuj	vorbisarav
tu	getos	bunus	vorbisares
voj	getol(készít)	bunul(megbán)	vorbisarel(beszél)
ame	getosaras	bunusaras	vorbisaras
tume	geton	bunun	vorbisaren
von	geton	bunun	vorbisaren

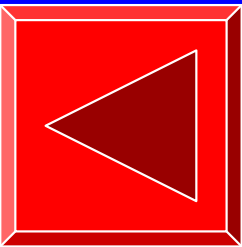
Az **ij/il uj/ul oj/ol** végű igék átalakíthatók **-sarel** végűvé **sar-**beiktatásával. Pl.: iskiril=iskirisarel (ír)

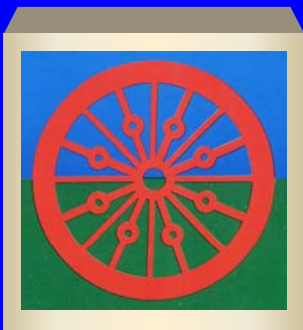
Előljárók:

<i>ando</i>	ba,be,ban,ben	hímnemű	<i>ando kher</i>	házban
<i>ande</i>	ba,be,ban,ben	nőnemű	<i>ande mesalya</i>	asztalban
<i>po</i>	ra,re,on,en,	hímnemű	<i>po kher</i>	házon
<i>pe</i>	ra,re,on,en	nőnemű	<i>pe mesalya</i>	asztalon
	<i>ande mesalya si</i>	= andej mesalya	<i>asztalban van</i>	
	<i>pe mesalya si</i>	= pej mesalya	<i>asztalon van</i>	

A névelő:

Határozott: hímnemben : o vonatkozó esetben: le
nőnemben : e " " la
többesszám: le " " le
Határozatlan: jekh egy unyi néhány

A szórend:

Előbb alany, állítmány, majd a többi mondatrész. A vi (is) chi (nem, sem) kaj (hol, hová) elől állnak.

Vi me zhav tusa (én is megyek veled)

Chi me chi zhav tusa (Én sem megyek veled)

Kaj kerdine e butyi ? (Hol dolgoztak?)

Butyi. Munka.

1. Feleljünk a kérdésekre !

Si o kher nyevoj ? Ova, si.

Kon tordyol ande shkola ? O sityari tordyol ande shkola.

Kon beshel po skamin ? Po skamin beshel o Peter.

So si ande vaza ? Ande vaza luludyi si.

Kon vorbil ande shkola ? Ande shkola o sityari vorbil.

Kon vorbin ande shkola ? Ande shkola le sityarde vorbin.

2. Fordítsuk le az alábbi mondatokat!

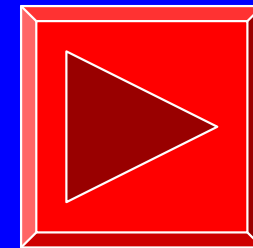
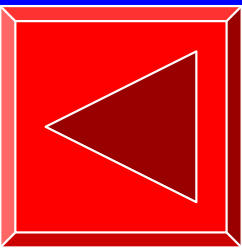
Ülök a házban és tanulok. Péter és Éva is tanulnak. A tanító kérdez, és mi mondjuk. A virág a vázában az asztalon van. Az asztal és a szék a házban van. Ki ül a széken ? Mi van az asztalon ? A macska az asztalon áll. A tanító az iskolában tanít. Az asztalon van a könyv.

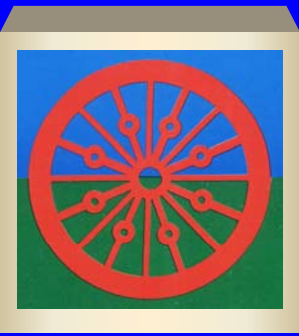
DUJTO LECKA

2. lecke

O KHER HAJ E SOBA

O kher baroj haj shukari. Ando kher si mesalya, skamin, phabardyi, pato, shifonyi, vudar, felyastra. Soskoj o kher ? O kher uchoj haj bulhoj. Kaj si e mesalya ? E mesalya kaj e felyastra si, kaj si le skamina. Le skamina si mashkar e mesalya haj zido. Po zido kipura si. Pasha o zido paturaj. O zido ando kher parnoj. Vi o chardako (plafono) parnoj. Pasha o pato cino

colo si. So si po vudar ? Soskij e mesalya ? Po vudar firhango si. E mesalya barij, haj lungoj. O skamin ande soba si ? Ova, o skamin ande soba si. Kothe si e mesalya ? Na, e mesalya kathe si, pe phuv. Lungo pato si pasha o zido.

Vorbi:

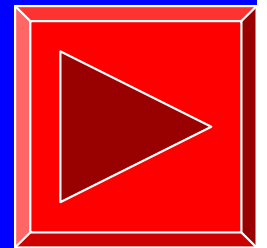
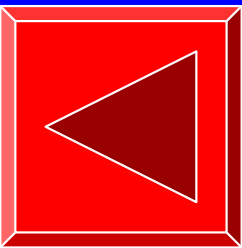
baro/i/e	nagy	mashkar	között
shukar	szép	o zido/ura/	fal
e lampa/i/	lámpa	o kipo/ura/	kép
e phabardyi/a/	lámpa	parno/i/e	fehér
o pato/ura/	ágy	o chardako/ura/menyezet	
o shifonyi/a/	szekrény	pasha	mellett
o vudar/a/	ajtó	o colo/ura/	szőnyeg
e felyastra/i/	ablak	o firhango/ura/függöny	
ucho/i/e	magas	lungo/o/i	hosszú
sosko/i	milyen	cino/i/e	kicsi
bulho/i/e	széles	e soba	szoba
kaj	hol,hova, ahol	kathe	itt,ide
na	nem	kothe	ott,oda
naj=na si	nincs	e phuv/a/	föld

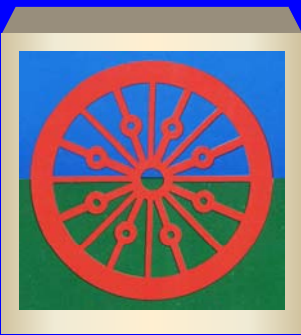
Ande soba

Ande soba beshel o sityari po skamin. Peter haj Jovano beshen po pato. O sityari vorbil, ame ashunas. Ame akanak chi sityuvas, numa vorbisaras. Peter si ucho shavo, ternoj haj biromnyakoj. Éva si aba bari shej, chachi zhulyi. Jovano vojako manushi. Petro lasho vortakoj. Éva shukar shej si. Vi me ande soba beshav pasha o sityari. Me chi zhav ande soba, me zhav ando gav.

Vorbi:

ashunel/1/	hall	akanak	most
chi	nem, sem	numa,feri	csak
o shavo/e/	fiú	e shej/a/	lány

terno/i/e	fiatal	vojako/i/e	vidám
o manush/a/	ember	lasho/i/e	jó
chacho/i/e	igazi	e zhulyi/a/	nő
o gav/a/	falu	o vortako/cha/	barát
biromnyako	nőtlen	zhal	megy

Gramatika:

1. Melléknév:

Tulajdonságot, milyenséget, minőséget kifejező szó.

a, Egyalakúak: shukar (szép) godyaver (okos) nasul (rossz)

b, Kétalakúak a mobil melléknevek, hím és nőnemben o végződésük van, többesszámban i végződést kapnak:

vuneto/vuneto	kék	vuneci	kékek
zeleno/zeleno	zöld	zeleni	zöldek
sunto/sunto	szent	sunci	szentek

A vonatkozó esetekben hímnemben és többesszámban *-ne*, nőnemben *-na* végződést kapnak: zelenone vudaresa (zöld ajtóval) satrone dromesa (vasúttal) sastruna chiriklyasa (vasmadárral) lungone dromenca (hosszú utakkal)

c, Háromalakúak : hímnemben -o, nőnemben -i (lágylás is fellép) többesszámban -e a végződésük. Pl. kalo/kalyi/kale (fekete) parno/parnyi/parne (fehér) A birtokos melléknevek is háromalakúak : shavesko/i/e (fiúnak a) kasko/i/e (kié)

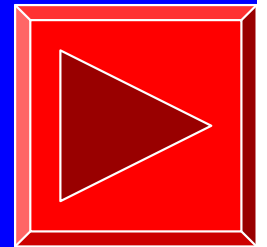
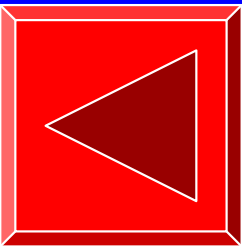
Több jelző közül a kiemelni kívántakat thaj(meg) haj (és) kötőszóval kötjük össze: O sityari uchoj, godyaveri haj ternoj. (A tanár magas, okos és fiatal.)

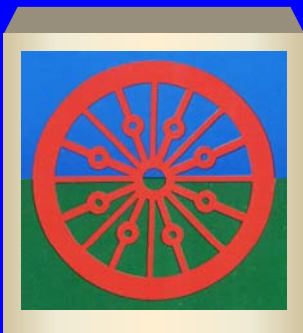
2. A *kaj* (nál,nél,hoz,hez, ahol, ahova,ahhoz) *mashkar* (között) pasha (mellett) :

Kaj o kher háznál kaj e mesalya asztalnál

Me zhav kaj o kher. Megyek a házhoz.

Zhav kaj e mesalya. Megyek az asztalhoz.

Mashkar le mesalyi si o skamin. Az asztalok között van a szék.
Mashkar amende si. Közöttünk van.
Pasha o kher si e mesalya. A ház mellett van az asztal.

3. A tagadás:

chi som	nem vagyok	chi zhav	nem megyek
chi san	nem vagy	chi kerav	nem csinállok
naj	nincs	chi zhal	nem megy
na kothe si	nem ott van	naj kothe	nincs ott

Az igéket mindig *chi*-vel tagadjuk, a névszótakat *na*-val.

Kettős tagadás: chi xalom adyes khanchi (nem ettem ma semmit) chi me chi zhav tumende (én sem megyek hozzátok)

4. Kérdőszók:

Alanyeset	kon (ki)	so (mi, mik)
Tárgyeset	kas	so
Részeseset	kaske	soske
Helyhateset.	kaste	soste
Távolító	kastar	sostar
Eszközhat.	kasa	sosa
Birtokos I.	kasko/i/e	sosko/i/e
Birtokos II.	kas si	so si

(A birtokos I. birtokos melléknév, kérdése kié, mié, kinek a, minek a, a birtokos II. a birtokviszony, létige +tárgyeset)

Pl. le shavesko grast a fiúnak a lova
le shaves si grast a fiúnak van lova

Butyi:

1. Feleljünk állító mondatokkal !

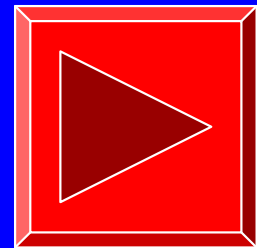
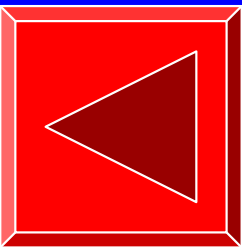
Si ande soba skamin ? Ova, si.....

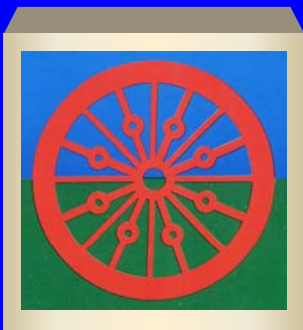
Si pe mesalya vaza ? Ova, si.....

Si pasha o zido pato ? Ova, si.....

Feleljünk tagadó mondatokkal !

Si ando kher mesalya ? Na, ando kher naj mesalya.

Si pe mesalya vaza ? Na, pe mesalya naj vaza.
Si pe phuv lampa ? Na, pe phuv naj lampa.

Feleljünk a tárgyak megnevezésével !
So si baro haj uchoj ?
Koni ando kher ?
Soj pe mesalya ?
Soj po zido ?
Kon tordyol kothe ?

Feleljünk a tulajdonság megnevezésével !
Soskoj kado kher ? sosko/i milyen
Soskij e mesalya ?
Soski lampa si ando kher ?

Feleljünk a hely megnevezésével !
Kaj si e mesalya ? Kaj si o pato ? Kaj beshel o sityari ? Kaj
beshen le sityarde ? Kaj si o firhango ? Kaj si e phabardyi ? Kaj
zhas ? O shavo kaj sityol ? O sityari kaj sityarel ?

Fordítsuk le !
Péter és Lina beszélnek. Mi halljuk. Én magas vagyok. Te fiatal vagy. Éva már nagy lány. A fiú tanul az iskolában. A fiú az asztal mellett ül. Milyen ez a ház ? Mi van a falon ?

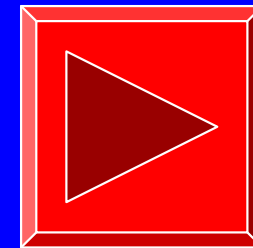
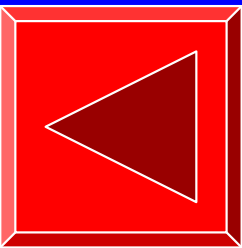
TRITO LECKA

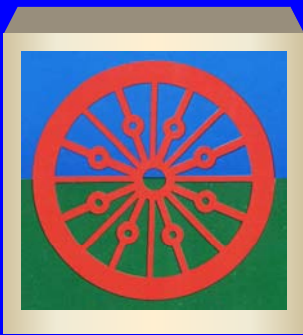
3. lecke

PE VULYICA

Jovano haj me zhas pe vulyica. Pál phirel ande shkola. Adyes shukar vrama si. Ame vorbisaras. Avel o sityari. Ame dyes das leske.

-Lasho dyes raja sityara ! - phenas ame.

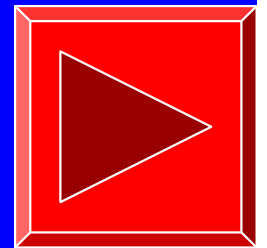
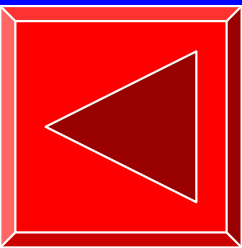
-Láshoj tumaro dyes ! - phenel o sityari. So keren tume ?
-Zhas ame lokhes ande kadi lashi vrama, haj dikhas e vulyica,
le manushen. Zurales lashi vrama si adyes.
-Me sidyarav, zhav aba khere. Ashen Devlesa !
-Devlesa raja sityara !
Voj zhal khere, ame majdur ashas pe vulyica. Jovano phenel:
-Jekh thaj jekh kodol duji. Jekh kenyva haj jekh kenyva kodol
duj kenyvurij.
-Jekh thaj duj skamina si trin skamina.
-Hatyares so me phenav ?
-Hatyarav, ova, muro vortako, me aba zhanav te ginavav.

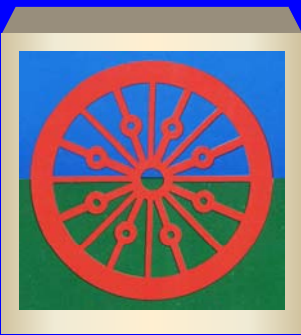
Vorbi:

trito	harmadik	e vulyica/i/	utca
phirel/1/	jár	adyes	ma
e vrama/i/	idő	avel/1/	jön
dyes del	köszön	o dyes/le dyes	nap
leske	neki,részére	o raj/le raj	úr
tumaro/i	tiétek	kerel/1/	csinál
lokhes	lassan	lokhes zhal	sétál
dikhel/1/	néz,lát	zurales	nagyon
sidyarel/1/	siet	khere	haza,otthon
ashel/1/	marad	majdur	tovább
jekh	egy	thaj, haj	meg,és
kodol	azok	kadal	ezek
hatyarel/1/	ért,érez	ova,haj	igen
muro/i	enyém	o vortako/cha/	barát
zhanel/1/	tud	ginavel/1/	olvas

Köszönések:

Baxtalyi detehara	szerencsés reggelt
Lashoj tyo dyes	jó napodat
Lasho dyes te del o Del	Jó napot adjon Isten
Lashi ratyi	Jó estét, jó éjszakát
Ash/ashon Devlesa	Maradj/maradjatok Istennel

Zha/zhan Devlesa Menj/menjetek Istennel
T'aves baxtalo /i Legyél szerencsés
T'aven baxtale Legyetek szerencsések
Baxt thaj zoř thaj sastyipe Szerencsét,erőt,egészséget

Gramatika:

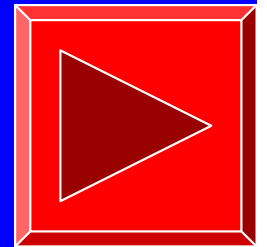
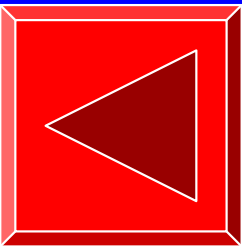
A Birt. I. a birtokos melléknevet jelent, háromalakú melléknév, a Birt. II. a birtokviszonyt jelenti, amely tárgyeset +létige.

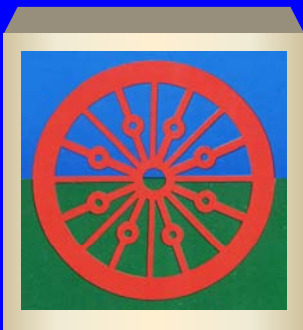
birtokviszony=tárgyeset (élettelennél vonatkozó eset) + létige
Pl. le shaves si a fiúnak van la romnya si az asszonynak van

Főnévragozás esetekkel
hímnem élő

	<i>egyesszám</i>	<i>többszám</i>		
Alany	o phral (fivér)	o shavo (fiú)	le phral	le shave
Tárgy.	le phrales	le shaves	le phralen	le shaven
Részes	le phraleske	le shaveske	le phralenge	le shavenge
Hely.	le phraleste	le shaveste	le phralende	le shavende
Távol.	le phralestar	le shavestar	le phralendar	le shavendar
Eszk.	le phralesa	le shavesa	le phralenca	le shavenca
Hívó	phrala !	shave !	phralale !	shavale !
Birt. I.	le phralesko/i	le shavesko/i	le phralengo	le shavengo
Birt. II.	le phrales si	le shaves si	le phralen si	le shaven si

Al.	o sityari (tanító)	o papo (nagyapa)	le sityara	le papura
Tár.	le sityares	le papos	le sityaren	le papon
Ré.	le sityareske	le paposke	le sityarenge	le paponge
He.	le sityareste	le paposte	le sityarende	le paponde
Táv.	le sityerestar	le papostar	le sityarendar	le papondar
Hí.	sityara !	papona !	sityarale !	paponale !
Bi. I.	le sityaresko	le paposko	le sityarengo	le papongo
Bi. II.	le sityares si	le papos si	le sityaren si	le papon si

hímnem élettelen
egyesszám *többszám*

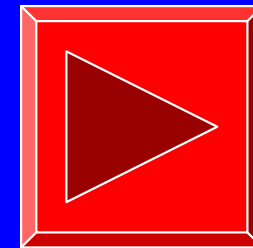
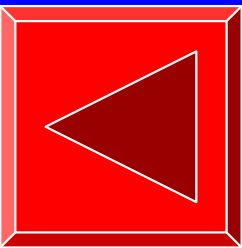
Al.	o barr (kő)	o paji (víz)	le barr(a)	le paja
Tár.	o barr	o paji	le barr	le paja
Ré.	le barreske	le pajeske	le barrenge	le pajenge
He.	le barreste	le pajeste	le barrende	le pajende
Táv	le barrestar	le pajestar	le barrendar	le pajendar
Esz.	le barresa	le pajesa	le barrenca	le pajenca
Bi.I.	le barresko	le pajesko	le barrenge	le pajengo
Bi.II.	le barres si	le pajes si	le barren si	le pajen si

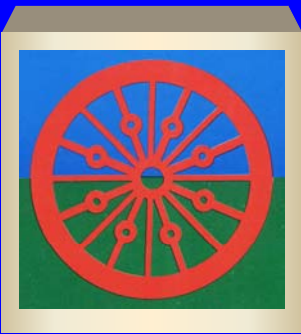
Al.	o kokalo (csont)	o zido (fal)	le kokala	le zidura
Tá.	o kokalo	o zido	le kokala	le zidura
Ré.	le kokaleske	le zidoske	le kokalenge	le zidonge
He.	le kokaleste	le zidoste	le kokalende	le zidonde
Táv	le kokalestar	le zidostar	le kokalendar	le zidondar
Esz.	le kokalesa	le zidosa	le kokalenca	le zidonca
Bi.I	le kokalesko	le zidosko	le kokalengo	le zidongo
Bi.II	le kokales si	le zidos si	le kokalen si	le zidon si

Hasonlóan ragozódnak a shelo (kötél) gumivo (gumi) guglipe (édesség) guglimato (édes anyag) szavak is.

nőnem élő
egyesszám *többszám*

Al.	e romnyi (asszony)	e shej(lány)	le romnya	le sheja
Tá.	la romnya	la sha	le romnyan	le shejan
Ré.	la romnyake	la shake	le romnyange	le shejange
He.	la romnyate	la shate	le romnyande	le shejande
Táv	la romnyatar	la shatar	le romnyandar	le shejandar
Esz.	le romnyasa	la shasa	le romnyanca	le shejanca
Hív	romnya !	sheja !	romnyale !	shejale !

Bi.I. la romnyako la shako le romnyango le shejango
Bi.II. la romnya si la sha si le romnyan si le shejan si

Hasonlóan ragozódnak a : drabarica (jósno) drabarkinya (jósne)
raca (kacsa) szavak is.

nőnem élettelen

egyesszám

többszám

Al. e bar(kert)	e luludyi (virág)	le bara	le luludya
Tá. e bar	e luludyi	le bara	le luludya
Ré. la barake	la luludyake	le barange	le luludyange
He. la barate	la luludyate	le barande	le luludyande
Táv. la baratar	la luludyatar	le barandar	le luludyandar
Esz. la barasa	la luludyasa	le baranca	le luludyanca
Bi.I. la barako	la luludyako	le barango	le luludyango
Bi.II. la bara si	la luludya si	le baran si	le luludyan si

Hasonlóan ragozódnak : rota (kerék) mesalya (asztal) phuv
(föld) kalca (nadrág) stb. szavak is.

2. Az állítmány:

A mondat állítmánya rendszerint az ige önmagában. A si (van)
főnévi vagy melléknévi kiegészítővel együtt alkot állítmányt.

a, Petro zhal khere. Péter megy haza.

Ame sam le barvale. Mi vagyunk a gazdagok.

Voj ginavel ginadyi. Ő olvas könyvet.

b, Jovano *si* baro = Jovano baro*j*. János nagy.

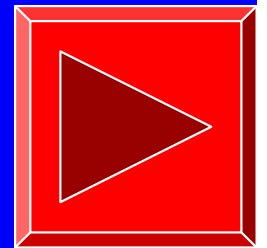
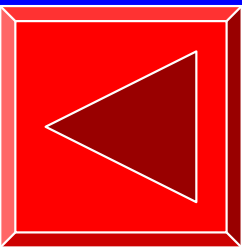
O kher si ucho. = O kher ucho*j*. A ház magas.

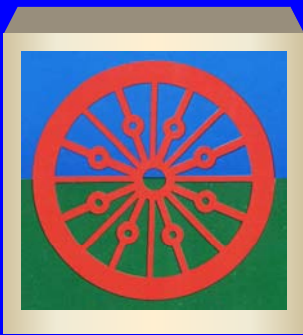
Kadi shej shukar si. = Kadi shej shukar*i*. Ez a lány szép.

Pasha e mesalya si = Pashaj e mesalya. Asztal mellett.

3. A tárgyeset:

A tárgyeset élettelen esetében megegyezik az alanyesettel,
élőnél hímnemben egyesszámban -es/os , többszámban -

en/on végződést .kap, nőnemben egyesszámban -a
többesszámban -an végződésűek. Kivétel:mulo (halott)
A tárgyeset létigével alkotja a birtokviszonyt:
hímnemben egyesszámban -es + si többesz. -en + si
nőnemben " -a + si " -an + si
Pl. le baran si (kerteknek van) le pajen si (vizeknek van)
la mesalya si (asztalnak van) la romnya si (asszonynak van)

Butyi:

Feleljünk az olvasmány alapján a kérdésekre !

Kon zhal pe vulyica ? Kon del dyes ? Kon phenel lasho dyes ?
Soski vrama si ? Janosh so kerel ? Kon zhal lokhes pe vulyica ?
Kon ginavel ? Kon zhanel e lecka ? Kaj zhal o sityari ? Kon si
pe vulyica ?

Fordítsuk le !

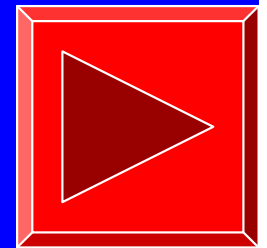
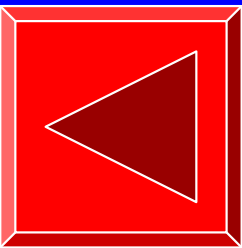
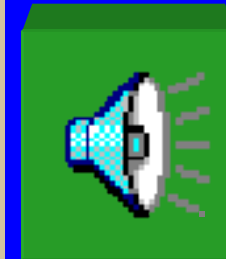
Sétálok az utcán. Nézem a házakat és az embereket. Ma nagyon szép idő van. Nagyon sietek haza. Én már tudok olvasni. Az utca ahol megyek széles és hosszú. Számolom (olvasom) a házakat az utcán.

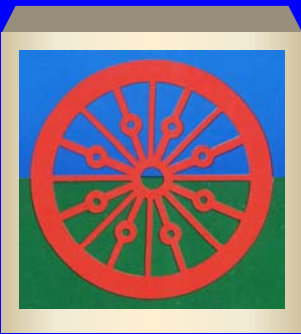
SHTARTO LECKA

4.lecke

KRUJAL O KHER

Pasha o kher si e bar. Ame beshas tela o kasht, pashaj e mesalya. Vi adyes lashi tati vrama si. Kon beshel pasha amende, avel kathe. Me zhav kaj o vudar, haj avri putrav. Adyes kurko si, chi trubul te zhas ame ande butyi, ande shkola. Adyes chi sityuvas, chi iskirisaras e lecka. Petro ginavel lashi ginadyi (kenyva) haj lil iskiril.

-Anav vi tuke jekh lashi kenyva, te ginaves la ! - phenel o tata. Jovano (Janosh) avel.

- Lashoj tumaro dyes shavale, romale, vortakale !

-Vi tut mure phrala ! So si ?

-Lashi vrama si, zhutij tuke jekh cerra kathej ande bar.

-Mishtoj !

O shavo avel andre perdal po vudar, haj tele beshel po skamin, pashaj e mesalya.

-De shukari kadi bar ! - phenel o shavo.

-Shukari, ke but kasht si ande bar.

-Sode kasht si ande bar ?

-Chi zhanav sode si, hajkam deshupanzh si.

-Si pe kasht ambrola, phaba, prunyi, chireshi.

-Si, vi drakha si ande bar. Manges phabaj ?

-Ova, mangav jekh, te zumavav la.

Pashaj e mesalya jekh koshnica. O shavo xutyilel la, haj zhal kaj le phabengo kasht. Shingrel tele phaba, anel Jovanoske. Jovano opre lel jekh, haj xal la.

-De lashij kadi phabaj !

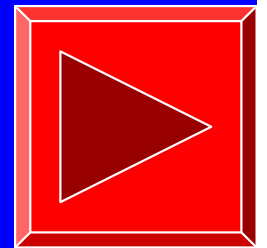
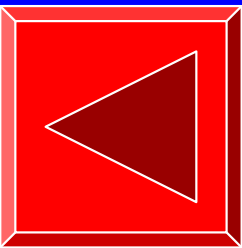
Apol kiden duj koshnicanca phaba, haj o Jovano phenel:

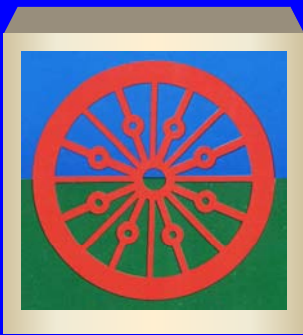
-Me aba zhav khere, ashon Devlesa !

-Devlesa muro shavo, najis tuke o zhutipe !

Vorbi:

e bar/a/	kert	krujal	körül
kon	ki, aki	amende	nálunk
beshel/1/	ül, lakik	o kasht/le kasht fa	
vi tut	neked is	adyes	ma
lashi vrama	jó idő	pasha	mellett
avel/1/	jön	kaj o vudar	ajtóhoz
putrel/1/	nyit,bont	avri	ki,kint
kathe	itt, ide	kothe	ott,oda
kurko /e/	vasárnap	trubul/6/	kell
te zhas	mennünk	iskiril/4/ iskirisarel/1/	ír
ginavel/1/	olvas, számol	o lil/le lil	levél

te ginaves la	olvasd azt	phenel/1/	mond
shavale, romale, vortakale	emberek,gyerekek megszólítása		
o phral/le phral	testvér	zhutil/4/	segít
jekh cerra	egy keveset	mishtoj	jól van
andre avel	bejön	perdal po	-on keresztül
sode	mennyi	chi zhanel	nem tud(ja)
hajkam	talán	deshupanzh	tizenöt
o ambrol/a/	körte	e phabaj/le phaba	alma
e prunya/i/	szilva	e drakh/a/	szőlő
mangel/1/	kér	anel/1/	hoz
te zumavel/1/	kóstoljon	e koshnica/i/	kosár
xutyilel/1/ la	fogja azt	kaj	hoz,hez,nál,nél
phabengo kasht almafa		shingrel/1/	szakít
opre lel/1/	felvesz	apol	aztán
kidel/1/	szed	xal/R/	eszik
khere	haza,otthon	ashel/1/ ashol/3/	marad
o vortako/a/	barát	najis tuke	köszönöm neked

Gramatika:

1.Főnévképzés

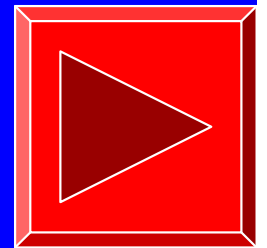
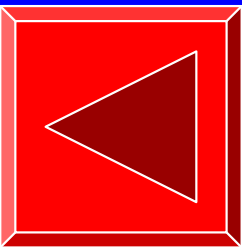
-ari/a/ képző a foglalkozásokat jelentő hímnemű főnevek képzője, pl. mesalyari (asztalos) drabari (jós) sityari (tanító) sastyari (orvos,gyógyító) veshari (erdész) lovari (lókupec) churari (késes) balajari (teknős) malyari (mezőőr)

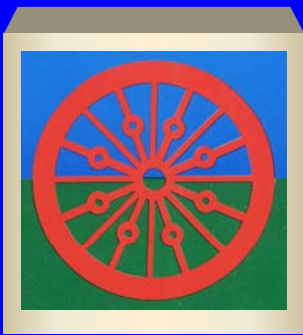
-ori/a/ képző is foglalkozásokat képez, újabb keletű képző. Pl. zhutori (ügyvéd) iskiritori (író) poetori (költő)

-nyi/a/ képző hímnemű szavakból nőnemű szavakat képez,pl. romnyi (asszony) manushnyi(asszony) grasnyi (kanca) busnyi (kecske) sasunyi (anyós)

-kinya/i/ képző nőnemű szavak képzője, hímnemű szavakból képez, pl. sastyarkinya (orvosné) kumnatkinya (sógorné) krajaskinya (királyné)

-ica/i/ nőnemű szavak képzője, pl. lovarica (lókupec nő) drabarica (jósno) sityarica (tanítónő)

-asko/masko képző elvont fogalmak képzője, mint pl. xamasko (ennivaló) pimasko (innivaló) többesszámban -ura végződést kapnak. Ez a képző a jövő idejű melléknévi igenév képzője is, pl. ginajimasko (olvasandó) makhimasko (festendő)
-ben/a/ képző ritka, csak a xaben (étel) piben (ital) szavakban maradt meg.

-po-mo-pe képzők az elvont fogalmak képzői, nyelv-járásonként változik. A -pe képző az általánosabb, mint pl. lashipe (jószág) guglipe (édesség) pushipe (kérdés) phiripe (járás) dipe (adás) vorbisaripe (beszéd)

-o/ura képző a mobil szavak képzője, pl. cukro (cukor) baldo (bál) pecko (pöcök) fisko (fészek)

-i/a képző is hasonlóan képez, pl. fishkalishi (ügyvéd) orvoshi (orvos) keriteshi (kerítés)

-vo/ura képző a magyar ó-ra végződő szavak esetében jelentkezik, mint pl. hajovo (hajó) magnovo (magnó) tevevo (tévé) tanítovo (tanító) gumivo (gumi)

-a/i képző ritkán használatos, mint pl. kechka (kecske) fecske (fecska)

-oro/ori kicsinyítőképző hím és nőnemben elkülönül egymástól, mint pl. romoro (cigányka) shejori (lányka) dejori (anyácska) dadoro (apácska) cinoro/cinori (kicsike)

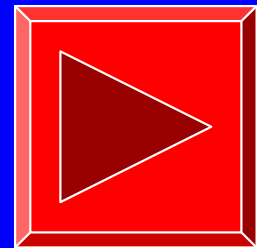
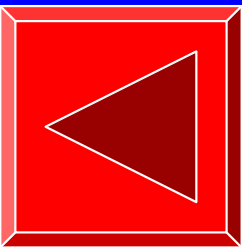
-izmo képző a politikai életben használatos szavak képzője, mint pl. socializmo (szocializmus) feudalizmo (feudalizmus)

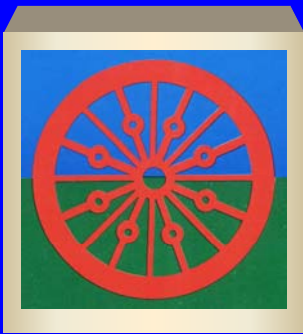
-mata/mato képző elvont fogalmak képzője, mint pl. guglimato (édes anyag) kerimato (csinálmány) iskirimato (íromány)

-in képző a fák képzésénél használatos, néhány más szónál is fellelhető, mint pl. prunyin (szilvafa) phabajin (almafa) ambrolin (körtefa) dudulin (eperfa) akhorin (diófa)

de van : plajin (hegység) krisin (törvény) karfin (szeg) sostyin (gatyá) asvin (könny) melyeknek a többesszáma : plaja (hegyek) sostya (gatyák) karfa (szegek) krisa (törvények)

Melléknevek főnevesítése: o baro (a nagy) o cino (a kicsi) o dilo (a bolond) o shingalo (a börtönőr) o sityardo (a tanított)

Melléknévképzés:

-uno/i -utno/utni -no/ni képzők esetében pl gavuno (falusi) sastruno (vasból való) kotharutno (honnan való) angluno (első) paluno (hátsó, utolsó) teluno (alsó) murshno (férfiás) kulturno (kultur) durutno (messziről jött) socialno (szociális) phurano (régies, öreges) tromano (bátor)

-alo -aslo -vaslo -lo -ano -valo -alno -ano -kano képzők esetében pl. mulikano (halotti) gazhikano (paraszti) phralikano (testvéries) murshikano (férfiás) limalo (taknyos) brigalo (bánatos) shorvalo (szőrös) barvalo (gazdag) mistikalno (titkos) chorrikano (szegényes) chorvalo (szegényes) rajkano (úriás) shingaslo (szarvas) shutlo (ecetes)

-o általában idegen eredetű, többnyire románból átvett szavak esetén hím és nőnemű alakok képzője pl. skurto (rövid) lungo (hosszú) drago (kedves) intrego (egész) millo (mély)

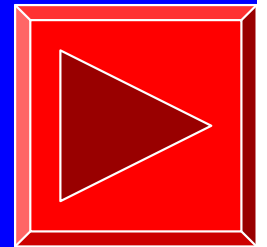
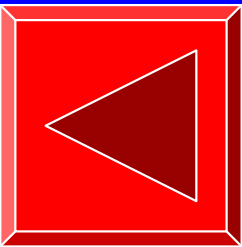
-itiko/-ito shonito/shonitiko (hold)

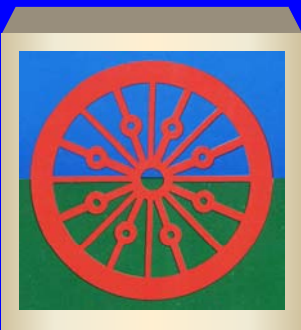
-iko -icko képzők új keletűek, hím és nőnemben azonosak a végződésnek, többesszámban **-a** a végződés. Pl nyamcicko (német) ungricko (magyar) rusicko (orosz) jekhfalicko (egyféle) murdicko (dög) krajasicko (királyi) turkicko/turcko (cifra, törökös) vlashiko (oláh)

-do -lo -indo -me -sardo -sajlo -masko melléknévi igeelvek képzői : phirdo (járt) iskirime (megírott) vorbindo (beszélő) vorbisardo (megbeszélt) zhutisajlo (megsegítődött) zhitisardo (megsegített) tordyardo (ültetett) khelimasko (játzó) ginajimasko (olvasandó) beshimasko (ülendő)

Fosztóképző:

bi (talan, nélkül) bi tromano (bátortalan) bigodyako (esztelen) biromnyako (nőtlen) bidadesko (apátlan) bilondo (sótlan) bilovengo (pénz nélküli) a **bi** egybeírható a szóval, de külön is írható, általában birtokos melléknevet vonz maga után, mint pl bi dako (anyátlan) bi muroj (nélkülem) bi tyiroj (nélküled van) (bi mande, bi manca, bi mandar alak is használatos más nyelvjárásokban)

Főnévi igenév:

Az oláh cigány dialektusokban nincs kimondottan főnévi igenév, helyette a "te" kötőszó és az ige megfelelő alakja áll. A kárpáti dialektusokban az ige többesszám (jelentő mód, jelen idő) 2. személyű alakja és a "the" kötőszó adja. the zhan (menni)

me kamav te zhav akarok menni
me zhav te xav megyek enni
chi zhanav te zhav nem tudok menni
sigo trubuj te ushtyav hamar fel kell kelni
chi zhas te pashjos ? nem mész lefeküdni?

Igekötők:

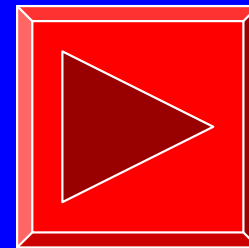
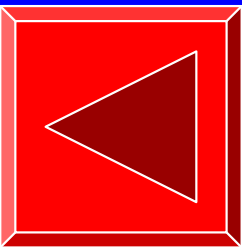
A cigány igekötőket nem kell egybeírni az igével, az igekötő állhat elől is és az ige után is.

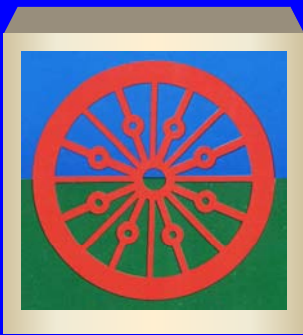
tele zhal=zhal tele megy le
zhal andre=andre zhal megy be
avri phirel=phirel avri jár ki
palpale avel=avel palpale jön vissza
perdal zhal=zhal perdal megy át/keresztül
opre avel=avel opre jön fel
kethane perel/perel kethane összeesik

A -tar (el, tova) mindig az ige után áll: gelastar (elment)
nashlastar (elszaladt) A vorta (egynest) állhat elől is és hátul is.
Vorta zhal (egyenest megy) vortajakhenca (szemközt)

Kérdő-vonatkozó névmások:

	<i>esz.</i>	<i>tbsz.</i>	<i>esz.</i>	<i>tbsz.</i>
Al.	sosko (milyen)	soske	savo(melyik)	save
Tá.	sosko	soske	savo	save
Élő	soskes hn	soskiren	saves	saven
	soska nn	soskiren	sava	saven
Ré.	soskireske	soskirenge	saveske	savenge
	soskirake	soskirenge	savake	savenge

He. soskireste	soskirende	saveste	savende
soskirate	soskirende	savate	savende
Tá. soskirestar	soskirendar	savestar	savendar
soskiratar	soskirendar	savatar	savendar
Esz. soskiresa	soskirenca	savesa	savenca
soskirasa	soskirenca	savasa	savenca
Bi. I. soskiresko/i	soskirengo/i	savesko/i	savengo/i
soskirako	soskirengo	savako	savengo
Bi. II. soskires si	soskiren si	saves si	saven si
soskira si	soskiren si	sava si	saven si

Butyi:

1. Feleljünk a kérdésekre !

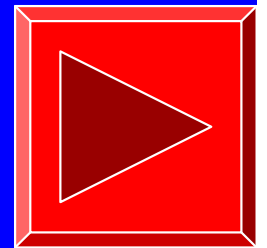
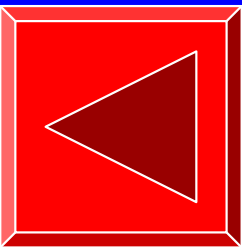
E bar kaj si ? Kon beshel pashaj e mesalya ? Soski vrama si adyes ? Kon zhal kaj o vudar ? Kon putrel o vudar ? Sosko dyes si adyes ? So si pe kasht(a) ? Kon kidel phaba, ambrola ? Sode phaba si pe phabengo kasht ? Soj ande bar ? Kaj si e koshnica ? Si ande koshnica phabaj ? Soj krujal o kher ? Kon iskiril lil ?

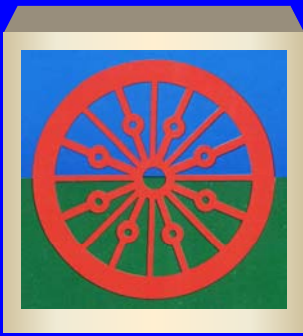
2. Egészítsük ki a mondatokat !

Ande but kasht si.
Pe kasht butsi.
Adyessi.
Pashaj esi e koshnica.
E koshnicasi.
Mekhere te kerav butyi.
Kon ande bar ?

3. Fordítsuk le!

A kert nagy és szép. A kertben munkát csinálok. Megyek almát enni. Te mit csinálsz a kertben ? Mennyi fa van a kertben ? Kit látsz az utcán ? Kivel mész a kertbe ? Hol van a kosár ?

PANZHTO LECKA

5. lecke

E FAMILIJA

E intrego familija beshel kaj e mesalya. Krujal e mesalya si le skamina. Von xan ande soba. Muro phral ande boltá si pala manro. Avel khere sigo. Muri dej kiravel mizmeresko, muro dad butyi kerel ande fabrika. O papo beshel kaj e mesalya mamijasa, haj xan zumi. Muri pheny ande shkola si. Voj aba phirel ande shkola. Me inke cino shavo som, chi phirav ande shkola. Muri dej haj muro dad inke ternej. Muro nano pe phuv kerel butyi.

-Manges zumi, muro shavo ?

-Mangav mama, de vi e roj mangav !

-Aba ingrav e zumi, de jekh cerra tatyij.

-Naj bajo mama, bokhalo som.

-Kathej e zumi, xa, ke sigo avel khere tyo dad.

Avel khere o shavo, haj o dad. O shavo anel manro. O dad phenel:

-Devlesa arakhav tumen !

-Del andas tut tata ! – phenel o cino shavo.

-Gataj o xaben !

E familija tele beshel pashaj e mesalya, haj rojaren e zumi. O papo haj e mami aba chi xan.

-Pe tumaro sasto ! – phenel o dad.

-Tata, o nano kana avel amende ?

-Chi zhanav muro shavo, de muro kumnato, haj muri kumnatkinya kurkone aven.

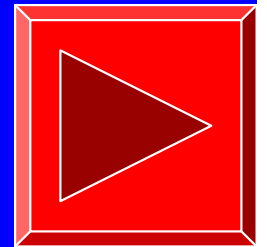
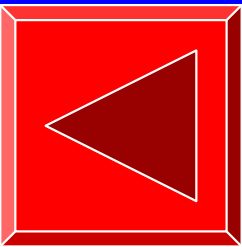
-Muro sokro, haj muri sokra savatone aven amende.

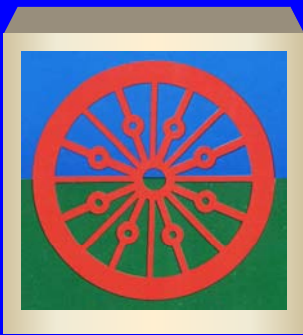
-Vi muro zhamutro haj muri bori savatone aven amende.

Mure kaver nyamuri ande Peshta beshen. Muri familija zurales kamen jekhavres.

Vorbi:

e familija/i/ a család intrego/o egész

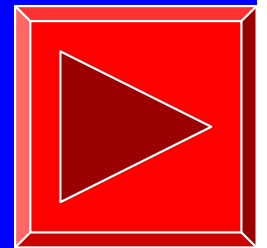
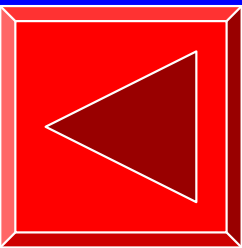

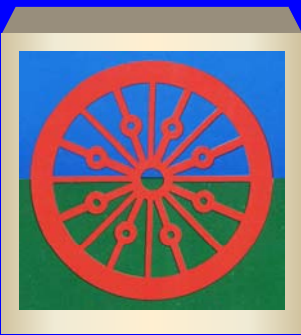

e bolta/ci/	bolt	sigo	hamar
o manro/e/	kenyér	e dej/a/	anya
kiravel/1/	főz	mizmeresko	délnek/ebédnek
o dad/a/	apa	o papo/ura/	nagyapa
e mami	nagyanya	e zumi/a/	leves
e pheny/a/	nővér	inke	még
cino/i	kicsi	terno/i	fiatal
o nano	nagybácsi	mangel/1/	kér
e roj/a/	kanál	ingrel/1/	visz
tato/i	meleg	o bajo/ura/	baj
bokhalo/i	éhes	tyiro/tyo	tied
arakhel/1/	talál,lel	tumen	titeket
Del andas tut	Isten hozott	gata	kész
o xaben/a/	étel	rojarel/1/	kanalaz
sasto/i	egészséges	amende	nálunk, hozzánk
o tata	apu	e mama	anyu
kana	mikor	o kumnato/ura/sógor	
e kumnatkinya/i/	sógorné	o sokro/ura/	após
e sokra/i/	anyós	savatone	szombaton
kurkone/kurke	vasárnap	o sasuj/a/	após
e sasuji/a/	anyós	e bori/a/	meny
kaver	másik	o zhamutro/e/	vő
o nyamo/ura/	rokon	jekhavres	egymást
kamel/1/	szeret,akar	Peshta	Budapest

-Sar bushos ?
-Muro anav Joka.
-Haj tyo anav ?
-Muro anav Lina.
-Kaj beshes ?
-Kathe beshav ande kadi vulyica.

sar	hogy, mint	bushol/3/	neveztetik
o anav/a/	név	ande kado/i	ebben

Gramatiko:

1.A birtokos eset

1. Birtokviszony:

létige + tárgyeset

si man/man si	nekem van	rövid alak: si ma
si tut/tut si	neked van	si tu
si les/les si	neki van hn.	si les
si la/la si	neki van nn.	si la
si amen/amen si	nekünk van	amen si
tumen si/si tumen	nektek van	tume si
len si/si len	nekik van	len si
le romes si	a cigánynak van	
la romnya si	az asszonynak van	
le romen si	a cigányoknak van	
le romnyan si	az asszonyoknak van	
si ma phral haj pheny	van fivérem és nővérem	
si tu grast ?	van lovad ?	
amen si bari bar	nekünk van nagy kertünk	

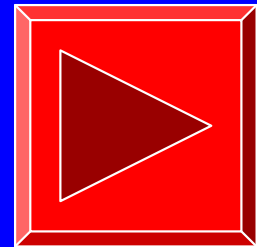
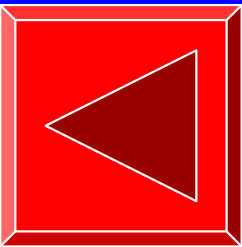
Tagadása: naj man nekem nincs
naj tut neked nincs
naj la neki nincs nn.

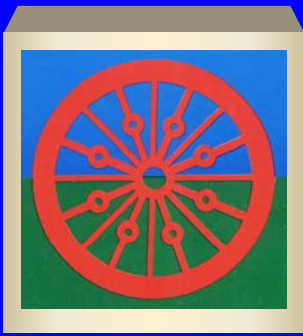
2. Birtokos melléknév: A cigányban nincs kimondottan birtokos eset, helyette a birtokos melléknév áll. Magyarra fordítva: nak a... shavesko grast fiúnak a lova, fiúi ló

hímnemű birtokos hímnemű birtok

egy birtokos egy birtok több birtokos egy birtok

Al. le dadesko shavo/apa fia/le dadengo shavo/apák fia/
Tár. le dadeske shaves le dadenge shaves
Ré. le dadeske shaveske le dadenge shaveske
Hely. le dadeske shaveste le dadenge shaveste

Táv. le daðeske shavestar	le daðenge shavestar
Eszk.le daðeske shavesa	le daðenge shavesa
Birt1.le daðeske shaves si	le daðenge shaves si
Birt2.le daðeske shavesko/i	le daðenge shavesko/i

egy birtokos több birtok több birtokos több birtok

Al. le daðeske shave	le daðenge shave
Tár.le daðeske shaven	le daðenge shaven
Ré. le daðeske shavenge	le daðenge shavenge
Hely.le daðeske shavende	le daðenge shavenge
Táv.le daðeske shavendar	le daðenge shavendar
Esz. le daðeske shavenca	le daðenge shavenca
Bir1.le daðeske shaven si	le daðenge shaven si
Bir2.le daðeske shavengo/i	le daðenge shavengo/i

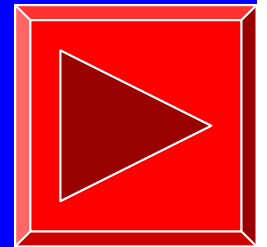
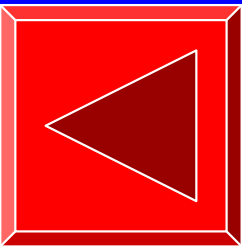
Hínnemű birtokos nőnemű birtok

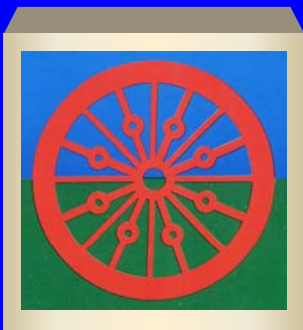
Egy birtokos egy birtok több birtokos egy birtok

Al. le daðeski shej	le daðengi shej
Tá. le daðeska sha	le daðenga sha
Ré. le daðeska shake	le daðenga shake
He. le daðeska shate	le daðenga shate
Tá. le daðeska shatar	le daðenga shatar
Esz.le daðeska shasa	le daðenga shasa
Bir1.le daðeska sha si	le daðenga sha si
Bit2.le daðeska shako/i	le daðenga shako/i

Egy birtokos több birtok több birtokos több birtok

Al.le daðeske sheja	le daðenge sheja
Tá. le daðeske shejan	le daðenge shejan
Ré. le daðeske shejange	le daðenge shejange
He. le daðeske shejande	le daðenge shejande
Tá. le daðeske shejandar	le daðenge shejandar

Esz. le dadeske shejanca le dadenge shejanca
Bir1. le dadeske shejan si le dadenge shejan si
Bir2. le dadeske shejango/i le dadenge shejango/i

Nõnemű birtokos hímnemű birtok

Egy birtokos egy birtok több birtokos több birtok

Al. la romnyako shavo(asszony fia) le romnyango shavo
Tá. la romnyake shaves le romnyange shaves
Ré. la romnyake shaveske le romnyange shaveske
He. la romnyake shaveste le romnyange shaveste
Táv. le romnyake shavestar le romnyange shevestar
Esz. la romnyake shavesa le romnyange shavesa
Bir1. la romnyake shaves si le romnyange shaves si
Bir2. la romnyake shavesko/i la romnyange shavesko/i

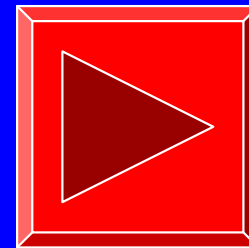
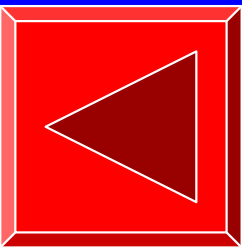
Egy birtokos több birtok több birtokos több birtok

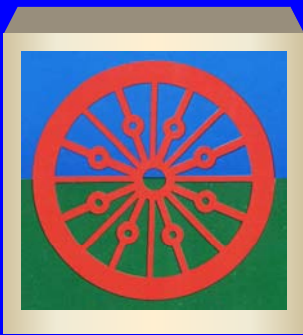
Al. la romnyake shave le romnyange shave
Tá. la romnyake shaven le romnyange shaven
Ré. la romnyake shavenge le romnyange shavenge
He. la romnyake shavende le romnyange shavende
Táv. la romnyake shavendar le romnyange shavendar
Esz. la romnyake shavenca le romnyange shavenca
Bir1. la romnyake shaven si le romnyange shaven si
Bir2. la romnyake shavengo/i le romnyange shavengo/i

Nõnemű birtokos nõnemű birtok

Egy birtokos egy birtok több birtokos egy birtok

Al. la romnyaki shej (asszony lánya) le romnyangi shej
Tá. la romnyaka sha le romnyanga sha
Ré. la romnyaka shake le romnyanga shake
He. la romnyaka shate le romnyanga shate

Táv la romnyaka shatar	le romnyanga shatar
Esz. la romnyaka shasa	le romnyanga shasa
Bir1. la romnyaka sha si	le romnyanga sha si
Bir2. la romnyaka shako/i	le romnyanga shako/i

Egy birtokos több birtok *több birtokos több birtok*

Al. la romnyake sheja	le romnyange sheja
Tá. la romnyake shejan	le romnyange shejan
Ré. la romnyake shejange	le romnyange shejange
He. la romnyake shejande	le romnyange shejande
Táv la romnyake shejendar	le romnyange shejendar
Esz. la romnyake shejanca	le romnyange shejanca
Bir1. la romnyake shejan si	le romnyange shejan si
Bir2. la romnyake shejango/i	le romnyange shejango/i

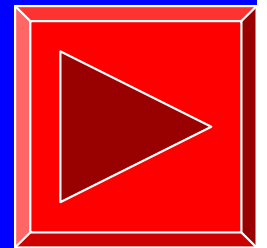
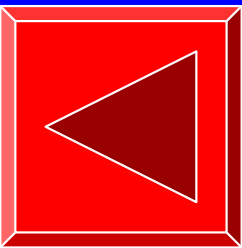
Szabály:

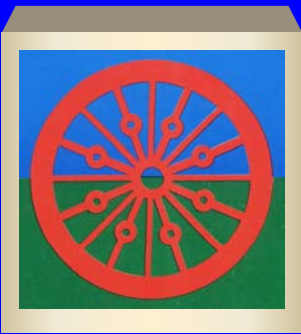
A birtokost megelőző határozott névelőt, jelzöt, névmást a birtokos neméhez kell igazítani, és nem a birtokéhoz.

Le dadesko vurdon	az apa kocsija
Le dadeske shaves	az apa fiát
Le dadeska sha	az apa lányát
La romnyako shavo	az asszony fia
La romnyake shaves	az asszony fiát
La romnyaki shuri	az asszony kése
La romnyaka sha	az asszony lányát

Ha a birtokos is birtoka másik birtokosnak, akkor az a birtokosnak a neméhez igazodik:

La lasha romnyako bokhalo shavo	a jó asszony éhes fia
La lasha romnyake bokhale shaves	a jó asszony éhes fiát
La lasha romnyake bokhale shavestar	a jó asszony éhes fiától
Muri temi romnyi	fiatal feleségem
Mura terna romnyasa	fiatal feleségemmel
Le phure krajjeski shej	az öreg király lánya

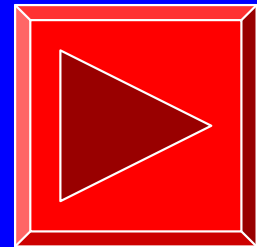
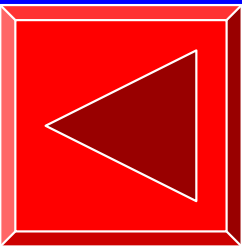
Le krajeski legmajshukar shej a király legszebb lánya
Le phure romesko shukar terno shavo
az öreg cigány szép fiatal fia
le phure romeski shukar termi shej
az öreg cigány szép fiatal lánya

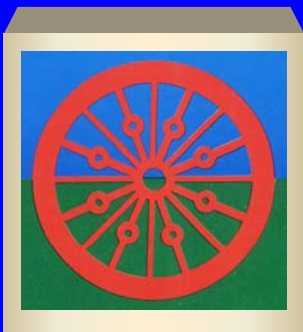
Összetett szavak képzése a birtokos melléknévvvel:

1. shero (fej) nango (meztelen) sheranglo (hajdonfőtt)
punro (láb)nango (meztelen) punranglo (mezítláb)
2. thulo (kövér) mas (hús) thulomas (szalonna)
3. shero (fej) dikhlo (kendő) sheresko dikhlo (fejkendő)
vurdon(kocsi) rota (kerék) vurdonecki rota (kocsikerék)
vesh (erdő) bakro (birka) veshesko bakro(öz)
jag (tűz) than (hely) jagako than (tűzhely)
4. thovel (mos) mashina (gép) thovipeski mashina(mosógép)
praho (por) cirdel (húz) prahosko cirdino (porszívó)
5. ratyako (esti) ambrol (körte) ratyako ambrol (villanykörte)
6. Főnevesítés: lungone punrengi (gólya)
shtare punrengi (teknős)
korro grast (mozdony)
chordanyi (róka) xuttyamnyi (béka)

2. Birtokos névmások:

Egyesszám	többszám	tárgyeset
Muro shero(fejem)	mure grast(lovaim)	mura sha (lányom)
Muri shej(lányom)	mure sheja(lányaim)	mure shaves (fiam)
Tyiro kher (házad)	tyire kher(házaid)	tyira da(anyádat)
Tyiri roj(kanalad)	tyire sheja(lányaid)	tyire dades(apádat)
hn.		
Lesko shavo (fia)	leske shave(fiai)	leska sha (lányát)
Leski dej (anyja)	leske love(pénzei)	leske shaves(fiát)
nn.		
Lako shavo(fia)	lake sheve(fiai)	laka da (anyját)
Laki shej(lánya)	lake sheja(lányai)	lake shaves(fiát)

Amaro shavo (fiunk) amare shave(fiaink) amare shaves(fiunkat)
Amari dej (anyánk) amare grast(lovaink) amare shaven (fiainkat)
Tumaro shavo (fiatok) tumare shave (fiaitok) tumare shaves (fiatokat)
Tumari shej (lányotok)tumare sheja (lányaitok) tumara sha (lányotokat)
Lengo dad (apjuk) lenge shave (fiaik) lenga sha(lányukat)
Lengi dej (anyjuk) lenge sheja (lányaik)lengé shaves(fiukat)

Rövidülések:

Tyiro=tyo, tyiri=tyi, tyira=tya, tyire=tye

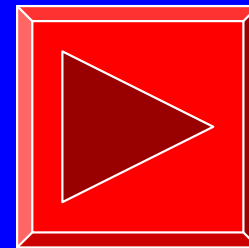
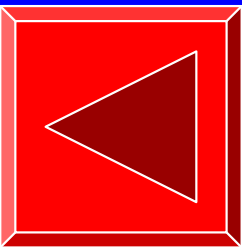
Létigével: muroj (enyém van) leskoj (övé van hn.) lakoj (övé van nn) amaroj (miénk van) tumarij (tiétek van)

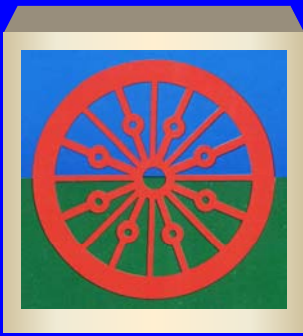
Őnálló ragozásban:

<i>Hímnem</i>	<i>tbsz.</i>	<i>Nőnem</i>	<i>tbsz.</i>
A. muro	mure	muri	mure
Tá.élő mures	muren	mura	murán
élt. muro	mure	muri	mure
Ré mureske	murenge	murake	murange
He. mureste	murende	murate	murande
Táv murestar	murendar	muratar	murandar
Esz muresa	murenca	murasa	muranca
Bir2.muresko	murengo/i	murako/i	murango/i
Bir1.mures si	muren si	mura si	murán si

3. Előljárók:

krujal (körül, köré) krujal e mesalya(asztal körül)
krujal o kher si (a ház körül van)
kathar (tól, től, el) kathar o kher (háztól)
kathar e bar (kerttől)
kathar mande (tőlem)
tela (alatt, alá) tela o noro (felhő alatt)

karing (felé, irányában)	tela o kasht (fa latt) karing o kher (ház felé) karing mande (felém)
anda (ból, böl, ért)	anda mande (belőlem, értem) anda leste kerdom (érte csináltam) andaj e mesalya (az asztalból)
vash (ért)	vash mande (értem) vash kodo (azért)

Butyi:

1. Feleljünk az alábbi kérdésekre !

So kerel e familija ? Kon beshel krujal e mesalya ? Kaj si la baraki mesalya ? Muro dad khere si ? Muri dej kiravel e zumi ? Kaj si tyo dad ? Kaj kerel butyi ? Sar bushos ? Karing zhal o Pishta ? Kaj beshel o papo ? Koni krujal e mesalya ? Tyiri pheny akanak kaj si ? Vi tyo shavo kathe beshel ? Kas dikhes kothe ? Kathar aves ?

2. Fordítsuk le !

A kerti asztal mellett ül a család. Apám a gyárban dolgozik. Nővérem az iskolában van. Hol van az asztal ? Bátyám is dolgozik a gyárban. Én már éhes vagyok. Te is jössz enni ? Megyek az iskolába tanulni. Apósom szombaton jön hozzánk. Hol van az ő (nn) lánya ? A mi lányunk a kertben van. Az ő fiuk a földeken dolgozik. Az én asztalom szép és nagy.

3. Fejezzük be a mondatokat !

Muro dad ande fabrika kerel

E familija beshel pashaj e

Kon avel.....

Kasa zhas ande

Chi zhanav kaj si tyi.....

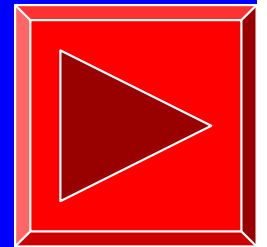
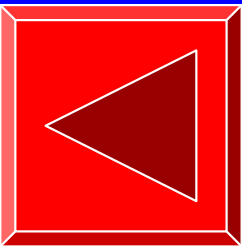
Muro anav....

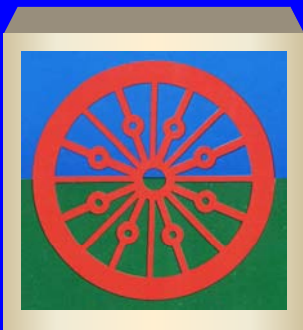
Vi me zhav

Kaj beshel....

Kon kiravel....

Krujal o kher....

SHOVTO LECKA

6.lecke

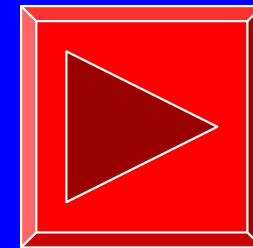
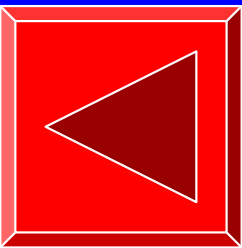
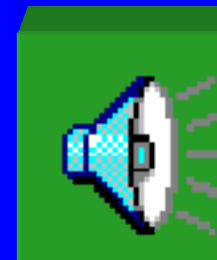
ANDE SHKOLA

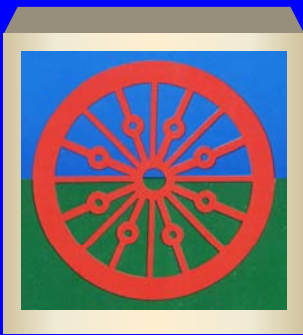
O sityari tordyol anglaj e mesalya.Voj putrel e ginadyi, haj ginavel. Le shavora beshen pe pengo than, haj ginaven. Pe mesalya but ginadya si. Ande shkola si tranda thaj shtar askamina, haj oxto mesalyi. Po zido but kipura si. Po kipo but somnura si, but betivuri. Le shave xutyilen le ginadya, haj putren len avri. Me zhav kaj o sityari, haj phenav leske muri lecka. Muro phral inke chi phirel ande shkola. Me aba ande eftato klasso phirav. Pala kodi zhav ande butyi. Muro vortako ando gimnaziumo phirel. Muro dad ande butyareski shkola phirel.

Pe savo zido si o kipo ? Kothe si po parno zido. Me beshav pe-kh askamin, haj iskirisarav lil. Eva iskiril ande peski irka. Me aba zhanav mishto te iskirij, te ginavav, ke phirav ande shkola.

Vorbi:

putrel/1/	nyit,bont	o betivo(ura)	betú
pengo	saját, övék	o than/le than	hely
tranda	30	oxto	8
o kipo/ura/	kép	eftatq	hetedik
pala kodo/i	azután	o klasso/ura/	osztály
o gimnaziumo/ura/gimnázium			
pesko than	saját helye	mishto	jól
pe-kh=pe	jekh egyre,eggyen	savo/i	melyik
Dikhes feri gazho,		feri	csak
Ande kher o raklo,		o gazho/e/	nem cigány
Phutyardes ushtyavel,		e kher/a/	csizma
Haj palpale dikhel.		o raklo/e/	fiú
		phutyardes	büszkén
		ushtyavel/1/	lépked

palpale vissza

Gramatiko:

1. Személyes névmások (esetekkel):

	hn	nn				
	lo	li/la			le	
Al. me (én)	tu (te)	voj (ő)	ame(mi)	tume(ti)	von(ők)	
Tá. man	tut	les la	amen	tumen	len	
Ré. mange	tuke	leske lake	amenge	tumenge	lenge	
He. mande	tute	leste late	amende	tumende	lende	
Táv mandar	tutar	lestar latar	amendar	tumendar	lendar	
Esz manca	tusa	lesa lasa	amenca	tumenca	lenca	
Bir. muro	tyiro	lesko lako	amaro	tumaro	lengo	
Bir. man si	tut si	les si la si	amen si	tumen si	len si	

A birtokos tagadása: man naj (nekem nincs) naj tu (neked nincs) naj les (nincs neki hn) naj la (nincs neki nn)

Tárgyeset+létige = birtokviszony man si (nekem van)

2. Visszaható névmás:

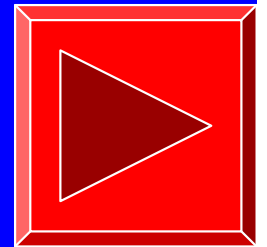
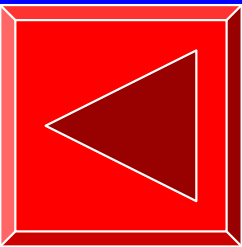
	<i>Egyesszám</i>	<i>többszám</i>
Al.	-----	-----
Tárgy..	pes/pe (magát)	pen (saját magukat)
Rész.	peske	penge
Hely.	peste	pende
Táv.	pestar	pendar
Eszk.	pesa	penca
Birt. 1.	pes si	pen si
Birt. 2.	pesko/i	pengo/i

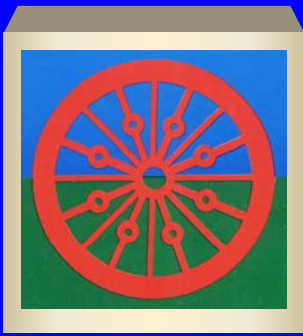
Megj: a pesko további ragozásánál -ir- képzőelem lép be.

Pl: peskiresko, pengirengo stb.

3. A -tar névutó használata: jelentése el, tól, től

kherestar (háztól) gelotar (az elment hn) gelastar (elment)
avilotar (az eljött hn) avilyitar (az eljött nn) nashlastar
(elszaladt) gelomtar (elmentem) nasheltar (elszalad) zhavtar
(elmegyek)

4. Előljárók:

pala (után, ért) *pala paji* (víz után, vízért) *pala mande* (utánam) *pala manro* (kenyér után)
angla (előtt, elé) *angla o kher* (ház előtt) *angla mande* (elébem) *anglaj e mesalya* (asztal előtt)

5. Kérdőszók:

<i>kaj</i> (hol, hová,)	<i>kaj si o kher</i>	<i>hol van a ház</i>
	<i>kaj gelas</i>	<i>hová ment</i>
<i>karing</i> (merre)	<i>zhikaj</i> (meddig)	<i>sar</i> (hogy, mint)
<i>kothar</i> (honnán)	<i>kana</i> (mikor)	<i>sostar</i> (miért)
<i>sode</i> (mennyi)	<i>desar</i> (mióta)	<i>kabor</i> (mekkora)
<i>sosko</i> (milyen)	<i>sodeto</i> (hanyadik)	<i>sodevar</i> (hányszor)

Butyi:

1. Feleljünk a kérdésekre !

Kon tordyol anglaj e mesalya ? Kana zhas khere ? Aves tu kurke amende ? Tu putres avri o vudar ? Vi voj phirel ande shkola ? Sodeto klasso phires ? Kon zhal ando gimnaziumo ? Tyo dad kaj phirel ande shkola ? Pe savo zido si o kipo ? Kon iskirisarel lil ?

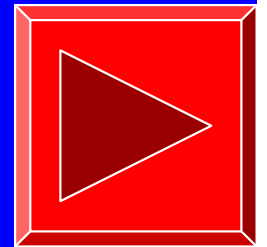
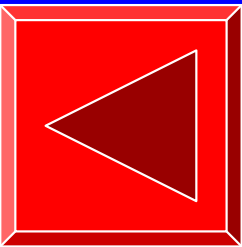
2. Fordítsuk le !

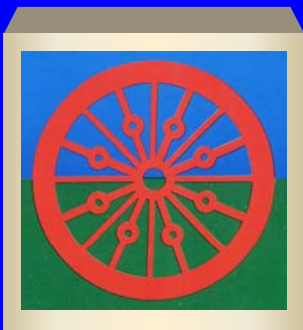
A ház mellett van a kert. Én a kertben dolgozom. Bátyám a gyárban dolgozik. Anyám levest főz. Megyek az iskolába. Ő már nem jár iskolába. Mit ír a fiú ? Én nem megyek haza. Mikor jössz hozzánk ? Neked is van könyved ? Nekem is van könyvem. A te apád hol van ? A sógorom otthon van. Van apám és anyám. Nekem nincs apám. Neked nincs nővéred ? nekünk nincs bátyánk. Énrtem volt nálatok. Mikor jársz dolgozni ? Mekkora házatok van ? Hanyadik osztályba jársz ? Miért mész vízért ? Hol van a házatok ? Hol van a víz ?

3. Fejezzük be a mondatot !

Muro dad gelastar.....

Muri dej kiravel.....

EFTATO LECKA

7.lecke

ANDE BAR

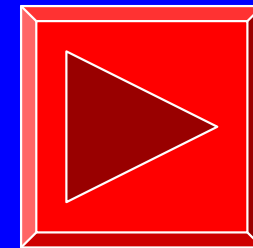
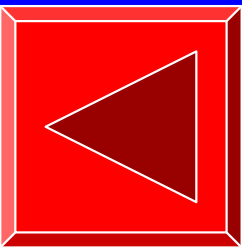
Angla e felyastra si le luludyengi bar. E bar cinij, de shukari. Tu so keres ande bar ? Me ande bar butyi kerav, hunavav. La baraki mesalya pasha o kher si. Pe mesalya si e shuri, e hunava ande barako agor si. Kon san tu ? Me som o barari. Vi ande bar si gropa haj xajing. Me kidav luludyi ande bar, haj apol ingrav andre, ando kher. Ande bar but kasht si. Muri dej luludyi kidel ande bar, haj shuvel la ande vaza. Ande kadi bar zeleno mesalya haj galbeni skamina si.

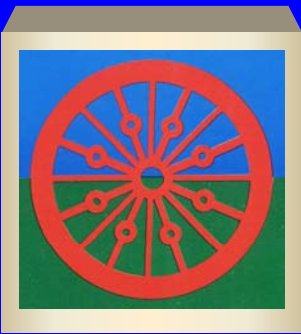
Vorbi:

hunavel/1/	ás	e hunava/i/ o kudalo	ásó
e shuri/a/	kés	o barari/a/	kertész
agor	vég, vége	e gropa/i/	gödör
kidel/1/	szed	shuvel/1/	tesz
e xajing/a/	kút	shol/3/	tesz
e vaza/i/	váza	zeleno/o	zöld
galbeno/o	sárga	apol	aztán

La phuvako trajo

Kana avel e primavara, vi o kham majtates pekel. Zelenyol e granyica, zelenyon le patra. O kham opre tattiyarel e phuv. O sumburo avri ushtyel anda phuv, haj barol opre. La primavaraka butyaki vrama kathej. Ande bar, ando vesh, pe mal le manusha butyi keren. Vi la malyake peduri losshasa trajon, ke si len but xamasko. Anda phuv avri garadyol e char, o sumburo. Anda sumburo kerdyol e luludyi. Le luludya luludyaren. Vi o kasht zhuvel. Anda luludyi kerdyol pale nyevo sumburo.

sumburo(mag)
luludyi (virág)

thuluj (szár)
patrin (levél)

rikita (gyökér)

patra(levelek)
kranzha(ág)

togo (derék)
kashtesko mashkar
(fa dereka, törzse)

buchuma (tőke)
rikita (gyökér)

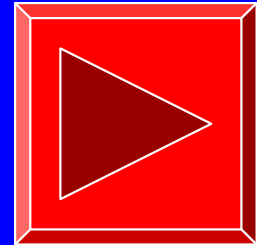
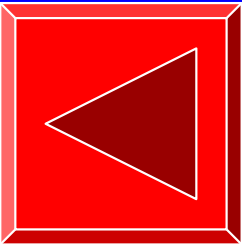
Vorbi:

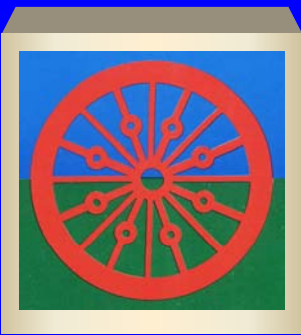
e luludyi/a/	virág	e patrin/le patra	levelek,lomb
o thuluj/a/	szár	e kranzha/i/	ág
e rikita/i/	gyökér	e buchuma/i/	tőke
o sumburo/ura/	mag	e primavara	tavas
o kham	Nap	maj tates	melegebben
pekel/1/	süt	zelenyol/3/	zöldül
e granyica/i/	határ	tattyarel/1/	melegít
ushtyel/1/	kel	barol/3/	nől
e vrama/i/	idő	o vesh/a/	erdő
e mal/le malya	rét,mező	e lossh/a/	öröm
garadyol/3/	bújik	trajol/3/ zhuvel/1/	él
e char/a/	fű	kerdyol/3/	lesz, válik vmivé

Gramatiko:

1. A melléknevek ragozása (önálló rag)

	<i>élő hímnem</i>	<i>tbsz</i>	<i>élő nőnem</i>	<i>tbsz</i>
Al. o phuro (öreg)	le phure		e phuri	le phure
Tá. le phures	le phuren		la phura	le phuran
Ré. le phureske	le phurenge		la phurake	le phurange
He. le phureste	le phurende		la phurate	le phurande
Táv le phurestar	le phureNDAR		la phuratar	le phurandar
Esz le phuresa	le phurenca		la phurasa	le phurenca

Bir1. le phuresko le phurengo la phurako le phurango
Bir2. Le phures si le phuren si la phura si le phuran si

2. Melléknevek fokozása:

Alapfok: maga a melléknév

Középfok: képzése a **maj** szócskával pl. majlasho (jobb)
majlolo(pirosabb) majterno (fiatalabb) majdur(messzebb)

Felsőfok: a középfokhoz a **leg** szócskát kell tenni.Pl.
legmajterno (legfiatalabb) legmajbaro(legnagyobb)

A *maj* kettőzésével is képezhető a felsőfok: majmajlasho
(lejobb) majmajbarvalo(leggazdagabb)

Az *inke* szócskával is képezhető a felsőfok: inke majlasho (még
jobb) inke maj kalo (még feketébb)

2. Határozószók:

a. *Képzésük:* **-es** zurales(erősen) lashes(jól) shukares (szépen)
romanes(cigányul) nasules (rosszul)

-anes rajkanes (uriasan) chachikanes(igazul)

-os -indos tordyindos (állva) beshindos (ülve)

-e kurke(vasárnap) krechune(karácsonykor)

-ine lujine (hétfőn) marcine (kedden)

-al choral(loppal)

-me iskirime (írottan, írva) zhutime (segítve)

-as brigas (bánatosan)

b, *Fokozásuk:*

Alapfok: tates(melegen) lokhes (lassan) bares (nagyon)

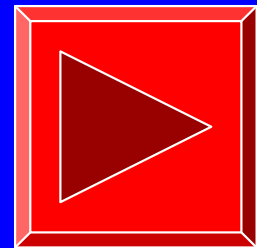
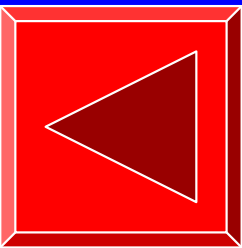
Középfok: maj szócskával, pl. majlokhes (lassabban) maj
loles(pirosabban) maj lashes (jobban) maj kales(feketébben)

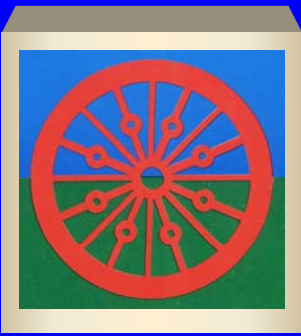
Felsőfok: majmaj szócskával, a leg szócskával és az inke
szócskával képezhető.Pl. majmaj loles(legpirosabban) inke
majloles(még pirosabban) legmajloles (legpirosabban)

majmaj shukares (legszebben) inke majzurales(még erősebben)

O cheri majvunetoj sar...(az ég kékebb mint...)

O cheri o legmajvunetoj. (az ég a legkékebb)

Butyi:

1. Feleljünk a kérdésekre !

Kaj si e luludyengi bar ? Kon kerel butyi ande bar ? So si pe mesalya ? So si ande barako agor ? Kana avel amende tyo phral? Sostar zhas ande fabrika ? Kon kidel luludyi ande bar ? Kon shuvel/shol luludyi ande vaza ? Kana tattyarel o kham e phuv majtates ? Soski butyi keren le manusha ? Kaj zhal o barari ? Kaj beshel o papo ? Kaj si e shuri ?

2. Folytassuk a mondatokat !

Le luludya si.....

Le manusha ande bar.....

O shavo haj e shej kiden....

Vi me zhav avri.....

Le kashtes si.....

Le manushes si....

La bara si....

3. Fordítsuk le !

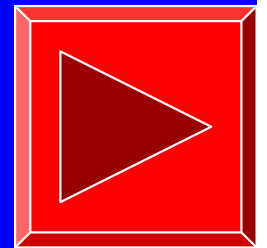
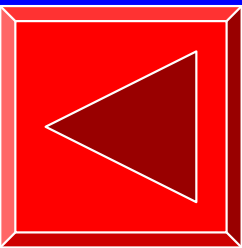
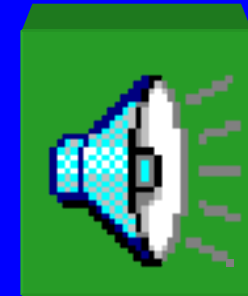
Megyek a virágoskertbe. Van ott egy nagy fehér asztal. Az asztalon kés és váza van. Az asztal mellett vannak a székek. Mi van még a kertben ? Apám a kertben ás. Anyám virágokat szed a kertben. A mag a földben van. A mező állatai esznek. A nap felmelegíti a földet. A fák a kertben is élnek, az erdőben is élnek. A magból virág lesz.

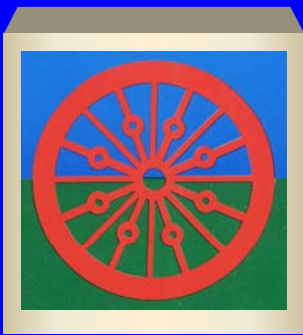
OXTOTO LECKA

8. lecke

KHERE. PE AVLINA

Aba efa chasuri si. Me ushtyav opre. Kaj si muro zubuno, muro gad, muri kalca, mure papuchi ? Tye papuchi uzhej ? Aba thoves tut ? Me thovav man, haj zhav ande shkola. Aba efa klasso phirdom, haj si inke man jekh bersh. Pala kodi majdur phirav ande kaver shkola. Muro dad phendas mange, trubul te

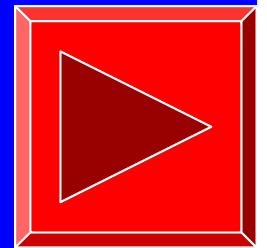
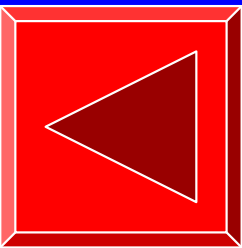
sityos muro shavo. Muro dad inke ternoj. Amen si jekh kher,
haj jekh zolba. Pe avlina but peduri si.

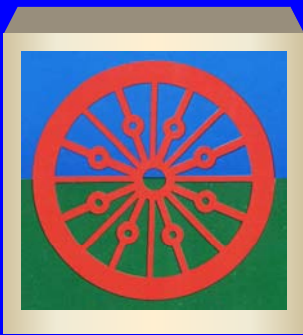
Andej muri avlina,	Minálunk az udvarban,
Si grast raca, papinya.	Van ló, kacsá és liba.
But pulyuraj haj khanyaj,	Sok kiscsibe és tyúkok,
Len sama pe len sheja.	Vigyáznak rá a lányok.
Guruvnyi del lasho thud,	A tehén ad jó tejet,
Le grast cirden o vurdon.	Ló húzza a szekeret.
Anre keren le khanya,	A tyúk kell a tojásért,
Lasho mas del e raca.	Kacsá meg a húsáért.

Muri pheny ande vedra anel paji le grastenge. Pe chachi rig si o ishtallovo. Le zhuklesko kher pashaj o ishtallovo si. Le grasten ingerdine pe mal te xan. So del amen e guruvnyi ? Guruvnyi del thud. Xaxadan le racan, le khanyan ? Si tumen but pulyura, papinya, lutuja ? Le gulumbura uran po kher. Ando ishtallovo si vicolo, guruv haj bikolo. Si inke amen balo, haj shtar balisha. Tyiro dad aba dikhlas le balen, le balishen ? La khanyako kher pe avlinako agor si. Me zurales kamav la khanyako anro. Me xaxadom le grasten, le papinyan. Mure dadesko grast obloj, haj thulyardoj. Dikhlom tumende jekhe vicoles, somnakuno sas. Kana avel e ratyi, le khereske peduri zhan te soven.

Vorbi:

o chaso/ura/	óra	o zubuno/ura/	kabát
o gad/a/	ing	e papuka/chi/	cipő
cirdel/1/	húz	e kalca/i/	nadrág
uzho/i	tiszta	thovel/1/	mos
o bersh/le bersh	év	thovel pes/1/	mossa magát
trubul/6/	kell	e zolba/i/	tanya
e avlina/i/	udvar	o grast/le grast	ló
e papiny/a/	liba	e raca/i/	kacsá
o pulyo/ura/	csirke	e guruvnyi/a/	tehén
sama lel/1/	vigyáz	o vurdon/a/	kocsi
e khanyi/a/	tyúk	o anro/e/	tojás

e vedra/i/	vödör	o mas/le mas	hús
del/1/	ad	o gulumbo/ura/	galamb
oblo/o	gömbölyű	o paji/a/	víz
thulyardo/i	hízott	o guruv/a/	ökör,marha
o thud/a/	tej	o balo/e/	disznó
somnakuno/i	aranyos	o vicolo/a/	borjú
o bikolo/a/	bika	e lutuj/a/	pulyka
sovel/1/	alszik	inke	még
e ratyi/a/	este	avel/1/	jön, lesz

Kana somas...

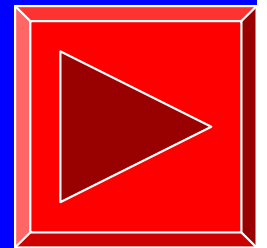
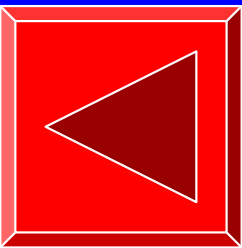
Mikor voltam....

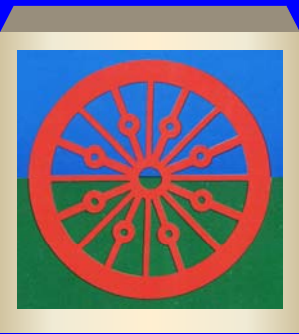
Kana somas cino shavo,
Sas ma zeleno kolopo,
Nas ma bajo, nas ma khanchi,
Baxtalo somas atunchi.
Kana gelom ando foro,
Kindom mange cino gono,
Shutom andre nyevo manro,
T'aves sasto thaj baxtalo !

Mikor voltam kicsi gyerek,
Zöld kalapom is volt nekem,
Nem volt semmim nem volt bajom,
Szerencsés voltam én akkor.
Mikor mentem a vásárba,
Szert tettem egy kicsi zsákra,
Tettem bele új kenyeret,
Legyetek egészségesek !

Vorbi:

o kolopo/ura/	kalap	khanchi	semmi
atunchi	akkor	baxtalo/i	szerencsés
o foro/ura/	vásár,város	kinel/1/	vesz
o gono/e/	zsák	sasto/i	egészséges

Gramatiko:

1. Múlt idő

<i>Létige</i>	somas/simas/sjomas/sjomahi/homas	voltam
	sanas/hanas/sjalas	voltál
	sas/has	volt
	samas/hamas/sjamahi	voltunk
	sanas/hanas	voltatok
	sas/has	voltak

az -el végű igéknél:

1. kerdom(csináltam)	beshlom(ültem)	ushtyilom(keltem)
2. kerdan	beshlan	ushtyilan
3. kerdas	beshlas	ushtyilas
1. kerdam	beshlam	ushtyilam
2. kerdine/kerde	beshline/beshle	ushtyile/ushtyiline
3. kerdine/kerde	beshline/beshle	ushtyile/ushtyiline

a, kerel típusú igék: thovel(mos) phenel(mond) stb. és a **-sarel** végűvé alakítható igék: vorbisarel(beszél) zhutisarel(segít) stb.

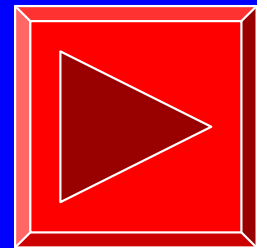
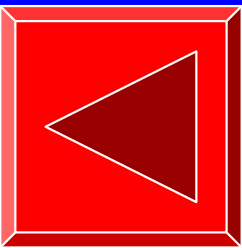
b, beshel típusú igék: kamel(szeret) .dikhel(néz) resel(elér) pushel(kérdez) mukel(hagy) stb. A **-sarel** végű igék alakjai a folyamatos múlt időben tartoznak e csoporthoz: zhutisarlas(segített) iskirisarlas(írt)

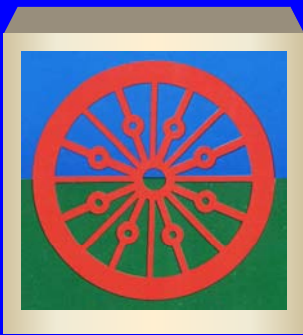
c, ushtyel típusú igék: rakhadyuvel(születik) és az **-uvel** végű igék.

-ajvel végű igék:

az -el végűek alosztálya, korrajvel(vakul) trushajvel (szomjazik) bokhajvel(éhezik) chorrajvel(szegényedik) zhungajvel (csúnyul) ezek a középalakos igék, amikor a cselekvés szinte magától történik, közel áll a szenvedő igékhez.

1. losshajlom(örültem)	bokhajlom(éheztem)
2. loshajlan	bokhajlan
3. losshajlas	bokhajlas
1. losshajlam	bokhajlam

2. losshajle/losshajline	bokhajline/bokhajle
3. losshajline/losshajle	bokhajline/bokhajle

Az **-al** végű igék személytelen igék: daral (fél) patyal (hisz) pityal (csepeg) losshal (örül) xasal (köhög)

1. darajlom (féltem)	patyajlom(hittem)
2. darajlan	patyajlan
3. darajlas	patyajlas
1. darajlam	patyajlam
2. darajline/darajle	patyajline/patyajle
3. darajline/darajle	patyajline/patyajle

Az **-ol** végű szenvedő igék:

1. maladyilom(találkoztam)	najilom(fürödtem)
2. maladyilan	najilan
3. maladyilas	najilas
1. maladyilam	najilam
2. maladyiline/maladyile	najiline/najile
3. maladyiline/maladyile	najiline/najile

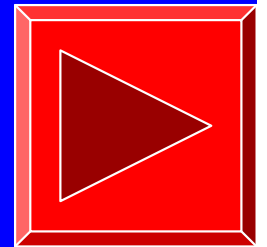
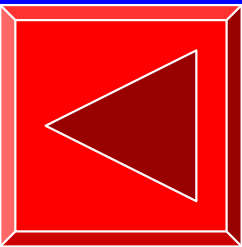
Ilyenek pl: sityol(tanul) kirol (fő) mardyol(veretik) phurol (öregszik) kalyol (feketedik) zelenyol (zöldül) tordyol (áll) stb.

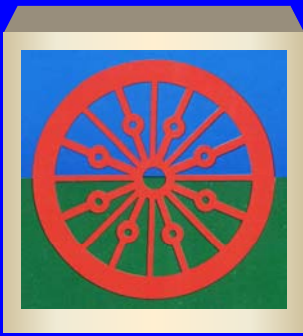
Az **-il/ij -ol/oj -ul/uj** végű mobil igék:

1. zhutisardom	kinosardom	muntusardom
segítettem	ráztam	mentettem
2. zhutisardan	kinosardan	muntusardan
3. zhutisardas	kinosardas	muntusardas
1. zhutisardam	kinosardam	muntusardam
2. zhutisardine/de	kinosardine/de	muntusardine/de
3. zhutisrdine/de	kinosardine/de	muntusardine/de

Ij/il végű igék: vorbil(beszél) hamil(kavar) doril(óhajt) grizhil(gondoz) slobodil (szabadít) hirmitul(nyerít) stb.

Oj/ol végű igék: gropol (temet) praxol (temet) kinol (ráz) pahol(fagyaszt) serol (emlékszik) getol (készít) stb.

Ul/uj végű igék: bunul (megbán) trubul (kell) sunul (sajnál)
stupul (dugít) stb.

Megjegyzés: a múlt idő egyesszám I.személynél a végződés a szabályos –dom -lom mellett –dem –dyom, -lem –lyom alak más nyelvjárásokban a használatosabb. A többesszám 2.3. személyben a hosszabb és a rövidebb alak egyaránt használatos, kerdine=kerde stb. A múlt idő régies alakjai találhatóak: mangel(kér) manglom (kértem) shandel(hány) shanglom (hánytam) zhanel (tud) zhanglom (tudtam) randel (borotvál) ranglom (borotváltam)

Rendhagyó ragozású igék:

zhal (megy) gelom (mentem)

shol (tesz) shutom (tettem) hosszabb alakban: shuvel (tesz)

xal (eszik) xalom (ettem)

rovel (sír) rutom (sírtam) sovel (alszik) sutom (aludtam)

perel (esik) pelom (estem)

inkrel (tart) inkerdom(tartottam)

ingrel(visz) ingerdom (vittem)

biknel (elad) bikindom (eladtam)

merel (meghal) mulom (meghaltam)

pel (iszik) pilom (ittam)

del (ad) dom (adtam) de van: dinyom is, segédige!

lel(elvesz) lom (elvettem) de van: linyom is, segédige !

avel (jön, lesz) az ige jövő idejű alakjai, a feltételes jelen idő és múlt idő alakjai is megegyeznek a létige alakjaival. Me avo (leszek, jövök)

2. Kicsinyítés:

–oro/ori végződés: hn. balishoro (malac) bakroro(bárány)

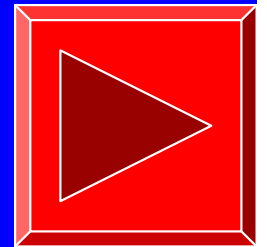
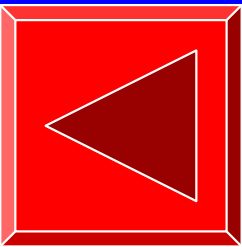
pheniporo(mondóka) dromoro(utacska)

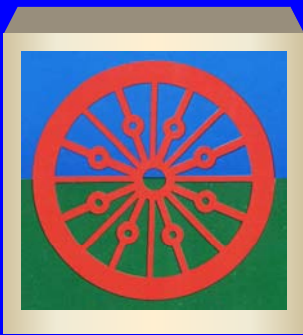
diloro(bolondocska) shavoro(gyerek)

khamoro(napocska) gazhoro(parasztocska)

nn. romnyori(asszonyka) dejori(anyácska)

shejori(lányka) mesalyori(asztalka)

-ica nn. molyica (borocska) phralica(testvérke)
mucica(cica)

3. Előljárók:

karingal (merről)	karingal phurdel e balval (merről fuj a szél)
pa (ról, ről)	pa o beng (ördögről) paj e macha(legyekről)
perdal(át,keresztül)	perdal pe felyastra (ablakon át) perdal po kher (házon át)
avral (kívül)	avral po kher(házon kívül) avral pe bar (kerten kívül)
palal (hátul)	palal si (hátul van)
andral(belül)	andral sas (belül volt)
opral(fölé,fölött)	opral pe mande (fölem)
po (ként,ra,re)	po jekh (egyenként) po jekh(egyre)

Butyi:

1. Fordítsuk le!

A mi udvarunk nagy és széles. Az istállóban lovak és tehenek vannak. Megyek etetni a malacokat. Pista adott magot a csirkéknek. Én nagyon szeretem a lovakat. A ló húzza a kocsit. Szedtem füvet a malacoknak. A galambok felrepültek a házra. Hoztál vizet a teheneknek? Mikor voltál a vásárban? Vettem a vásárban egy kabátot és egy szép nadrágot.

2. Fejezzük be a mondatokat!

Pashaj o kher e luludyengi.....

Pe avlina si.....

Amen si jekh kher haj jekh.....

Muro dad pe.....

Trubuj ma te zhav ande....

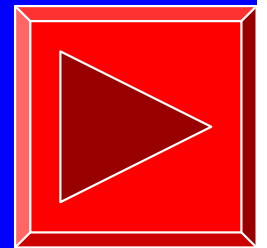
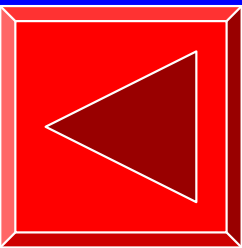
But butyi si ande

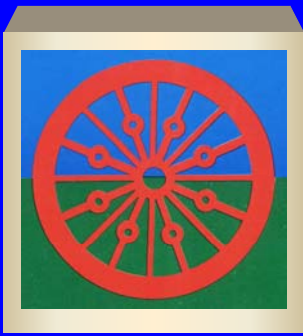
Ande vedra.....

Kaj si le zhuklesko....

Karing zhal....

Chi trubuj mange.....

O chaso....
Amen naj.....
Len si shukar....

IJJATO LECKA

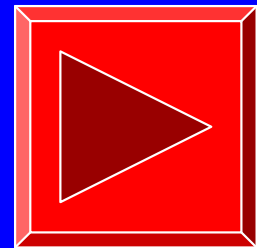
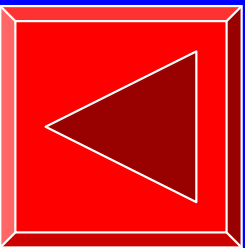
9. lecke

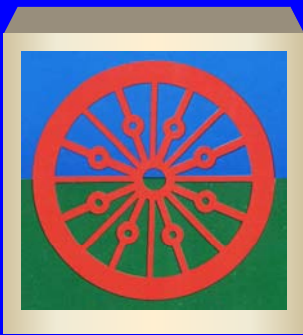
KINIPE

- Lashoj tyo dyes !
- T'aves baxtalo muro shavo, so manges ?
- Mangav duj litera thud, haj jekh kila manro.
- Le ! Kathe si ! Inke manges variso ?
- Mangav chil haj kaveva.
- Vi'ba dav tuke.
- Sode potyina ?
- De ma eftashela rupune.
- Le e ahor !
- Najis tuke.
- Akanak aba zhav khere.
- Kana dikhas tut palpale ?
- Avav na pa but.
- Devlesa !
- Devlesa !

Vorbi:

kinel/1/	vesz, vásárol	mangel/1/	kér
o literi/a/	liter	kila	kilogramm
le	vedd, tessék !	o chil/a/	vaj
o kaveva/ura/	kávė	potyinel/1/	fizet
eftashela	700	e ahor	ár/ára
najis tuke	kösz neked	Devlesa !	Istennel

Aventar te kinas. Kinav tuke guglo. Si tu dosta love ? Akanak si, ke kerdom butyi. Mande naj but love. Naj bajo, av manca ! Zhastar phujatar. Kathej e bolta.

Kindom thulomas, goj, sholdo. Ande kaver bolta kindom dikhlo mura dake.

Kurke avla le guruvengo foro. Vi me zhav ande grastengo foro. Aves manca ando foro ? Kamav te kinav grastes. Kindom jekhe khures. Ande sode das les ? Oxtovardesh shela sas. Mura romnyake kindom jekh coxa haj kretinca. Lezni sas, de nachile mure love. Kana pale avla grastengo foro, zhav te paruvav muro vurdon.

Vorbi:

e/le love	pénz/tbsz/	o guglo/ura/	cukor
dosta	elég	ke	mert
phujatar	gyalog	thulomas	szalonna
e bolta/le bolci	bolt	kaver	másik
kamel/1/	szeret,akar	o dikhlo/e/	kendő
e kretinca/i/	kötény	o khuro/e/	csikó
ande sode	mennyibe	oxtovardesh	80
lezno/i	olcsó	shel/a/	100
nachol/3/	fogy	pale	megint
paruvel/1/	cserél	o vurdon/a/	kocsi
o sholdo/a/	sonka	e goj/a/	kolbász
avla	lesz	o mas/le mas	hús

Gramatiko:

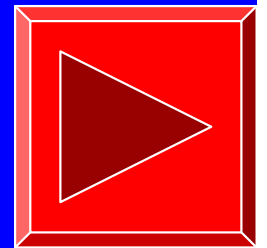
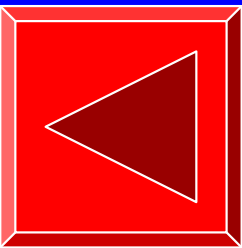
1. A jövő idő:

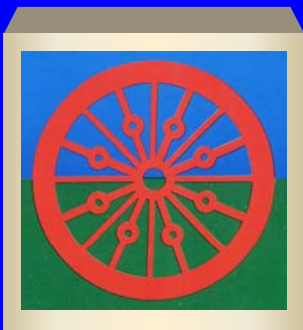
A létige jövő ideje megegyezik az avel(jön) ige alakjaival.

me avo	leszek	ame avasa	leszünk
tu avesa	leszel	tume avena	lesztek
voj avela/avla	lesz	von avena	lesznek

-el végű igéknél:

a, csop.	b, csop.	c, csop.
1. kero	besho	ushtyo
2. keresa	beshesa	ushtyesa

3.kerela	beshela	ushtyela
1.kerasa	beshasa	ushtyasa
2.kerena	beshena	ushtyena
3.kerena/kerna	beshena	ushtyena

<i>-ajvel</i>	<i>-al</i>	<i>-ol</i>
1.bokhajvo	losshajvo	tordyuvo
2.bokhajvesa	losshajvesa	tordyosa
3.bokhajvela	losshajvela	tordyola

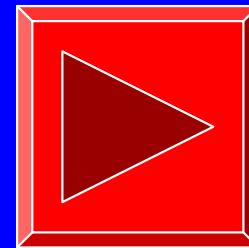
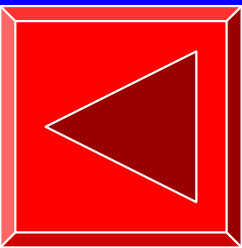
1.bokhajvasa	losshajvasa	tordyuvasa
2.bokhajvena	losshajvena	tordyona
3.bokhajvena	losshajvena	tordyona

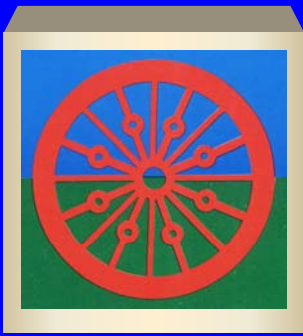
de:lossho,losshasa,losshala,losshasa,losshana,losshana is van!

<i>-ij/il</i>	<i>-oj/ol</i>	<i>-uj/ul</i>
1.vorbija	seroja	bunuja
2.vorbisa	serosa	bunusa
3.vorbila	serola	bunula
1.vorbisarasa	serosarasa	bunusarasa
2.vorbina	serona	bununa
3.vorbina	serona	bununa

Ezek az igék átalakíthatók **-sarel** végű igévé, a **-sar** kötőszó beiktatásával, s úgy ragozhatók, mint az **-el** végű igék. Pl vorbil=vorbi-sar-el(beszél) serol=serosarel(emlékszik) bunul=bunusarel(megbán) grizhil=grizhisarel(gondoz) Ezek a mobil szóképzelt elemeihez tartoznak, a 4.5.6. ragozási osztályt alkotják, önállóan ragozhatók jelen, jövő, feltételes jelen és felszólító módban.

zhutil (segít) zhutila (segíteni fog) zhutisarel (segít)
zhutisarela(segíteni fog) zhutilas (segítene) te zhutil (segítsen)

Butyi:

1.Fordítsuk le !

Kérek kenyeret és vaját. Vettem egy lovat. Voltam a lóvásárban. Elfogyott a pénzed ? Vettem egy kendőt anyámnak. Te nem akarsz venni kötényt anyádnak ? Gyalog voltam a boltban. Van kocsim és lovam. Te mit akarsz venni a boltban ? Venni fogok húst és kolbászt. Mennyit fizettél ? Ki fogom cserélni a lovam.

2.Fejezzük be a mondatokat!

Muri dej gelastar ande...

Muro phral gelastar ando... .. grastes te

Vi me zho kothe....

Naj ma dosta....

Xaxadan le

Voj kinela ande.....

Kon gelas pala

Kana das o brishind pe vulyica...

Me avri paruvo....

Kino tye shavorenge...

Vi voj zhala....

DESHTO LECKA

10.lecke

MALADYIPE

-Lasho tyo dyes !

-T'aves baxtalo muro phral !

-Kaj zhas mo ?

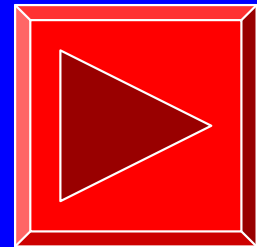
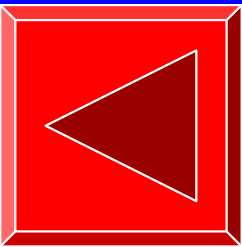
-Me zhav ande gavesko kher.

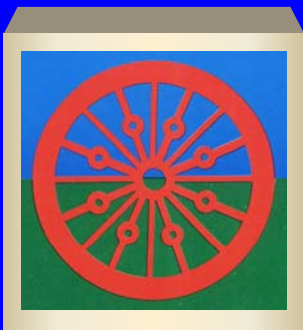
-Vi me intya zhav, zhas ame jekharsa.

-Mishtoj, mo.

*

-Haj tu kaj zhas ?

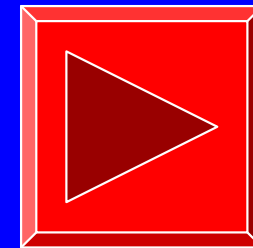
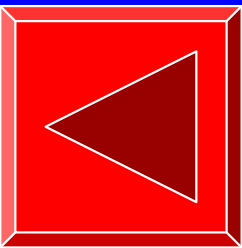
- Zhav ande shkola.
- Vi me zhav tusa.
- Vi ande bolta zhav, ke naj ma irka.
- Tusa zho, ke vi me kamav te kinav irka.
- Aba dopash oxto chaso si.
- Maj me kinav tuke irka, azhukar man avri.
- Mishtoj.
- Aba avilom, kathej tyi irka.
- Najis tuke muro vortako.

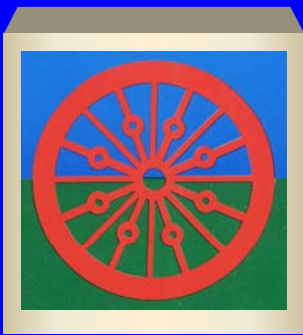
*

- Lashi ratyi muro vortako !
- Lashi ratyi te del o Del !
- Kaj sanas ?
- Somas ando vesh, kidom buraca.
- Vi kothe das o brishind ?
- Pala mizmeri kindyilom jekh cerra, ke baro brishind das.
- Kaj me somas, vi kothe das o brishind, haj e balval zurales phurdas.
- Zurales trubusardas aba la phuvake le brishindeski paji.
- Dikhlom, barol opre o dyiv.
- Tunyariko si, akanak aba trubuj ma te zhav khere.
- Chi me chi zhav khatikaj.
- Lashi ratyi mo !
- Lashi ratyi, Devlesa !

Vorbi:

o maladyipe	találkozás	o phral/a/	fivér
mo, more	megszólítás,te	gavesko kher	faluháza
intya	arra	e irka	fűzet
dopash	fél (1/2)	azhukarel/1/	vár
lasho/i	jó	e ratyi/a/	este
kathe	itt	kothe	ott
e buraca/i/	gomba	o brishind/a/	eső
pala mizmeri	délután	angla mizmeri	délelőtt
cerra	kevés	kindyol/3/	ázik

oxtovardesh	80	ijjavardeh	90		
shel	100	dujshela	200	mija	1000
milliovo	millió	billiovo	billió		
shel thaj desh	110	dujshela thaj bish	220		

Húszig az –u- szócskával, húsztól felfelé a thaj(meg) szócskával képezzük a számokat.

Jekh mija thaj dujshela shovvardesh thaj duj	1262
--	------

Ragozás:

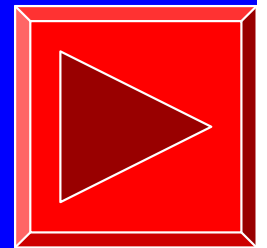
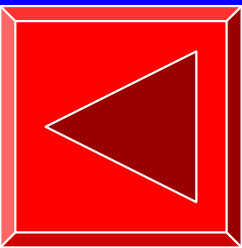
Al. jekh	hn	nn	duj(2)
Tá.élő	jekhes	jekha	dujen
Ré.	jekheske	jekhake	dujenge
He.	jekheste	jekhate	dujende
Táv	jekhestar	jekhatar	dujendar
Eszk	jekhesa	jekhasa	dujenca
Birt1.	jekhes si	jekha si	dujen si
Birt2.	jekhesko/i	jekhako/i	dujengo/i

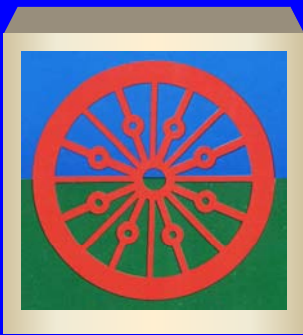
b, Sorszámnevek:

A sorszámnevek képzése a –to szócskával történik, melyet a tőszámnév után kell tenni.

Kivétel az angluno/i első, elülső, dujto második, trito harmadik, deshto tizedik, shelto századik stb.

Al. angluno	hn	angluni nn	anglune tbsz
	dujto	dujto	dujci
	deshto	deshto	deshci
Tá. anglunes	élő	angluna élő	anglune
	dujtone	dujtona	dujtone
Ré. angluneske		anglunake	anglunenge
	dujtoneske	dujtonake	dujtonenge
He. angluneste		anglunate	anglunende
	dujtoneste	dujtonate	dujtonende
..... és így tovább			
Birt. anglunesko/i		anglunako/i	anglunengo/i

Birt.v. anglunes si	angluna si	anglunen si
dujtones si	dujtona si	dujtonen si

c, Szorzószámnév: tőszámnév+var/val

jekhar/jokhar	egyszer	dujvar/duvar	kétszer
deshvar	tízszer	shelvar	százszor

anglunovar	először	dujtovar	másodszor
tritoval	harmadszor	sheltovar	századszor

d, Jekharsa	egyszerre mind	sajekh	mindegy
chi jekhar	egyszer sem	selduj/sa le duj	mindkettő
sodevar	hányszor	sodeto	hanyadik

Butyi:

1.Fordítsuk le !

-Jó napot barátom ! -Jó napot ! -Hová mész ? -Megyek a boltba, veszek kenyeret. -Én is megyek veled. -Jól van, gyere !

2.Feleljünk a kérdésekre !

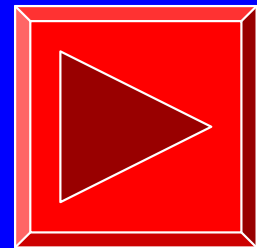
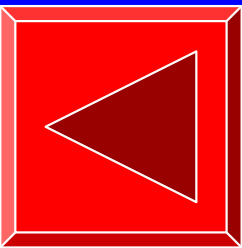
Kaj zhas muro phral ? Kaj zhal muro vortako ? Kon zhal te kinel variso ? Karing zhal o Jovano ? Zhikaj zhal o Joshka ? So si pe felyastra ? Soj ando kher ? Karing si e bar ? Karingal avel o Petro ? Sostar sanas ande bolta ? Kon zhala ande shkola ? Kana avla primavara ? Kana phurdas e balval ? Ratyi tunyariko avla ? Tu zhasas kothe ? Von sas kothe ? Sodevar sanas lende ?

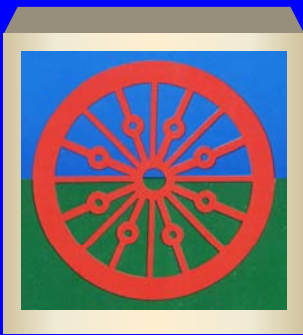
DESHUJEKHTO LECKA

11.lecke

MURO GAV

Perdal po gav zhal le themesko drom. Kado drom anda barr si. Me ando gav beshav. Amari vulyica pasha o paji si. Pasha le gavesko kher si e poshta. Le poshtasha anen nyevipe, lila. Si amen ab/len/dorija/begej, si les podo, kothe zhal o barruno

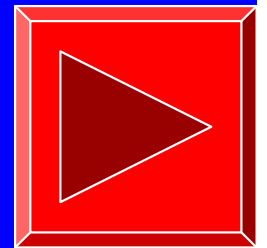
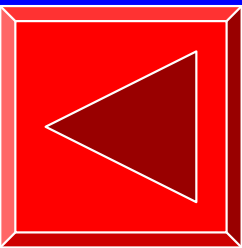

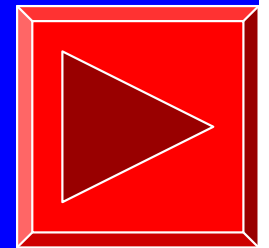
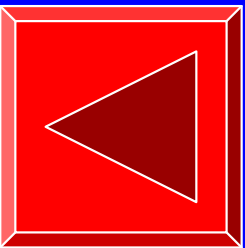
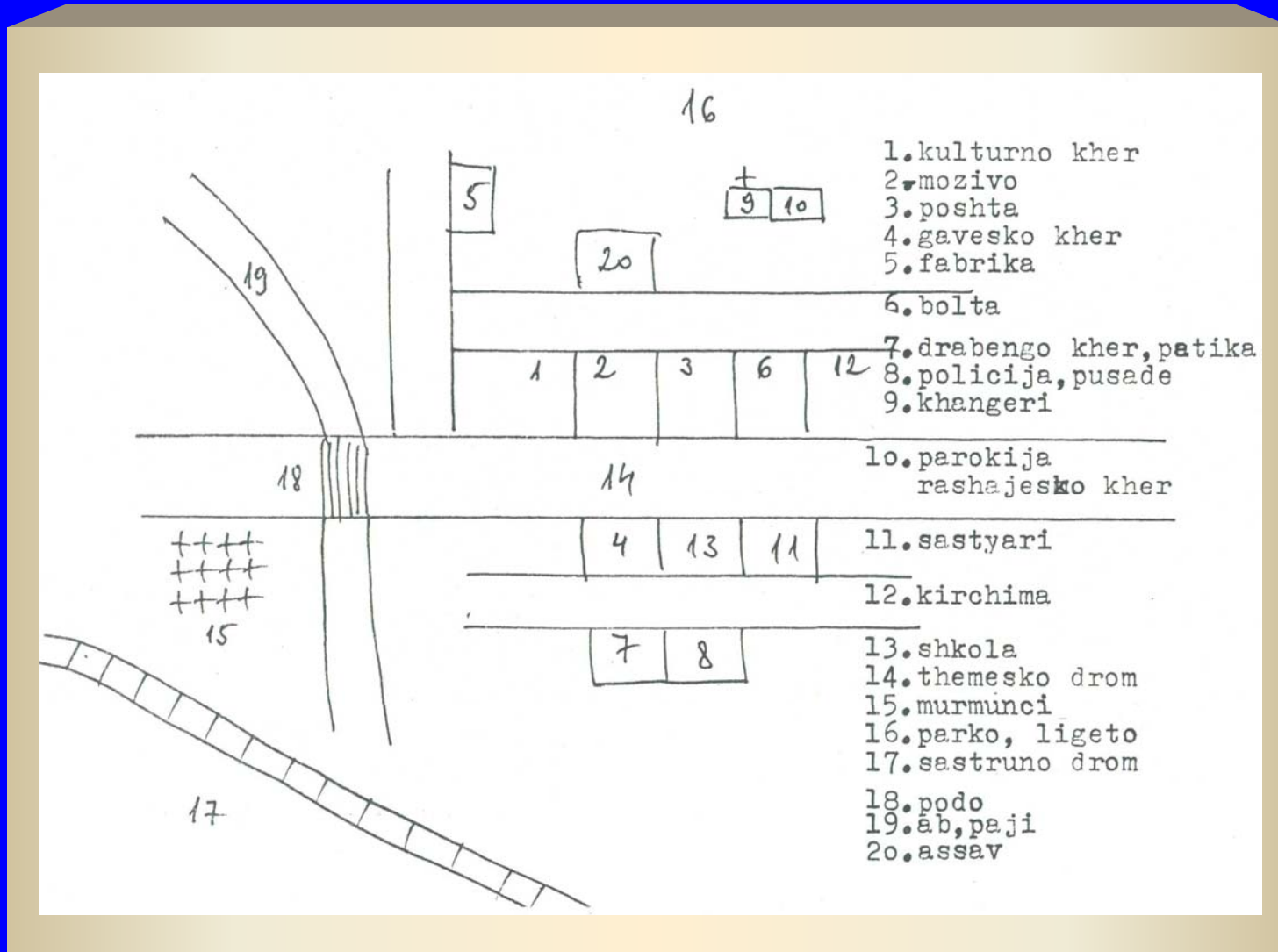
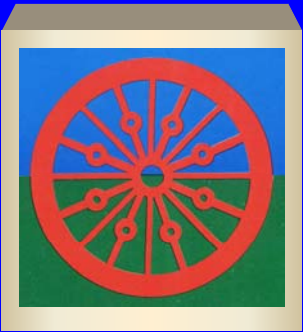

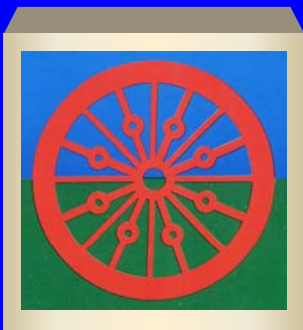
drom, le themesko drom. But autovura, busura, rotaja phiren kothe. Pe buxlyi vulyica si o kulturno kher, o mozivo, e shkola haj le gavesko kher. E fabrika ande kaver vulyica si, ke pashe si o paji. Ande fabrika but manusha keren butyi. Ande bolta si manro, mas, chicken haj konzervo. Pe vulyicako agor si o podo. Tela podo shordyol o paji. Ando paji trajon le mashe. Ando parko si e khangeri, haj e parokija, haj but kasht zhuven kothe, vi phurej, vi ternej, vi uchej, vi cinej. Krujal o parko dromoro si. Ande kirchima sako ratyi lashi muzika si, kothe bashavel o Kalmano. Jekh romani banda bashavel kothe shukares. Vorta la shkolasa si e bolta, kaj butfalo kinimasko si. Me kamav muro gav, ke kothe rakhadyilom. Vi aba somas ando foro, de majmishto kamav o gav. Muro dad pe phuv kerel butyi. Muri dej ande fabrika phirel, kothe kerel butyi. Muri pheny ande shkola phirel, voj kamel te sityol. Kaj o podo si, kothe si o najardo than. Kana avel o milaj, le shavore zhana tele po paji, haj najon. Me zhanav aba najrav, chi darav le pajestar. O rashaj ande parokija beshel. O sastyari pashaj e shkola beshel. Ando assav phiraven o dyiv, haj anda dyiv kothe avla aro, pala kodi anda aro keren manro, kolako. Kon nasvalo, zhal kaj o sastyari, haj voj opre iskiril lasho drab, haj ande patika avri dena o drab. Kathar o drab sastyola kon nasvalo.

Vorbi:

le themesko drom	országút	o drom/le drom	út
o barr/le barr	kő	barruno drom	kövesút
le gavesko kher	faluháza	e poshta	posta
o nyevipe	újság	o lil/le lila	levél
o ab/len/begej	folió	e dorija/i/	folió
o autovo/ura/	autó	o podo/ura/	híd
e rotaji/a/	bicikli	e mashina/i/	gép
bulho/i	széles	kulturno kher	kultúrház
o mozivo/ura/	mozi	e shkola/i/	iskola
pashe	közel	o manush/a/	ember

o chicken/a/	zsír	o konzervo/ura/	konzerv
shordyol/3/	ömlik	o masho/e/	hal
o parko/ura/	park	e khangeri/a/	templom
phuro/i	öreg	zhuvel/1/	él
e parokija/i/	parókia	o dromoro/a/	utacska
e kirchima/i/	kocsmá	o birto/ja/	kocsmá
sako ratyi	minden este	e romani banda	cigányzenekar
bashavel/1/	muzsikál	rakhadyol/3/	születik
najardo than	fürdőhely	o milaj/a/	nyár
e muzika/i/	zene	o shavoro/a/	gyerek
najol/3/	fürdik	najrel/1/	úszik
najarel/1/	fürdet	daral/2/	fél (ige)
phiravel/1/	hord, járat	o assav/a/	malom
o kolako/ura/	kalács	ramil/4/	ír
e patika/i/	patika	o drab/le drab	orvosság
sastyol/3/	gyógyul	e policija/i/	rendőrség
e murmunci/a/	temető	o ligeto/ura/	liget

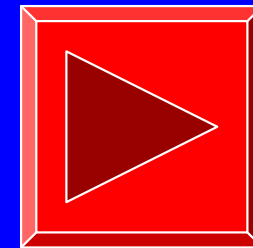
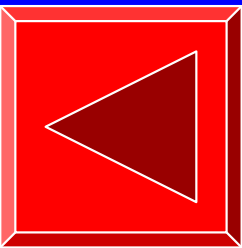
Zor thaj sastyipe

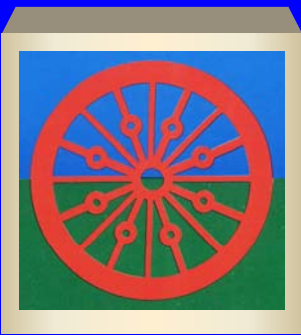
Avtar manca Pishta, Joshka, Gyere velem Pista, Jóska,
Te najuvas ande valya, Fürödjünk meg a patakban,
Paji del amen sastyipe, A víz ad majd egészséget
Tele thovel nasvalyipe. Lemossa a betegséget.
Baxt thaj zot thaj o sastyipe, Szerencse, erő, egészség,
Kadal trin trubul amenge, Ez a három legyen miénk,
Ama godyake kerdyuvas, Értelmesebbé kell lennünk,
Te resas ame sityuvas. Tanuljunk, hogy ezt elérjük.

Erő és egészség...

Vorbi:

e valya/i/	patak	o sastyipe	egészség
thovel/1/	mos	thovel pes/1/	mosakszik
o nasvalyipe	betegség	e baxt/le baxtya	szerencse
e zor/a/	erő	kadal	ezek
e godyi/a/	ész	kerdyol/3/	lesz, válik valamivé
resel/1/	ér, elér	sityol/3/	tanul

Gramatiko:

1. Törtek: intrego/o egész fertaj negyed
 dopash fél jekh fertaj egynegyed
 trinfertaj $\frac{3}{4}$ shtarval desht $\frac{4}{10}$
 trival panzhto $\frac{3}{5}$ shtarval panzhto $\frac{4}{5}$

nulla intrego duvar deshto 0,2 vagy $\frac{2}{10}$

duj intrego shovvar deshto 2,6 vagy $\frac{26}{10}$

shtar per oxto $\frac{4}{8}$

desh per tranda $\frac{10}{30}$

trin intregura deshushtar shlto 3,14

jekh shovto kotor $\frac{1}{6}$

trin shtar to kotor $\frac{3}{4}$

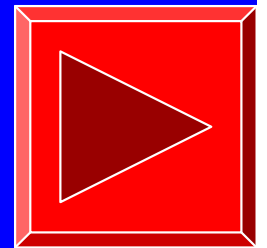
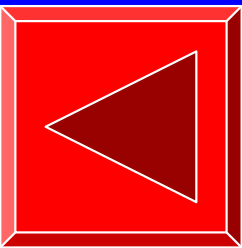
2. Névmások:

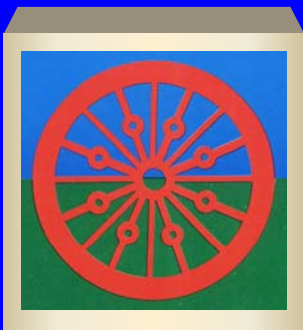
Mutató névmás:

Al. kado/i ez	kadal ezek	kodo/i az	kodol(azok)
Tá. kado	kadal	kodo	kodol
élő kadales	kadalen	kodele	kodolen
nn kadala	kadalen	kodola	kodolen
Ré. kadaleske	kadalenge	kodoleske	kodolenge
nn.kadalake	kadalenge	kodlake	kodolenge
He. kadaleste	kadalende	kodoleste	kodolende
nn.kadalate	kadalende	kodolate	kodolende
Táv.kadalestar	kadalendar	kodolestar	kodolendar
nn. kadalatar	kadalendar	kodolatar	kodolendar
Esz.kadalesa	kadalenca	kodolesa	kodolenca
nn kadalasa	kadalenca	kodolasa	kodolenca
Bir. kadalesko/i	kadalengo/i	kodolesko/i	kodolengo/i
Nn kadalako/i	kadalengo/i	kodolako/i	kodolengo/i
Bir. kadales si	kadalen si	kodoles si	kodolen si
nn. kadala si	kadalen si	kodola si	kodolen si

Így ragozódik: kako/i emez kakala emezek koko/i amaz
kokol amazok

Helyre mutatók: kathe itt, ide kothe ott, oda
 katka emitt kotka amott

Ré. varikaske	varisoske	varisodenge
He. varikaste	varisoste	varisodende
Táv varikastar	varisostar	varisodendar
Esz. varikasa	varisosa	varisodenca
Bir. varikasko/i	varososko/i	varisodengo/i
Bir. varikas si	varisos si	vaisoden si

4. Kölcsonös

Al. jekh kaver (egy másik)

Tár. jekh kavres/jekhavres	hn	jekhavra	nn
Ré. jekh kavreske		jekhavrake	
He. jekh kavreste		jekhavrate	
Táv jekh kavrestar		jekhavratar	
Eszk jekh kavresa		jekhavrasa	
Bir. jekh kavresko/i		jekhavrako/i	
Bir. jekhavres si		jekhavra si	

5. Mennyiségjelző

cerrazhene	kevesen	butzhene	sokan
majcerrazhene	kevesebben	majbutzhene	többen

6. Tagadó névmás

Al. khonyik (senki)	khanchi (semmi)
chi jek(egy sem)	chi sode(semennyi)
Tár. khonyikas	khancheskires
chi jekhes hn	chi jekha nn

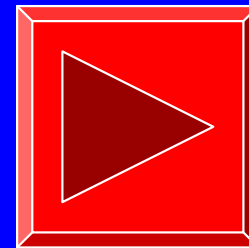
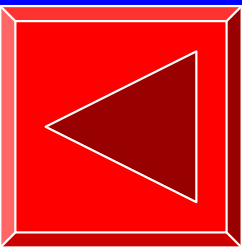
.....

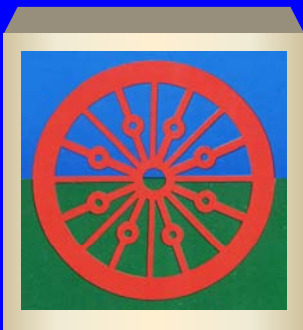
Butyi:

1. Fogalmazás a lakóhelyről.

2. Fordítsuk le !

Kon najol ando paji ? So si pashaj e shkola ? Kon kerel butyi ande fabrika ? Kaj sanas ? Kon si ande kirchima ? Kon bashavel kothe ? Tyi dej kaj kerel butyi ? Vi voj kothe sas ando vesh ? Xaxadan tu le grasten, le guruven ? Me zho ande bolta ?

Ré. varikaske	varisoske	varisodenge
He. varikaste	varisoste	varisodende
Táv varikastar	varisostar	varisodendar
Esz. varikasa	varisosa	varisodenca
Bir. varikasko/i	varososko/i	varisodengo/i
Bir. varikas si	varisos si	vaisoden si

4. Kölcsonös

Al. jekh kaver (egy másik)

Tár. jekh kavres/jekhavres	hn	jekhavra	nn
Ré. jekh kavreske		jekhavrake	
He. jekh kavreste		jekhavrate	
Táv jekh kavrestar		jekhavratar	
Eszk jekh kavresa		jekhavrasa	
Bir. jekh kavresko/i		jekhavrako/i	
Bir. jekhavres si		jekhavra si	

5. Mennyiségjelző

cerrazhene	kevesen	butzhene	sokan
majcerrazhene	kevesebben	majbutzhene	többen

6. Tagadó névmás

Al. khonyik (senki)	khanchi (semmi)
chi jek(egy sem)	chi sode(semennyi)
Tár. khonyikas	khancheskires
chi jekhes hn	chi jekha nn

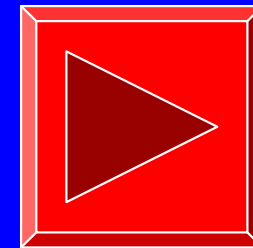
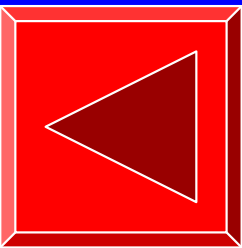
.....

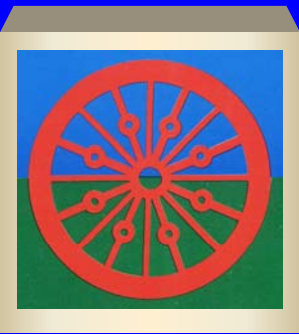
Butyi:

1. Fogalmazás a lakóhelyről.

2. Fordítsuk le !

Kon najol ando paji ? So si pashaj e shkola ? Kon kerel butyi ande fabrika ? Kaj sanas ? Kon si ande kirchima ? Kon bashavel kothe ? Tyi dej kaj kerel butyi ? Vi voj kothe sas ando vesh ? Xaxadan tu le grasten, le guruven ? Me zho ande bolta ?

Gelomtar anda gav. Me zurales kamav te najuvav ando paji !
Kana avela e lashi vrama, zho kaj o najardo than. Vi tu sanas
ando parko ? Krujal o parko but dromora si, pasha lende char
si. Le shavora ande char beshline. Vi von kothe beshena ? Kana
zhana ande shkola ? Sode kasht si ando parko ?

DESHUDUJTO LECKA

12.lecke

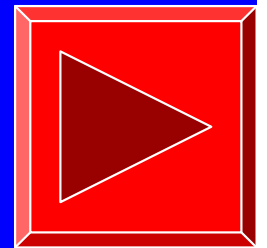
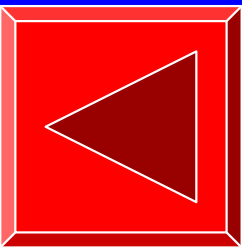
O KALENDARO HAJ O BERSH

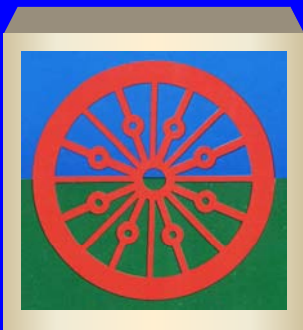
Ande-kh bersh deshuduj shon si. Le shonenge anava: januari,
februari, marciushi, aprilishi, majushi, juniushi, juliushi,
augustushi, septemberi, oktoberi, novemberi, decemberi si.
Ande-kh shon shtar kurke si. Ande-kh kurko eфта dyes si. Le
dyesenge anava: luja, marci, tetradyi, zhoja, parashtuj, savato,
kurko si. Ande-kh dyes bish thaj shtar chasura si. Ande-kh
chaso shovvardesh percura/minutura/ si.

Lujine zhav ande shkola. Marcine zho ando mozivo. Tetradyine
avla le grastengo foro. Savatone chi zhas ame ande shkola, ke
slobodno savato avla. Tehara kurko avla. Adyes savato si.
Aratyi parashtuj sas. Kaver tehara luja avla. Angla aratyi zhoja
sas. Sako dyes sigo ushtyav opre. Jivende majbut sovav jekh
cerra, ke shil si avri. Primavara, haj e tomna kamav
legmajzurales. Naj shil, naj tato, lashi vrama si. Ande kado
bersh mishto kamo te sityuvav. Sorro dyes but zhutisarav khere
mamake. Sodyes somas kaj muro vortako, vi leske zhutisardom
te keras e lecka. Lujine detehara kezdil o sityipe. Angla
mizmeri sityuvav ande shkola. Kana avel o mizmeri, zhasa ame
te xas. Pala mizmeri krujal o kher kerav butyi.

Vorbi:

o kalendaro/ura/ ande-kh	naptár egyben	o bersh/le bersh o shon/le shon	év hónap
-----------------------------	------------------	------------------------------------	-------------

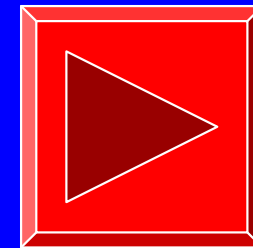
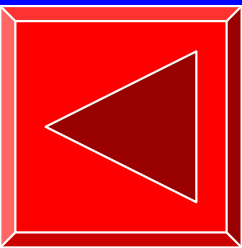
o kurko/e/	hét	o dyes/le dyes	nap
o chaso/ura/	óra	o minuto/ura/	perc
e luja	hétfő	e marci	kedd
e tetradyi	szerda	e zhoja	csütörtök
e parashtuj	péntek	o savato	szombat
o kurko/e/	vasárnap	lujine	hétfőn
marcine	kedden	tatradyine	szerdán
zhójine	csütörtökön	parashtujine	pénteken
savatone	szombaton	kurkone/kurke	vasárnap
tehara	holnap	adyes	ma
aratyi	tegnap	slobodno/o	szabad
angla aratyi	tegnapelőtt	kaver tehara	holnapután
o jivend/a/	tél	e primavara	tavasz
e tomna	ősz	o milaj	nyár
e shil/a/	hideg	zhutil/4/	segít
sodyes	minap	kezdil/4/	kezd
o sityipe	tanulás	angla mizmeri	délelőtt
pala mizmeri	délután	xal/R/	eszik

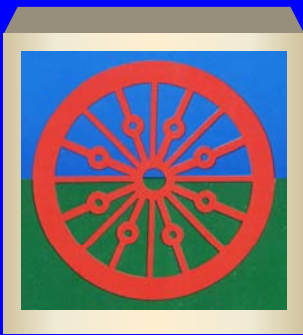
Nyevo Bersh si. Nyeve Beshesko sakon khere si, ke kadoj Baro Dyes si. Kaver Baro Dyes e Patradyi si. Patradyine aven amende le nyamuri. Vie Rusaji Baro Dyes si. Rusajako le terne kethane aven, haj gilyaben, khelen. O Krechuno jivende si. Vi e krechuneske but nyamuri aven kethane. Xan, pen, gilyaben, losshan jekhaveske. But paramicha phenen jekhaveske, haj gilyaben.

Pa bersheste pe bersheste kadale dyesa le Bare Dyes si. Pa desheste pe dyeseste barol opre o dyiv, kana avel e primavara.

Vorbi:

Nyevo Bersh	újév	sakon	mindenki
Baro Dyes	ünnep	e patradyi	húsvét
e rusaji	pünkösöd	gilyabel/1/	énekel
khelel/1/	táncol	o krechuno	karácsony
pel/R/	iszik,szív	e paramicha/i/	mese

losshal/2/	örül	losshoj/5/	örül
pa bersheste	évről	pe bersheste	évre
pa dyeseste	napról	pe dyeseste	napra
barol/3/	nől	o dyiv/le dyiv	búza

Gramatiko:

1. A feltételes mód jelen ideje:

-el végű igék

keros(csinálnék)	beshos(ülnék)	ushtyos(kelnék)
keresas	beshesas	ushtyesas
kerelas	beshelas	ushtyelas

kerasas	beshasas	ushtyاسas
kerenas	beshenas	ushtyenas
kerenas	beshenas	ushtyenas

-ajvel végű igék

bokhajvos(éheznék)
bokhajvesas
bokhajvelas

-inel végű igék

trajinos (élnék)
trajinesas
trajinelas

bokhajvasas	trajinasas
bokhajvenas	trajinesas
bokhajvenas	trajinesas

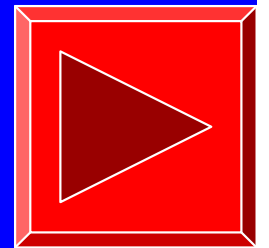
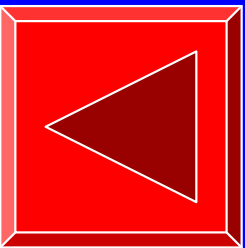
-al végű igék

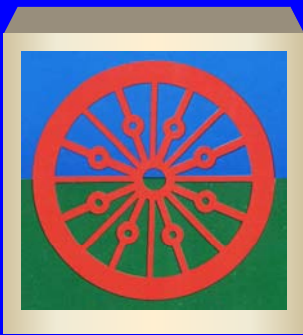
daros(félnék)
darasas
daralas

-ol végű igék

sityuvos(tanulnék)
sityosas
sityolas

darasas	sityuvasas
daranas	sityonas
daranas	sityonas

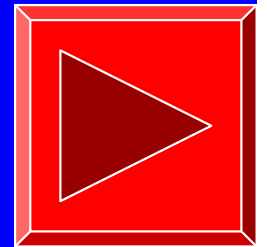
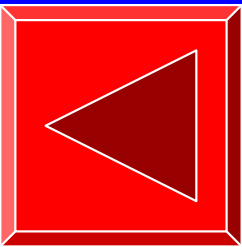

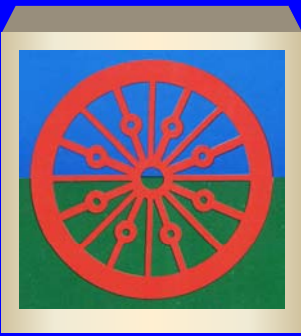

<i>-ij/il végűek</i>	<i>-oj/ol végűek</i>	<i>-uj/ul végűek</i>
vorbijas(beszélnék)	gropojas(temetnék)	bunujas(bánnék)
vorbisas	groposas	bunusas
vorbilas	gropolas	bunulas
vorbisararas	groposararas	bunusararas
vorbinas	groponas	bununas
vorbinas	groponas	bununas

Megjegyzés: a jelentő mód jelen idő *-as* végződést kap (a-si rövid formája) az első személyben önálló alakok vannak. Használatos a régies alak is, mely nyelvjárási forma, keravas=keros (csinálnék) beshavas=beshos (ülnék) az avas helyett *-os* végződés lett a rövidülés következtében.

2. *desar* (mióta) *datunchara* (azóta) *dulmut* (régén)
pala kodi (azután) *pala kadi* (ezután)
zhi kathe (eddig) *zhi kothe* (addig) *apol* (aztán)
zhi kathe andaj India Indiától idáig
Dulmut somas tumende. Régen voltam nálatok.
Apol sas bari lossh. Aztán volt nagy öröm.
Desar le manusha trajon, butyi keren. Mióta az emberek élnek, dolgoznak.
3. A cigány igék zömmel tárgyások. A meg kötőszót csak a *mek si* (megvan) esetében kell használni. Helyette a *les/la/len* kerül az ige után, mint simuló alakok. *Dikhel les* (látja azt hn) *dikhel la* (látja azt nn) *dikhel len* (látja azokat tbsz) *keravel la* (csinálja azt, pl kereket) *keravel les* (csináltatja azt pl. kocsit)
Sa-nda tumari patyiv sa-nda tumari voja kero la sar so zhano la. Mind a ti becsületetekért, mind a ti kedvetekért csinálom azt, ahogy tudom azt) Helyes, ha az ige és a simuló alak közé kötőjel kerül: *kerel-les, kerel-la, ch'arakhav-la* stb.

Butyi:

1.Fordítsuk le !

Reggel korán kelek fel. Megyek tanulni az iskolába. Szombaton nem fogok menni az iskolába. Vasárnap karácsony lesz. Jönnek a rokonok hozzánk. Húsvétkor is sok ember jön hozzánk. A karácsony nagy ünnep. Minden évben tizenkét hónap van. Minden nap járok az iskolába. Egész nap sok a munka a ház körül. Ebben az évben jobban fogok tanulni. Ezen a héten voltam nálatok.Napról napra jobb az idő. Jön a tavasz. Én a telet is szeretem. Csinálnék neked házat, de nincs időm. Húsvétkor is jönnek a rokonok. Mi is mennénk hozzájuk, de nincs időnk.

2.Feeljünk a kérdésekre !

Vi tu zhasas kothe ? Zhanesas lasa te vorbis ? Kinesas mange variso ? Desar keres kothe butyi ande fabrika ? Kasa keresas butyi ? Joshkasa zhasas khere ? Pishtasa phiresas ande shkola ? Kaj zhas kana avel o milaj ?

3. Fordítsuk le !

Sosa xaxaves le grasten ? Zhikaj keresas butyi ande fabrika ? Voj vorbijas lenca, na me. Sostar trubul tu te zhas ande gavesko kher ? Ande sode sas kado kher ? Kinasas ame guglo ande bolta, de phandadi sas.

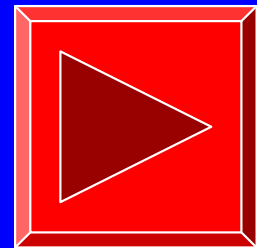
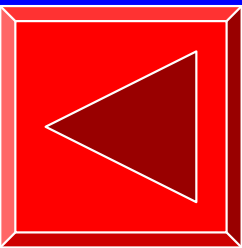
phandado/i csukott, zárt na nem

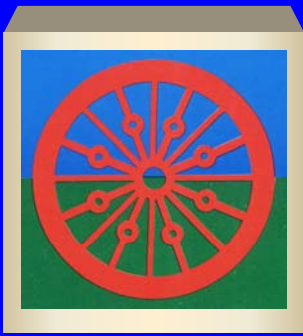
DESHUTRITO LECKA

13.lecke

ANDE FABRIKA

Me ande fabrika kerav butyi. Ande amaro gav si fabrika, na barij, cinij. Vi tu avesa kothe butyi te keres ? Me kamav muri butyi, kerav-la losshasa. Ande amri fabrika but zhulya keren butyi. Kadi fabrika gadengij. E butyi kezdin shov chasondar. Panzh chasuri si, kana me opre ushtyav. Thovav man, haj

hulavav man, haj pala kodi opre uravav man. Xamasko ingrav manca deteharake, manro, haj thulomas haj purum, haj phabaj. Ande fabrika xav, kana avel o mizmeri. Pala mizmeri palpale zhav kaj mura butyako than, haj kerav majdur muri butyi. Muri butyi kodij, matura phiravav pa jekh thaneste pe kaver thaneste. Ande amari fabrika keras ame gad, kalca, zoknivo, shtrimflya. Le zhulya, kon kathe keren butyi, kamen pengi butyi. Kon misahto kerel peski butyi, kodi mishto rodel love. Duj chasongo si la butyako agor, le butyara, haj butyarici zhan khere. Legmajbut romnya zhana ande bolta te kinen xamasko. Ingrena khere penge shavorengé guglo, chokivo. Le shavora losshana kodolenge. Me inke chi zhav khere, si ma jekh afero ande gavesko kher, oficialno butyi, kerav-les. Pashaj e fabrika si o butiko. Kindom mange mashina haj cigaretta.

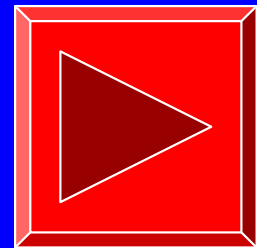
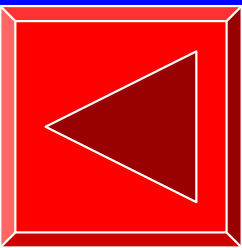
Vorbi:

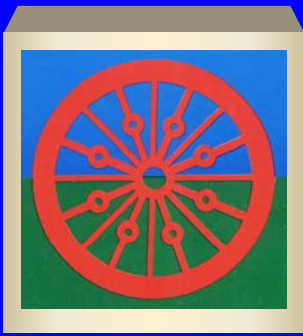
e zhulyi/a/	nő	gadengi fabrika	ruhagyár
chasondar	órától	thovel pes /1/	mosakszik
uravel pes/1/	öltözik	o xamasko/ura/	ennivaló
ingrel/1/	visz	detehara	reggel
inkrel/1/	tart	e phabaj/le phaba	alma
o mizmeri	dél	o mato/ura/	anyag
pa	ról, ről	phiravel/1/	hord, jártat
o gad/le gad	ing	le gada	ruha
e kalca/i/	nadrág	o zoknivo/ura/	zokni
e shtrimflya/i/	harisnya	e love	pénz
rodel/1/	keres	o butyari/a/	munkás
o guglo/ura/	cukor	guglo/i	édes
o chokivo/ura/	csoki	o afero/ura/	ügy
o butiko/ura/	butik	losshal/2/	örül

Gramatiko:

1.Visszaható igék:

A cselekvő igék után a visszaható névmások megfelelő alakjait kell kitenni:

Visszaható igék (mint minden más indogermán nyelvben)

hulavav man	fésülöm magam, fésülködöm		
khelav man	játszom magam, játszom		
thovav man	mosom magam, mosakszom		
uravav man	öltöztetem magam, öltözködöm		
kerav man	teszem magam keras amen	tesszük magunkat	
keres tut	teszed magad	keren tumen	teszitek magatokat
kerel pes	teszi magát	keren pen	teszik magukat
seroj man	emlékszem	gindij man	gondolkodom

A kiejtésben rövidülés történik: man=ma, tut=tu, pes=pe, amen=ame, tumen=tume, pen=pe.

2. Feltételes mód múlt idő

Képzése úgy történik, hogy az ige múlt idejű alakja után az -as képzőt kell tenni. (-as=-asi rövid alakban)

-el végű igék

kerdomas	beshlomas	ushtyilomas
kerdanas	beshlanas	ushtyilanas
kerdasas/kerdinosas	beshlasas/beshlinosas	ushtyi-lasas/linosas

kerdamas	beshlamas	ushtyilamas
kerdesas/kerdinesas	beshlesas/beshlinesas	ushtyi-lesas/linesas
kerdesas/kerdinesas	beshlesas/beshlinesas	ushtyi-lesas/linesas

-ajvel végű igék

bokhajlomas
bokhajlanas
bokhajlasas/bokhajlinosas

-inel végű igék

trajindomas
trajindanas
trajindasas/trajindinosas

bokhajlamas
bokhajlinesas/bokhajlesas
bokhajlinesas/bokhajlesas

trajindamas/trajilamas
trajindinesas/trajilinesas
trajindinesas/trajilinesas

-al végű igék

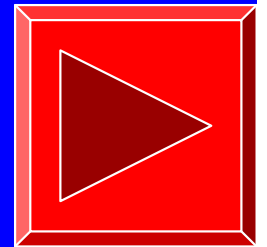
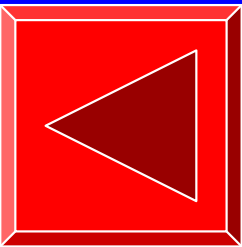
darajlomas
darajlanas
darajlasas/darajlinosas

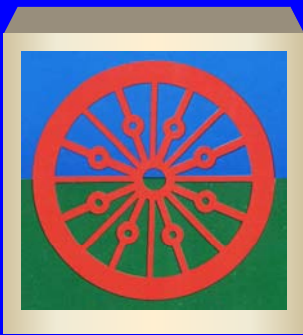
-ol végű igék

sityilomas
sityilanas
sityilasas/sityilinosas

darajlamas

sityilamas

darajlesas/darajlinesas
darajlesas/darajlinesas

sityilesas/sityilinesas
sityilesas/sityilinesas

-ij/il

vorbisardomas
vorbisardanas
vorbisar-dasas/dinosas

-oj/ol

kinosardomas
kinosardanas
kinosar-dasas/dinosas

-uj/ul

bunusardomas
bunusardanas
bunusar-dasas/dinosas

vorbisardamas
vorbisar-desas/dinesas
vorbisar-desas/dinesas

kinosardamas
kinosar-desas/dinesas
kinosar-desas/dinesas

bunusardamas
bunusar-desas/dinesas
bunusar-desas/dinesas

Megjegyzés: az egyesszám 3. személyben van hosszabb alak is, a többesszám 2.3. személyben is. A –dinosas rövid alakban –dino, a –linosas rövid alakban –lino. Phendinosas rövidebb alakban phendino (mondta volna) kerdinosas rövidebb alakban kerdino (csinálta volna)

3. Igei alakok:

cselekvő -e/

marel (ver)
vazdel(emel)
dilyarel(kábít)
sastyarel
shukarel

középalakos -ajvel szenvedő -ol

marajvel (verődik)
vazdajvel(emelkedik)
dilajvel(bolondul)
sastyajvel
shukajvel

mardyol (veretik)
vazdyol(emeltetik)
dilyol(bolondul)
sastyol(gyógyul)
shukardyol(szépül)

A középalak értelmezése: a cselekvés szinte magától történik, a cselekvő és szenvedő igék között állnak, sok esetben a szenvedő és középalak egybeesik. Az –ol végű igék eredetileg –uvel végűek voltak, rövidülés lép fel a 2.3. személyekben. Pl. tordyuvel=tordyol, tordyuves=tordyos, stb.

Butyi:

1. Fejezzük be a mondatokat !

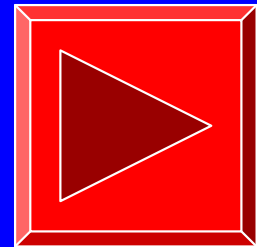
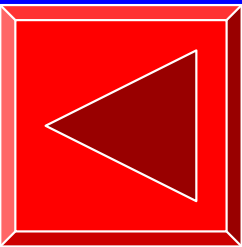
Me ande fabrika kerav.....

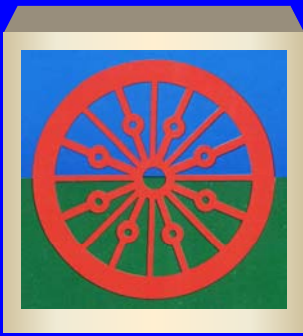
Me ando gav....

Tu kaj

Kon kerel butyi ande....

Kana ushtyesa opre..... • So keresa ando mizmeri...

Sode zhulya keren butyi.....
Kana si la butyako....
Zhikaj si la butyaki
Kon ingerdine khere penge shavorenge....
Me ingerdom tuke.... Vi me haj vi tu samas,.....

2. *Fordítsuk le !*

Beszéltem volna vele, de nem volt időm. Találkozott volna vele, de nem esett az eső. Odanéztem volna, de nem tudtam.

3. *Ragozzuk végig a kerel/1/ és a losshal/2/ igét !*

4. *Tanuljuk meg a versikét !*

Muca, muca, mucica,	e muca//i/	cica
Kaj si tyiri kretinca ?	e mucica	kiscica
Palaj tyiri mustaca,	e kretinca//i/	kötény
Shaj zhas tuke pe luma.	e mustaca//i/	bajusz
	shaj zhas	mehetsz
	e luma//i/	világ

DESHUSHTARTO LECKA

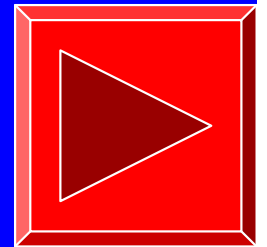
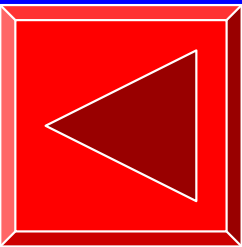
14.lecke

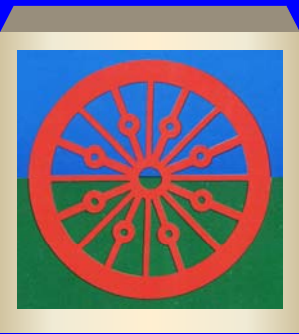
KALYE JAKHA

Kale jakha phabon sar e jag,
Pe amare papura sar gindisaras ?
Lungo drom shutine zhi kathe andaj Indija,
Ratvela sas lenge grastenge petala.

But brishind marde lenge cerhi,
Inke chi las e vrama lenge voji.
Akanak aba puterdej angla amende e luma,
Shaj zhas vi ame karing e literatura.

Fekete szemek égnek, mint a tűz,
Ősapáinkra hogy emlékezünk ?

Hosszú utat tettek Indiától idáig,
Véresek lettek lovaik patkói.

Sátraikat sokat verte az eső,
Mégse vette el kedvüket az idő.
Most már előttünk az ajtó nyitva,
Haladhatunk mi is az irodalomba.

Vorbi:

e jakh/a/	szem	phabol/3/	ég
e jag/a/	tűz	o papo/ura/	nagyapa,ősapa
gindil/4/	gondol	lungo/o	hosszú
o petalo/a/	patkó	ratvalo/i	véres
e cerha/i/	sátor	inke	még
marel/1/	ver	lel/1/	elvesz, megfog
angla	előtt	e voja/i/	jókedv
putrel/1/	nyit	e literatura	irodalom

Gramatiko:

1. A létige és az avel/jön/ ige alakjai.

avo(leszek,jövök)avos(lennék)avilomas(lettem/jöttem volna)

avesa	avesas	avilanas
avela	avelas	avilasas/avilinosas

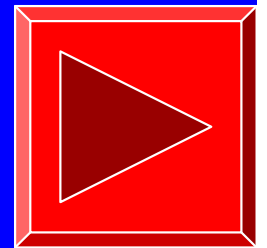
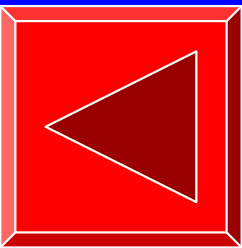
avasa	avasas	avilamas
avena	avenas	avilesas/avilinesas
avena	avenas	avilesas/avilinesas

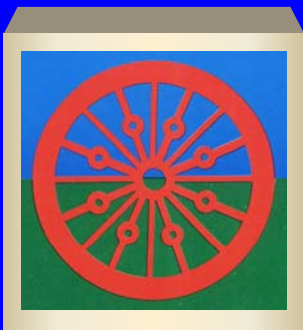
Felszólító módban a **te** szócskát kell tenni a jelen idejű alakok elé. Önálló alakjuk csak a második személyeknek van, a többi lekopott. av(jöjj, légy) aven(jöjjetek,legyetek)

te aves=f'aves (legyéél) te aven=t'aven (legyetek)

Összehasonlítás:

avilomas te na mulomas	lettem volna ha nem haltam volna
avilomas te birisardomas	jöttem volna ha birtam volna

2. A felszólító mód:

te kerav(csináljak) te beshav(üljek)te ushtyav(keljek)

te keres te beshes te ushtyes
ker ! besh ! ushtye !

te kerel te beshel te ushtyel

te keras te beshas te ushtyas

te kerem te beshen te ushtyen
kerem ! beshen ! ushtyen !

te kerem te beshen te ushtyen

Csak a 2. személyű alakoknak van önálló felszólító módja.

te bokhajves, bokhajve ! (éhezz) bokhajven ! éhezzetek

te trajines, trajisar !(élj) trajisaren ! éljetek

te phagres, phag ! (törj) phagren ! törjetek

te ingres, inger !(vidd) ingren ! vigyetek

te zhas, zha (menj) zhan ! menjetek

te pes, pi (igyál) pen ! igyatok

te chambes, chambe ! (rágj) te shores, shor ! (önts)

te chumides, chumide ! (csókolj)te losshas, losssha !(örülj)

te pashjos, pashjtu ! (feküdj) te najos, naju ! (fürödj)

Butyi:

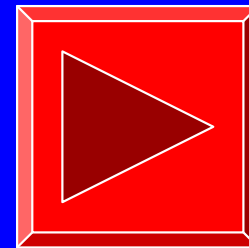
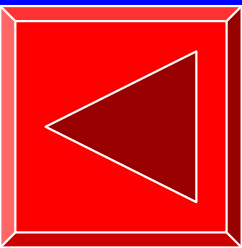
1. Feleljünk a kérdésekre !

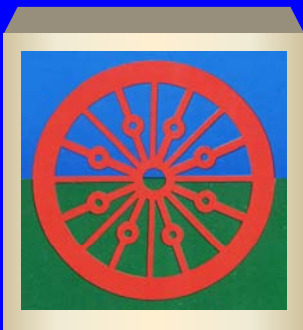
Kothar avile le rom ? Sosko drom shute ? Sosa aviline ? Sostar sas o drom lungo ? Sosko sas le grastenge petala ? Kaskoj kado kher ? So dikhlas ando mozivo Petro ? Sosko filmo sas kothe ? Kasa sanas kothe ? Kasa maladyilan pe vulyica ?

2. Fordítsuk le !

Kedden megyek hozzátok. Vennék neked kendőt, de nincs pénzem. Mentem volna az iskolába, de beteg voltam. Leültem volna a földre, nagyon vizes volt. Nézttem volna, de fájt a fejem.

dukhal/2/	fáj	o shero/e/	fej
pajaslo/i	vizes	e phuv/a/	föld

DESHUPANZHTO LECKA

15.lecke

GINAJIPE

1. *Kethane delipe/dipe (összeadás)*

Jekh thaj jekh kodol duj-i	1+2 az 3
Duj thaj trin egaloj panzhenca	2+3 egyenlő/van/ 5-tel
De kethane ! add össze sa, summa mind	
Oxto thaj trin kodol deshujekh-i	8+3 az 11
Oxto plus trin kodol deshujekh-i	8+3 az 11

2. *Avli lelipe/lipe (kivonás)*

anda bish le avri duj, sode ashol ?	20-ból vegyél ki 2-t, mennyi marad?
anda bish avri lav duj, ashon deshocto	20-ból elveszek kettőt, marad/nak/ 18
sodej e diferencija mashkar oxto thaj desh ?	mennyi a különbség nyolc és tíz között ?
tranda minus deshuduj kodol bish thaj deshocto si	30 mínusz 12 azok 18 van/nak/

3. *Valipe/varipe (szorzás)*

panzhvar panzh kodol si bish thaj panzh	5-ször 5 az 25
ijavar oxto kodol si eftavardesh thaj duj	9-szer 8 az 72

4. *Ulaipe (osztás)*

ande bish sodivar si e panzh ?	húszban hányszor van az 5
ande bish panzhvar si e shtar	húszban 5-ször van a négy

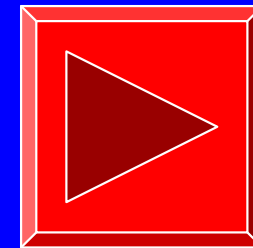
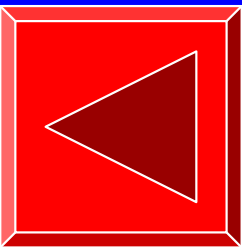
Iskirisar majdur ! Írd tovább !

1,3,5,7,9,11,13,15,17,.....

2,4,6,8,10,12,14,16,.....

3,6,9,12,15,18,21,.....

8,16,24,32,40,48,.....

10,20,30,40,50,60,.....

Ginav dujenca opre ! Számolj kettesével felfelé
Ginav deshenca opre ! Számolj tizesével felfelé
Ginav zhikaj e desh dujenca ! Számolj tízig kettesével
Ginav kathar e bish zhikaj e tranda ! Számolj húsztól harmincig

Somnura (jelek) majcino (kisebb) majbaro (nagyobb) egaloj
(egyenlő)

Savo majbuti ? Melyik a nagyobb ?

Savo legmajbaroj ? Melyik a legnagyobb ?

Sodenca majbuti ? Mennyivel több ?

Sodenca majbaroj ? Mennyivel nagyobb ?

Sodenca majcerraj ? Mennyivel kevesebb ?

Sodivar majbuti ? Mennyiszor több ?

Sodivar majcerraj ? Mennyiszor kevesebb ?

Sodetoj e bish ? Hányadik a 20 ?

Sodivar majbaroj ? Hányszor nagyobb ?

Sodenca majcinoj ? Mennyivel kisebb ?

4/8 shtar per oxto 1/6 jekh per shov

8/12 oxto per deshuduj 5/30 panzh per tranda

5:6 porciovo (arány) 2 % duj percento

Gramatiko:

1. A felszólító mód tagadása:

A te kötőszót mindig a **na** elé kell tenni:

te na zhas (ne menj) te na keres (ne csináld) te na phurdel =ne
fujjon) te na mezis (ne látszódj)

te na zhas kothe ne menjél oda

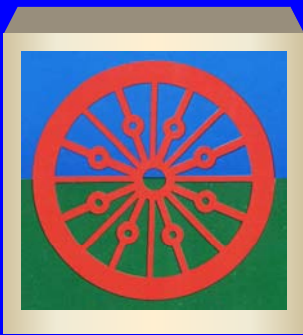
te na ablyol =te n'ablyol (ne ragyogjon)

te na aves=te n'aves (ne jöjjél, ne legyél)

2. Az idő (E vrama)

Sode chaso si ? Sode chasura si ? Hány óra van?

Sode chasongoj ? Hány órákor ?

Sode chasondar ?	Hány órától ?
Duj chasura si	Két óra van.
Trin chasongoj	Három órakor
Desh chasondar	Tíz órától
Adyes sode si ?	Ma mennyi van ? (hanyadika)
Adyes decemberi desh si	Ma december 10 van
Adyes sodeto dyes si ?	Ma hanyadik nap van ?
Adyes januari bish si.	Ma január 20 van.

Butyi:

1. Fordítsuk le !

Ma július nyolc van. Szép az idő. Hány óra van ? Mikor jössz hozzánk ? Tegnap voltam nálatok. Holnap megyek az iskolába. Öt órakor lesz a tanulás. Ma hanyadik nap van ? Holnap vasárnap lesz.

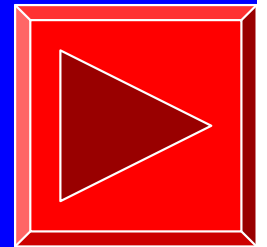
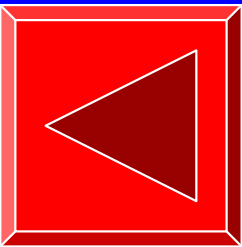
2. Válaszoljunk a kérdésekre !

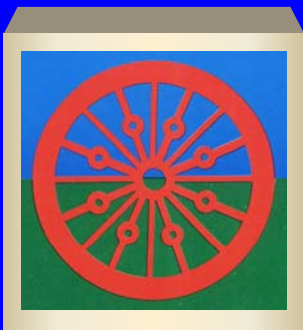
Soski vrama si adyes ? Kaj sanas aratyi ? Kaj zhas angla mizmeri ? Kaj sanas angla mizmeri ? Kon sas amende ? Kasa zhasa ando gav ?

3. Tanulják meg a verset !

Kale jakha zhan soven,	sovel/1/	alszik
Kale jakha zhan soven,	trubul/6/	kell
Trubul tehara ushtyen,	e detehara	reggel
Trubul tehara ushtyen.	e tehara	holnap
Detehara tehara,	o khamoro/a/	napocska
Detehara tehara,	pekel/1/	süt
O khamoro pekela,		
O khamoro pekela.		

Zhukeloro dragoro,	o zhukeloro/a/	kutyus
Na-v inke xolyarnyiko,	o dragoro/a/	kedves
Inke chi san tu baro,	chi san	nem vagy
Cino san tu, haj muro.	muro	enyém

DESHUSHOVTO LECKA

16.lecke

SAR KERDAS O BALISHO KHER

Jokhar kodi phendas o balisho: kerav mange kher. Gelas ando vesh. Maladyilas le shoshojesa.

-Karing zhas ? – pushlas o shoshoj.

-Zhav me ando vesh, kamav te kerav kher.

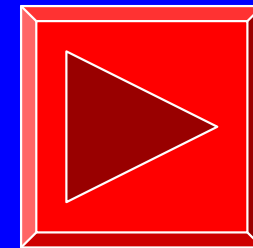
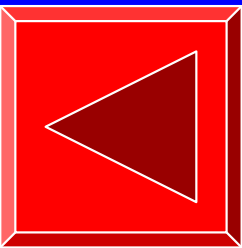
-Zhaj zhutij tuke ?

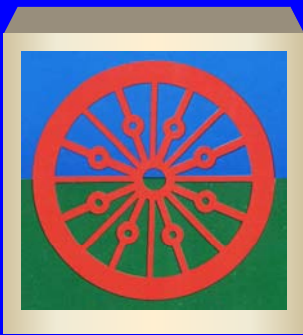
-Mishtoj, av manca !

Von zhan majdur angle. Maladyile la racasa, la papinyasa, le grastesa, la busnyasa, la gurvnyasa, le bashnesa, le gulumbosa. Avri resline ando vesh, haj len pen te keren e butyi. O bashno akhardas e detehara. Shoshoj shindas o kasht. O grast andas le kasht. Raca phiravelas le barr. E gurvnyi cirdelas le barrenca pherdo vurdon. Papiny boldas o malteri. E busnyi phiravlas le cine balisheske. O cino balo kerdas o zido. O bashno haj o gulumbo shutine opre le cherepura. Pa-kh cini vrama tordyilas o shukar kher ando vesh.

Vorbi:

o balisho/a/	malac	maladyol/3/	találkozik
o shoshoj/a/	nyúl	pushel/1/	kérdez
shaj	hat,het	angle	előre
e busnyi/a/	kecske	o buzno/e/	bakkecske
o bashno/e/	kakas	o gulumbo/ura/galamb	
resel/1/	odaér,ér	akharel/1/	hív
shinel/1/	vág	phiravel/1/	hord
o barr/le barr	kő	boldel/1/	fordít
o malteri/a/	malter	o varro/ura/	mész
hamil/4/	kavar	o cherepo/ura/	cserép
<i>So phenel ?</i>		Mit mond ?	
Muca phenel nyau, nyau,		Cica mondja nyau,nyau,	
Zhukel phenel vau,vau,		Kutya mondja vau,vau.	

U-i phenel o balisho U-i mondja a kismalac,
Kukuriku phenel bashno. Kukurikút meg a kakas.

Tubi phenel o gulumbo, Tubi mondja a kis galamb,
Mek,mek,mek phenel o buzno.Mek,mek,mek, mondja a bak,
Papiny phenel g-ga-ga, Liba mondja gigá-gá,
Raca pe kadi hap,hap,hap. Kacsa erre háp, háp,háp.

O grast jekh hirmitisardas A ló nyerített egy nagyot,
Haj kade nyihaha kerdas, És egy nyihahát kiáltott,
Bu-u phendas e gurunyi, Bu-u-u mondta a boci,
Ke dosta char xalas, kattyi, Evett elég fűvet, annyit.

Ref,ref,ref phenel o balo, Rőf,rőf,rőf a disznó mondja,
Chip,chip,chip phenel o pulyo.Csipcsipcsip a csirke mondja,
Kotkodach phenel e khanyi, Kotkodács szól a tyúkocska,
Chipchirip phenel chiriklyi. Csipcsirip szól a madárka.

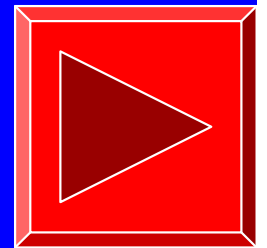
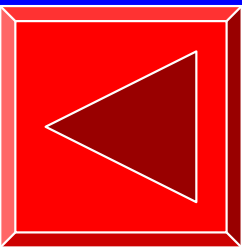
Brekeke e zhamba phenel, Brekeke a béka mondja,
Zizz,zizz,zizz cincari phenel, Zizz,zizz,zizz a szúnyogocska.
O cincari man churindas, A szúnyog megcsípett engem,
Pe leste maladom, mulas. Ráütöttem, mindjárt vége.

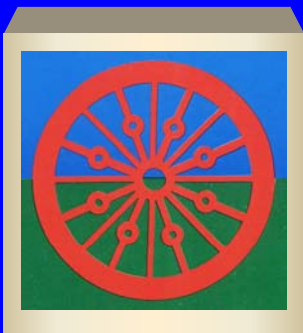
Vorbi:

hirniti/4/	nyerít	o pulyo/ura/	csirke
e khanyi/a/	tyúk	e char/a/	fű
e chiriklyi/a/	madár	e raca/i/	kacsa
o balo/e/	disznó	kattyi	annyi, ennyi
e zhamba/i/	béka	o cincari/a/	szúnyog
churindel/1/	csíp	malavel/1/	üt,ver
merel/1/	meghal	pe leste	rá

Butyi:

1. *Tanuljuk /olvassuk/ meg a verset !*
3. *Fordítsuk le !*

So phenel o bashno ? Kon churindas man ? Kon mulas ? O
grast hirmitisarel. O bashno haj e khanyi pe avlina si. Kas
churindela o cincari ? Zhamba xalas le cincares. So phenela o
zhukel ? Me chi phendom khanchi khonyikaske.

khanchi semmi khonyikaske senkinek

Gramatiko:

1. A ható ige:

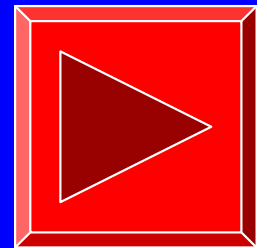
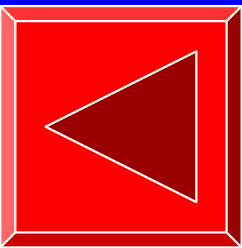
Képzése az ige megfelelő alakja elé tett **shaj/hat,het,lehet/**
szócskával történik.

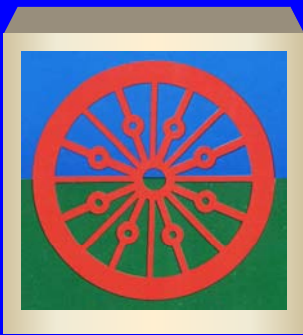
shaj zhav	mehetek	shaj ingrel	vihet
shaj dav	adhatok	shaj mangel	kérhet
shaj iskirisardomas	írhattam volna		
shaj vobisardinesas	beszélhetek volna		
shaj sityolas	tanulhatna	shaj kerelas	csinálhatna

a ható ige tagadása: **nashtik/nashtig** /nem hat,het/
nashtig del nem adhat nashtig zhal nem mehet

2. Igeképzések:

a, -ajv-	shil-ajvel/1/	fázik
	zor-ajvel/1/	erősödik
	bokh-ajvel/1/	éhezik
	korr-ajvel/1/	vakul
	chorr-ajvel/1/	szegényedik
	xoly-ajvel/1/	haragszik
b, -ar/arel	tattyarel/1/	melegít, fűt
	shukarel/1/	szépít
	phurarel/1/	öregít
	kalyarel/1/	feketít
c, -av-	xoxavel/1/	becsap
	bashavel/1/	ugattat, muzsikál
d, -alel-abel	gilyabel/1/	énekel
	dindalel/1/	harap
e, -ol (-uvel)	tordyuvel/tordyol	(áll)
	sityuvel/sityol	(tanul)

f, -al	dukhal/2/ loshhal /2/	fáj örül
g, -in	rakhinel/1/ vetinel/1/ trajinel/1/	rak vet él

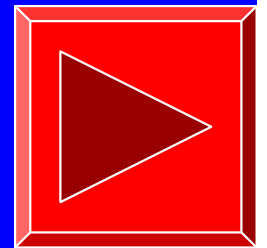
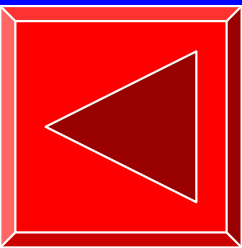
h, -ij/ij -oj/ol -uj/ul végű igék önálló ragozás mellett átalakíthatók -sarel végű igévé. Mindkét alak egyaránt használatos. grizhi-sarel=grizhil (gondoz,ápol) vorbil=vorbi-sarel (beszél) bunu-sarel=bunul (megbán) stb.

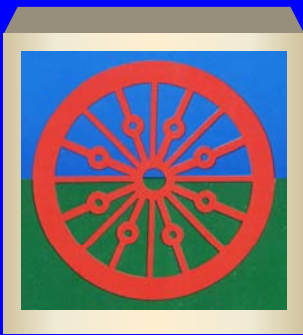
A segédigék szerepe:

del (ad)	shuri del chumidel vorba del punro del jivdel brishindel changa del dyes del chuchi del	kést ad, szúr, csókol szót ad, szól lábat ad, rüg havazik esőzik térdel napot ad, köszön szoptat
kerel (csinál)	abav kerel butyi kerel voja kerel jag kerel pacha kerel	lakodalmat csinál munkát csinál kedvet csinál tüzet csinál békét csinál
lel (elvesz)	sama lel	vigyáz, észrevesz
shinel (vág)	ril shinel	szelet vág, szellent
zhal (megy)	lokhes zhal	andalog

A segédigék szerepe a hindiben is megtalálható, hasonlóképpen a gyakorítás is:

mangakerel=mangkerel	kéreget
phirakerel=phirkerel	járogat
grizhakerel	gondozgat
zhal kerel	megyeget

3. Személytelen igék:

jivdel (havazik)	brishindel (esőzik)
ratyol (esteledik)	surrajvel(szürkül)
daral (fél)	pityal (csepeg)
dukhal (fáj)	losshal (örül)

4. Összetett igeragozás:

Jelen idő:

folyamatos	O dad akanak xal	Az apa most eszik
befejezett	E dej aba xalas	Az anya már evett
beálló	O shavo akanak xala	A fiú most enni fog

Múlt idő

Folyamatos	O dad atunchi xalas	Az apa akkor evett
befejezett	E dej atunchi aba xalas	Az anya akkor már evett
beálló	O shavo angle xape sas	A fiú evés előtt volt

Jövő idő

folyamatos	O dad maj xala	Az apa majd enni fog
befejezett	E dej pala xape avla	Az anya evés után lesz
beálló	O shavo maj te xal kamel.	A fiú majd enni akar

Felt.múlt

O dad xalinosas	Az apa evett volna
-----------------	--------------------

Felsz.mód:

Kana me reso khere, voj te iskiril o lil !

Mikor én haza fogok érkezni, ő már írja a levelet !

Kana me avav, voj aba te iskiril o lil !

Mikor én jövök, ő már írja a levelet !

Megj:

Mukhlas peski butyi, kana andre ushtyadom.

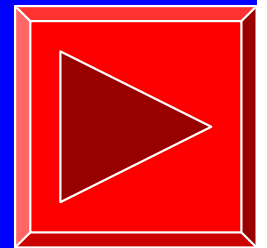
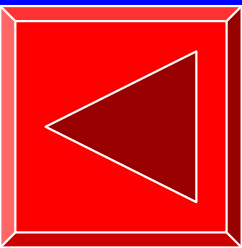
Hagyta munkáját, mikor beléptem

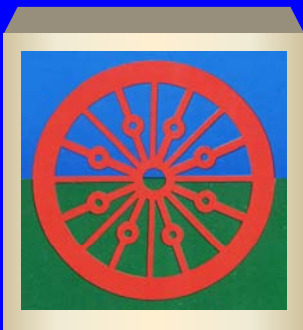
Atunchi reslom kothe, kana aba phendas e paramicha

Akkor értem oda, mikor már elmondta a mesét.

Aba xaline, angla soste avilomas.

Már ettek mielőtt jöttem volna.

DESHEFTA LECKA

17.lecke

LA MALYAKO TRAJO, LE VESHESKO TRAJO, LE PAJENGO TRAJO

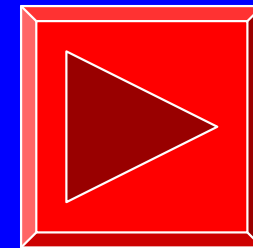
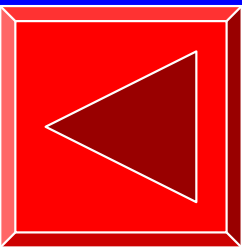
Pe zeleno mal trajon le pisanura, le tichkura, le birulya, le bungara, le shoshoja, le pekenuci, le kirtici, le rima. E char, kana barilas, le manusha tele shinen, shutyaren la, khas avla anda late. E mal xan le shoshoja, la malyake shimijakuri, le pekenuci. La malyake chiriklya primavarasa keren penge kujbura, haj beshen pe anre, t'aven cine chiriklya. O bakrari, o khurari, o gurvari avri traden le bakren, le khuren, le guruven pe mal te xan. La malyake luludya luludyaren shukares, haj kothe akharen le birulyan, pala adyvin.

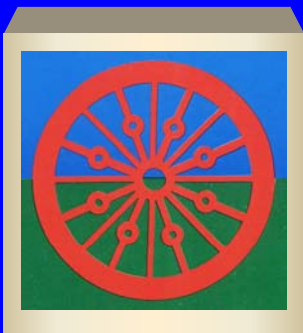
Le vesheske kasht opre ushtyile, zelenyile. Le vesheske chiriklya losshasa uran, haj gilyaben paj e primavara. O vesh shukar-i primavarasa. Sa zelenoj. Kathe jekh chuturkano gilyabel, kothe jekh shipurka nashel. Kotka jekh manush le kashteski kranzha shinel. Le buraci tela le kasht baron. Ando vesh trajon: vadno balo, vadno bakro (kripivara) cherbo (shingaslo) facano, kekerashka, choka. O veshari phirel o vesh, haj lel pe sama pe leste.

Ando paji trajon: le pajesko sap, o masho, e zhamba, shtare punrengi. Von zurales kamen o paji. Pasha paji trajon: brigako kasht (sirka), o plopo, o cincari,, lungone punrengi (kokostirko), vadno raca, vadno papiny, treshtija. Zhamba xal le machan, haj le cincaren. Pajesko sasp xal la zhamba. Vi e lungone punrengi xal le zhamban. O manush xutyilel le racan, le papinyan, le zhamban, haj kiraven len. O mashari zhal kaj o paji, haj xutyilel mashen.

a, Po zeleno baro rito, avri tradav mure khuren... (népdal)

A zöld nagy rétre, kihajtom a csikóimat...

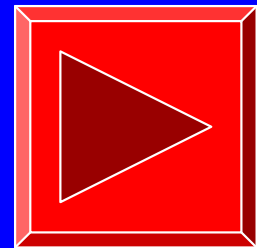
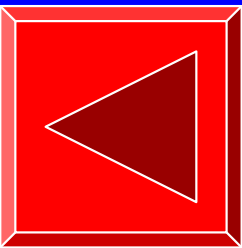

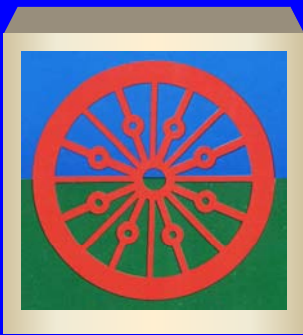

b, Veshoro, zelenoro, de shukar san tye patrenca,
De shukar san tye patrenca, sar e shej bare balenca....
Erdőske, zöldecске, de szép vagy a levelekkel,
De szép vagy a levelekkel, mint a lány a nagy hajjal...
c, Zhal e raca po paji, ch'avel khere pe ratyi....
Megy a kacska a vízre, nem jön haza estére...

Vorbi:

o pisano/ura/	pók	o tichko/ura/	tücsök
e birulyi/a/	méhecske	o bungari/a/	bogár
o shoshoj/a/	nyúl	e pekenuca/i/	ürge
e kirtica/i/	vakond	e rimi/a/	giliszta
shutyarel/1/	szárít	e khas/a/	széna
o kujbo/uri/	fészek	o shimijako/ura/	egér
o bakrari/a/	juhász	o khurari/a/	csikós
tradel/1/	hajt	o gurvari/a/	tehenész
o bakro/e/	birka	o guruv/a/	ökör, marha
luludyarel/1/	virágzik	o adyvin/a/	méz
ural/2/	repül, száll	o chuturkano/ura/	pacsirta
gilyabel/1/	énekel	nashel/1/	szalad
e shipurka/i/	gyík	kotka/kutka	amott
e kranzha/i/	gally, ág	e buraca/i/	gomba
vadno bakro	őz	e kripivara/i/	őz
o cherbo/ura/	szarvas	o shingaslo/e/	szarvas
o facano/ura/	fácán	e kekerashka/i/	szarka
o hulyo/ura/	bagoly	e choka/i/	varjú
o veshari/a/	erdész	sama lel/1/	őríz, vigyáz
pajesko sap	vízisikló	o masho/e/	hal
lungone punrengi	gólya	o kokostirko/ura/	gólya
shtare punrengi	teknős	balajaki zhamba	teknős
e zhamba/i/	béka	zurales	erősen
o paji/a/	víz	o plopo/ura/	nyárfa
brigako kasht	fűzfa	e sirka/i/	fűzfa
vadno raca	vadkacska	vadno papiny	vadliba
e treshtija/i/	nád	e mach/a/	légy

e papurra/i/	gyékény	xuzyilel/l/	fog
kiravel/l/	főz	o mashari/a/	halász
o rito/ura/	rét	e mal/le malya	rét,mező
e patrin/le patra	levél(fán)	o bal/le bal	haj
ch'avel	nem jön	e ratyi/a/	este

Gramatiko:

1.A műveltető ige:

műveltető szerkezet

iskiril (ír)	iskiravij (irat)	iskiravavij (irattat)
	alany+cselekvő	alany+cselekvő+társ
pel (iszik)	pijavel (itat)	pijavavel (itattat)
xal (eszik)	xaxavel (etet)	xaxavavel (etettat)

Az -el végű cselekvő igéknél –av- beiktatása:

kerel (csinál) ker-av-el (csináltat)ker-avav-el(csináltattat)
nashel (szalad) nash-av-el (szöktet)nash-avav-el (szöktettat)
shuvel (tesz) shuv-av-el (tetet)shuv-avav-el (tettat)
kiravel (főz) kiravavel (főztet)kiravavavel(főzettat)
tradel (hajt) tradavel (hajtat) tradavavel (hajtattat)

-ajvel végű igéknél

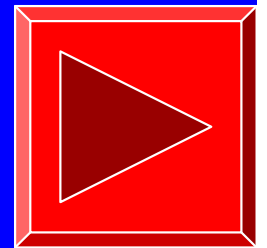
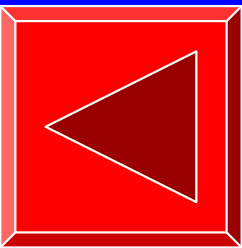
bokhajvel(éhezik) bokharel(éheztet)bokharavel(éheztettat)
zhungajvel(csúnyul) zhungarel(csúnyít)zhungaravel(csúnyítottat)
chorrajvel(szegényedik) chorrarel(szegényít)
nem a középalakokból kell a műveltetést végeni, hanem a
cselekvő alakokból: zhungar-av-el (csúnyítottat) dilyar-av-el
(bolondítottat) stb.

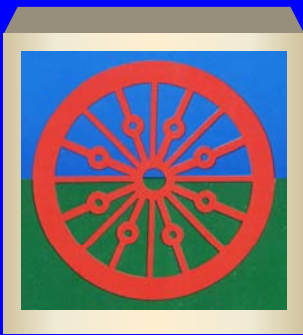
-inel végű igéknél:

trajinel (él) trajinavel (éltet) trajinavavel (éltettat)
rakhinel(rak)rakhinavel(rakat) rakhinavavel(rakattat)

-al végű igéknél:

daral (fél) daravavel(féltet)

azbal (bánt) azbavavel (bántat)
losshal (örül) losshavavel (örültet)

-ol végű igéknél, mivel szenvedők, előbb át kell őket alakítani cselekvővé.

kalyol(feketedik) kalyarel (feketít) kalyaravel(feketített)
najol (fürdik) najarel (fürdet) najaravel(fürdettet)

-ij/il -oj/ol -uj/ul végű igéknél:

a, -sarav- beiktatása vorbisaravel(beszéltet)
iskirisaravel (irat)

b, -av-beiktatása vorbavil (beszéltet)
iskiravil (irat)

Visszaható ige esetében is -av- ill. -sarav- beiktatása kell.
thovavav man (mosatom magam)
hulavavav man (fésültetem magam)
gindisaravel pes (gondolkoztatja magát)

2. Szennedő igék

Az -uvel végű igék rövidültek 2.3.személyekben, az 1. személyek megmaradtak hosszabb alakban.

sastyuvel=sastyol (gyógyul) kalyuvel=kalyol (feketedik)
tordyuvel=tordyol (áll) maladyuvel=maladyol (találkozik)

Jelen idő

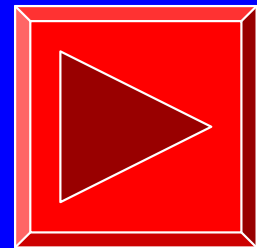
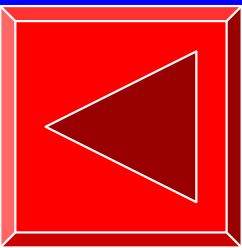
folyamatos	O shavo mardyol.	A fiú veretik
befejezett	O shavo mardoj	A fiú verve van
beálló	Le shaves maren	A fiút verik

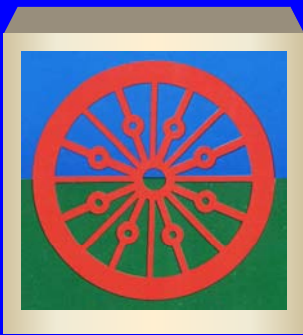
Múlt idő

folyamatos	O shavo mardyilas	A fiú veretett
befejezett	O shavo mardo sas	A fiú verve volt
beálló	O shavo angla maripe si	A fiú verés előtt van

Jövő idő

Folyamatos	O shavo mardyola.	A fiú veretni fog
------------	-------------------	-------------------

befejezett O shavo mardo avla. A fiú verve lesz
beálló O shavo maj angla maripe avla.
 A fiú majd verés előtt lesz

Felt.jelen

Le shaves marena A fiút verni fogják

Felt.múlt

Le shaves mardinesas A fiút verték volna

Felsz.mód

O shavo *te* mardyol ! A fiú verődjön !

Butyi:

1.Fordítsuk le !

A rét állatai vidámak. A nyúl az erdőben él. A vadkacsa a vízen él. A hal a vízben él vidáman. A madarak a fákon fészket csinálnak és abban laknak. A pásztor kihajtja az állatokat a rétre. Írom a levelem. Iratom a levelem. A lány kint van a mezőn a lovakkal. A fiú verés előtt van. Ki él a vízben ? Hol élnek a halak ?

2. Válaszoljunk a kérdésekre !

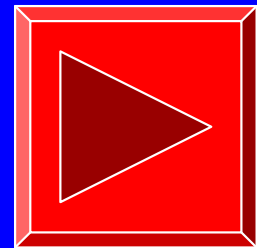
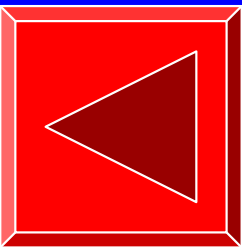
So kerel o gurvari ? So keran la malyake peduri ? So xan ando vesh ? So trajol pasha paji ? Tu aba xutyildan shoshojes ? Kaj beshen le mashe ? Soskej le chiriklya ? Kon gilybel ando vesh ? Savi chiriklyi gilyabel ? So xal o kokostirko ? Kon beshel po kujbo ? Kon kaj beshel ? So xan le raci, papinya ? Kaj baron le buraci ? Soskoj o vesh primavarasa ?
Kon iskiril lil ? Kon xaxavel le pedon ? Kon mardyola ? Kon pijavel le grasten ? Sode peduri si ando vesh ?

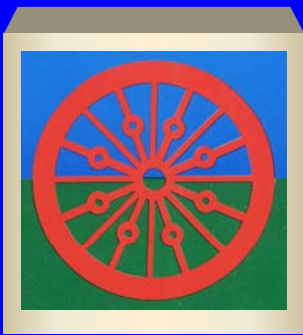
DESHOXTO LECKA

18.lecke

E VRAMA

Nashel o grast e sanija, Fut a szánkó, fut a ló,
Jaj de losshan le shavora, Örül a sok kis raikó.

Del o jiv, e balval phurdel,
Jivune manushes keran.

Esik a hó, fű a szél,
A hóember vígan él.

Shukar o vesh, haj le xara,
Kana zelenyon le chara.
Te zhas avri pe granyica,
Zurajvel amari voja.

Szép az erdő és a völgy,
Mikor a fű csupa zöld.
Menjünk hát ki a határba,
Erősítsük jókedvünk ma.

Vorbi:

e sanija/i/ szánkó
e balval/a/ szél
e xar/a/ völgy
e granyica/i/ határ
e voja/i/ jókedv

o jiv/le jiv hó
jivuno manush hóember
zelenyol/3/ zöldül
zurajvel/1/ erősödik
avri ki (igekötő)

Shindyol o brishind

Szakad az eső

Tela o cheri, tela o noro,
Shindyol o brishind.
Tela e kasht, tela e patra
Izdran le chiriklya.
Shindyol o brishind,
Chiriklya izdran,
Vi kindyon romenge
Khure vurdona.

Ég alatt, felhő alatt,
Szakad az eső.
Fák alatt, lomb alatt
Reszketnek a madarak.
Szakad az eső
Reszket a madár is,
Ázik a cigányok
Kocsija, lova is.

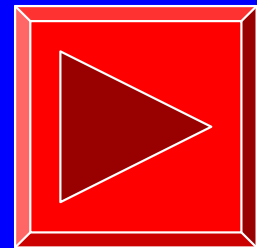
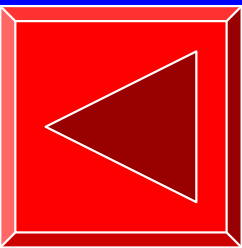
Pala brishind o kushtik si,
O kham la phuvatar dur si,
V'atunchi e phuv tattyarel,
Savorazhenen trajo del.

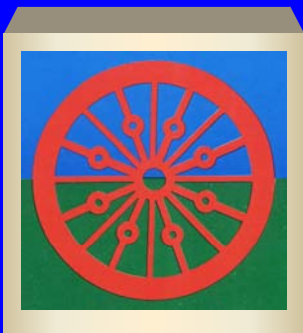
Eső után szivárvány van,
A nap a földtől messze van,
Mégis melegíti földet,
Életet ad mindenkinek.

Vorbi:

shindyol/3/ szakad
o noro/ura/ felhő
izdral/2/ remeg

o cheri/a/ égbolt
tela alatt, alá
kindyol/3/ ázik

o vurdon/a/	kocsi	o kushtik/a/	szivárvány
dur	messze	v'atunchi	mégis
savorazhene	mindnyájan	tattyarel/1/	melegít
e phuv/a/	föld	o trajo/ura/	élet

Pale nasul vrama si. Sorro dyes das o brishind. E vulyica chikaslyij. Amende kasavo baro zivataro sas, pe vulyica tordyilas o paji. Pale kale norura aven opre, hajkam dela o brishind inke jekhar. E shuki phuv zurales losshajlas le brishindeske, ke las paji. Le kasht, le luludya kamen o paji, ke bipajesko merena.

Vorbi:

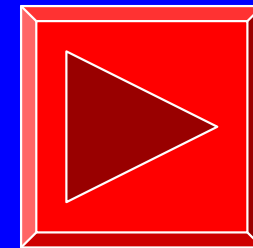
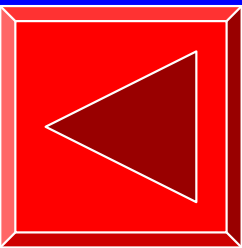
pale	megint	nasul	rossz
sorro	egész	sorro dyes	egész nap
sorro ratyi	egész éjjel	chikaslo/i	sáros
o zivataro	zivatar	hajkam	talán
ke	mert	inke	még
jekhar	egyszer	shuko/i	száraz

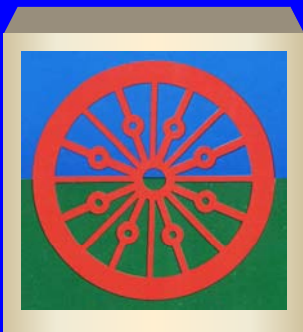
Gramatiko:

1. Főnévragozás esetekkel

Hímnem élő egyesszám

Alany.	o phuro rom	az öreg cigány
Tárgy.	le phure romes	
Részes.	le phure romeske	
Helyhat.	le phure romeste	
	Előljáró kaj o phuro rom	öreg cigányhoz
	zhikaj o phuro rom	öreg cigányig
Távolító	le phure romestar	
	Előljáró kathar o phuro rom	öreg cigánytól
Eszközhat.	le phure romesa	
Hívó/megsz.	phure roma !	
Birtokos m.név	le phure romesko/i	öreg cigánynak a...
Birtokviszony	le phure romes si	öreg cigánynak van...

többszám

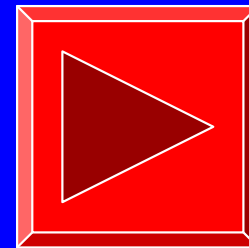
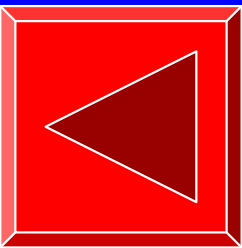
Alanyeset	le phure rom	öreg cigányok
Tárgyeset	le phure romen	
Részeseset	le phure romenge	
Helyhatározó	le phure romende	
Előljáró	kaj le phure rom	öreg cigányokhoz
	zhikaj le phure rom	öreg cigányokig
Távolító	le phure romendar	
Előljáró	kathar le phure rom	öreg cigányoktól
Eszközhat.	le phure romenca	
Hívó/megsz.	phure romale !	
Birtokos mnév.	le phure romengo/i	öreg cigányoknak a...
Birtokviszony	le phure romen si	öreg cigányoknak van.

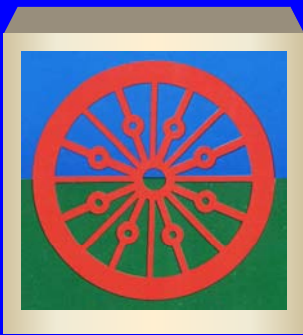
Hímnem élettelen

<i>esz</i>	<i>tbsz</i>
Al. o cino kher(kis ház)	le cine kher
Tá. o cino kher	le cine kher
Ré. le cine khereske	le cine kherenge
He. le cine khereste	le cine kherende
Elől. kaj o cino kher	kaj le cine kher
zhikaj o cino kher	zhikaj le cine kher
Táv. le cine kherestar	le cine kherendar
Elől. kathar o cino kher	kathar le cine kher
Eszk. le cine kheresa	le cine kherenca
B.mn. le cine kheresko/i	le cine kherengo/i
B.v. le cine kheres si	le cine kheren si

Nőnem élő

<i>esz.</i>	<i>tbsz</i>
Al. e bari romnyi(a nagy asszony)	le bare romnya
Tár. la bara romnya	le bare romnyan
Rész la bara romnyake	le bare romnyande
Hely. la bara romnyate	le bare romnyande
Elől kaj e bari romnyi	kaj le bare romnya

zhikaj e bari romnyi	zhikaj le bare romnya
Táv. la bara romnyatar	le bare romnyandar
előlj. Kathar e bari romnyi	kathar le bare romnya
Eszk. la bara romnyasa	le bare romnyanca
B.mn. la bara romnyako/i	le bare romnyango/i
B.v. la bara romnya si	le bare romnyan si

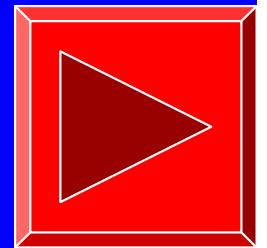
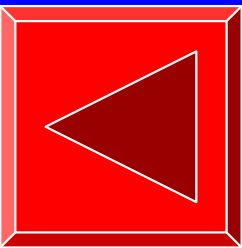
Élettelen

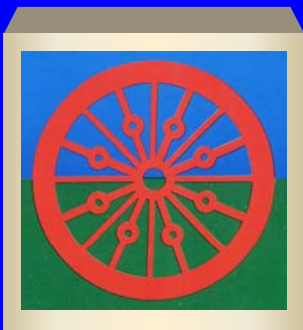
<i>esz</i>	<i>tbsz</i>
Al. e kalyi mesalya	le kale mesalyi
Tár e kalyi mesalya	le kale mesalyi
Rész la kalya mesalyake	le kale mesalyange
Hely la kalya mesalyate	le kale mesalyande
elől. kaj e kalyi mesalya	kaj le kale mesalyi
zhikaj e kalyi mesalya	zhikaj e kale mesalyi
Táv. la kalya mesalyatar	le kale mesalyandar
elől. kathar e kalyi mesalya	kathar le kale mesalyi
Esz. la kalya mesalyasa	le kale mesalyanca
B.mn. la kalya mesalyako/i	le kale mesalyango/i
B.v. la kalya mesalya si	le kale mesalyan si

Megjegyzés: élettelennek nincs tárgyesete, de van vonatkozó esete, ami megegyezik az élő tárgyesettel, így a birtokviszony=tárgyeset/vonatkozó eset/ + létige
la kalya mesalya si a fekete asztalnak van ...
la kalya romnya si a fekete asszonynak van...

2. Melléknevek ragozása:

nem ragozódik: shukar (szép) godyaver (okos) nasul (rossz)
shukar shej szép lány shukar shavo szép fiú
de lehet: shukare shaves (szép fiút) shukara sha (szép lányt)
A melléknevek önállóan is ragozhatók, shukareske (szépnek hn) shukarake (szépnek nn) cineske (kicsinek hn) cinyake (kicsinek nn)

A kétalakú melléknevek, jelölésük a szótárban: -o/o pl zeleno/o (zöld) him és nőnemben –o végződéstűek, többesszámban –i végződésűek. Ragozásukkor himnembem/többesszámban -ne nőnemben –na végződést kapnak.

e skurto godyi rövid ész

la skurtona godyasa rövid ésszel

le dragone Devlesa szent Istennel

le lungone shavesa hosszú fiúval

la lungona romnyasa hosszú asszonnal

Így ragozódnak: millo (mély) sunto(szent) intrego(egész)

vuneto(kék) galbeno(sárga) dujto (második) stb.

Lágyulás lehet: drago hn drazhi tbsz, lungo hn lunzhi tbsz.

dujto hn dujci tbsz,

és még: bango hn banzhi nn, nango hn nanzhi nn.

Butyi:

1. Fordítsuk le !

Shil si, phurdel e balval. Shil si ma. Adyes das o brishind. Shindyilas o brishind. Aratyi nas lashi vrama. Adyes avla lashi vrama. Kana me avri gelom pe vulyica, inke chi das o brishind. Amari vulyica, kana del o brishind, chikaslyij. Amende sagda chik si, kana del o brishind. Kade das o brishind, sarte shordinesas.

An kathe e kalyi mesalya ! Inger kothe kado cino askamino ! Vi somas ando gav, ande bolta, kindom sodicko paji, haj mol.

2.Ragozzuk el !

fekete ló, fehér nadrág, hosszú utca, öreg asszony, zöld mező

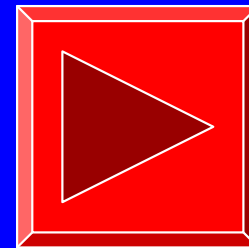
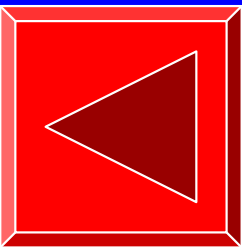
DESHIJJATO LECKA

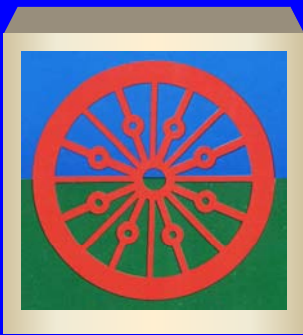
19.lecke

JIVENDE

Cino shavo, cini shej,
Sanijasa khelen pen.

Kicsi fiú kis lányka
Játszanak és szánkáznak.

Jivendeske losshan von,
Korchojazin po paho.

Örülnek ők a télnek,
Korcsolyáznak a jégen.

Parnyeske avlas o plaj,
Phurdel le kasht e balval.
Jiv sharavel le phuva,
Kan' avla primavara ?

Fehér mindenütt a táj,
Szél borzolja már a fát.
Hó takarja a földet,
A tavasz mikor jön el ?

Vorbi:

o jivend/a/	tél	o paho/ura/	jég
jivende	télen	o plaj/a/	táj, hegy
parnyeske	fehérnek	sharavel/1/	fed, takar

Shil si pe granyica

Hideg a határban

Pabol e jag ande vatra,
Shudri vrama pe granyica.
Avral nashtik khelas amen,
Shil si kothe pe amende.

Ég a tűz a vátrában,
Hideg idő a határban.
Kint nem lehet játszózni,
Hideg van ottan mireánk.

Shukar si o jivend mange,
Kana del jiv pe amende.
De o shukar milaj kamav,
Kana phunrangles shaj phirav.

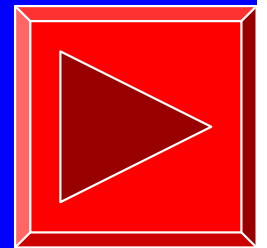
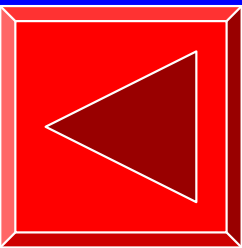
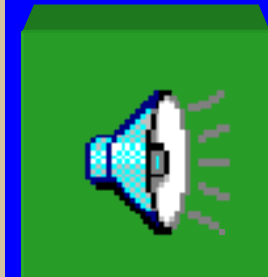
Szép a tél is nekem nagyon,
Mikor a hó esik nagyon,
De a szép nyarat szeretem,
Mikor mezítláb lehetek.

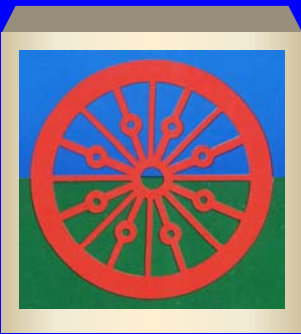
Vorbi:

phabol/3/	ég (ige)	e jag/a/	tűz
e vatra	lakhely, tűzhely	shudro/i	hűvös
avral	kívül	punrangles	mezítláb

Jivdel. Jiv sharavel e granyica. Le shavora jivune manushes keren. Akanak aba gataj o jivuno manush. O jivuno manush shilava xutyilel ande pesko vast.

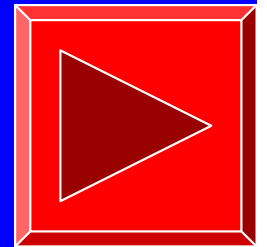
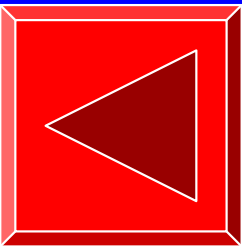
Lesko nakh anda ropaj si. Pe lesko shero jekh nasul tigaja si. O jivuno manush kathar o tato kethane perel. O jiv haj o paho pajeske bilyan. Jivende shil si, mishto urav tut opre. O paji pahoj pes. Le chiriklya geletar kaj tato si. Le shavora kamen o jivend, ke shaj khelen pen le jivesa.

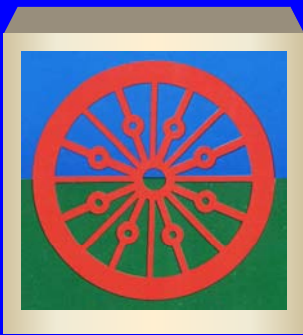
Adyes decemberi 6 si. Avel o Mikulashi, o Jivendesko Dad. Ande lesko vast bangi rolyi si. Lesko gono pherdoj khelimatonce. Tuke so andas o Mikulashi? Mange andas cino sastruno vurdon, haj majmuca, haj cine zhukles. Vi me uzhe khera shutom ande felyastra, haj ande khera guglimatura, papusha, phabaj sas. Vi akhor arakhlom. Me lasho shavo somas, haj kade vi me zhukarav le Mikulashes. Vi mange anela variso.

Vorbi:

gata	kész	e shilava/i/	seprő
o nakh/le nakh orr		e mōtura/i/	seprő
e ropaj/a/	répa	e tigaja/i/	fazék
bilyal/2/	olvad	Mikulashi	Mikulás
Jivendesko Dad	Télapó	bango/i	görbe
o gono/e/	zsák	e rolyi/a/	bot
khelimato/ura/	játék	pherdo/i	teli
e majmuca/i/	majom	sastruno vurdon	vasút
uzho/i	tiszta	e kher/a/	csizma
e papusha/i/	baba	o akhor/a/	dió
o guglimato/ura/	édesség	arakhel/1/	lel, talál

Angla jivend, pe tomnako agor si.

Shudrol e vrama. Le chiriklya gelinetar, haj vi lenge glasura. E granyica brumaslyij. E bruma sikavel le jivendesko avipe. Pe detehara vi avilas e mugja. Tele pelas o angluno jiv. O plaj lokhes parno kerdyilas. Jivende le kasht soven. O jiv sharavel o dyiv. Vi o rish jivendeski lyindra sovel.

Vorbi:

shudrol/3/	hül	o glaso/ura/	hang
e bruma/i/	harmat,dér	brumaslo/i	deres
sikavel/1/	mutat	o avipe	jövés
e mugja/i/	köd	mugjal/2/	ködlük
kerdyol/3/	lesz	sovel/1/	alszik
e lyindra/1/	álom	o urs/le urs	medve
suno dikhel/1/	álmot lát	o rish/le rish	medve

Gramatiko:

1. *Elöljárók, esetek kapcsolata:*

A helyhatározó eset helyett/mellett elöljárós szerkezet:

romeste mellett kaj o rom (emberhez)

romende ' kaj le rom (emberekhez)

zhikaj o rom (emberig)

kaj pesko rom (az uráig)

romeste gelas (férjhez ment) gelas kaj o rom (emberhez ment)

gelas kaj pesko rom (ment az emberéhez)

helyhatározó eset használata:

ande inke bute bershende(még számos évben)

pe sastyimaste (egészségre)

ande nasulimaste (rosszban)

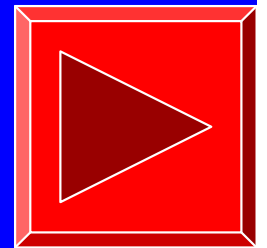
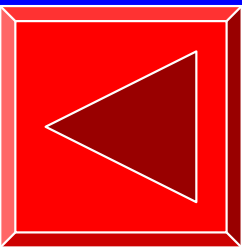
pa dyeseste pe dyeseste (napról napra)

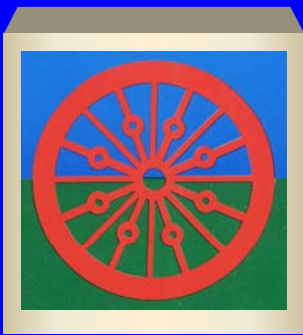
A pa, pe, ande elöljárók után helyhatározó eset használatos, a pasha, angla, anda, karing, zhikaj esetében nem kötelező.

A távolító eset helyett (mellett) is elöljárós szerkezet lép előtérbe:

romestar helyett/mellett kathar o rom (embertől)

kherestar helyett/mellett kathar o kher (háztól)

mesalyatar „ kathar e mesalya (asztaltól)

Részeshatározó eset:

o paho pajeske bilyal a jég víznek olvad
barvaleske kerdas les gazdagnak tette őt
o angar ushareske kerdyol a szén hamu lesz
o manush anda praho si, haj praho kerdyol
az ember porból van és por lesz.

2. *A kerdyol* (lesz, válik valamivé) ige:

kerdyuvav/kerdyos/kerdyol/kerdyuvas/kerdyon/kerdyon stb.

paji kerdyol víz lesz

barvalo kerdyol gazdag lesz

3. *A na és chi használata:*

Tagadás: az igéket **chi**-vel tagadjuk, a névszókat **na**-val. Ha **te** kötőszó van, akkor na-val.

chi som nasvalo (nem vagyok beteg)

te na zhas kothe (ne menjél oda)

na voj sas kathe (nem ő volt itt)

chi zhal lesa (nem megy vele)

kettős tagadás: chi me chi zhav kothe (én sem megyek oda)

chi xalom adyes khanchi (nem ettem ma semmit)

chi chi zhas khere (te sem mész haza)

naj kothe (nincs ott) naj les (nincs neki)na kathe si (nem itt van)

tiltás: na zha kothe (ne menj oda) na ker kodi (ne csináld azt)

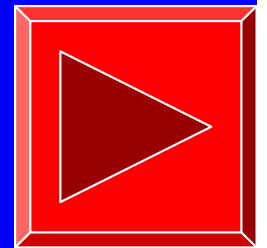
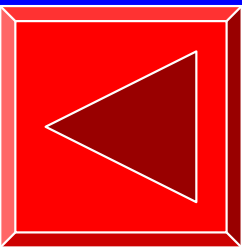
na iskirisar lil (ne írd levelet) na vorbisar but (ne beszélj sokat)

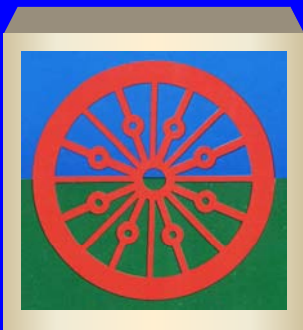
Butyi:

1.Fordítsuk le!

Ma nagyon rossz idő van. Esik a hó. A határt befedte a hó. A madarak elmentek oda, ahol meleg van. Nagy köd volt az este. Dér takarja a fűvet, leveleket. Téli álmot alusznak a fák. A gyerekek szeretik a telet, mert csinálhatnak hóból hóembert. A nap süt, de nem ad meleget. Alszik a mező is. Én nem megyek oda, ahol hideg van. A medve is téli álmot alszik. A nyulak is fáznak a réten.

2.Készítsünk fogalmazást a télről !

BISHTO LECKA

20.lecke

O KRECHUNO

Avilastar o krechuno. Jiv sharavel o gav, o foro. Le shavora losshan le jivendeske, ke shaj khelen pen le jivesa, la sanijasa. Avilastar le jivendeski vakacija. Kindom jekh krechunosko kasht. Mura dake kindom jekh turcko sheresko dikhlo. Zurales losshajvela leske. So kines mange ? Tuke kino lolyi coxa. Le nyamuri kethane aven kana avel o krechuno. Krechunosko vorba phenen jekhavreske.

-Devlesa rakhav tumen shavale, romale !

-Del andas tut mure phrala !

-Zhutisardas o Del te resas o kerechuno, te resas les ande inke bute bershende baxtyasa, zorasa, pachasa, vojasa, sastyimasa, tumare familijanca kethane. Po rup po somnakaj te phiren. T'aven saste thaj baxtale !

-Amen te del o Del, tusa kethane, tye shavorenca kethane !

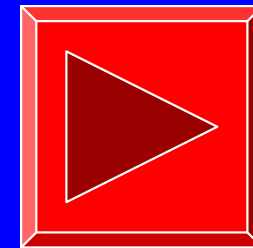
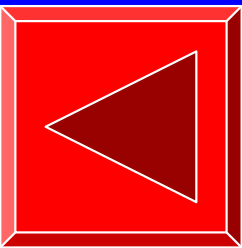
-Del tume o drago sunto Del baxt, thaj, zor thaj sastyipe!

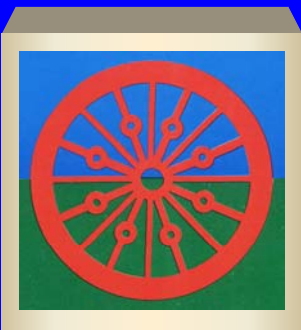
-Te zhutil amen o sunto Del, majlashe modosa sar akanak !

-Beshen tele, haj xan, pen !

Vorbi:

e vakacija	vakáció	o krechuno/ura/	karácsony
krechunosko kasht	karácsonyfa	turcko/o	cifra
o dikhlo/e/	kendő	e coxa/i/	szoknya
o nyamo/ura/	rokon	e baxt/le baxtya	szerecsse
e zor/a/	erő	o sastyipe	egészség
o rup/a/	ezüst	o somnakaj/a/	arany
o modo/ura/	mód	sunto/o	szent
akanak	most	e voja/i/	jókedv, akarat

Gramatiko:

1. Melléknévi igenév:

	cselekvő	szenvedő
pl. jelen idejű	olvasó (ginajindo)	-----
múlt idejű	-----	olvasott (ginado)
jövő idejű	-----	olvasando (ginajimasko)

a, jelen idejű melléknévi igenév:

tordyindo than (állóhely) beshindo than (ülőhely)
bikindo grast (eladó ló) de itt mult idejű is lehet ! és még:
bikindo, shindo .

Al.	beshindo shavo (ülő fiú)	beshindi shej
Tár.	beshinde shaves	beshinda sha
Rész	beshinde shaveske	beshinda shake

Így ragozódik: jekhindo (egyes) dujindo (kettes)

b. Múlt idejű melléknévi igenév:

Cselekvő: o dad dikhel avilo-tar shaves (az apa látja a jött fiút)

o dad dikhel avilyi-tar shej (az apa látja a jött lányt)

e dej palpale zhukarel le gelotar shaves

az anya visszavárja az elment fiút

e dej palpale zhukarel a gelyitar sha

az anya visszavárja az elment lányt

Ezek is háromalakú melléknevek : o/i/e

Képzésük az egyesszám múlt idejű alakjából történik, hogy az
-m elmarad: gelom-ból gelo/i (elment) nashlom-ból nashlo/i
(elszaladt) beshlom-ból beshlo/i (ült)

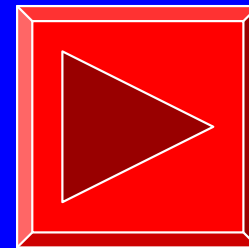
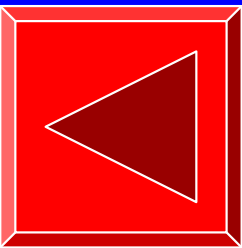
A **tar** tárgyias igéből szenvedőt, tárgyatlanból cselekvő
melléknévi igenevet hoz létre: gelotar (az elment) muklyitar (az
elhagyott)

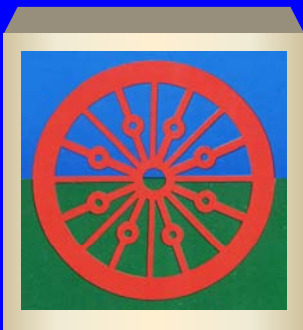
Szenvedő:

o grizhisardo nasvalo adyes gelastar khere

a gondozott beteg ma ment haza

grizhisardo nasvalo/grizhime nasvalo (ápolat beteg)

vorbisardo somno (megbeszélte jel)
o bokhajlo gazho (a megéhezett ember)
o mardo rom (a megvert cigány)
e kerdyi butyi (amegcsinált munka)
o thulyardo grast (a kövérített ló)
ashado than (maradott hely)

Az ij/il, oj/ol uj/ul végű igéknél a használatos –sardo/i/e ala mellett a –me is használatos: vorbisardo=vorbime (megbeszélte)

De: bunume si (megbánva van) zhutime si (segítve van)...

Jövő idejű melléknévi igenév:

Cselekvő képzése körülírással: o shavo kon pushela, andre ushtyel (a fiú aki kérdezni fog, belép)

Cszenvedő képzése a jelen idejű melléknévi igenévvel: angla pushelipe tordyindo shavo (a kérdés előtt álló fiú)

-a masko/i képzővel: ginajimasko (olvasandó) xamasko (ennivaló) pimasko(innivaló) kerimasko (csinálendő).

2. *Korkoro/korkori (egyedül, magam)*

me korkori én magam, én egyedül

korkori zha ande bolta egyedül menj a boltba

chi san korkori nem vagy egyedül

Butyi:

1.Fordítsuk le !

Eljött a karácsony is. A gyerekek örülnek a télnek, mert esik a hó. Tudnak csinálni hóembert. Itt van a téli vakáció. Nem kell menni az iskolába. Jönnek hozzánk rokonok.

2.Fejezzük be a mondatoka!

Adyes krechunosko angluno.....

Sorro dyes das o.....

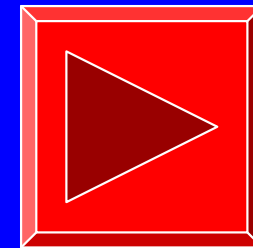
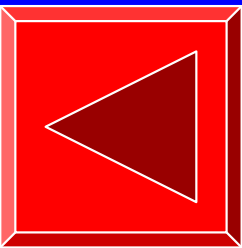
O intrego plaj parno.....

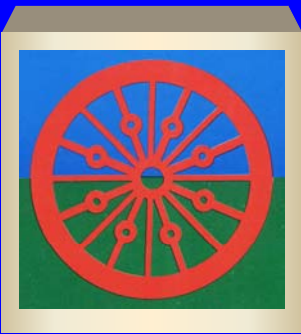
Me kamav o.....

Jivende si o

Krechune (karácsonykor) aven amende le.....

But phral si

Kindom mure shavorenge

3. *Keressük meg az eddig tanult igék múlt idejű melléknévi igeneveit !*

BISHTHAJJEKHTO LECKA

21.lecke

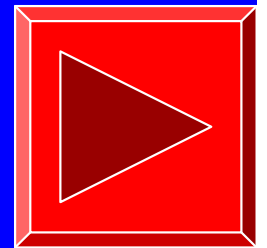
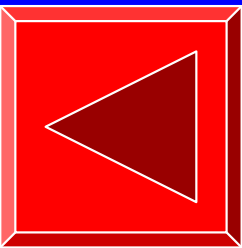
JEKH CINI FIZIKA

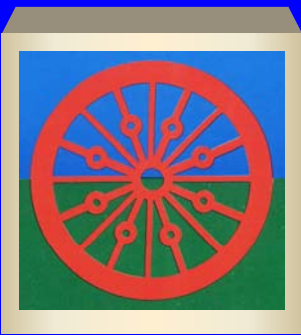
E jag amaro vortakoj, haj dushmanoj. Kathar e jag opre tatyol o shudro kher. E jag pekel o xumer, o manro, opre vrazdavel o thud. E jag tato del amenge. Kathar o kasht phabol o angar. Kathar e mashina phabol e hertija. Kathar e hertija phabol o xurdo kasht, haj pathar o kasht phabol o angar. Avri pelo zharo shaj phabarel o kher. E shudi mashina ande vesh jag shaj kerel. Kathar o tato bilyal o archich, o aspin, o sastri, o xarkom, o somnakaj haj o rup. Kathar o tato o paho haj o jiv pajeske bilyan.

sirma jivende

sirma milaje

Le pajeske droma: zvoru, valya, ab/len,begéj,dorija/ , baro paji (marja). Anda paji noro avla. Anda noro avla pale o paji, o brishind, o jiv. O paji, kana avel o jivend, pahoj pes. Vi ande gava si hidroglobusi. O paji, kana vrazdel, opre vazdel e xip. Anda sastri kerdyol e sapa (kapa), e hunava, e gereblya, e furka, o plugo. Anda kasht kerdyon le varishki, le mesalyi, le skamina, e lefa, e balaj. Anda glazha kerdyon o lozho (pohari) e glazha,, la luludyaki vaza, Anda hertija kerdyon o nyevipe (zhurnalo) e ginadyi, hertijuno gono.

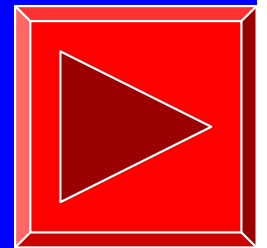
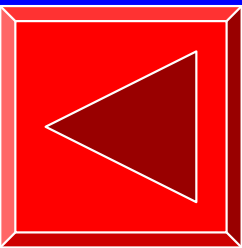

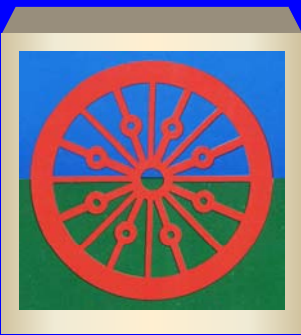

Tato del o melcho (feshtila) e memelyi, e lampa (phabardyi) o villanyi. Anda xarkom kerdyol e kekava, o klopoto. Anda somnakaj kerdyol e anglustyi. Anda aspin kerdyol o petalo le grastenge, e dandaslyi rota, e sastruni furka, sastruni veriga, e puhska. Vi anda sastri kerdyol e tigaja, e astachi, e piri, e roj.

Vorbi:

o dushmano/e/ellenség	kathar	tól, től
o xumer/a/ tészta	vrazdavel/1/	forrtat
o manro/e/ kenyér	o angar/a/	szén
vrazdel/1/ forr	e mashina/i/	gyufa, gép
phabol/3/ ég	e jagalyi/a/	gyufa, tüzes
e hertija/i/ papír	o zharo/a/	parázs
bilyal/2/ olvad	o archich/a/	ólom
o aspin/a/ acél	o sastri/a/	vas
o xarkom/a/ réz	e sirma/i/	drót
o zvoroz/a/ forrás(fnév)	e valya/i/	patak
o ab/le ab folyó	e dorija/i/	folyó
o len folyó	e begéj/a/	folyó
pale megint	pahoj pes/5/	fagy(ige)
e xip/a/ fedő	e sapa/i/	kapa
o hidroglobuso víztorony	e gereblya/i/	gereblye
e furka/i/ villa (vas)	e varishka/i/	fakanál
e lefa/i/ sodrófa	e balaji/a/	teknő
o pohari/a/ pohár	o lozho/ura/	pohár
e glazha/i/ üveg	o nyevipe	újság
o melcho/ura/ mácses	e feshtila/i/	mécses
e memelyi/a/ gyertya	e phabardyi/a/	lámpa
o villanyi/a/ villany	e kekava/i/	üst
o klopoto/ura/ harang	e anglustyi/a/	gyűrű
o petalo/a/ patkó	e tigaja/i/	fazék
sastruno/i vasból való	dandaslyi rota	fogaskerék
e astachi/a/ lábás	e pushka/i/	puska
e veriga/i/ karika	hertijuno/i	papírból

O shimijako

Az egér

Jaj mudarel man e muca, Jaj a macska megöl engem,
Kattyi khelel pes voj manca, Jaj de mennyit játszik velem.
Zurales darav me latar, De nagyon is félek tőle,
Lake vundy ande ma zhan. Belém akad hegyes körme.

Vi me baro te shaj avos, De ha én is nagy lehetnék,
Kathar e muca chi daros. A macskától sosem félnék,
Avri tordyuvos me lasa, Kiállnék vele én már is,
Dore inke vi zhuklesa. Talán még a kutyával is.

Vorbi:

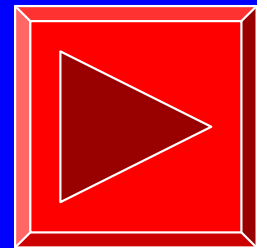
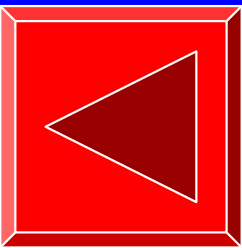
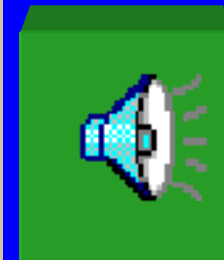
mudarel/1/	megöl	kattyi	annyi
zurales	nagyon	daral/2/	fél (ige)
e vundya/i/	köröm	dore/tore	talán

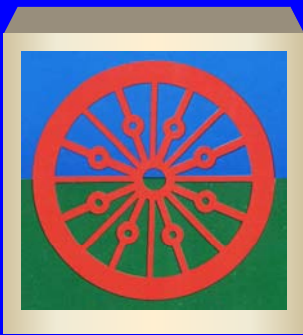
Gramatiko:

1. Névmások előjárós szerkezettel:

A **hol** kérdésre a névmások helyhatározó esetét kell használni, a **hová** kérdésre a tárgyesetet.

pe mande (rajtam)	pe man (rám)
pe tute	pe tut
pe leste hn	pe les
pe late nn	pe la
pe amende (rajtunk)	pe amen
pe tumende	pe tumen
pe lende	pe len
pasha mande (mellettem)	pasha man (mellém)
angla mande (előttem)	angla man (elém)
krujal mande (körülöttem)	krujal man (körém)
tela mande (alattam)	tela man (alám)
opral pe mande (fölöttem)	opral pe man (fölém)
ande mande (bennem)	ande man (belém)

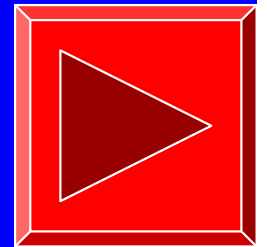
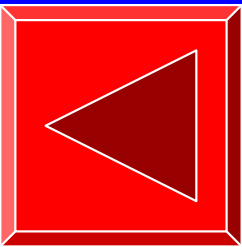
pa mande (rólam)
karing mande (felém)
misto mande (helyettem)
vort-anda mande (egyenesen értertem)
kathar mande (tőlem)
pe kaste (kin) pe kas (kire)
ande kaste (kiben) ande kas (kibe)

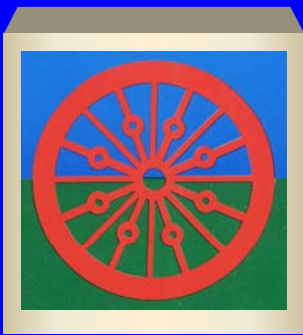
2. *Határozószók és képzésük:*

aba	már	feri/numa	csak
andre	bent	avri	kint
anglal	elől	palal	hátsó
andral	belül	avral	kívül

-es képzővel: roman**es** (cigányul) lok**hes** (lassan) zura**les** (erősen, nagyon)
-anes phralik**anes** (testvériesen) chachik**anes** (igazin)
gashik**anes** (parasztosan)
-os, -indos tordy**indos** (állva) nash**indos** (szaladva)
-e kur**ke** (vasárnap) milaj**e** (nyáron) krechun**e** (karácsonykor)
-ine luj**ine** (hétfőn) marc**ine** (kedden)
-al choral (loppal)
-as brigas (bánatosan)
-me iskirime (írva)
-maskos beshimaskos (ülve)

kathe	itt	kothe	ott
katka	emitt	kotka	amott
kathar	honnan	dur	messze
kaj	hol, hová	zhikaj	meddig
mishto	jól	tele	lent
opre	fent	telal	alul
opral	felül	varikaj	valahol
khatikaj	sehol	kana	mikor, amikor
sigo	hamar, gyorsan	pala kado	ezután
pala kodo	azután	kade	így, úgy
kethane	együtt	sar	hogya, mint

inke még feder tökéletes
A fokozás úgy történik mint a mellékneveknél.

3. Rövidülések:

kana aba	kan-aba	aba o rom	ab-o rom
aba jekh	ab-ekh	te avel	t'avel
zhi ando	zh-ando	chi jekh	ch-ekh
pe jekh	pe-kh	ke inke	ke-nke
si inke	si-nke	anda jekh	anda-kh
haj inke	ha-nke	kaj si	ka
na si	naj	na sas	nas
so si	soj	kon si	koni

4. Butyi:

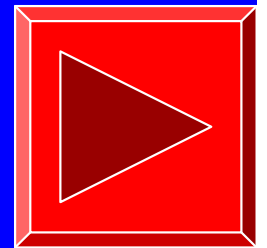
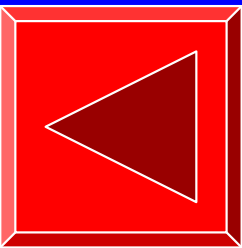
a, Tanuljuk meg a verset !
b, Miből mi készül. ?

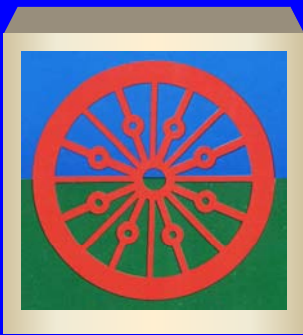
BISHTHAJDUJTO LECKA

22. lecke.

O MILAJ

Kathe aba tato milaj, vi le shavora losshan,
Tates pekel o khamoro, dur si inke e tomna.
Lokhes barol opre o dyiv, zelenyol e granyica,
Shavorale najon inke, dur si inke e shkola.
Me ande bar som. Kothe si e bare phabengo kasht. Pashaj o
kasht si jekh koshnica. Cini shej zhal opre po kasht pe skara,
haj kidel phaba ande koshnica. E koshnica shukari, haj barij. Pe
milajesko agor kiden kethane prunyi, phaba, drakha, ambrola
haj akhora.
Ande bar but kasht si. Si kothe ambrolin, dudulin, prunyin,
kireshin, akhorin, phabengo kasht. Vi sirka vi plopo vi braduno
kasht si amne ande bar. Pe vulyica bagrin si.

Vorbi:

phabengo kasht	almafafa	e koshnica/i/	kosár
e skara/i/	létra	e drakh/a/	szőlő
o ambrolin/a/	körtefa	o dudulin/a/	eperfa
o kireshin/a/	cseresznyefa	o prunyin/a/	szilvafa
o akhorin/a/	diófa	e sirka/i/	fűzfa
o plopo/ura/	nyárfa	o bagrin/a/	akácfa
braduno kasht	fenyőfa	kidel/1/	szed

O telefono

-Hallo !

-Hallo, koni kothe ?

-Me som muro dadoro, o Pishta.

-Soj muro shavo ?

-Jekh baro nyevipe kamos tuke te vorbij, tata !

-Phen avri muro shavo !

-Tata, lasho somno lom ande shkola.

-Chaches, muro shavoro ?

-Te merav te na ! Shukares iskirisardom, haj ginadam.

-Bari lossh si man muro shavo.

-Mishto phendan tu mange tata, but trubuj te sityovav.

-Mishtoj mo, ker majdur tyi butyi ! Me aba zhav khere, tu kana avesa ?

-Pe jekh chasoste khere avo. Devlesa tata !

-Devlesa muro shavo !

Te si tuke doro mandar phrala,

Malav mange telefono phrala,

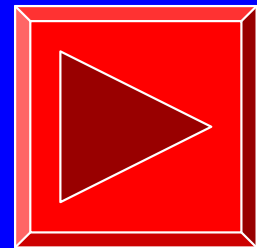
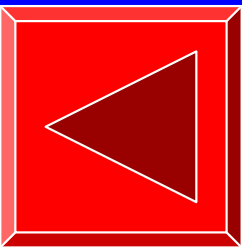
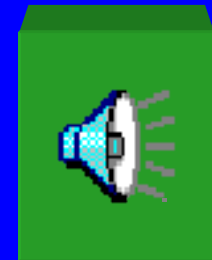
Telefono shoha n-archichuno,

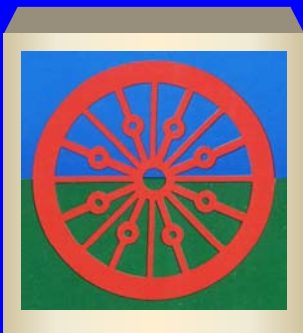
Sirma babám somnakunoj.

(romani gilyi)

Vorbi:

o telefono/ura/telefon	o dadoro	apácska
o tata	apa	o somno/ura/ jel, jegy
chaches	igazán	ginavel/3/ olvas

trubul/6/ kell malavel/1/ üt
o doru/ura/ óhaj e sirma /i/ drót

Gramatiko:

1. Átmeneti és állandó tulajdonságot kifejező melléknevek.

a, Mulyikani pacha sas ande murmunci

Halotti csend volt a temetőben

Gazhikani butyi kerdom ande sorro bersh.

Paraszti munkát csináltam egész évben

Mulyikano milaj sikadine le bara

Halotti nyarat mutattak a kertek

b, Merajvelindo/merajvelimasko milaj halódó nyár
Merajlo milaj halódott nyár
Merelindo milaj haló nyár

2. Az élni ige alakjai:

trajol/3/ trajil/4/ trajol/5/ zhuvél/1/

élőnél a trajol/trajil a használatos, más esetekben a zhuvél,
zhuvindo kasht (élő fa) zhuvindi char (élő fű)

3. Rövidebb alakban használatosak:

deja/da (anyát) sheja/sha (lányt) phenya/pha (nővért)
mu/muj (száj)

4. Számnevek képzése:

tízről húszig -u- desh-u-jekh

húszról felfelé thaj (meg, és) bish thaj duj (22)

-val/var shtarval (négyyszer) deshvar (tízyszer)

-to sorszámnevek: dujto/o (második) trito/o (harmadik)

3. A fosztóképző:

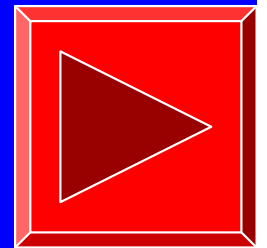
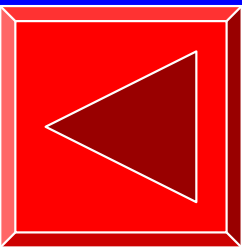
bi (talan, telen, nélkül)

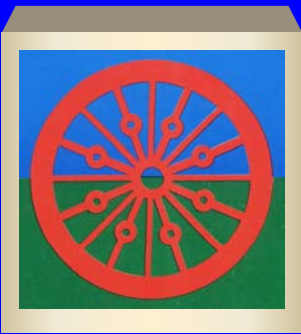
bibaxtalo/i (szerencsétlen) bigodyaver (esztelen)

birtokos melléknevet vonz: bigodyako/i (esztelen) biromnyako
(nőtlen) bidadesko (apátlan) biboldo (keresztéletlen)...

bizurales (erőtlenül) bi muro (nélkülem) bi tyiro (nélküled)

(más nyelvjárásban: bi manca, bi tusa, bi tutar, bi mandar)

Butyi:

1. Fordítsuk le !

Kon telefonalil ? So si le shavesa ? Kathej aba o milaj ? Le shavora losshan le milajeske. Shaj najaren pen ando paji, ande valya. So kerdas o shavo ande shkola ? Kasa vorbisardas ?
— Esko dad kana zhala khere ? Zhanel o shavo te ginavel, te iskiril ? Kaj si e skara ? Kon gelas opre po kasht ? Kaj si e koshnica ? So si po kasht ? Kon gelas opre pe skara ?

2. A gyümölcsöskert fát soroljuk fel !

BISHTHAJTRITO LECKA

23.lecke

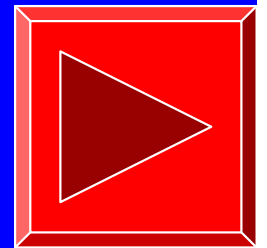
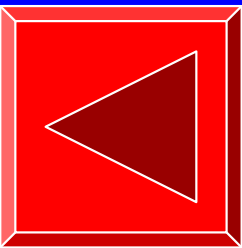
DROMIPE

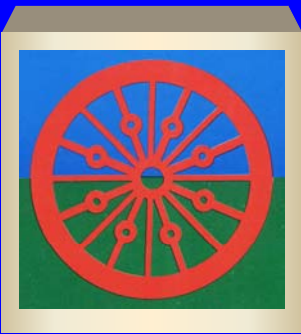
Kamav te dromav ande Peshta, te dikhav mure nyamon. Tehara detehara sigo ushtyo opre, haj thovo man, uravo man, haj zho kaj o sastruno vurdon, kaj e gara, kaj si o tradino. O drom lungo avla, trubuj ma te ingrav manca so me ginavo.

Kana opre beshlom po tradino, po vurdon, maladyilom mure phralesa. Arakhlom shusho than, haj kothe beshlom tele. Muro phral manca vorta-jakhendar sas, haj intrego drom vorbisardam. Muro phral andas xamasko, me pimasko, haj kade mishto gelas o drom, nachilas e vrama. Kana kothe reslam aba azhukarenas amen, haj losshanas amenge. Busosa, villamoshesa gelam kothe, kaj beshenas mure nyamuri. Duj kurke somas ando foro, kaj mure nyamuri, pala kodi avilom khere. Ashilomas inke, de nachile mure love. Kana avla mange dosta vrama, pale zhos lende.

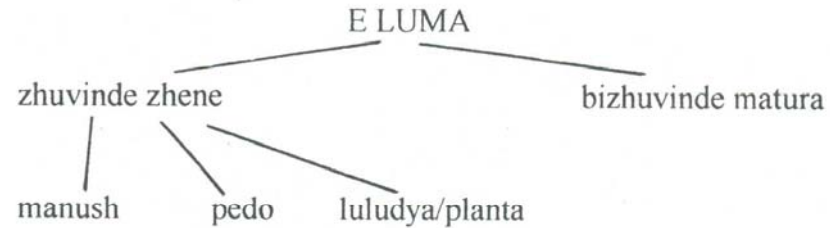
Vorbi:

dromel/1/	utazik	o dromipe	utazás
tehara	holnap	detehara	reggel
o tradino/e/	vonat	sastruno vurdon	vaskocsi

ingrel/1/	visz	intrego/o	egész
vorta-jakhendar szemben		o xamasko/ura/	ennivaló
o pimasko/ura/	innivaló	o buso/ura/	busz
o villamoshi/a/	villamos	ashel/1/	marad
ashol/3/	marad	nachol/3/	fogy

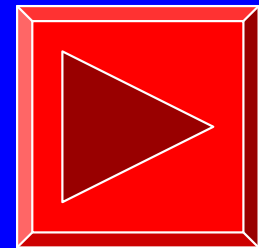
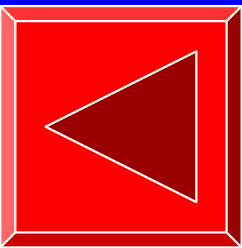
Ande luma but manush trajon. Ande Europa beshen la parna morchake manusha. Ande Azhija beshen la galbenona morchake manusha. Ande Afrika beshen la kalya morchake manusha. Ande Amerika beshen pashaj la parnya morchake manusha lolya morchake manusha.

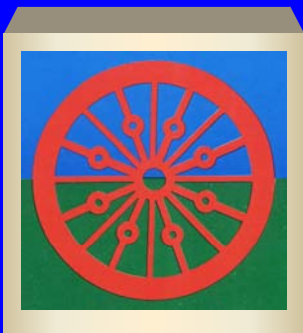
Le romengo dulmutano them ande Azhija si. Le rom avile anda Indija. Ande luma hajkam bish milliova rom si. But rom zhanel romanes. Romano folkloro vi akanak trajol. Vi la romana shiba si gramatiko, haj alava. Baro romano iskiritori sas o Fardi. Voj ando Ungro Them trajisardas.

Akanak le rom sityon, phiren ande shkola. Le romen si shukar gilya, paramichi, tradicija.

Vorbi:

e luma/i/	világ	zhuvinde zhene	élőlények
bizhuvinde matura		élettelen anyagok	
Ungro Them		Magyarország	
Vlashiko rom		oláh cigány	
Karpaticko rom		kárpáti cigány	
o manush/a/	ember	e morchi/a/	bőr
dulmutano/i	régi	o them/a/	ország
e shib/a/	nyelv	le alava	szótár

e gilyi/a/	ének,dal	e paramicha/i/	mese
o iskiritori/a/	író	e planta/i/	növény

Gramatiko:

1. Elvont fogalmak képzése:

a, amikor a szótőhöz az -ipe/-imo/-ipo képző járul: keripe, beshipe, kamipe, kinipe, zhukaripe ...

b, amikor az igéhez is járulhat: delipe, pelipe, zhalipe, ginavelipe=ginajipe, maladyolipe=maladyipe,

c, melléknevekből: baripe, shukaripe, lashipe, kalyipe...

d, főnévből: krajipe, rajipe...

e, számnévből: jekhipe, trinipe...

f, a régies -ben ritkán használatos, piben, xaben...

2. Lágyulások rendszerezése:

a, az l, n, d, t után nőnemben és nőnem tárgyesetben lágyulás jön létre. kalyi, parnyi, sastyi, kerdyi, kalya, parnya, sastya, kerdya, maladyilyi, beshlyi, phadyilyi, darajlyi,

b, a nőnem többesszámban: phalya, bulya, malya...

c, igeképzéskor: kalyol, parnyol, sastyol, kerdyol,

d, -ipe előtt is lehet: kalyipe, kolyipe, sastyipe, parnyipe...

dikhlyipe, manglyipe, kamlyipe, ...

3. Kötőszók:

thaj/meg, és/ haj tu (és te) duj thaj trin (2+3)

te /ha, hogy/ te merav te na (haljak meg ha nem)

kamav te zhav(akarok menni)

te keres (csináljad !) te aves (legyél !)

ke /mert/ chi zhav, ke naj ma dosta vrama

(nem megyek mert nincs elég időm)

de /de/ naj, de maj avla (nincs, de majd lesz)

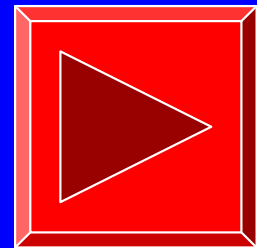
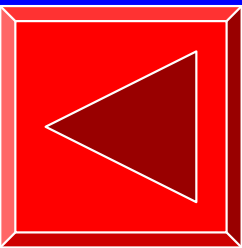
vi /is/ vi me zhav tusa (én is megyek veled)

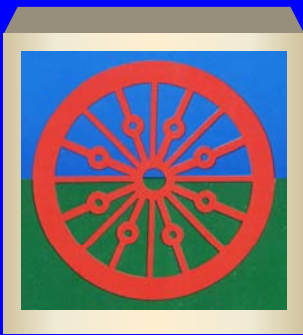
de vi man (adj nekem is)

chi /nem,sem) chi zhav tusa (nem megyek veled)

chi me chi zhav lenca (én sem megyek velük)

kana /mikor/ kothe reslom, kana (odértem, mikor...)

kaj /hol, hova, ahol, ahova/ kothe somas, kaj but rom sas
(ott voltam ahol sok cigány volt)
sar /hogy, mint/ sar san tu ? (hogy vagy)
majloloj sar o dikhlo (pirosabb, mint a kendő)
sarte /mintha/ sarkana /mint amikor/
datunchara /azóta/ desar /mióta/
nikana=chikana /semmikor/ sagd /mindig/ v'atunchi/mégis/
Kettős kötőszók:

vi... vi vi o ruv, vi e hilpa kothe sas
a farkas is, a róka is ott voltak
akar... akar akar zhav, akar na, tu feru av
akár megyek, akár nem, te csak gyere
chi... chi chi tu chi zhas lenca
te sem mérsz velük
kaj... kaj kaj zhal, kaj avel, sar jekh dilo
hol megy, hol jön, mint egy bolond
desar... datunchara desari man love, datunchara kinav gad
mióta van pénzem, azóta veszek inget
inke te zhanesas, chi atunchi chi avelas
még ha tudnád, akkor sem jönne

4. Módosítószók:

helyeslés: haj (igen) taj (igen) ova (igen) ovaze (igenis)
chaches (igazán) si (van)
tagadószó: ige előtt chi (nem, sem) chi zhav, chi kerel,
névszó előtt, és után na (nem,sem) na voj, na me,
naj kothe, na loloj,
nichu lezáró tagadás

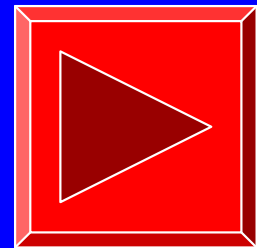
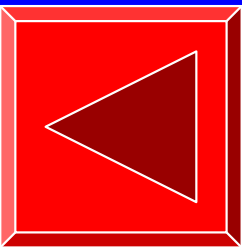
tiltás: na ker ! na zha ! na vorbisar ! na phenen !

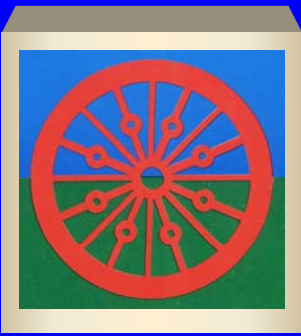
valószínűség: hajkam=kam/dore/tore (talán)

bizonytalanság: tordyu feru ! állj csak meg !

5. Indulatszók:

hej (hej) ejnye (ejnye) soj mo ! (mi van) ash ! (maradj)
zha-de (menj már) an-ta (hozd már) av-de (gyere már) muk-ta
(hagyd már) le (vedd) che (tessék) jaj (jaj) dale/dade
(anyám/apám) a megszólító eset mint indulatszó.

Butyi:

1. Feleljünk a kérdésekre !

Kon zhal ande Peshta ? Sosa zhal ando foro ? Kasa maladyilas ando tradino ? Sas shusho than ando tradino ? Kaj beshle tele ? Zhikaj gelas o vurdon ? Kon azhukarenas len ? Kas sas but love? Kaske love nachile ? Zhikaj saas o rom kaj le nyamuri ? Kana avel khere ?

2. Fordítsuk le a szöveget !

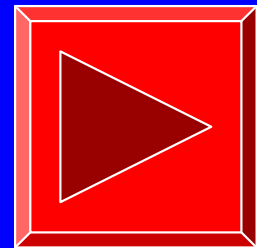
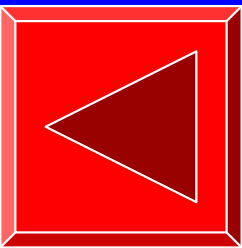
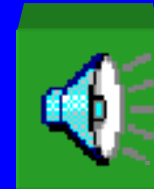
Amikor jön a nyár, megyek a rokonokhoz. Busszal fogok utazni hozzájuk. Megírom nekik, mikor érkezem. A testvérem is jön velem, mert ő még nem volt a városban. Az úton mesét fogok neki (részére) mondani. A testvérem nagyon szereti a meséket. De énekelni is szeret. Viszek a rokonoknak kenyeret és húst a faluból. Te hova fogsz menni a nyáron ?

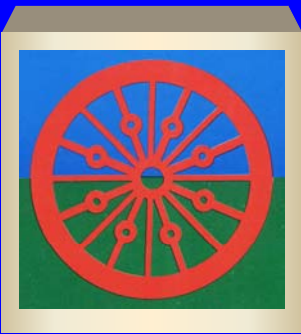
BISHTHAJSHARTO LECKA

24. lecke

ANDE SLOBODNO VRAMA

Ande fabrika kerav butyi. E fabrika ando foro si. Pala muri butyi zhav khere, xav jekh cerra, haj pala kodi zho ando najarindo than. Me pala shkola khere zhav, kerav muri butyi, o sityipe, haj pala kodi vi me zhav ande najaripesko than, te najuvav. Vi mure vortacha/amala aven manca, haj kothe khelas amen ando paji. Kon kamel o shporto, kodi zurarel pes. Kana naj lashi vrama, zhav ando mozivo. Savatone somas ando mozivo, lasho filmo sas. Kurke zhav ando muzeumo, pala kodi zhav ando Losshako-parko, haj ando Pedongi-bar. Kana lashi vrama si, mure familijasa zhav avri ando vesh, kaj o ajero lashoj, haj uzhoj haj sastoj. Vi buraca kidas ame ando vesh, pala brishind. Le shavora ando vesh jag keren, haj ande cini kekava kiraven mas haj gilchi. Shinen bus, haj thulomas peken.

Kaj e valya pen uzho paji. But shoshoja, facanuri, chiriklya si ando vesh, de ande amaro vesh vi kripivara, vi cherbo (shingaslo) si. Me jekhar dikhlom jekhe sapes, darajlom lestar, haj nashlom-tar kothar.

Zhojine ando kulturno kher koncerto avla. O orkestro shukares kkheldas pes (bashadas) Pala koncerto khelipe sas. Vi o Pishta kothe sas, bari lossh sas ma, sar maladyilom lesa.

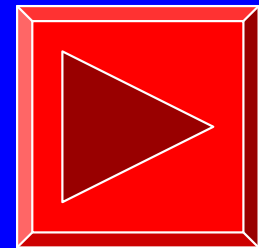
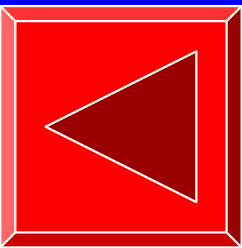
Me amav o radiovo, tevevo. Ratyi ginavav lashi ginadyi. Muro phral ande peski slobodno vrama but lil iskiril, ke les si but vortaka. Ando gav shaj sityon le manusha, ke vi kothe si mozivo, tevevo, kulturno kher.

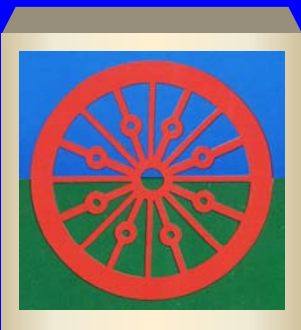
Vorbi:

slobodno/o	szabad	najardo than	fürdőhely
najol/3/	fürdik	najarel/1/	fürdet
najrel/1/	úszik	o amal/a/	barát
o vortako/cha/	barát	o shporto/ura/	sport
zurarel/1/	erősít	o filmo/ura/	film
o mozivo/ura/	mozi	o muzeumo/ura/	múzeum
losshako-parko	vidámpark	pedongi bar	állatkert
o ajero/ura/	levegő	uzho/i	tiszta
e kekava/i/	üst	cino/i	kicsi
e gilchi/a/	burgonya	o bus/a/	nyárs
e kripivara/i/	őz	o shingaslo/e/	szarvas
o cherbo/ura/	szarvas	o sap/le sap	kígyó
o orkestro	zenekar	bashavel/1/	muzsikál
o radiovo/ura/	rádió	o tevevo/ura/	tévé
sasto/i	egészséges	daral/2/	fél (ige)
kheldas pes	játszott	kulturno kher	kultúrház

Kon so kerel ?

O sastyari sastyarel. O sityari sityarel. O klidyikari klidyik kerel. O barrari ladal/rakhinel o zido, kher kerel. O mesalyari

mesalya haj skamina, felyastra kerel anda kasht. O poshtasi anel nyevipe, lil, telegramo. O veshari ando vesh kerel butyi, grizhil le vadnone pedon. O butyari ande fabrika kerel butyi, sakofalo kerel. La phuvake butyarnyikura pe phuva keren butyi. Le shavora phiren ande shkola, haj kothe sityon. Le cine khere si. Savatone le romnya phiren ando foro, kinen, biknen, paruvén.

So avo ?

Phendas mange muro dadoro:
T'aves godyaver muro shavo !
Sityu mishto, phir avri e shkola,
Me chi phirdom, de tu shaj zhas aba.

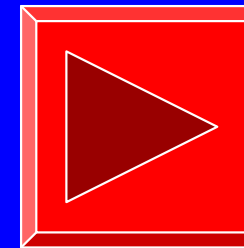
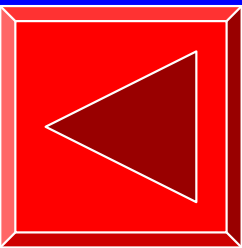
Gindisardom man aba butivar,
So t'avo, pushlom mandar shelvar.
T'avo veshari, barrari, klidyikari,
Zhutisaren man, te kerav lashi butyi !

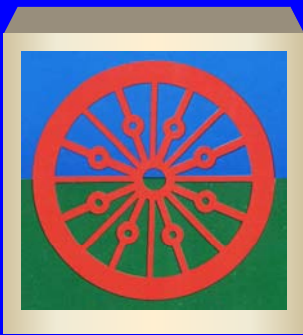
Vorbi:

sastyarel/1/	gyógyít	o klidyikari/a/	lakatos
o barrari/a/	kőműves	o klidyik/a/	lakat
ladal/2/	rak	rakhinel/1/	rak
o zido/ura/	fal	o mesalyari/a/	asztalos
o poshtashi/a/	póstás	o nyevipe	újság
o telegramo/ura/	távirat	godyaver	okos
butyárnyiko/ura/	munkás	gindil pes/4/	gondolkozik
pushel/1/	kérdez	shelvar	százszor
o veshari/a/	erdész	e jag/a/	tűz
biknel/1/	elad	paruvel/1/	cserél

Gramatiko:

1. Névutók:

tar (el, tova) nashlastar (elszaladt) gelastar (elment) zhal-tar (elmegy) gelo-tar (elment hn) gelyi-tar (elment nn) opral-tar (felülről) andral-tar (belülről)

vorta (egyenesen, szemben) vorta pala lende (egyenesen értük) vorta zhav (egyenesen megyek) vort-anda kodi (egyenesen azért)

2. *Idegen és nemzetközi szavak beilleszkedése:*

-no kulturno/o slobodno/o oficialno/o
-izmo socializmo/ura/ kapitalizmo/ura/
industrija, prezidento, speranta, oficija, vakacija,
ragozásuk: prezidentos, industrijako, oficijako,
kulturnone kheresa, slobodnona vramasa,

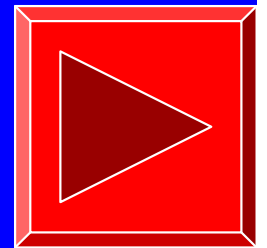
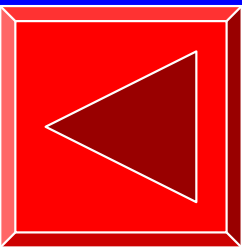
Butyi:

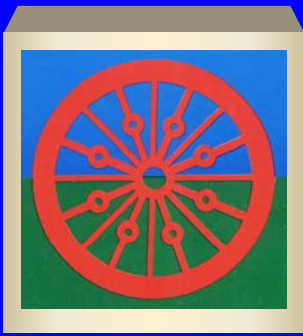
1. *Válaszoljunk a kérdésekre !*

So kerel o butyari ? So kerel o sityari ? Kon kerel o zido ? Kaj kerel butyi o bityarnyiko ? Kaj kerel butyi o sityari ? Kas sityarel o sityari ? Kas sastyarel o sastyari ? Kon del drab le nasvalenge ? Kon kerel amenge mesalya haj skamin ? So kerel o veshari ando vesh ? Kon xaxavel le pedon ando vesh ?

2. *Fordítsuk le !*

Mit csinál az orvos ? Hol dolgozik a munkás ? Ki rakja a falat ? A lakatos otthon dolgozik. A tanító az iskolában tanítja a gyerekeket. Ki ír fel orvosságot a betegnek ? Mit csinálsz szabad időben ? Szeretsz fürödni ? Voltam az erdőben és sok nyulat láttam. Az erdőszél is találkoztam, és beszéltem vele. Gombát szedtem az erdőben. Az erdőben sok állat él. A mi erdőnkben van őz, szarvas.

BISHTHAJPANZHTO LECKA

25.lecke

DIALOGURA

1. Ratyi khere

Shavo: So kiraves pe ratyate mama ?

Dej: Maseski zumi, phagerde gilcha.

Dad: An kasht pe jag, muro shavo !

Dej: Muri cini shej, dikh e muca kaj si ?

Shej: Kathe si e muca, beshel kaj la jagako than.

Dej: Zha avri, haj an andre phabaj tye phraleske !

Shavo: So trubuj ma te zhutij tuke, tata ?

Dad: Akanak chi trubuj khanchi, zhan te soven shavorale !

Shavo:Lashi ratyi, tata !

Dad: Lashi ratyi muro shavo , sov Devlesa !

Dej:Lashi ratyi te del o Del !

2. Vorbisaripe

Dad: Sityilan e lecka, muro shavo ?

Shavo:Inke na.

Dad: Ker sigo, ke ratyol.

Shavo: Akanak aba gata som lasa, kana xasa ?

Dej: Aven te xan !

Dad:Akanak aba shaj xas ame. Lasho apetito !

Dej:Beshen tele thaj xan !

Dad:Shin mange jekh felija manro !

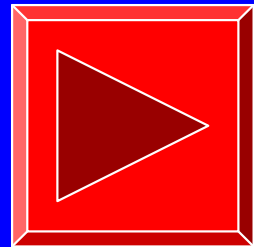
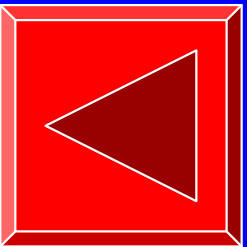
Shavo:Vi mange de jekh kotor !

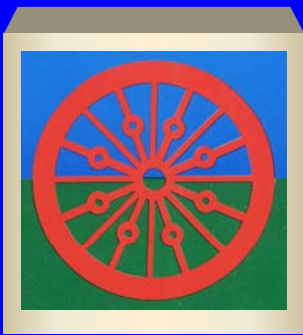
Shej:Vi me mangav !

Dad: Shuv tele e shuri, pusaves tut !

Shavo: La ratyako xamasko lasho sas. Najis.

Dad: Pen paji, haj shaj zhantar kathar e mesalya, shavorale !

Shavo: Zhav aba, ke detehara sigo trubuj ma te ushtyav opre, akanak zhav te thovav man, pala kodi zhav te sovav.

Shej: Vi me kamav te thovav man, ke vi me zhav sigo detehara ande shkola.

Dad: Mishtoj shavorale ! Zhan te soven, lashi ratyi te del o Del!

Shej,shavo: Lashi ratyi !

.....

Shej: Mishto sutom. Chi dikhlom suno akanak.

Shavo: Chi me chi dikhlom suno.

Dad: Me suno dikhlom, lasho suno sas.

Shavo: Phen avri tata !

Dad: Kodi dikhlom ande suno, hoj chorro somas, de akanak barvalo avilomas.

Shavo,shej: De lasho suno sas tata !

Vorbi:

o dialogo/ura/	párbeszéd	e zumi/a/	leves
phagerdo/i	törött	e gilchi/a/	krumpli
o mas/le mas	hús	ratyol/3/	esteledik
o kotor/a/	darab	e felija/i/	szelet
chorro/i	szegény	barvalo/i	gazdag
o suno/e/	álom	aratyi	tegnap
pusavel/1/	szúr	pashjol/3/	fekszik
o xamasko/ura/	ennivaló	suno dikhel/1/	álmot lát

Gramatiko:

1. Az előjárók:

a, him és nőnemű alakot vesznek fel

ando (ban,ben,ba,be) hn ande (ban,ben,ba,be) nn és tbsz

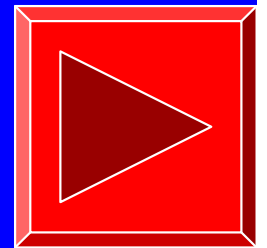
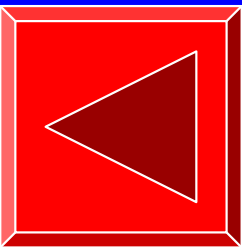
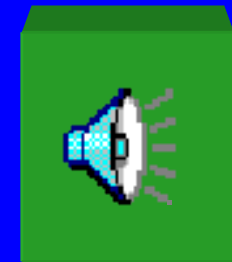
po (ra,re, on,en) hn pe (ra,re, on,en) nn és tbsz

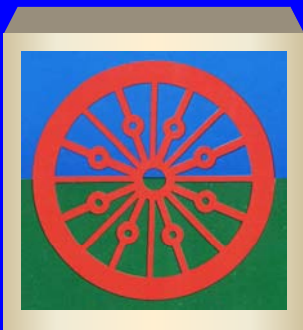
kaj o röviden:ko (hol, hová) kaj e röviden: ke (nn és tbsz)

avral po avral po kher (házon kívül)

avral pe avral pe mesalya (asztalon kívül)

zhi ando zhi ando mashkar (közepéig)

zhi ande zhi ande mesalya (asztalig)
b, Mindkét nemben azonos alakot vesznek fel:
karing (merre) karing o vesh (az erdő felé)
angla (előtt) angla o kher (ház előtt)
anda (ból, ből, ért) anda paji (vízből)
bi (talan, nélkül) bi muro (nélkülem) bilovengo (pénztelen)
krujal (körül) krujal mande (köröttem)
kathar (tól, től) kathar o kher (háztól)
pala (után, ért) pala paji (víz után)
mashkar (között) mashkar kadal (ezek közé)
misto (helyett) pasha (mellett)
perdal (át, keresztül) po (ként)
pa (ról,ről) vash (ért)
tela (alatt) opral po (felülre)

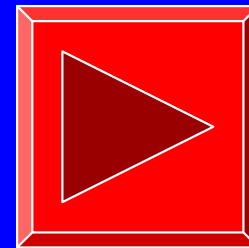
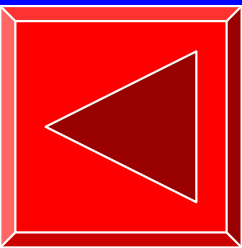
Butyi:

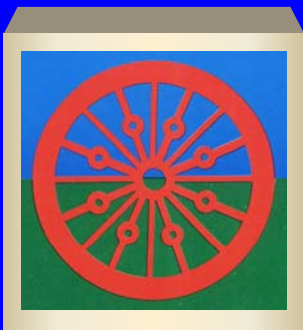
1. Fordítsuk le !

Este van. A család együtt van. Elkészült a vacsora. Az anya hozza a z ennivalót. Az apa vágja a kenyeret. Ki kér egy szelet kenyeret ? Én is kérek kenyeret. Van még leves ? Ki kér még levest ? Szereted a húst és a törött krumplit ? A fiú leteszi a kést az asztalra. A lány kanállal eszik. A fiú késsel vágja a húst. A fiú megy alaudni. A lány megy mosakodni. Jó éjszakát. Reggel van. Én korán kelek, mert megyek az iskolába.

2. Beszélgetés a családról !

o papo/ura/ nagyapa	e mami nagyanya
o shavo/e/ fiú	e shej/a/ lány
o raklo/e/ nem cig.fíú	e raklyi/a/ nem cigánylány
o gazho/e/ nem cig.ember,	e gazhi/a/ nem cigányasszony
e bori/a/ meny	o zhamutro/e/ vő
o sasuj/a/ após	e sasunyi/a/ anyós

BISHTHAJSHOVTO LECKA

26. lecke

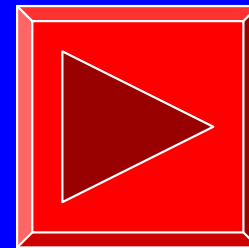
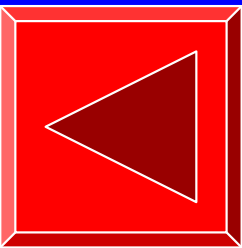
JEKH CINI BIOLOGIJA, ANATOMIJA

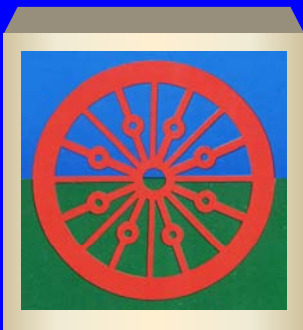
O shero/e/

o chikat/a/	homlok	e zhinzha/i/	iny
o bal/le	haj	e godyi/a/	ész
e jakh/a/	szem	o kan/le	kan fül
e korr/a/	nyak	o nakh/a/	orr
e musura/i/	arc	o muj/le	muj száj
o dand/le	dand fog	o vusht/a/	ajak
o thar/a/	záfog	o kirlo/e/	gége
e plinchani/a/	szemöldök	o girtyano/ura/	torok
e falka/i/	áll	e morchi/a/	bőr

o manush/a/ o mursh/a/

e mustaca/i/	bajusz	o shor/le	shor szakáll
e zara/i/	szőr	o jilo/e/	szív
o per/a/	has	o thak/a/	hónalj
o phiko/e/	váll	o naj/a/	ujj
o punro/e/	láb	o vast/le	vast kéz
e vundya/i/	köröm	e fujeri/a/	lábszár
e pulpa/i/	comb	o cumpo/ura/	comb
o brek/a/	mell	o kolyin/a/	mellkas
e chuchi/a/	csecs	o dumo/ura/	hát
e palma/i/	tenyér	e burnyik/a/	marok
o dumuk/a/	ököl	e chang/a/	térd
e koch/a/	boka	e kuj/a/	kar
e vuna/i/	ér	o buko/e/	tüdő, máj

o gad/a/ ing e kalca/i/ nadrág
o mashkaresko/ura/ mellény e kher/a/ csizma
o zoknivo/ura/zokni o zubuno/ura/ kabát
e baj/a/ kabátujj e sostyin/a/ gatyá
o patavo/a/ kapca e stadyi/a/ sapka
o kolopo/ura/ kalap o brechinari/a/ öv
e xaravlyi/a/ öv

e manushnyi/a/

o shalo/ura/ sál e papuka/chi/ cipő
e shlyappi/a/ papucs e kretinca/i/ kötény
lungo gad kombiné e vizitka/i/ blúz
baro dikhlo nagykendő e coxa/i/ szoknya
mashkar/togo derék e chuchi/a/ csecs

o grast/le grast

e ijja/i/ vékonya e skoma/kama sörény
o rafin/a/ gerinc e rinichi/a/ oldalborda
o pashavro/e/ oldal e pori/a/ farok
e kopita/i/ pata o petalo/a/ patkó
e goshnyi/a/ gané o gunuj/a/ gané
grasteske bal lószőr grastesko dudum lőtök

e guruvnyi/a/

e shing/a/ szarv e rinza/i/ bendő, pacal
e fere epe o unzhero/a/ tőgy
e spinla/i/ lép e porrt/a/ bél
e bul/le bulya fenék pharrade vundyi hasított köröm

Gramatiko:

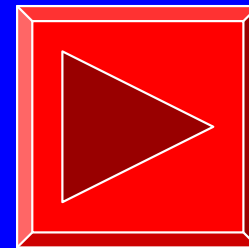
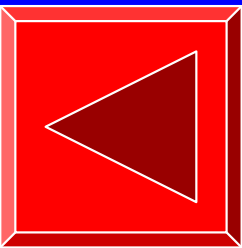
MONDATTAN:

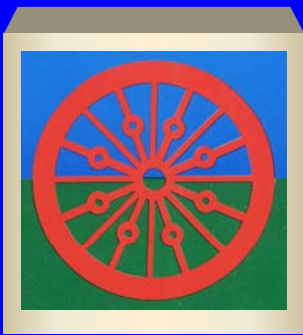
1. Egyszerű mondat:

a. Kijelentő mondat

phurdel e balval

fuj a szél

chi phurdel e balval nem fuj a szél
Hangsúlyos formája a *felkiáltó mondat*:
Jaj de shukar vrama si ! Jaj de szép idő van !

b, Kérdő mondat:

Kon phendas kodi ? Ki mondta ezt ?
Vi tu zhas khere ? Te is mész haza ?
Chi sanas kothe ? Nem voltál ott ?
Részleges kérdés: Kaj sanas ? Hol voltál ?

Kon avilas ? Ki jött ?

Válasz: haj/ova (igen) si (van) chaches (igazán)
A kaj, chi, vi mindig elől áll !

c, Óhajtó mondat:

Te trajolas muri dej ! Ha élne anyám !
Te na avelas shil ! Ne legyen hideg !

De shil si, numa te na nasvajvel !

De hideg van, csak meg ne fázzon !

d, Felszólító mondat:

Zha-de ! Menj már ! An-ta ! Hozd már !

Le sama pe tut ! Vigyázz magadra !

Av kasavo lasho de kathe ! Légy oly jó és add ide !

tagadás, egyszerű: Na, naj kothe ! Nem, nincs ott !

Naj, na kothe si ! Nincs, nem ott van !

kettős: Chi me chi somas lesa ! Én sem voltam velem !

tiltás: Na zha kothe ! Ne menj oda ! Na ker ! Ne csináld !

Szerkezet szerint:

1. *Tőmondat: csak alany és állítmányból áll*

O zhukel bashol A kutya ugat.

O grast hirmitil. A ló nyerít.

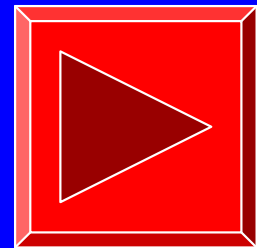
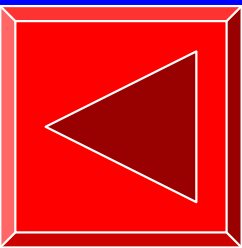
O rom bashavel. A cigány muzsikál.

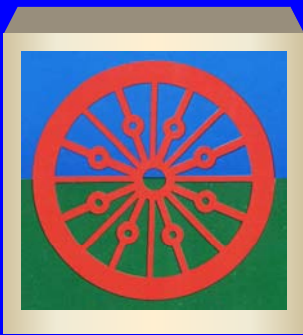
E shej zhal. A lány megy.

2. *Bővített mondat: alanyon és állítmányon kívül más mondatrész is van a mondatban*

O brishind zurales das. Az eső nagyon esett.

O kham shukares ablyol. A nap szépen ragyog.

Me dikhlom la shukara sha. Láttam a szép lányt.
3. *Összevont mondat:* egynél több alany vagy állítmány van.
O vesh shukar haj zeleno sas. Az erdő szép és zöld volt.
Leske musura haj jakha jagaren. Arca és szemei tüzelnek.
4. *Hiányos mondat: alany, vagy állítmány hiányzik*
Jivdel (havazik) brishindel (esőzik) ratyol (esteledik) surrajvel
(szürkül)

Butyi:

1. *Alkossunk mondatokat az eddigi szavakkal !*
2. *Fordítsuk le !*

Az embernek van feje. A fejen van két fül, két szem, orr. Neki kék szeme van. Fáj a torka, megy az orvoshoz. Felvette az új cipőjét. Szép kötényt kapott az apjától. A foga is fájt tegnap. Volt az orvosnál. A tehén ad jó tejet. Mi van a kocsi előtt ? Ki áll a ló mellett ? Az asszonynak van szép kalapja. Kék szoknya van rajta. Elvitte a lovat a vásárba eladni. A lovakra patkót vertek. Szombaton nagy eső volt nálunk. Vasárnap a hó is esett.

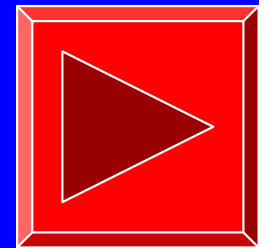
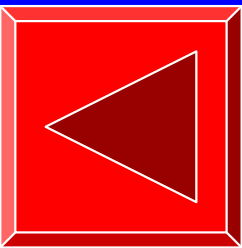
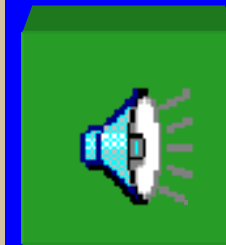
BISHTHAJEFTATO LECKA

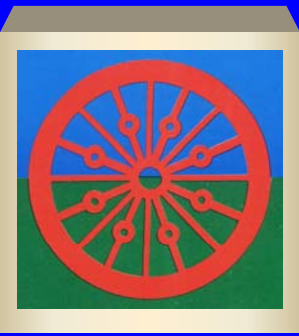
27.lecke

PE POSHTA

Lil iskirisardom mure vortakoske. Voj ando foro beshel. Ande muro lil iskirisardom kodi, hoi t'avel amende, te dikhel muro kher, so me kerdom. Haj inke vi kodi iskirisardom, t'anel pesa peske shaves, haj peska sha, ke chi dikhlom len. Shaj aven vurdonesa, ke shukar grast si len. Kana o lil gata kerdyilas, akhardom mure shaves, haj phendom leske:

- Av kathe muro shavo, de opre kado lil pe pashta !
- Mangav tranda thaj duj forintura, haj vi ingrav les.
- Le muro shavo, zha sigo !

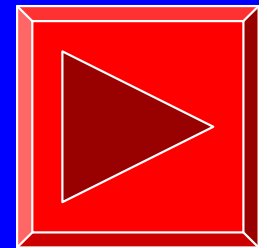
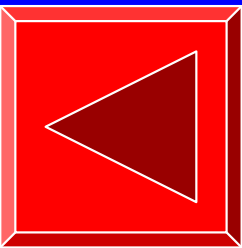
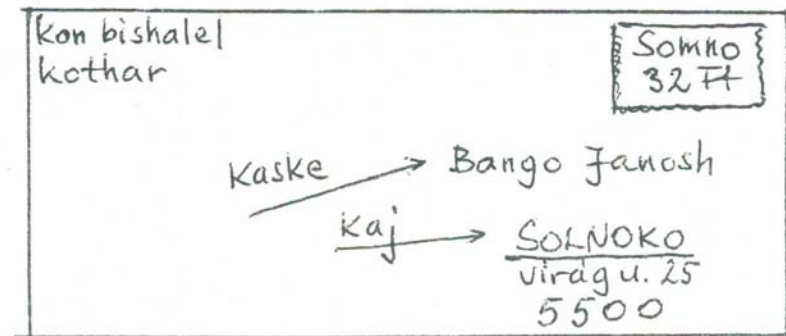
- Lasho dyes te del o Del !
- Lasho dyes, so manges ?
- Mangav jekh poshtako somno, pe lileste.
- Tranda thaj duj forintura trubuj.
- Kathe si.
- Najis tuke.
- Devlesa !

O shavo opre das o lil, haj sidyardas khere. Lesko dad zuraes ashardas les. Pala kodi bishaldas les te khelel pes.

Lilesko iskiripe.

Raja tyo baripe ! Nagy uram ! Drago rom ! Kedves uram !
Rashaja tyo baripe ! Tiszteletes uram!
Muro vortako ! Barátom !
Drago muri dej ! Kedves anyám !
Mure phrala ! Testvérem !
Mure phralale ! Testvéreim !

kon bishalel ki/aki küldi e kuperta/i/ boríték
o adreso/ura/ cím poshtako numero irányítószám
poshtako somno bélyeg

Muro vortako !

Tyo lil lom, soske zurales losshajlom. Sa hatyardom, so tu mange iskirisardan. Vi ame azhukaras o milaj, kana pale shaj maladyuvas. But butyi si amen akanak, ke nyevo kher kamas te keras. Cerra love si amne, haj kade amaro kher lokhes kerdyol, but valykuri trubul te keras. Aba duj miji gataj, akanak hodinisaras ame. Kindom phalya, berandi, sharade, na pa but kerdisaras ame e butyi. Joshka avel amende, voj rakhinela o zido. O phandimasko-mato e chik avla, na malteri. Aven te zhutin mange mure phrala. Hajkam milajesko agor gata avla o nyevo kher. Te si tuke dosta vrama, losshasa azhukarasas tut. Iskirisar lungo lil amenge.

Te del o Del tut, haj tya familijake baxt, thaj zor thaj sastype !

Tyo vortako : o Pishta

Solnoko, 1999. nov. 5

Vorbi:

asharel/1/	dicsér	hatyarel/1/	ért, érez
e valyki/ura/	vályog	e beranda/i/	gerenda
e phal/le phalya	deszka	e chik/a/	sár
phandimasko-mato	kötőanyag		

Gramatiko:

Mondatrészek:

1. Alany: Többnyire főnév, névmás, de lehet főnévi igenév is.

Me darav varisostar. Én félek valamitől.

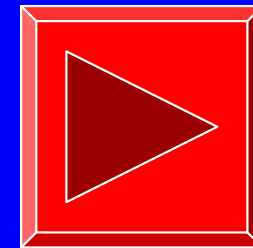
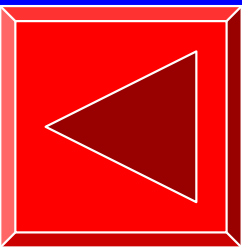
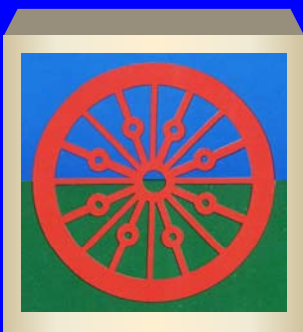
Voj chi anel. Ő nem hoz.

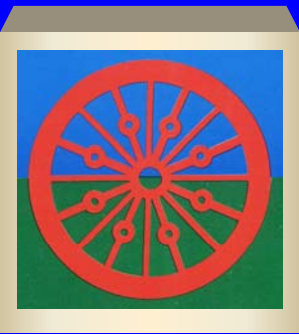
O lil gelastar. A levél elment.

Nasul te azhukarav. Rossz várni.

Főnévként használt szófaj:

But manusha aviline. Sok ember jött.

A mondat alanya nem mindig a cselekvés alanya is egyben, a szenvedő szerkezetben a cselekvés tárgya:

Maren o colo. Verik a szőnyeget.

Alanytalan mondatok:

Shin luludyi ando milaj. Vágj virágot nyárban.

Ratyol (esteledik) jivdel (havazik) brishindel (esőzik)

Visszahatás az alanyra:

a, Visszaható névmás használata:

man (magamat) tut(téged) pes (magát) amen (minket) tumen (titeket) pen(magukat) me thovav man (mosom magam)

b, Birtokos visszaható névmások

O rom kamel peska romnya. A cigány szereti a saját feleségét.

O rom kamel leska romnya. A cigány szereti a más feleségét.

Muro dad ingerdas peske grasten ando foro.

Apám elvitte a saját lovait a vásárba.

Muro dad ingerdas leske grasten ando foro.

Apám elvitte az ő (más) lovait a vásárba.

Le shave kamen penge dades. A fiúk szeretik apjukat.

Le shave kamen lenge shejan. A fiúk szeretik az ő lányait.

2. Állítmány.

a, Egyszerű állítmány

O shavo ginavel. A fiú olvas.

So kames madar ? Mit akarsz tőlem ?

Állítmány nélküli mondatok:

Felszólítás: Opre mo ! Fel te !

Közmondások: Adyes mange, tehara tuke !

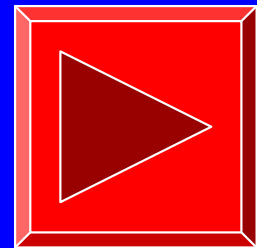
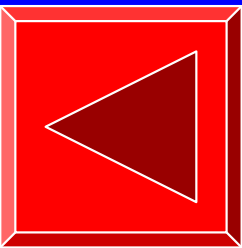
Ma nekem, holnap neked !

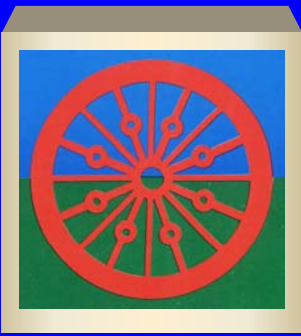
Köszönések: Lasho dyes ! Jó napot! Devlesa ! Intennei !

Baxtalyi detehara ! Szerencés reggelt !

Párbeszédben: Akhardom les ! De sostar les ? De miért őt ?

De sostar le romes ? De miért a cigányt ?

b, Összetett állítmány:

1. Állítmánynév: állítmányi névszó, mely segédigével együtt alkotja az állítmányt

a, melléknévi

O kher uchoj. A ház magas.

Le kher uchej. A házak magasak.

(egyeztetés számban !)

b, főnévi

E rabica chiriklyij. A fecske madár.

Le rabici chiriklyaj. A fecskék madarak.

E muca haj o zhukel peduraj. A cica és a kutya állatok.

c, viszonyos főnév:

E kenyva kathar o Petőfi si. A könyv Petőfitől van.

d, kérdőszós:

Kasavo sas, sar jekh zhukal. Olyan volt mint egy kutya.

Tyo dyi kasavoj... A lelked olyan van...

A segédige: **si /van/** tato si meleg vanshukar si szép van

shil si hideg van mel si piszok van

ande si benne van pe leste si rajta van

A **si** helyett használatos a jellegzetes cigány kopula,

mássalhangzóra végződő szó után **-i**, magánhangzóra végződő

szó után **-j**. dur-i messze van, shukar-i szép van, gata-j kész

van, muro-j enyém van, kalo-j fekete van, kasko-j kié van,

parno-j fehér van, lashoj jó van, melaloy piszkos van...

Amikor **i** végződés van: kalyij kiejtésben kalyi lesz, parnyij

kiejtésben parnyi lesz.

Közvetlen állítmánynév:

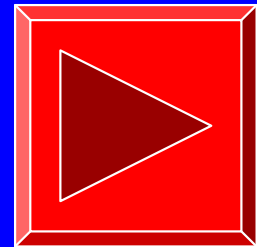
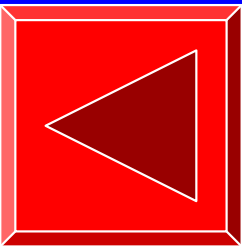
a, alanyi állítmánynév: az alany milyenné válik

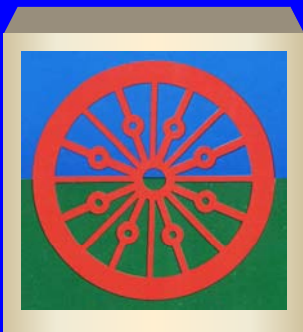
nasvalo kerdyilas beteg lett

tato kerdyilas meleg lett

dilo kerdyilas bolond lett

gata kerdyilas kész lett

a kerdyol (lesz, válik valamivé) ige nem vonz részesesetet, a többi ige igen

pajeske bilyal viznek/vízzé olvad

chorreske mulas szegénynek halt meg

b, tárgyi állítmánynév: tulajdonságot, szerepet, cselekvést fejez ki

Lashake arakhlas e mol. Jónak találta a bort.

Shukarake dikhlas la sha. Szépnek látta a lányt.

Na dikh mn dileske ! Ne nézz engem bolondnak !

O kamipe kerdas les nasuleske. A szeretet tette őt rossznak.

Közvetett állítmánynév:

Iskirisar andre kadale manushen, sar kon bizuralej.

Írd be ezeket az embereket, mint akik erőtlenek.

Iskirisar andre kadale manushen bizuralenge.

Írd be ezeket az embereket erőtleneknek.

E shej kade si tele makhlos, sar luludyi kidel.

A lány úgy van leahagyva, amint virágot szed.

O vatyipe kasaveske kerdas lesko jilo, sar o barr.

A szeretet olyannak tette szívét, mint a kő.

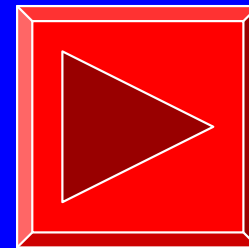
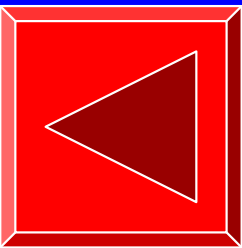
Butyi:

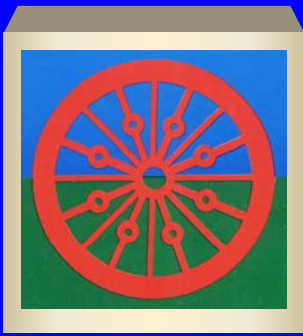
1. Levélírás !

2. Fordítsuk le !

Levelet írok a barátomnak. Azt írom neki, jöjjön el hozzánk. Én is várom már a tavaszt. Te mit fogsz csinálni a nyáron ? Ki jár iskolába ? Hanyadik osztályt járod ? Tegnap rossz idő volt, mert esett az eső. Ma már jó idő van.

Kaj beshel tyo vortako ? Ande savo foro beshel ? Ande savi vulyica beshel ? Kaj kerel butyi ? Si tumen grast haj vurdon ? Amen naj vurdon, ke bikindom les. Amen si shukar bari bar. Akanak jiv sharavel amari bar. Tyo phral kaj kerel butyi ? Haj tu so keresa ande-kh kaver kurko ? Tehara zhas lende ? Adyes kon sas tumende ? Kas si ando gav shukar baro kher ?

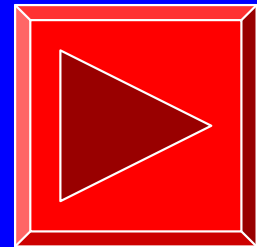
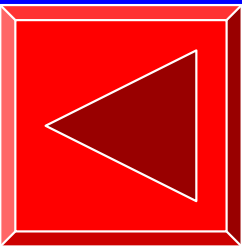

BISHTHAJOXTOTO LECKA

28. lecke

KAJ O SASTYARI

- Detehara somas kaj o sastyari.
- Sostar sanas kothe ?
- Muro shero dukhajlas.
- Sas butzhene kothe ?
- Sas but manusha kothe, de me majsigo zhanglom te avav-tar.
- So phendas tuke o sastyari ? Me darav lestar.
- O sastyari pushlas mandar, soj tyo bajo muro shavo ?
- Dukhal muro shero, raja sastyara !
- Puter avri tyo muj,haj phen mange Á !
- Á
- Vi tyo dand dukhal ?
- Akanak na !
- Haj kade ?
- Kade aba dukhal.
- Tyo savo dand dukhal ?
- Kathe o telalutno.
- Akanak dav tuke jekh injekciovo, haj pala kodi avri cirdav tyo nasul dand. Tyo dand zurales nasuli.
- Jaj, jekh cerra dukhajlas.
- Naj bajo, akanak besh tele zhikaj panzh percuri, pala kodi avri cirdav tyo nasul xivaslo dand.Avel pe tyo dand zhigara.
- Tele phirdas e vrama, raja sastyara ! Shaj zhav ?
- Shaj aves muro shavo, mishtoj. Puter avri inke jekhar tyo muj ! Dikh kathe, xutyil tyo dand ! Kado sas o dukhajlo ! Le !
- Najis tuke raja sastyara !
- Pale avtar mande muro shavo, kana tyo shero dukhal, hajkam kathar tyo dand dukhal. Na xa but guglimatura, ke kodolendar nasvajvel, rumusajvel tye dand. Thov len butivar !
- Inke jekhar phenev najisaripe raja tyo sastyara . Devlesa.

-Devlesa muro shavo !

Chi me chi darav le sastyarestar, chi kamav nasvalo te avav.
Pishta nasvaloj, ande pesko pato pashjol. Chi voj chi kamel te
zhal kaj o sastyari.

O uzhipe dopash sastyipe si. A tisztaság fél egészség.

Vorbi:

butzheno/e/	sokan	o raj/a/	úr
telalutno/i	alulsó	cirdel/1/	húz
o injekciovo/uri/	injekció	xivaslo/i	lyukas
nasvajvel/1/	betegszik	kade	így, úgy
o uzhipe	tisztaság	o pato/ura/	ágy

Soj kodol ?

Sosko grast xal jag ? O sastruno grast.

Te shudav opre parnoj, tele perel galbenoj. O anro si.

Zhikaj nashel o shoshoj ando vesh ? Zh-ando mashkar, ke pala
kodi avri nashel.

Naj la shero, naj la punro,

Si la kan baro, si la per baro,

Xal vi, pel vi, so kodi si ?

E piri si.

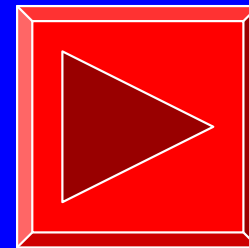
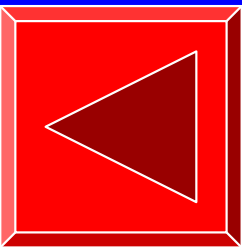
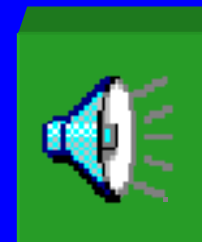
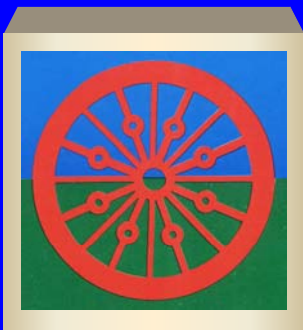
Vorbi:

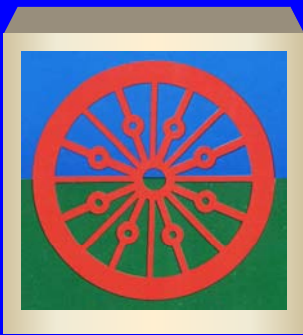
e piri/a/	fazék	galbeno/o	sárga
o anro/e/	tojás	zh-ando mashkar	közepéig
shudel/1/	dob	sastruno grast	vasló

Gramatiko:

3. Tárgy.

a, főnévi tárgy : az eredménytárgyat mindig közvetlen tárggyal
fejezzük ki.

Me iskirij lil. Én levelet írok.
Me kerav variso. Én csinállok valamit.
Me dikhav varikas. Én látok valakit.

Közvetlen tárgyat vonzanak a tárgyas igék. A legtöbb ige tárgyas. Élő esetében van külön tárgyeset, életteleennél a tárgyeset megegyezik az alanyesettel, de a többi esetekben a vonatkozó eset a használatos, pl. le vurdones si (a kocsinak van) le vurdonesko (a kocsinak a) stb.

muro kher (házam, házamat)

mure shaves fiamat mura sha lányomat
mure shaven fiaimat mure shejan lányaimat

Me zhanav variso. Én tudok valamit.

Me dikhav varikas. Én látok valakit.

Voj ginavel variso. Ő olvas valamit.

Voj daral varisostar. Ő fél valamitől.

Két tárgy is lehet: Muntusarel varikas varikastar. Ment valakit valakitől.

Közvetett tárgy:

Varikas xoxavel varisosa. Valakit becsap valamivel.

Variso phenel pa varikaste. Valamit mond valakiről.

Phenel variso varikaske pe varisoste. Mond valamit valakinek valamiről.

b, főnévi igenévi tárgy

Iskirisardom leske, t'avel te sidyarel. Írtam neki, jöjjön siessen.

Phagrel pes, te kerel les. Töri magát csinálja azt.

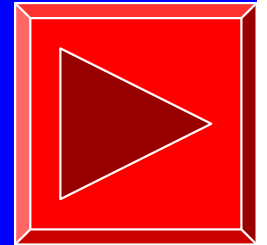
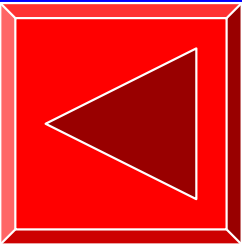
les őt, azt hnla őt, azt nn

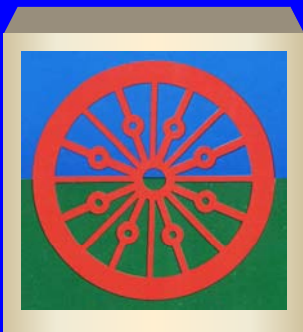
kerav les/la csinálom azt dikhav les/la látom azt

4. Határozó:

a, Helyhatározó: a cselekvés helyét határozza meg.

1. **kaj** hol? ando gav (faluban) ande bolta (boltban) pe vulyica (utcán) kaj o rom (embernél) po kher (házon) angla o

kher (ház előtt) tela o noro (felhő alatt) perdal po gav (falun át)
mashkar le kasht (fák között) vorta le kheresa (házzal szemben)
opral pe leste (fölötte) pe chachi rig (jobbra)
pe mande (rajtam) ande mande (bennem) tela mande (alattam) a
névmásokat hol kérdésre helyhatározó esetbe kell tenni.

2. **kaj** hová? ando foro (városba) ando gav (faluba) krujal o
kher (ház köré) mande (házzám) romeste (emberhez)
pe man (rám) ande man (belém) pe les (rá hn) a névmásokat a
hová kérdésre tárgy esetbe kell tenni.

3. **kathar** honnan? pa paji (vízről) anda paji (vízből)
mesalyatar (asztaltól) pajestar (víztől) távolító eset!
kathar e mesalya (asztaltól)

4. **karing** merre? akorde (erre) intya (arra) karing shil si
(merre hideg van)

5. **zhikaj** meddig? zhikaj o vesh (erdőig) zhikaj o kher
(házig) zh-ando mashkar (közepéig)

b, Időhatározó: a cselekvés idejét határozza meg.

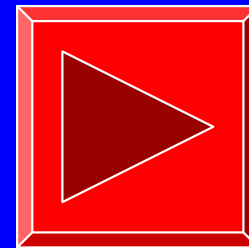
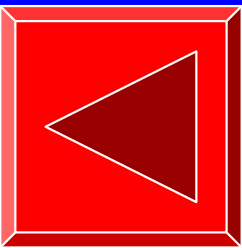
1. **kana** mikor? sako dyes (minden nap) sodyes (minap)
sorro dyes (egész nap) pe-kh dyes (egy napon) ande-kh bersh
(egy évben) ratyine (éjjel) dyese (nappal) lujine (hétfőn)
marcine (kedden) jivende (télen) milaje (nyáron) pala kodi
(azután) adyes (ma) tehara (holnap) shov chasongo (hat órákor)
pala trin dyes (három nap után) angla duj kurke (két hét előtt)

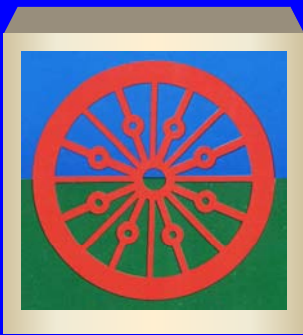
2. **desar** mióta? datunchara (azóta) dulmut (régén) trin dyes
kadalake (3 napja ennek) shtar chasondar (négy órától) trin
bersh (három éve)

3. **zhikaj** meddig? zhi pe detehara (reggelig) zhikaj e luja
(hétfőig) zhikaj e dopash ratyi (éjfélíg)

c, Számhatározó: a cselekvés számát határozza meg.

sode (hány, mennyi) kattyi (annyi) sodevar (hányszor)
sodevares (hányszorosán) butivar (sokszor) jekhar (egyszer) chi
jekhar (egyszer sem) sodetovar (hanyadszor) majbutivar
(többször) pe sodeto (hanyadikra) pe paluneste (utolsóra)

d., Állapothatározó: alany vagy tárgy állapotát határozza meg
cselekvés előtt, alatt és után

Előzmény szerint: eredethatározó:

Anda xanro plugo te keras. Kardból ekét csinálni.

Anda ungriko te boldas. Magyarból fordítani.

Tartam szerint: Társhatározó:

Kasa sanas kothe ? Kivel voltál ott ?

Sosa xalan e zumi ? Mivel etted a levest ?

Különítő határozó:

bi (talan, nélkül) bibaxtalo (szerencsétlen)

avral (kívül) avral pe mande (rajtam kívül)

misto (helyett) misto tute (helyetted)

Bi jagako e suluma chi phabol

Tűz nélkül a szalma nem ég.

Bi tyiro nasuli o trajo. Nélküled rossz az élet.

Pe tute avral naj ma kaver vortako.

Rajtad kívül nincs nekem más barátom.

Állapotjelző határozó:

Kade mulas sar jekh gero zhukel.

Úgy halt meg, mint egy árva kutya.

Lengo kher cerha sas. Házuk sátor volt.

Nasvaleske mulas. Betegnek halt meg.

Chorreske rakhadyilas. Szegénynek született.

Feltételhatározó:

Tu, sar godyaver manush, trubuj te zhanes.

Te, mint okos ember, tudnod kell.

Tu sar barvalo, pe tute chorrende shaj zhutis.

Te mint gazdag, sok szegényen segíthetsz.

Megengedő határozó:

Kamav tut, de pe khancheste chi san lasho.

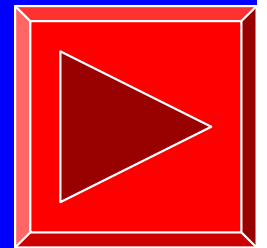
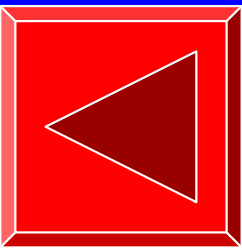
Szeretlek, de de semmire sem vagy jó.

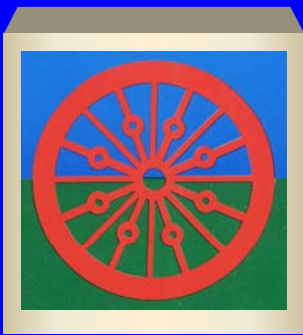
Shaj zhutisas, inke chi zhutis.

Segíthetnél, mégsem segítesz.

Soske tuke shukar gada, kana sagda bokhalo san.

Minek neked a szép ruha, amikor mindig éhes vagy.

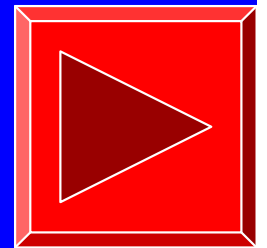
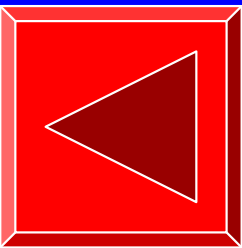

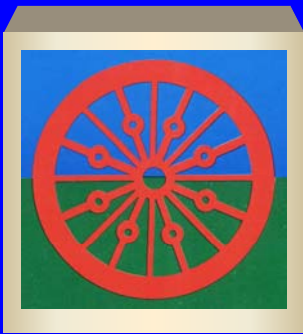
Vég szerint: Eredményhatározó:

1. chorro kerdyilas szegény lett
Anda luludyi krajasica kerdyilas
A virágból királylány lett
Anda chorro shavo barvalo raj kerdyilas
A szegény fiúból gazdag úr lett
2. ande lyindra zalisajlas álomba szédült
E vaza pe kotorende phagerdyilas
A váza darabokra tört
Anda nasvalyipe avri sastyilas.
A betegségből kigyógyult

e, Módozathatározók:

1. *Okhatározó:* Izdral kathar o shil. Remeg a hidegtől.
Po akharipe som kathe. Hívásra vagyok itt.
Anda lako shukaripe kamlas la.
Szépségéért szerette meg.
Kathar e mol matyilas. A bortól részegedett.
Parnyilas lazhavestar. Fehéredett a szégyentől.
2. *Módhatározó:* Shindos shutas o xumer ande zumi.
Vágva tette a tésztát a levesbe.
Tordyindos xalas o manro. Állva ette a kenyeret.
Romanes vorbisardas lesa.
Cigányul beszélt vele.
Kado lil iskirime si. Ez a levél írva van.
Peske jakhenca dikhlas les.
Saját szemeivel látta őt.
Pe bange dromeste avilas. Görbe úton jött.
Ande bareste ingrelas peske butya.
Nagyban vitte a dolgait.
3. *Eszközhatározó:* Dumukenca mardas les. Ököllet verte őt.
Bigodyasa chi zhas pe buteste.
Ész nélkül nem mész sokra.
Rolyasa shaj marel aba leski vurma.
Bottal ütheti már a nyomát.
Grastenca gelas ando foro

Lovakkal ment a vásárba.

4. *Mértékhatározó:* Pe deshe rupunende kindas les.

Tíz forintért vette meg.

Anda desh rupune biknas les.

Tíz forintért adta el.

Anda lovende keras butyi.

Pénzért dolgozunk.

Pe trin pasura somas lestar.

Három lépésre voltam tőle.

Po dujzhene avile. Kettenként jöttek.

5. *Célhatározó:* sostar (miért) vash (ért) anda soste(miért)

Anda love kindas les. Pénzért vette meg.

Sostar avilam kethane ? Miért jöttünk össze ?

Anda leste kerdas les. Érte csinálta azt.

Anda ginadyi las desh rupune.

A könyvért kapott tíz forintot.

Vash roma kerdas butyi. A cigányokért dolgozott.

f. *Tárgyhatározó:* meghatározza azt akire vagy amire a cselekvés vonatkozik.

1. *Részhatározó:* Pi anda mol Igyál a borból.

E grastes Petro kindas kathar o Paul.

A lovat Péter vette Páltól.

Voj las avri mashkar le dujende.

Ő vette ki a kettő közül.

2. *Részeshatározó:* Vorbisardom lesa. Beszéltem vele.

Ande jekhavreste te kamas varikasa.

Egymásba szeretni valakivel.

Varikaske pinzhardo sas.

Valakinek ismerős volt.

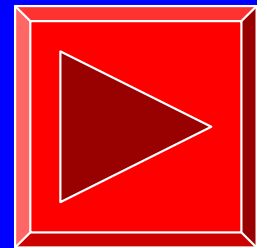
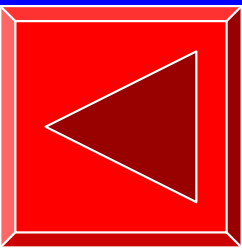
Vi tuke andom variso. Neked is hoztam valamit.

3. *Vonzathatározók:*

Varikaske avri perel o dand. Valakinek kiesik a foga.

Ande varikaste benges dikhlas.

Valakiben ördögöt látott.

Variso varisoste majlasho kamel.
Valamit valaminél jobban szeret.

Butyi:

1. Fordítsuk le !

Kedves Barátom ! Leveledet megkaptam, örültem neki. Mi jól vagyunk, csak nagyon hideg van. Pista fiam kijárta az iskolát. Már jár dolgozni. Hogy vagytok ? Mikor jöttök hozzánk ? Várunk titeket. Irjatok magatokról sokat. Isten veletek.

2. Egészsítsük ki !

Muro dad gelas ando.....

Kaj o sastyari butzhene.....

O sastyari avri cirdas.....

Savo dand

3. Tanuljuk meg !

Losshas jekhavreske, vojasa te trajin,

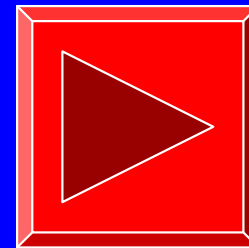
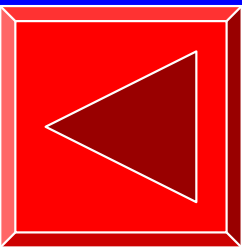
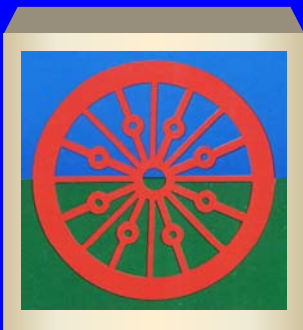
Le nyeve bersheske phabol amaro dyi ! o dyi a lélek

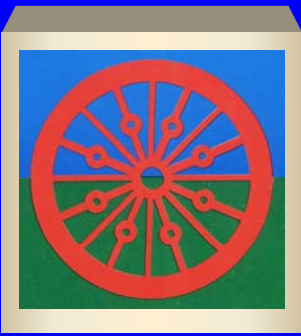
BISHTHAJIJJATO LECKA

29.lecke

ANDE BARI BOLTA

Sigo detehara zho ande bari bolta. Kinav manro haj mas. Vi thud kinav le shavorenge. Le shavora inke soven, kana khere reso opre ushtyavo len. Xaxavo len, haj pala kodi bishavo len ande shkola. Vulusarav lenge xamasko. Vi ginadyi kindom ande bolta, ke zurales kamav te ginavav. Godyaver manusha iskirisardine le ginadya. Aba but ginadya kindom. Anda ginadya but shaj sityuvas. Ande kadi bolta sakofalo shaj kinas. Mange trubujas jekh nyevi kalca, haj cino zubuno. Shukar bolta si ande amaro gav, jekh bersh kaj kerdine. Ande amari bolta si xamasko, pimasko, guglimatura, chokivura, mashina, jagako than, pira, glazhi, mas, konzervuri. So me kothe kinav, sa ande-

kh koshnica shuvav, haj zhav kaj e kassa, avri te potyinau len.
Vi muro dad sas ande bari bolta, khera kamlinosas te kinel, de
nas les dosta rupune. Tu so kames te kines mo ? Me kinos mura
dake jekh baro sheresko dikhlo. Vi mura shake kinos jekh
turcko dikhlo.

Vorbi:

vuluj/6/	csomagol,teker	godyaver	okos
sa	mind,minden	e mashina/i/	gyufa
o konzervo/ura/ konzerv		e kassa	pénztár
potyinel/1/	fizet	rupune	pénz, ezüst
khera	csizma	turcko/o	cifra
e glazha/i/	üveg	o dikhlo/e/	kendő

Ande kirchima

-Lasho tuimaro dyes !

-Lasho dyes, besh tele !

-Kamav te xav, pav.

-So shaj anav tuke ?

-Mangav jekh glazha bera !

-Sosko xamasko te anav ?

-So avla mizmeresko ?

-Kathe si jekh xabeneski hertija, te dikhes la !

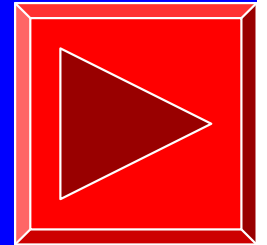
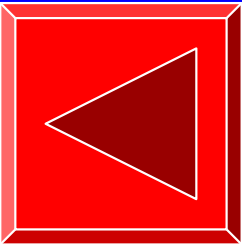
-Si maseski zumi, buracaki zumi, fusujeski zumi, hirhileski
zumi, gilchaki zumi, shaxeski zumi, masheski zumi, styevoja,
kirado xumer, kirado mas, peko mas, peki papainy, peki raca,
pherde shax, sholdo haj anro, haj butfalo xumer. Vi peko xumer
si. Akhoresko xumer, shaxesko xumer, gilchako xumer. Vi
kolako si kathe. Si inke mol, retyija, konyako. Si kathe vi
krastaveca, paradajka, piparka.

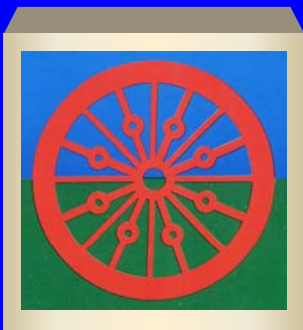
Mangav peko pashavro peka gilchasa, haj pasha lende shutlipe.

-Azhukar jekh cerra, ano so trubuj tu.

-Mishtoj.

-Aba kathe si o xamasko, pe tyo sasto !

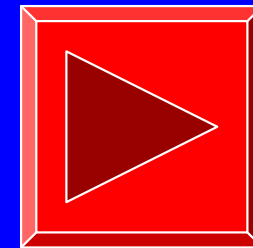
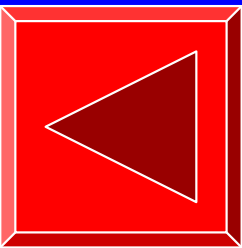
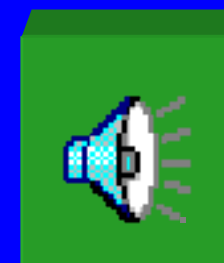
- Najis, zurales bokhalo som.
- Lasho apetito !
- Lasho sas o xamasko.
- Inke pes variso ?
- Mangav jekh pohari paji, haj duj feliji kolako, so ingrav khere le shavoreng. Sode potyina ?
- Trinshela thaj shovvardesh rupune avla.
- Le ! Vi kaver dyes kathe avo te xav, ke mishto kiraven.
- Azhukaras tut. Devlesa !

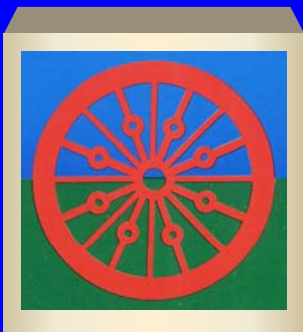
Vorbi:

e kirchima/i/	kocma	e bera	sör
mizmeresko	déli/ebéd	maseski zumi	húsleves
buracaki zumi	gombaleves	styevoja	sóska
e gilchi/a/	burgonya	o hirhil/a/	borsó
o masho/e/	hal	e zumi/a/	leves
o xumer/a/	tészta	peko/i	sült
kirado/i	főtt	o kolako/a/	kalács
phagerdo/i	törött	o shutlipe	savanyúság
o kiral/a/	túró/sajt	e suntina/i/	tejföl
e krastaveca/i/	uborka	e paradajka/i/	paradicsom
e piparka/i/	paprika	bokhalo/i	éhes

So kerel, so xal

O grast hirmitil. Voj xal e char, haj khas. O zhukel bashol. Xal mas, manro, zumi haj kokalo. O bashno cipil. Xal sumburo. O ruv vurlyal. Voj xal majcine pedon. La malyake peduri xan e char. Le cincara churinden amen. Vi o pishom churindel, haj kuttyel. O kermo pe kasht trajol. Xal le kashtenge patra. Ande bozuli garadyol o shoshoj. Voj kamel o ropaj. Ande treshtija garadyol e vadno raca. E raca kamel e cignuda. O kermo mishto tarjol po dudulin. Anda kermo avla babo, anda babo kerdyol e paparuga. Le chiriklyá losshasa uran, haj xan le machan, le kermen, le bungaren. O jageri ando vesh tele pushkedel le

shoshojes, le facanos. Pe mal le manusha kiden kethane e rumunica, o nizpunzo, o busujako, ke anda kadal kiraven teja, te sastyaren pen. O cherbo kaj o zvoru uzho paji pel.

Vorbi:

hirmitil/4/	nyerít	bashol/3/	ugat
o kokalo/a/	csont	o ruv/a/	farkas
vurlyal/2/	üvölt	o cincari/a/	szúnyog
churindel/1/	csíp	o pishom/a/	bolha
xuttyel/1/	ugrik	o kermo/e/	hernyó
o bozuli/a/	bozót	e ropaj/a/	répa
e treshtija/i/	nád	garadyol/3/	bújik
vadno raca	vadkacsa	e cignuda/i/	csalán
o dudulin/a/	eperfa	o babo/ura/	báb
e paparuga/i/	lepke	e mach/a/	légy
ural/2/	repül	o bungari/a/	bogár
o jageri/a/	vadász	pushkedel/1/	lő
e rumunica/i/	kamilla	busujako/ura/	angyalborda
o nizpunzo/ura/	tályogyökér,	e teja/i/	tea
o cherbo/ura/	szarvas	sastyarel/1/	gyógyít
o zvoru/a/	forrás	uzho/i	tiszta

Gramatiko:

5. A jelző. Jelzője lehet főnévnek, melléknévnek, határozószónak, igenévnek.

1.A főnév jelzői:

a, melléknévi.

Kothe si jekh parno kher. Ott van egy fehér ház.

Kothe si duj parne kher. Ott van két fehér ház.

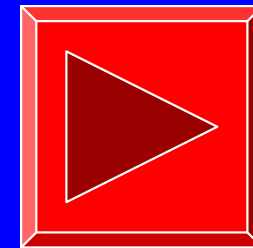
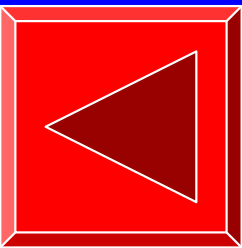
Kathe si lasho manro haj lasho paji. Itt van jó kenyér és jó víz.

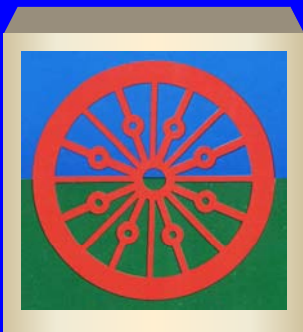
b, főnévi:

O beng te ingrel les, le khancheskires.

Az ördög vigye el őt a semmirekellőt.

Sikav andre mange tye phrales, le Jovanos !

Mutasd be nekem testvéredet, Jánost.
Dikhlas peske romes, le Fardes. Láta az urát, a Fardit.
Leske legmajlashe vortakes, le Kalmanes.
Legjobb barátját, Kálmánt.
Kade sas le marciushesko shon. Így volt a március hónap.

Idézet: Voj phendas: Na, haj nashlastar.

Ő mondta: Nem, és elszaladt.

Megszólítás: megszólító eset használata roma ! cigány!
romale! cigányok ! shavale ! gyerekek ! dile ! bolond ! (tréfás megsz) ternye ! (fiatalok megszólítása) Devla ! Istenem !

c, viszonyzós:

1. birtokos melléknévvvel:

la mesalyako punro	asztal lába
le shavesko grast	a fiú lova
le manreski kozha	a kenyér héja

2. melléknévi igenévvvel:

anda Peshta avilo manush	a Pestről jött ember
perdal po parko zhalindo drom.	a parkon át menő út
le sityarde shaves	a tanított fiút
kaj beshimasko than sas	ahol ülőhely volt

3. melléknévvvel:

nautralno them	semleges ország
jekh romani banda	egy cigánybanda
bilovengo manush	pénztelen ember

4. egyéb módon:

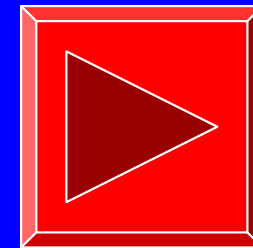
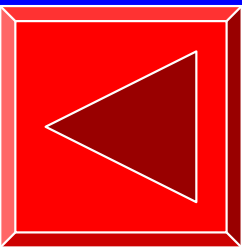
jekh felija manro	egy szelet kenyér
jekh gruppo shavo	egy csoport fiú
jekh cerra love	egy kevés pénz

5. főnévi igenévi:

nas les dosta vrama t'avel nem volt elég ideje jönni

2. Melléknév jelzői:

ablyolindo zeleno	ragyogó zöld
zurales baro	erősen nagy

pe shel pasuri tordyindo kher, a száz lépésre álló ház
duj chasongo lungu vorbipe két óra hosszú beszéd

3.Határozószó jelzői:

zurales shukares nagyon szépen
romanes iskirime cigányul írva

4.Igenév jelzői:

vortakos te dikhel barátot nézni

Butyi:

1.Írjunk fogalmazást egy napról !

2. Fordítsuk le !

Voltam az áruházban. Vettem csizmát, kalapot, inget. Vettem a fiamnak szép új kabátot, a lányomnak kendőt. Vettem volna mást is, de elfogyott a pénzem. Volt a bátyám is a boltban, Ő is vett egy zöld kalapot. A bolt a falu közepén van. A bolt mellett van a kocsmá. A mi falunkban templom is van. A feleségem otthon főz levest, és süt húst. Én is nagyon szeretem a húslevest. A sült hús mellé savanyúságot veszek.

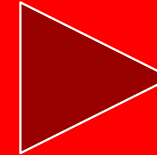
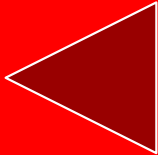
TRANDATO LECKA

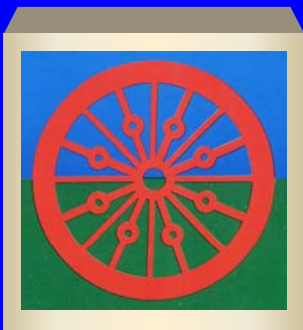
30.lecke

PATRADYI

Zeleno mal phirdom,
But luludya dikhlom,
Patradyi si shorav la me,
Vi kadala sha shorav me.

Kirol o sholdo haj le anre,
Aven le nyamuri, aven le shave,
Patradyi si, le rom losshan,
Sorro dyes locholin, pen, xan.

Vorbi:

shorel/1/	önt	kirol/3/	föl
o sholdo/ura/	sonka	o anro/e/	tojásl
locholil/4/	locsol	sorro dyes	egész nap

Patradyako versho

Patradyi si, me avilom,
Shejorangi lossh me andom,
Aven kathe bandyon tele,
Tume dragi shejorale.

Te den mange lolo anro,
Phenav tumenge jekh versho,
Le Gülbabaski bar phirdom,
Kado paji kothar andom.

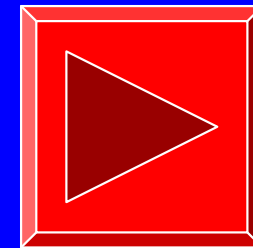
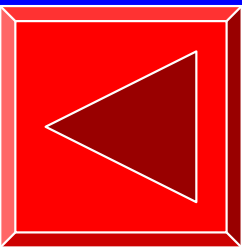
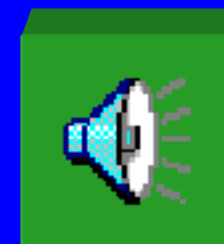
Lungo versho me chi zhanav,
De o anro najisarav,
Baron shukar shejorange,
T'aven saste thaj baxtale !
(R-Farkas György nyomán)

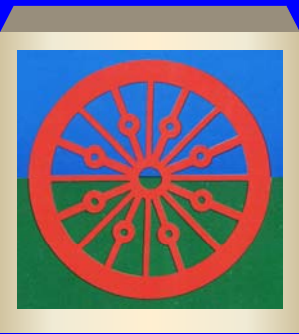
Vorbi:

bandyol/3/	hajol	o versho/ura/	vers
najisarel/1/	megköszön	Gülbaba	Gül Baba

Kathe si o majushi. Kado shoni legmajshukari. Shaj zhas avri pe granyica, ando vesh, ande natura. E vrama shukari. Le shavora, kana si len slobodno vrama, zhan-tar avri ande lasho ajero. Vi me kamav te khelav man ande lasho ajero.

e natura	természet	o ajero/ura/	levegő
----------	-----------	--------------	--------

Gramatiko:

AZ ÖSSZETETT MONDAT

1. Mellérendelt mondatok:

a, kapcsolatos mondatok: haj, thaj, (és, meg) kaj (és)

Ame butyi kerdam, voj pashjilas. Mi dolgoztunk, ő feküdt.

Brishindas, haj vi e balval phurdas. Esett, és a szél is fujt.

Av haj dikh ! Gyere és nézd !

Xutyildas le grastes, haj lupunzisardas.

Megfogta a lovat és béklyózta.

Voj bikindas peske tashka haj chaso.

Ő eladta a táskáját és óráját.

Chi dikhlom les, haj chi zhanav pa leste khanchi.

Nem láttam őt, és nem tudok róla semmit.

Megj: az *és, meg* el is maradhat a mondatban.

b, választó mondatok: kaj (hogy) kaj (hol) vaj(vagy) akar (akár) sar (hogy, mint) hajkam, dore (talán, hátha)

Chi avilastar, kaj aba gelastar ? Nem jött, vagy már elment ?

Vaj/kaj avri vaj/kaj andre. Vagy ki, vagy be.

Akar avel, akar na, chi azhukarav majdur.

Akár jön, akár nem, nem várok tovább.

Hajkam chaches, hajkam na. Talán igaz, talán nem.

Kaj avel, kaj na muro shavo. Hol jön, hol nem a fiam.

Megj: a kötőszó el is maradhat

c, ellentétes mondatok: de (de) vatunchi (mégis)

Voj tromano, lesko shavo bitromanoj. Ő bátor, fia bátortalan.

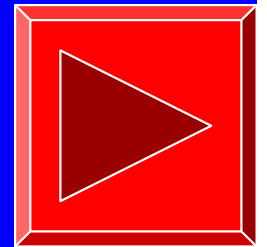
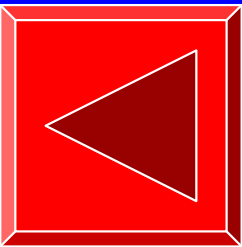
Mishto bunusarde lesa, vatunchi darajlas.

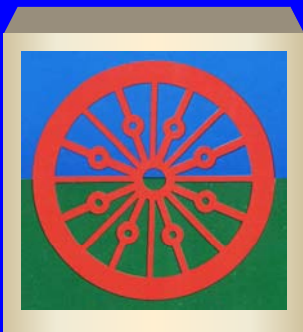
Jól bántak vele, mégis félt.

Aba zhav, de na azhukar man, sidyar khere.

Már megyek, de ne várj engem, siess haza.

Gelastar, de palpale avilas. Elment de visszajött.

*d, következtető mondat: anda kado i (ezért) anda kodo i (azért)
pala kodi(azután) pala kado(ezután)*

Shukar vrama si, ande kadi ingrav manca milajesko gad.

Szép idő van, ezért viszek magammal nyári inget.

Tu kerdan e dosh, tuke trubuj te keres lashake.

Te csináltad a bajt, neked kell jónak csinálni.

Megj. a kötőszó el is maradhat

e, magyarázó mondatok: ke (mert)

Na akhar les, chi avel. Ne hívd őt, nem jön.

Duj shavora si len, jekh shavo haj jekh shej.

Két gyereke van, egy fiú és egy lány.

Chi vorbisardom lesa, ke chi dikhlom.

Nem beszéltem vele, mert nem láttam.

Megj: a kötőszó el is maradhat

Egyenes beszéd: idéző, idézett mondat

„Kon si ?„, pushlas Joka...

Haj voj pushlas: „Tu kaj zhas ? „

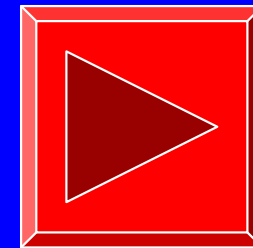
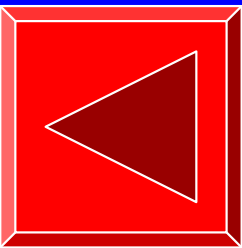
Butyi:

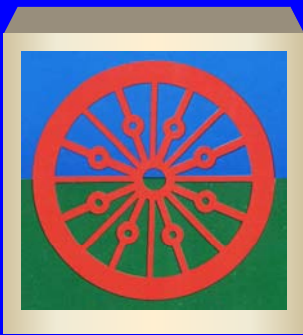
1. A húsvéti vers megtanulása.

2. Fordítsuk le !

Zöld erdőben jártam. Sok szép virágot szedtem édesanyámnak. Nagyon örült neki. A virágokat a vázába tettem. Holnap húsvét lesz. A második napon megyünk locsolkodni. Én sok piros tojást csinállok a fiúknak. Az egész család örül a húsvétnak. Jönnek a rokonok. Én is megyek öntözni a lányokat. A fiúknak piros tojást adnak a lányok. Mi fogunk festeni piros, kék és sárga tojásokat is.

zeleno/o	zöld	e vaza/i/	váza
lolo/i	piros	vuneto/o	kék
galbeno/o	sárga	makhel/1/	fest,ken
rangdel/1/	színez, színt ad	del/1/	ad

TRANDATHAJJEKHTO LECKA

31. lecke

ROMANO FOLKLORO

Ande luma but rom trajon. Sa-ando them si rom. Le majbut rom romanes vorbin. La romana shibako nyamoj : e hindi, e bengalicko shib, e panzhabicko shib. Le rom avile andaj Indija. Le romengo dulmutano them sas ando Pandzhabo. Jekh mija bersh kodoleske, sar le rom mukhline Indija. Sa rom jekh shib vorbisardas.

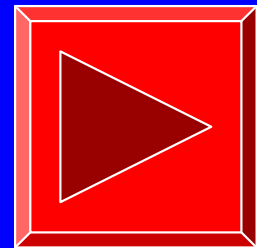
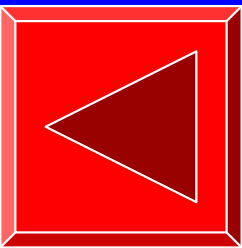
Le romen si shukar gilya, paramichi, balladuri, khelipe. Le rom pengi shib grizhisardine perdal pe bute bershende. Akanak le romen naj them, kothe trajon kaj von akanak beshen. E romani shib khatikaj chi sityardine, akanak amende, ando Ungro Them cerra thaneste sityären. But romane gilya si, haj but paramichi.

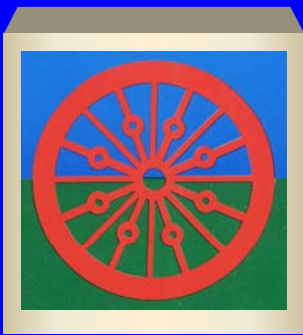
Le rom kamen le grasten, le vurdona. Kade phenen: o rom bigrasteskoj, naj rom ! Ando Ungro Them trajon Karpaticko rom (le lavutara, le sastrara) von aba 500 bershende trajon kathe. Le Vlashike rom daba 100 bersh avile kathe. Le karpaticka rom, kana ande Europa avile, lavutara, drabara haj sastrara sas. Mashkar le vlashicka rom butfalura naciji si. Si lovara, mashara, bugara, khelderasha, patrinara, churara, dirzara, kherara, colara, cerhara. Romane butya si: balaji kerindo, petalo kerindo, shuri kerindo, grasten bikindo, kekava kerindo, varishka kerindo...

Le romane paramichi lungij. Le romane gilya haj balladuri shukares shukar-i.

Vorbi:

Karpaticko rom	kárpáti cigány(első hullám)		
Vlashicko rom	oláh cigány(2. hullám)		
daba	alig	o lavutari/a/	muzsikus
o sastrari/a/	kovács	o cerhari/a/	sátoros
o falo/ura/	fajta	o balajari/a/	teknős

o colari/a/	szőnyeges	o gurvari/a/	ökrös
o mashari/a/	halász	o kherari/a/	házaló
o lovari/a/	lókupec	o patrinari/a/	leveles,lombos
o dairzari/a/	rongyszedő	o bugari/a/	bőrös,sintér
o fredyelo/a	fűrő	o churari/a/	késes,rostás
e kekava/i/	üst	e varishka/i/	fakanál
e shuri/a/	kés	o churo/e/	rosta

Romani paramicha:

O rom haj e balval

Jekh rom gelas peske po drom. Sar zhal maladyol le Khamesa. Le Khameske chi das lasho dyes. O Kham xojarnyiko kerdyilas, haj cipisardas pe romes.

-Tordyu feru roma ! Sostar chi dan ma lasho dyes ?

-Sostar ? Ke chi san tu Baro Raj !

-Azhukar feru roma, avla pe tut tato milaj !

-Naj bajo, numa e Balval te phurdel !

Sar zhal majdur o rom, maladyilas le Jivendesa. Chi kadales chi das lasho dyes. De o Jivend tordyardas le romes.

-Roma ! Sostar chi dan ma lasho dyes ?

-Sostar ? ke chi san tu Baro Raj !

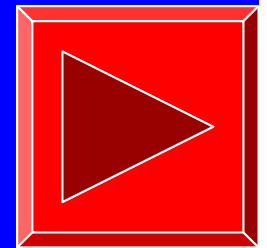
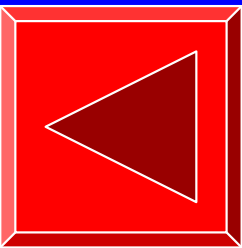
-Azhukar feru roma ! Avla pe tut zuralo jivend !

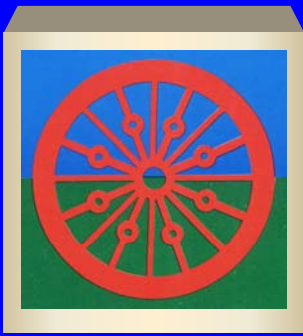
-Naj bajo, numa e Balval te na phurdel !

Haj kana avilas e Balval, o rom aba dural vazdas opre pesko kolopo, haj das lasho dyes la Balvalake, ke e Balval sas o Majbaro Raj.

Vorbi:

e balval/a/	szél	o kham/a/	Nap
dyes del/1/	köszön	xojarnyiko/o	mérge
o raj/a/	úr	tordyarel/1/	megállít
dural	messziről	vazdel/1/	emel

Rom po paho

Jekh rom zhal, zhal peske po drom. Sar zhal, jokhar kothe resel kaj jekh andre pahome paji. Opre ushtyavel po paho, ke kame perdal te zhal pe leste. Lokhores ushtyavel, haj phenel and peste:

-Jaj muro lasho Del, feri akanak zhutisar ! Te na phadyol paho.

Zhal majdur. Kana aba maj perdal resel, phutyardes phenel:

-De mishtoj ! Aba akanak te zhutisa, te na, vi kade perdal resav !

Sar pecija, pel pajesko agor andre shindyilas tela leste o paho haj o rom zhikaj e korr perel ando paji.

-Jaj bare raja Devla ! Tusa aba chi pherasa nashtig kerav ?

Vorbi:

e pherasa/i/	tréfa,vicc	o paho/ura/	jég
lokhores	lassan	phutyardes	büszkén
pecil/4/	történik	shindyol/3/	szakad

Gramatiko:

2. Alárendelt mondatok

a, Alanyi: kon (ki,kik) so (mi,mik)

Baxtaloj kodi, kon mishto trajol. Szerencsés az, aki jól él.

Kas bishaldan, ch'avilas. Akit küldtél, nem jött.

Kas naj khanchi (kodo) chi khanchi chi xasarel.

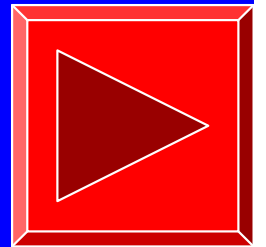
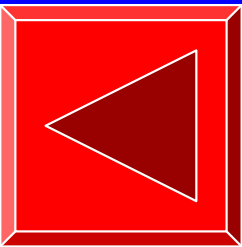
Kinek nincs semmije, (az) semmit sem veszthet.

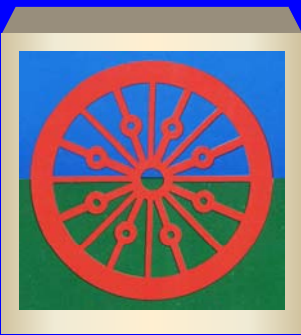
b, Tárgyi : kas (kit,kiket) so (mit,miket)

Ker kodi, so me phendom. Csináld azt amit mondtam.

Dikhav kodolen, kas tu dikhes. Látom azokat, kiket te nézel.

Kodi gindisardom man, voj nasvaloj. Azt gondoltam, ő beteg.

c, Állítmányi: sar (mint, hogy) hoj, kaj (hogy)
Voj sas kon muntusardas. Ó volt ki megmentett.
Kasavoj, sar kon khanchi chi zhanel.

Olyan, mint aki semmit sem tud.
Kasavo sas, hoj chi zhanglom te zhutij leske.
Olyan volt, hogy nem tudtam segíteni neki.
Kodi iskirisardas, hoj avel, de ch'avilas.
Azt írta, hogy jön, de nem jött.

d, Határozói:

1. Helyhatározó kaj (hol, hová) kathar (honnan) zhikaj (meddig) karing (merre)
Nash zhikaj o flako. Szaladj a zászlóig!
Nas kaj te beshes. Nem volt hova ülni.
Tele beshlam kaj o zvoru, kaj ushalin sas.

Leültünk a forráshoz ahol árnyék volt.

2. Időhatározó: kana (mikor) desar (mióta) zhikaj (meddig)
a, Surrajlas kana khere avile. Szürkült amikor hazajöttek.

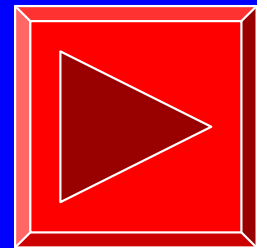
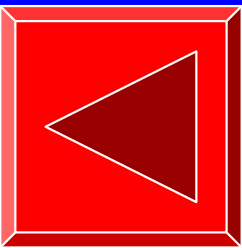
Kana ando vesh sas, jekh sap churindas les.
Amikor az erdőben voltak, egy kígyó megcsípte.
Kana reslas kaj o zvoru, dikhlas jekha sha.
Mikor a forráshoz ért, látott egy lányt.

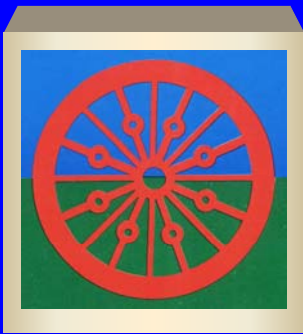
Angla soste ando mozivo gelamas, xalam.
Mielőtt a moziba mentünk volna, ettünk.

b, Chi sovel desar iskiril ginadyi. Nem alszik mióta könyvet ír.
c, Me azhukarav, zhikaj chi sovel.

Én várok ameddig el nem alszik.
Chi zhas ame, zhikaj avri te na shuden amen.
Nem megyünk ameddig ki nem dobnak minket.

Zhikaj sutas, ginadam les avri. Ameddig aludt kiszámoltam
3. Állapothatározó: bi (nélkül, talan) misto (helyett) sar (mint, hogy) anda kodo (azért)
Petro akhardas Laces misto mande. Péter hívta Lacit helyettem.
Lasa vorbisardom misto leste. Vele beszéltem helyette.

Gelastar ando foro bi muro. Elment a vásárba nélkülem.

Feltételes:

Te mishto kerdan é lecka, anda kodi guglo dav.

Ha jól csináltad a leckét, azért cukrot adok.

Te geline le mucu, le shimijakura cincogin.

Ha elmentek a cicák az egerek cincognak.

Numa kana zhos, te azhukarenas amen.

Csak akkor mennék, ha várnál minket.

Te zhutisas mange, majsigo kerdyolas e butyi.

Ha segítenél nekem, gyorsabban menne a munka

Megengedő:

Sidyardan, de chi san tu gata. Sietté, de nem vagy kész.

Akar kames, akar na, me akharav les.

Akár akarod, akár nem, én meghívom őt.

E vrama shudrij, de naj nasul. Az idő hűvös, de nem rossz.

Kerel les, de chi mukhle leske.

Csinálja, de nem engedték meg neki.

Vi akarso manglinosas, chi dinesas.

Akármit is kért volna, nem adták volna.

4. Módozathatározó

a, módhatározó: sar (hogy, mint) kaj (hol, hogy)

Kade gelastar, hoj chi palpale chi dikhlas.

Úgy elment, hogy vissza sem nézett.

Kade trajol, sar voj kamel. Úgy él ahogy akar.

b, hasonlító: sar (mint) kasavo (olyan) sarte (mintha)

Kade nashlas, sar zhanglas. Úgy szaladt, ahogy tudott.

Izdral, sar le patra pe kasht. Remeg mint fákön a levél.

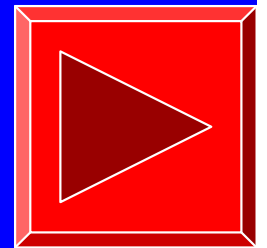
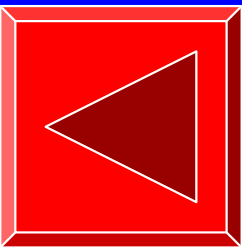
Kade kamlas les, sar o dad peske shaves.

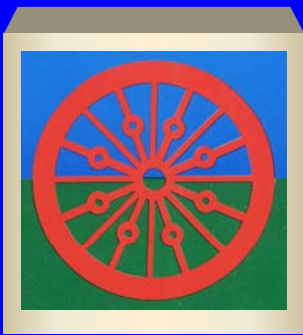
Úgy szerette őt, mint apa a saját fiát.

O foro kasavoj, sar jekh vesh. A város olyan mint egy erdő.

Na av kasavo sar jekh grast. Ne légy olyan mint egy ló.

Thaj marel man sar jekh dilo.

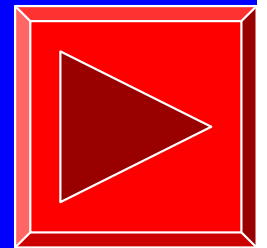
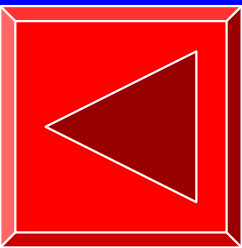
És úgy ver engem mint egy bolond.
Kabor lubenyica sas, sar jekh durulyi.
Akkora dinnye volt, mint egy hordó.
Soskoj o manush, kasavij leski zor.
Amilyen az ember, olyan az ereje.
E krajasica kasavi kerdyilas sar jekh phivlyi.
A királynő olyan lett, mint egy özvegy.
Sode shero si, kattyi gindo si.
Amennyi fej van annyi gondolat van.
Kaj but rom si, kothe but beng si.
Ahol sok cigány van, ott sok ördög van.
Soskoj o pushelipe, kasavoj e palpale dini vorba.
Amilyen a kérdés, olyan a visszaadott szó.
Majterneske dichol sar pesko dad.
Fiatalabbnak látszik mint az apja.
Majlasho adyes jekh chorri chiriklyi, sar tehara jekh papiny.
Jobb ma egy szegény madár, mint holnap egy liba.
Kade gelastar, sar kas glonto mardas.
Úgy elment, mint akit golyó ütött.
O cheri kasavo sas, sarte phabolas.
Az ég olyan volt mintha égne.
O dad kade mardas o vudar, sarte strejino avla.
Az apa úgy verte az ajtót, mintha idegen lenne.
Kade darajlas lestar, sar jekh strigojatar.
Úgy félt tőle, mint egy kísértettől.

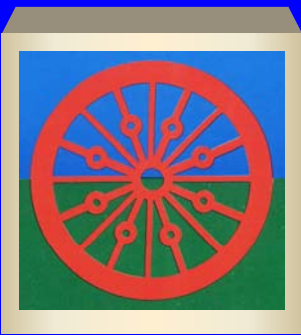
5. Eszközhatórózó:

Kodolesa mardas les, sosa zhanglas.
Azzal verte őt, amivel tudta.
Kadalesa mardas man, so sas late.
Ezzel vert engem, ami volt nála.

6. Következményes:

Kade cipisardas, hoj pajaslo kerdyilas.
Úgy kiabált, hogy vizes lett.

Kade vorbisar te hatyaren tut. Úgy beszélj, hogy értsenek.
O pedo chi phenel, te zhanav so dukhal les.
Az állat nem mondja, hogy tudjam mi fáj neki.

7. *Okhatározó*

Numa anda kodi avilom, te dikhav tut.
Csak azért jöttem, nézzelek téged.
O shavo rovel, ke varikon mardas les.
A fiú sír, mert valaki megverte.
Zhanav paj e dosh, sama lav pe man.
Tudok a bajról, vigyázok magamra.
Kadi ginadyi ke lashij, butzhene kindine.
Ez a könyv mert jó, sokan megvették.
So si popularosa, kaj rovel.
Mi van a néppel, hogy sír.
Hajkam azhukarel man lossh, hoj chi mulom.
Talán vár engem öröm, hogy nem haltam meg.

8. *Célhatározó:*

Chi kerdan khanchi, hoj o afero gata t'avel.
Nem csináltál semmit, hogy az ügy kész legyen.
Avilom, hoj variso te phenav. Jöttem, hogy mondjak valamit.
Das mange te xav, te pav. Adott nekem enni, inni.
Nas niposke paji te pen. Nem volt a népnek inni vize.

e, Jelzői mellékmondatok:

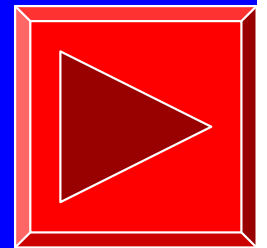
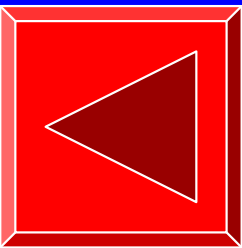
1.közvetett

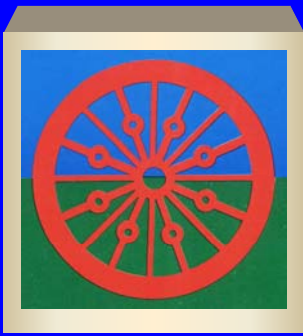
Na patya kodoleske, kon zurales but vorbil.
Ne higyj annak, aki nagyon sokat beszél.
Kathe si e vrama, hoj te zhas. Itt van az idő hogy menjünk.

2.közvetlen:

a, vonatkozó:

Kodo gazho, kon avel amende, muro vortakoj.
Az az ember, aki jön hozzánk, a barátom.
Dikhlom ande-kh bolta kasavi ceruza, so tu rodes.

Láttam egy boltban olyan ceruzát, amit te keresel.
Voj kasavoj manushi, kon chikana chi mukel.
Ő olyan ember, aki soha sem enged.
Kadij bijekhaki butyi, sostar darav.
Ez az egyetlen munka amitől félek.

b, kifejtő:

Jekh lil lom, hoj sigos avel.
Egy levelet kaptam, hogy hamar jön.

c, függő kérdés:

Chi phendine ma, hoj te zhav, kana haj kaj.
Nem mondták nekem, hogy menjek, mikor és hova.

Butyi:

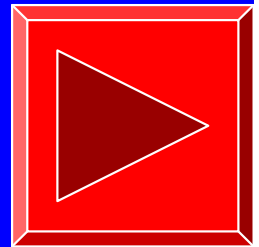
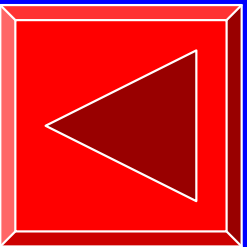
1. Fordítsuk le a szöveget !

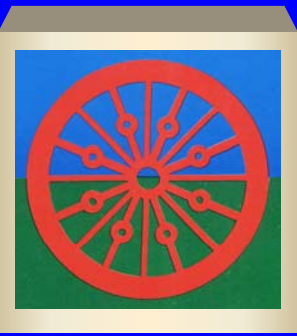
Le sityarde ando milaj po gav sas. Adyes dromen khere. Po sastruno drom avri ingren len o papo, haj e mami. Petro kindas le somnura/biletura, pala kodi andre geline le shavora ando vagoni. Ando vurdon aba but manusha sas. De sas inke but shushe than. Le dromara vorbisardine amenca. O **drom** sigo nachilas.

2. Párbeszéd!

Manush: Kaj sanas shavorale ?
Shavo: Samas ando gav, kaj o papo haj e mami.
Manush: So kerdine tume kothe ?
Shavo: Zhutisardam lenge.
Manush: Haj inke so ?
Shavo: Hodinisardam kaj o papo.
Shej: Dikhlam o gav.
Manush : Lasho sas kothe ?
Shavo: Zurales lasho sas, ke vi e vrama lashi sas.
Manush: Akanak kaj zhan tume ?
Shej: Zhas ame ande Peshta, khere.

Shavo: De bokhalo som, kamav te xav !
Shej: Le, kathe si ande koshnica. So kames te xas ?

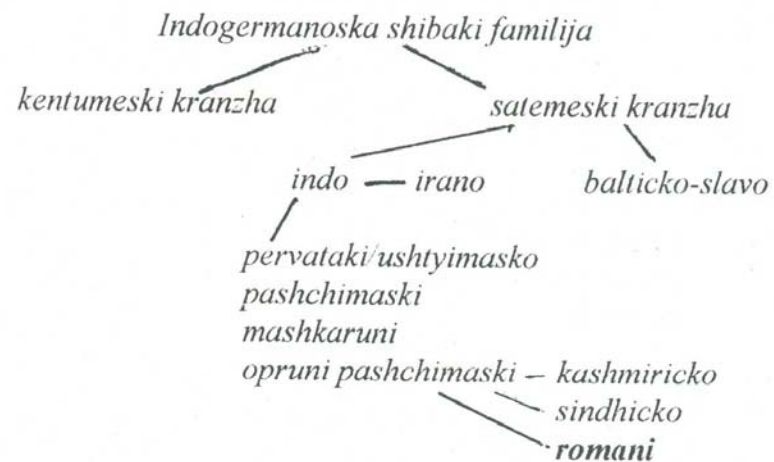
Shavo: De ma manro, haj goj.
Shej: Vi me bokhajlom, xav tusa.
Shavo: Najis tuke, pe tyo sasto !

TRANDATHAJDUJTO LECKA

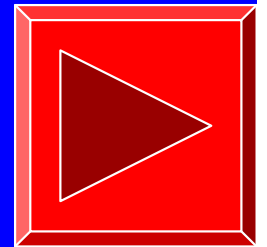
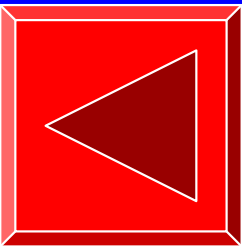
32.lecke

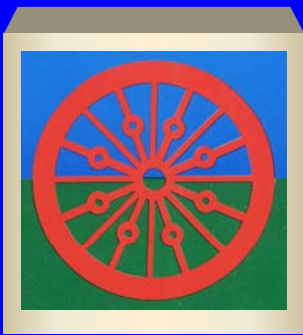
E ROMANI SHIB

Ande luma but shiba si. Si dujmiji-eftashela-thaj-ijjavardesh thaj shov shiba. Mashkar kadalenge shiba si e romani shib, e *romany*.

La romana shibate legmajpashe si le **dardongi** shib. Ande Indija, ando Pakistan vorbin kade. Dulmutane alava anda **indo** si. Kadal si: jakh, vast, shib, dand, kan, jekh, duj, trin, shel, thud, raklo, manush, kher, zhal, phirel, avel,beshel, kalo, lolo, baro, haj kade majdur. Vi kadal vorbi akanak kothe kade phenen. Kasavenca le rom maladyile, kodolendar line perdal vorbi, anava. Anda *perzhicko* shib avilas: zen, vurdon, anda *grecicko* shib avile: ehta, kokalo, petalo, foro, luludyi, drom,

tranda, oxto, anda *slavicko* shib avile: zeleno, vudar, vedra. Sar gele le rom pe pengo drom, kade avle le dialekturi. Kana ande Europa resle, jekh grupo avilas perdal po Bosporusi, kaver grupo avilas perdal po Gibraltari. O angluno grupo avilas ande Ungro Them perdal po Horvaticko Them, kade avlas lengo anav Karpaticko Rom. Butzhene kathe ashile, de kaver rom geline-tar ande la Europako kaver them., ando Nyamco, ando Shvedo, ande Anglija. Ande karpatickone romengi shib but slavicka vorbi si. Kaver romano grupo atunchi avilas ando Ungro Them, kana agor sas ande Moldavija o roboslugipe. Kodol rom mukhline o than, haj avile ando Ungro Them. Ande lengi shib but vlashicka vorbi si, kade avlas lengo anav vlashiko rom. Von inkren legmajzurales pengi nacija. But sityarde rom si ande luma, kon grizhin e romani shib, kultúra.

Vorbi:

pervata, ushtyimasko plaj	Kelet		
pashjimasko plaj	Nyugat		
shudrimasko plaj	Észak		
tatyimasko plaj	Dél		
o grupo/ura/	csoport	grizhil/4/	gondoz
o roboslugipe	rabszolgaság	kaver	más, másik

Gramatiko:

A szórend:

Minden mondatrészt álljon amellett, amelyre közvetlen vonatkozik. Az alany és állítmány álljanak egymás mellett.

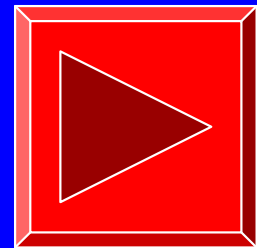
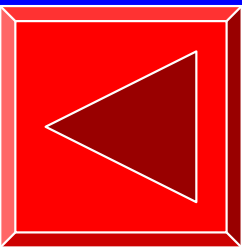
Voj das duje ginadya leske. Ő adott két könyvet neki.

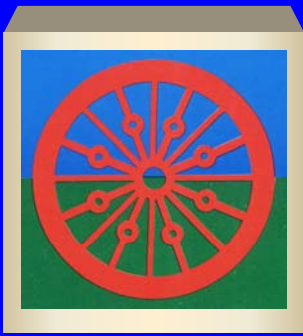
Névelő után ne következzen viszonzó:

Le shaves ingerdine anda kher. A fiút vitték el a házból.

Andre gelom le manushenca pherdi soba.

Bementem az emberekkel telt szobába.

A névelő az előljáró elé kerül.

Erős hangsúlyozásnál kell a személyes névmást (ha az alany) az ige mögé tenni.

Aba but butyi kerdom, te kerel la voj.

Már sokat dolgoztam, csinálja ő.

A mondatrészeket úgy hangsúlyozzuk, hogy az alany és állítmány elé tesszük:

Shukares gilyabas. Szépen énekeltünk.

Ginadyi das le shaveske. Könyvet adott a fiúnak.

Bari sas laki lossh. Nagy volt az öröme.

Vi les dikhlom. Ői is láttam.

Vi me dikhlom les. Én is láttam őt.

Numa dikhlom les, de chi zhanglom lesa te vorbij.

Csak láttam őt, de nem tudtam vele beszélni.

A kaj (hol,hová) vi (is) chi (nem,sem) általában elől áll.

Szóalkotás:

1.Szóképzés:

Főnévképzés,

Melléknévképzés

Igeképzés

Határozószóképzés

Számnévképzés

2.Szóösszetételek:

a,mellérendelő: kashuko-muto - süketnéma

rom-ungro magyarcigány

b, alárendelő:

birtokos melléknévvél:

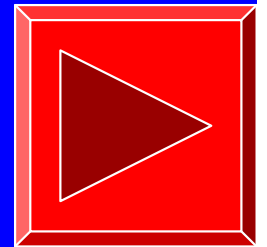
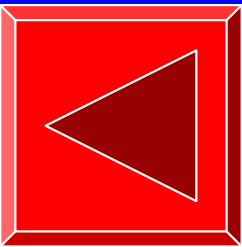
mesalyako punro asztalláb

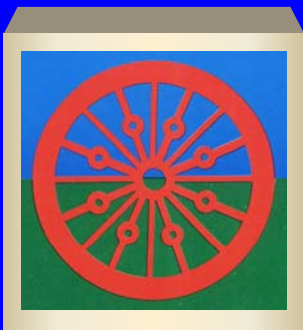
sheresko dkhlo fejkendő

iskiripeski mashina írógép

kheresko horno házkémény

manushesko shero emberfej

ratyako ambrol	villanykörte
<i>melléknévvél:</i>	
shoshojano punro	nyúlláb
sastruno drom	vasút
tordyindo than	állóhely
khelimasko than	játszótér
skurtone vastesko	rövidkezű
vunetone jakhengo	kékszemű
lungone punrengi	gólya
tela paji zhalindo manush	víz alá menő ember
kucime barr	fenőkő

határozószóval:

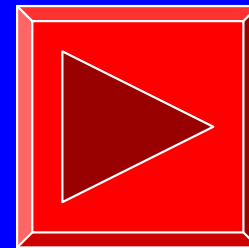
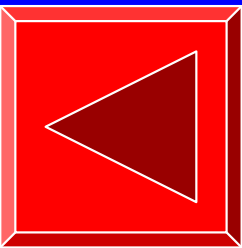
shukares iskirindo szépen író

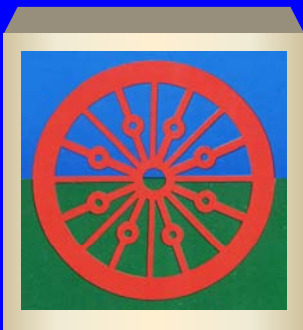
számnévvél:

shtare punrengi teknős

Gramatiko:

Alany.	kasko/i	kié	sosko/i	mié, milyen
Tár.	kaskires hn	kaskira nn hn	nn
Rész.	kaskireske	kaskirake	soskireske	soskirake
Hely	kaskireste	kaskirate	soskireste	soskirate
.....				
Al	bashindo shavo (ülő fiú)		bashindi shej (ülő lány)	
Tár.	bashinde shaves		bashinda sha	
Rész.	bashinde shaveske		bashinda shake	
Hely.	bashinde shaveste		bashinda shate	
.....				
Al.	jekhindo (egyes)		dujindo (kettes)	
Tár.	jekhindes hn jekhinda nn		dujinden	
Rész.	jekhindeske jekhindake		dujindenge	
Hely.	jekhindeste jekhindate		dujindende	
.....				
Al.	khelimasko shavo (játzó fiú)	khelimaski shej		
Tár.	khelimaske shaves	khelimaska sha		

Rész. khelimaske shaveske khelimaska shake
Hely. khelimaske shaveste khelimaska shake

.....
Al. tordyardo shavo(állított fiú) tordyardi shej
Tár. tordyarde shaves tordyarda sha
Rész. tordyarde shaveske tordyarda shake

.....
Pézn esetében: birtokos melléknév nőnemű alakjai, dujengi (kettes) shelengi (százaz) deshengi (tizes) stb.

A zheno/e/ élőlény ragozása: o zheno, le zhenes/la zhená, le zheneska/la zhenake, le zhenenge, stb.
savorazhene (mindnyájan), po dujzhene avile (kettenként jöttek) dujtopenca (kettedmagával) tritopenca (hármadmagával)

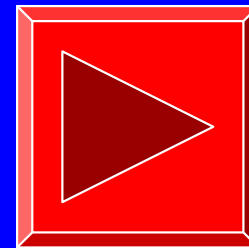
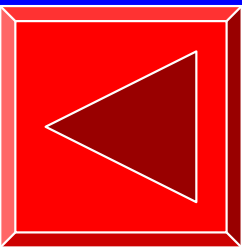
Butyi:

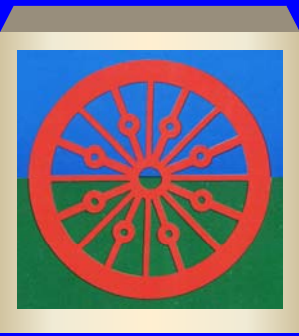
1.Fordítsuk le !

Detehara efa chasongo ushtyav opre. Apol thovav man, uravav man, xav jekh cerra. Pala kodi zhav ande shkola. Muro dad aba gelastar ande fabrika, vi muri dej gelastar ande bolta, ke voj kothe kerel butyi. Oxtó chasondar kezdil angluno chaso ande shkola. Adyes angluno chaso romani shib avla. Dujto chaso e matamatika avla. Duj chasondar avla le mizmeresko xaben. Pala mizmeri hodinij jekh cerra, pala kodi kerav mura shkolaki butyi. Me mishto kamav te sityuvav, ke me sityari kamav t'avav. Kana gataj muri butyi, zhutisarav mura dake, haj mure dadeske pe avlina. Zhav pala char, khas, karvachi. Xaxavav le pedon, le balen, le grasten haj papinyan.

2.Fejezzük be a mondatokat !

Mure klassosa aratyí po gav.....
Kothe dikhline le gaveski.....
Akanak aba mashinanca keren...
Le sityarde dikhle le traktora....
O kombajno gata sas te shinel o dyiv...

O gav mas, thud del.....
So del a foro le

Romani paramicha.

E GODYAVER SHEJ

Sas jekhe romes duje shave. Le duj shave avri zhangline, varikaj beshel jekh godyaver shej, kon zurales harnyikoj. Phenel jekhar o shavo peske dadeske:

-Muro dadoro ! Zhavtar mure phralesa te mangav jekha sha.

-Karing zhas muro shavo ?

-Pe dujto gavesko agor beshel jekh shej, kon kasavi shukari, sar e luludyi.

-Zha tye phralesa muro shavo, haj zhan le duje surrone grastenca, von te dikhen, sar tume barvale rom san. Zhan Devlesa, te phiren baxtyasa !

Le shave geline-tar. Kotho resline kaj o kher, kaj beshlas e shej, o shavo mardas o vudar, de chi phendas avri khonyik.

-Zha andre mo ! – phenel o majterno – Hajkam si khere varikon !

Kana andre geline ando kher, angla o vudar tordyilas jekh shukar shej, ande lungo gad, jekh kantushi sas pe late, haj huladas pes.

-Te marel o Del kodo kher, saves naj kan ! – phenel e shej.

Le shave kethane dikhle, dilyij kadi shej, gindin pen. Kheres si kan ?

-Tyo dad kaj si sheja ?

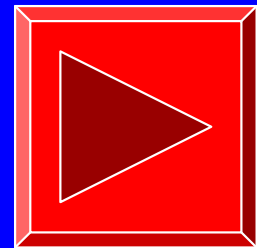
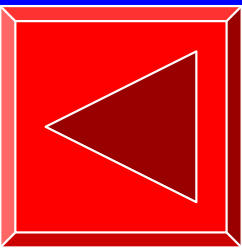
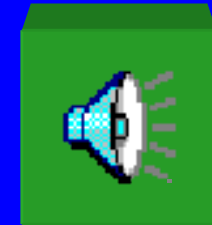
-Muro dad gelastar shuke kashtesa pala zeleno kasht.

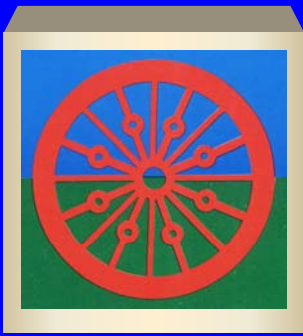
-Kana avel khere ?

-Te lungo drom kerela, khere avel, te skurto drom kerel, khere ch'avel.

-Haj tyi dej ?

-Gelyitar kaj e kaver peski shej, ke voj so rodas ando kaver bersh, akanak rovavel la.

Le shave kethane dikhle, dilyij kadi shej, ke chi hatyardine anda laki vorba khanchi.

-Haj tyo phral kaj si ?

-Gelas-tar ando vesh, so tele mudarel kothe mukel, so na, khere anel.

-Le grasten shaj phandav !

-Te kames kaj o jivend, te kames kaj o milaj.

De le shave chi phangline len khatikaj, geline palpale khere. Apol khere lengo dad pushlas lendar:

-So si mure shave ?

-Oh te mukes muro dadoro. Dilyij kodi shej.

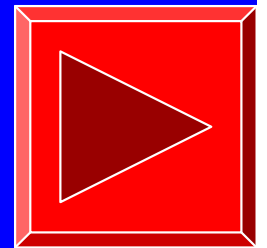
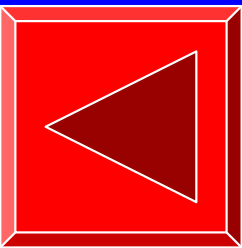
-Sostar muro shavo ?

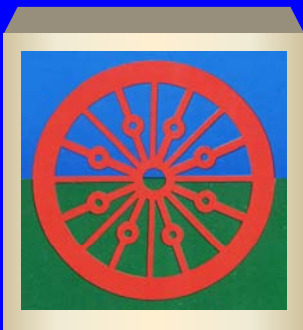
-Kana andre ushtyadom ando kher, e shej kothe toridyilas ande lungu gad, haj kodi phendas: de mardas o Del kodo kher, saves naj kan.

-Oh muro shavo, tu san o dilo. Anda kodi phendas e shej, ke nas len zhukel, le kheresko kan o zhukel si, haj bashol kana strejino avel. Phen majdur !

-Pushlom latar, tyo dad kaj si ? Phendas amenge, gelastar shuke kashtesa pala zeleno kasht, te lungu drom kerel, khere avel, te skurto drom kerel, khere ch'avel. Vi kodi pushlom latar, tyi dej kaj si, pe kadi phendas, gelyi-tar kaj kaver peski shej, ke voj so rodas ando kaver bersh, akanak rovavel la. Vi kadi pushlom latar, tyo phral kaj si, phendas, gelastar ando vesh, so tele mudarel kothe mukel, so chi mudarel, khere anel. Pushlom latar vi kodi, le grasten kaj te phandav, phendas mange, kaj o milaj, vaj kaj o jivend. Ame chi hatyardam laki vorba, avilam-tar khere.

-Muro shavo, muro shavo ! Tu san o dilo, na e shej. Zurales godyaver kodi shej. Lako dad gelastar ando vesh vurdonesa pala zeleno kasht, shinel kasht ando vesh. Te vorta avel khere, merela, ke kothe baro paji si, dorija, haj naj podo peleste. Te lungu drom phirel, kaj o podo so, khere avela. La shaki dej gelastar kaj kaver peski shej, ke sas la cini, kas ando kaver bersh rodas, jekh bershengi sas. Lako phral gelastar ando vesh

te xutyilel variso, le pishoman, zhuvan tele mudarel, kothe mukel, so na, khere anel. O jivend si o ishtallovo, o milaj si jekh kilo, vaj kasht pe avlina.

-Muro dadoro ! Feri godyaveri kodi shej, palpale zhas ame.

-Zhan Devlesa !

Kana le shave kothe resline kaj o kher, la shako dad aba khere sas. Le grasten kaj o kilo phangline.

-Lasho tumaro dyes ! Devlesa rakhav tumen !

-Del andas tumen mure shavale ! Beshen tele kaj e mesalya, xan, pen amenca kethane.

-Na te zumaves avilam, te beshav kaj e mesalya, avilam te mangav la Lina !

-Saveste zhas tu, Lina ?

-Mange sa jekhi muro dadoro, kodoleste zhav, kon e Tisa perdal najrela.

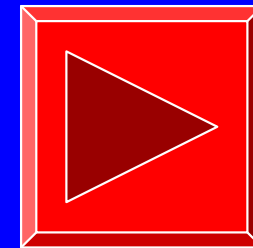
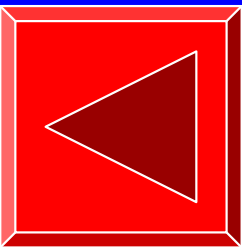
Le shave tele uradine pen, haj andre xuttyile ando paji. O paji, e dorija turbato sas, soleduj shave vi andre tasajline. Kana o shako dad dikhlas kodi, phenel peska shake:

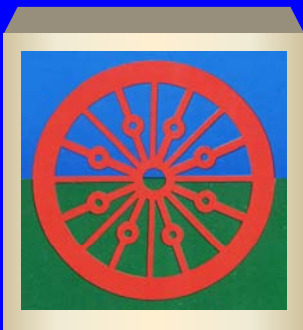
-Aj, haj Lina, so kerdan, xalan lengo shero !

-Chi xalom len dade, numa duj surronengo !

Vorbi:

jekhar	egyszer	mangel/1/	kér
hulavel pes/1/	fésülködik	barvalo/i	gazdag
shuko/i	száraz	surro/o	szürke
dilo/i	bolond	gindil pes/4/	gondolkodik
phandel/1/	köt	ushtyavel/1/	lép
rovavel/1/	sirat	o kilo/e/	karó
zumavel/1/	kóstol	najrel/1/	úszik
tasajvel/1/	fullad	xuttyel/1/	ugrik
surronengo/i	szürkének ...	sa jekhi	mindegy
uravel pes/1/	öltözködik	saveste	melyikhez

NYELVTANI TÁBLÁZATOK

1. Névelő

Határozott				Határozatlan		
	<i>hn</i>	<i>nn</i>	<i>tbsz</i>	<i>esz hn</i>	<i>nn</i>	<i>tbsz</i>
Alany. o	e	le		ekh	ekh	unyi
Tár. le	la	le		ekhe	ekha	
Rész le	la	le		ekhe	ekha	
Hely le	la	le		ekhe	ekha	
Táv. le	la	le		ekhe	ekha	
Eszk le	la	le		ekhe	ekha	
Birtmn. le	la	le		ekhe	ekha	
Birtv. le	la	le		ekhe	ekha	

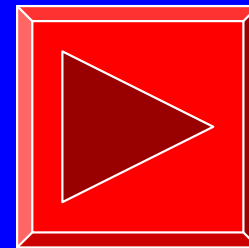
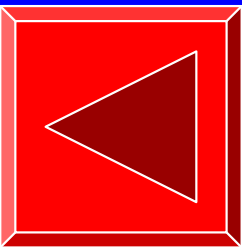
2. Hímnemű főnevek

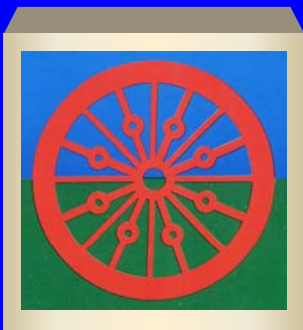
élő

	<i>egyesszám</i>	<i>többesszám</i>
1. a, -msh	o rom (az ember)	le rom (az emberek)
b, -msh	o manush	le manusha
2. a, -o	o shavo	le shave
b, -o	o papo	le papura
c, -o	o dromaro	le dromara
d, -oro	o shavoro	le shavora
3. a, -ari	o sityari	le sityara
b, -ori	o zhutori	le zhutora

élettelen

	<i>egyesszám</i>	<i>többesszám</i>
1. a, -msh	o barr	le barr
b, -msh	o vurdon	le vurdona
2. a, -o	o shero	le shere

b, -o	o kokalo	le kokala
c, -o	o foro	le forura
d, -oro	o dromoro	le dromora
e, -ovo	o hajovo	le hajovura
f, -masko	o xamasko	le xamaskura
3. a, -ipe	o shukaripe	-----(-ura)
b, -imo	o shukarimo	-----(-ura)
c, -ipo	o shukaripo	-----(-ura)
d, -ben	o xaben	le xabena
e, -izmo	o socializmo	-----(-ura)
4. -i	o paji	le paja
5. -mato	o guglimato	le guglimatura

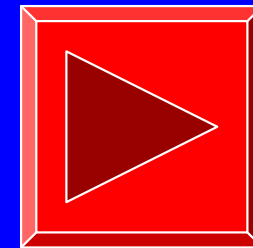
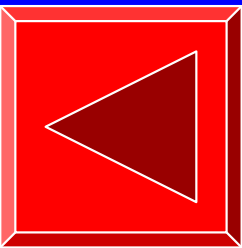
3. Nőnemű főnevek

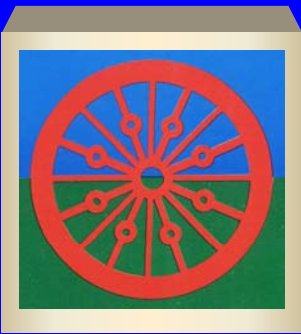
élő

<i>egyesszám</i>		<i>többesszám</i>
1. -msh	e shej	le sheja
2.a, -i	e romnyi	le romnya
b, -ori	e shejori	le shejora
3.a, -a	e raca	le raci
b, -ica	e lovarica	le lovarici
c, -inya	e kumnatkinya	le kumnyatkinyi

élettelen

<i>egyesszám</i>		<i>többesszám</i>
1. -msh	e bar	le bara
2. a, -i	e balaji	le balaja
b, -ori	e mesalyori	le mesalyora
3. -a	e mesalya	le mesalyi

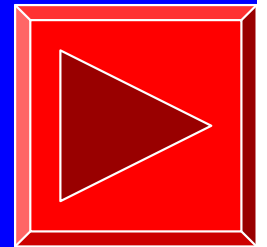
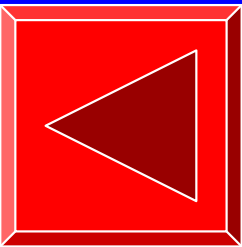
4. Főnévragozás hímnem élő

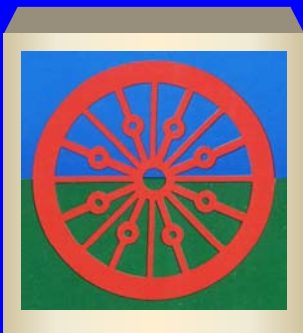
	egyesszám	többesszám
Alany	-----	-----
Tárgy.	-es	-en
Rész.	-eske	-enge
Helyhat.	-este	-ende
Távolító	-estar	-endar
Hívó	-a	-ale
	-na	-nale
Eszköz	-esa	-enca
Birt mn.	-esko/i	-engo/i
Birt.visz.	-es si	-en si

Élettelennek nincs tárgyesete, csak vonatkozó esete. A vonatkozó esetet úgy kell értelmezni, mint élő esetében a tárgyesetet.

Nőnem élő

	<i>egyesszám</i>	<i>többesszám</i>
Alany	-----	-----
Tárgy.	-a	-an
Részes	-ake	-ange
Helyhat	-ate	-ande
Távolító	-atar	-andar
Hívó	-a	-ale
Eszköz	-asa	-anca
Birt mn.	-ako/i	-ango/i
Birt.visz.	-a si	-an si

5. Melléknevek

	<i>hn</i>	<i>nn</i>	<i>tbsz</i>
Egyalakúak:			
Alany	shukar	shukar	shukar
Tárgy	shukare	shukara	shukar(e)
Rész.	shukar(e)	shukar(a)	shukar(e)

...

...

Kétalakúak:

A, csop

Alany	zeleno	zeleno	zeleni
Tárgy.	zelenone	zelenona	zelenone
Rész.	zelenone	zelenona	zelenone

B, csoport

Alany.	krajasicko	krajasicko	krajasicka
Alany	nyamcicko	nyamcicko	nyamcicka
Tárgy.	nyamcickone	nyamcickona	nyamcickone

....

....

Háromalakúak:

Alany	kalo	kalyi	kale
Tárgy	kale	kalya	kale
Rész.	kale	kalya	kale

....

A birtokos melléknév

Hímnemű birtokos hímnemű birtok

Egy birtokos egy birtok

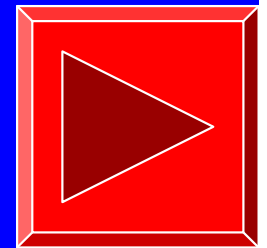
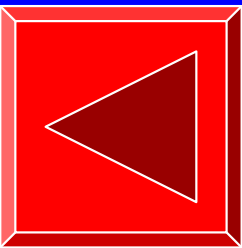
Al. le romesko shavo

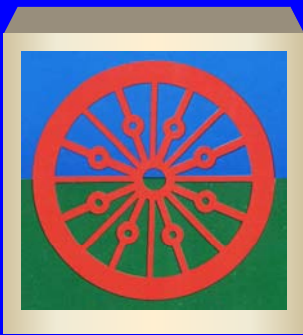
Tár.le romeske shaves

Több birtokos egy birtok

le romengo shavo

le romenge shaves

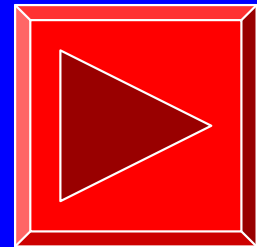
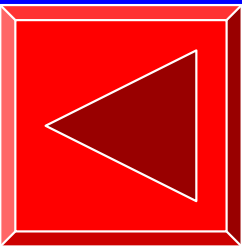
Ré le romeske shaveske	le romenge shaveske
He. le romeske shaveste	le romenge shaveste
Táv le romeske shavestar	le romenge shavestar
Esz le romeske shavesa	le romenge shavesa
B.mn le romeske shavesko/i	le romenge shavesko/i
B.v. le romeske shaves si	le romenge shaves si

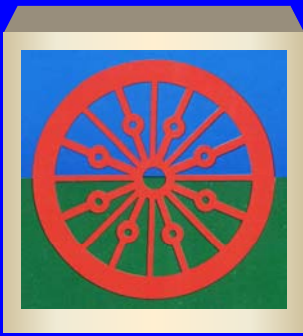
<i>Egy birtokos több birtok</i>	<i>Több birtokos több birtok</i>
Al. le romeske shave	le romenge shave
Tár le romeske shaven	le romenge shaven
Ré le romeske shavenge	le romenge shavenge
He. le romeske shavende	le romenge shavende
Táv le romeske shavendar	le romenge shavendar
Esz. le romeske shavenca	le romenge shavenca
Bmn le romeske shavengo/i	le romenge shavengo/i
B.v. le romeske shaven si	le romenge shaven si

Hímnemű birtokos nőnemű birtok

<i>Egy birtokos egy birtok</i>	<i>Több birtokos egy birtok</i>
Al le romeski shej	le romengi shej
Tár le romeska sha	le romenga sha
Ré le romeska shake	le romenga shake
He le romeska shate	le romenga shate
Táv le romeska shatar	le romenga shatar
Esz le romeska shasa	le romenga shasa
Bm.le romeska shako/i	le romenga shako/i
B.v le romeska sha si	le romenga sha si

<i>Egy birtokos több birtok</i>	<i>Több birtokos több birtok</i>
Al. le romeske sheja	le romenge sheja
Tá le romeske shejan	le romenge shejan

Re le romeske shejange	le romenge shejange
He. le romeske shejande	le romenge shejande
Táv le romeske shejandar	le romenge shejandar
Esz le romeske shejanca	le romenge shejanca
B.m le romeske shejango/i	le romenge shejango/i
B.v le romeske shejan si	le romenge shejan si

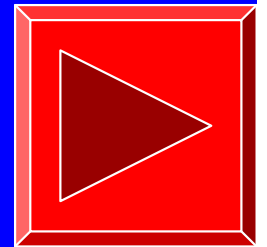
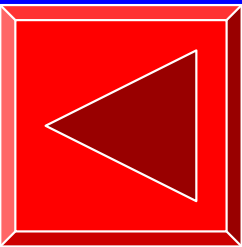
Nõnemű birtokos hõnemű birtok

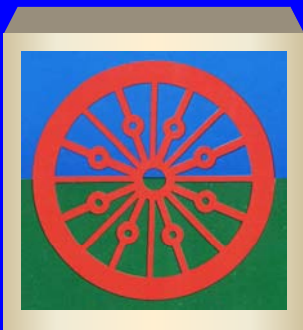
<i>Egy birtokos egy birtok</i>	<i>Tõbb birtokos egy birtok</i>
Al. la romnyako shavo	le romnyango shavo
Tá. la romnyake shaves	le romnyange shaves
Ré la romnyake shaveske	le romnyange shaveske
He la romnyake shaveste	le romnyange shaveste
Táv. la romnyake shavestar	le romnyange shavestar
Esz la romnyake shavesa	le romnyange shavesa
Bm. la romnyáke shavesko/i	le romnyange shavesko/i
Bv. la romnyake shaves si	le romnyange shaves si

<i>Egy birtokos tõbb birtok</i>	<i>Tõbb birtokos tõbb birtok</i>
Al. la romnyake shave	le romnyange shave
Tá. la romnyake shaven	le romnyange shaven
Ré la romnyake shavenge	le romnyange shavenge
He la romnyake shavende	le romnyange shavende
Esz la romnyake shavenca	le romnyange shavenca
Bm la romnyake shavengo/i	le romnyange shavengo/i
Bv. la romnyake shaven si	le romnyange shaven si

Nõnemű birtokos nõnemű birtok

<i>Egy birtokos egy birtok</i>	<i>Tõbb birtokos egy birtok</i>
Al. la romnyaki dej	le romnyangi dej

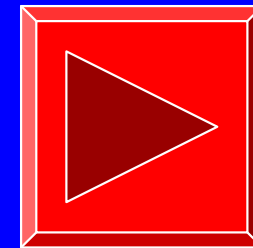
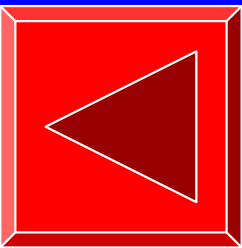
Tá la romnyaka da	le romnyanga da
Ré la romnyaka dake	le romnyanga dake
He la romnyaka date	le romnyanga date
Táv la romnyaka datar	le romnyanga datar
Esz la romnyaka dasa	le romnyanga dasa
Bm la romnyaka dako/i	le romnyanga dako/i
Bv. la romnyaka da si	le romnyanga da si

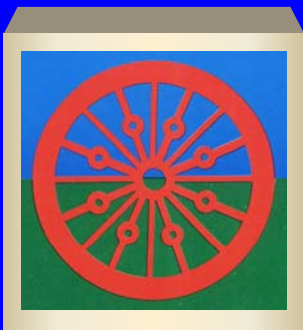
<i>Egy birtokos több birtok</i>	<i>Több birtokos több birtok</i>
Al. la romnyake deja	le romnyange deja
Tá la romnyake dejan	le romnyange dejan ,
Ré la romnyake dejange	le romnyange dejange
He la romnyake dejande	le romnyange dejande
Tá la romnyake dejandar	le romnyange dejandar
Esz la romnyake dejanca	le romnyange dejanca
Bm la romnyake dejango/i	le romnyange dejango/i
Bv. la romnyake dejan si	le romnyange dejan si

6. Igeragozás

Igeragozási osztályok:

1. *-el végű igék*, -inel, -ajvel, -sajvel, -arel, -sarel végűek
kerel, beshel, mangel, bokhajvel, tradel, vorbisarel
2. *-al végű igék* : daral, dukhal, patyal, pityal, lossal
3. *-ol végű igék* (szenvedők): tordyol, maladyol, sityol,
sastyol, kindyol, bokhadyol, kalyol, parnyol zelenyol
4. *-ij/il végű igék*, átalakíthatók -sarel végű igévé
vorbil, iskiril, zhutil, hamil, kucil, ramil, mezil,
vorbi-sarel, zhuti-sarel, mezi-sarel

5. *-oj/ol végű igék*, átalakíthatók -sarel végű igévé
serol, prahol, gropol, pahol, ramol, getol,
sero-sarel, gropo-sarel, geto-sarel, praho-sarel
6. *-uj/ul végű igék*, átalakíthatók -sarel végű igévé
bunul, stupul, sunul, trubul, bunu-sarel, sunu-sarel
- Igeragozás összefüggései:*

<i>Kijelentő mód</i>	<i>Feltételes mód</i>		<i>Felszólító mód</i>
<i>Jelen idő</i>	<i>jövő idő</i>	<i>jelen idő</i>	<i>jelen idő</i>
1. -av	-ava=-o	-avas=-os	te -av
2. -es	-esa	-esas	te -es szótő
3. -el	-ela	-elas	te -el
1. -as	-asa	-asas	te -as
2. -en	-ena	-enas	te -en szótő+en
3. -en	-ena	-enas	te -en

<i>Kijelentő mód</i>		<i>Feltételes mód</i>	
<i>Folyamatos múlt</i>	<i>befejezett</i>	<i>folyamatos múlt</i>	<i>befejezett</i>
1. -lom	-dom	-lomas	-domas
2. -lan	-dan	-lanas	-danas
3. -las	-das	-lasas/-linosas	-dasas/-dinesas
1. -lam	-dam	-lamas	-damas
2. -le/-line	-de/-dine	-lesas/-linesas	-desas/-dinesas
3. -le/-line	-de/-dine	-lesas/-linesas	-desas/-dinesas

Az -el végű igék végződése:

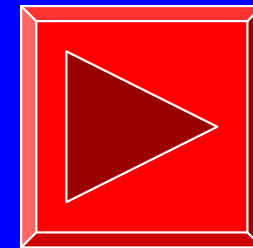
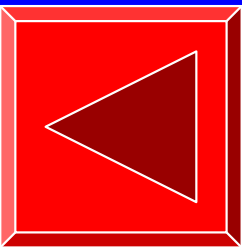
Jelen idő -av, -es, -el, -as, -en, -en

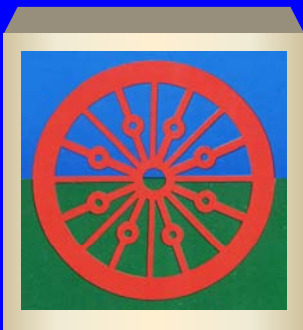
Múlt idő: *m, g, k, kh, sh, s* tövű igéknél

-lom, -lan, -las, -lam -line/le -line/le

r, l, n, d, v tövű igéknél

-dom, -dan -das -dam -dine/de -dine/de

sh, ch, shch, shty tövű igéknél
-ilom, -ilan, -ilas, -ilam, -ile/iline -ile/iline

Jövő idő: -ava/o, esa, -ela, -asa -ena -ena

Feltm.jelen idő:-avasa=os, -esas, -elas, -asas, -enas, -enas

Felt.m.múlt idő:*m, g, k, kh, sh, s* tövű igéknél

Esz. -lomas,-lanas -lasas/linosas

Tbsz.-lomas -lesas/linesas lesas/linesas

r, l, n, d, v tövű igéknél:

Esz: -domas – danas -dasas/dinosas

Tbsz: -damas, desas/dinesas, -desas/dinesas

sh, ch, shty, shch tövű igéknél

Esz: -ilomas, -ilanas, -ilasas/ilinosas

Tbsz: ilomas, -ilinasas/ilesas – ilesas/ilinasas

Felszólító mód: Esz. te –av, te –es(szótő), te –el,

Tbsz te –as, te –en(szótő + en), te –en

Az –al végű igék végződése:

Jelen idő: -av, -as, -al, -as, -an, -an

Múlt idő: -ajlom, -ajlan -ajlas -ajlam -ajle/ajline -ajle/ajline

Jövő idő: -ava=-o, -asa, -ala, -asa, -ana, -ana

Felt.jelen -avas=-os, -asas, -alas, -asas, -anas, -anas

Felt múlt: Esz. -ajlomas, -ajlanás -ajlasas/ajlinosas

Tbsz –ajlomas, -ajlesas/ajlinesas -ajlesas/ajlinesas

Felszól. : Esz: te –av, te –as (szótő +a), te -al

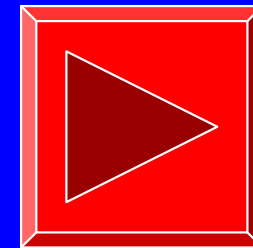
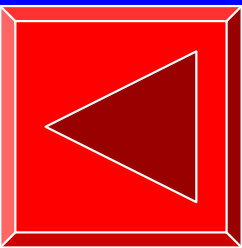
Tbsz : te –as, te –an (szótő + an), te –an

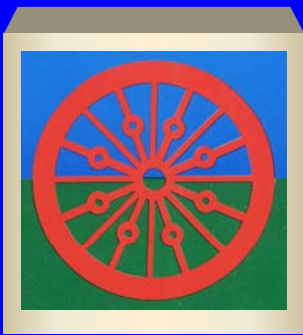
Az –ol végű igék végződése:

Jelen idő: -uvav, -os, -ol, -uvas, -on, -on

Múlt: -ilom, -ilan, -ilas, -ilam, -ile-/iline -ile-/iline

Jövő: -uvava=-uvo, -osa, -ola, -uvasa, -ona, -ona

Felt.jelen: -uvavas=-uvos, -osas, -olas, -uvasas, -onas, -onas

Felt.múlt: Esz:-ilomas, -ilanas, -ilasas/ilinosas,

Tbsz:-lomas, -liness/lesas, -linesas/lesas

Felszólító: Esz: te -uvav, te -os (szótő + u), te -on,

Tbsz:te -uvas, te -on (szótő + on), te -on

Az -ij/il oj/ol uj/uj végű igéknél:

Jelen idő: -ij, -is, -il, -saras, -in, -in

-oj, -os, -ol, -saras, -on, -on

-uj, -us, -ul, -saras -un -un

Múlt idő: Esz: -sardom, -sardan, -sardas,

Tbsz: -sardam, -sarde/sardine, -sarde/sardine

Jövő idő: -ija, -isa, -ila -sarasa -ina -ina

-oja -osa -ola -sarasa -ona -ona

-uja, -usa, -ula, -sarasa -una -una

Felt.jelen: -ijas -isas -ilas -sarasas -inas -inas

-oja, -osas, -olas -sarasas -onas -onas

-ujas, -usas, -ulas, -sarasas, -unas, -unas

Felt.múlt: Esz:-sardomas, -sardanas, sardasas/sardinomas,

Tbsz-sardomas,-sardomas/sardinasas,-sardomas/sardinasas

Felszólító:Esz: te -ij, te is (szótő+sar) te -il,

Tbsz te -saras, te -in(szótő + in), te -in

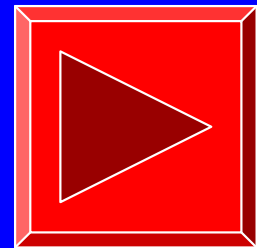
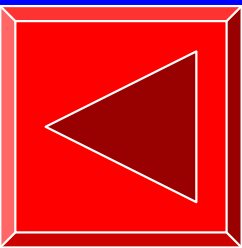
Esz: te -oj, te -os (szótő+ sar), te -ol

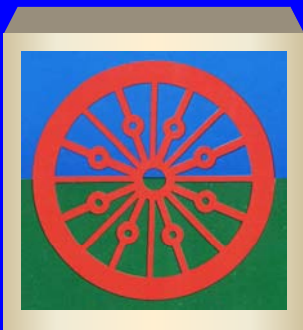
Tbsz: te -saras, te -on(szótő + on), te -on

Esz. te -uj, te -us(szótő + sar), te -ul,

Tbsz: te -saras, te -un (szótő + un), te -un

Megj: a -del -bel végű igéknél a felszólítás: -de, -den

A létige ragozása:

<i>Jelen idő</i>	<i>Múlt idő</i>	<i>Jövő idő</i>
1. som/sim	somas/simas	avo
2. san	sanas	avesa
3. si	sas	avela/avla
1. sam	samas	avasa
2. san	sanas	avena/avna
3. si	sas	avena/avna

<i>Felt.jelen</i>	<i>Felt.múlt</i>	<i>Felszólító</i>
1. avos	avilomas	te avav/t'avav
2. avesas	avilanas	te aves/t'aves av!
3. avelas/avlas	avilasas/avilinosas	te avel/t'avel
1. avasas	avilamas	te avas/t'avas
2. avenas	avilesas/avilinesas	te aven/t'aven, aven!
3. avenas	avilesas/avilinesas	te aven/t'aven

A cselekvő, szenvedő és középalakos igékről:

<i>cselekvő</i>	<i>középalakos</i>	<i>szenvedő</i>
marel	marajvel	mardyol(veretik)
vazdel	vazdajvel	vazdyol(emeltetik)
sastyarel	sastyajvel	sastyol(gyógyul)
kalyarel	kalyajvel	kalyol(feketedik)
skurtarel	skurtosajvel	skurtyol (rövidül)
zelenarel	zelenajvel	zelenyol (zöldül)

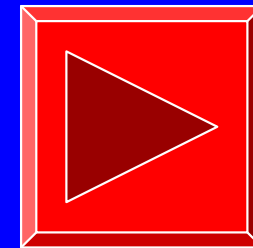
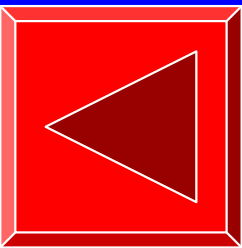
Műveltető ige képzése : -av- pl. ker-av-av

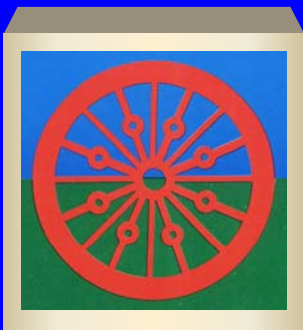
Szenvedő ige képzése: -ol (lyol, dyol, nyol, tyol,)

kalyol, sastyol, parnyol, kindyol

Középalakos ige képzése: -ajvel, -sajvel

bokhajvel, trushajvel, kalosajvel, suntosajvel,

Visszaható ige : man, tut, pes, amen, tumen, pen,
thovav man, kerel pes, hulaves tut,
Ható ige: shaj pl shaj kerev
Gyakorító: kerel pl.mangakerel, phirakerel,
Cselekvő: -el, sarel, -inel, pl: vorb-inel, zhuti-sarel,
kerel, ingrel, kino-sarel, peri-sarel,

7. Igenevek

Főnévi igenév:

A te kötőszóval kapcsolt a személynek megfelelő igealak:

kamav te kerav	akarok csinálni
kamel te zhal	akar menni
kamos te zhav	szeretnék menni

Melléknévi igenév:

1. Jelen idejű:

-masko/i	-indo/i	képzővel
zhutimasko	zhutindo	

2. múlt idejű

a, -lo (m,g,kh, k sh tő) -do képzővel (r,n,d,v tő)
-ilo (sh,ch, shch, shty tő)

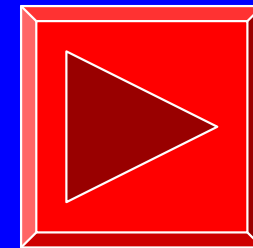
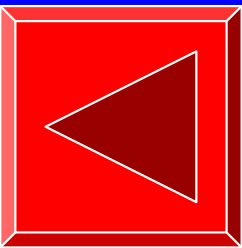
b, -me (il, ol, ul végű igeéknél) zhuti-me, vorbi-me

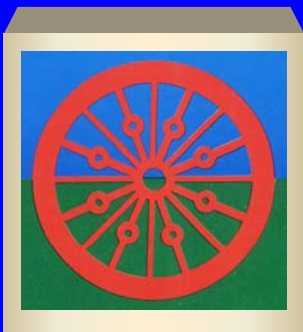
3. jövő idejű

-masko pl: xamasko, pimasko

Határozói igenév:

a, -es/-os képzővel	lashes, romanes,
b, -indes/-indos	nashindos, vorbindos
c, -maskos	zhutimaskos
d, -a	ungrika
e, -sardos	zhutisardos
f, -me	zhutime, grizhime

8. A névmások

1. Főnévi névmások

A, Személyes névmások:

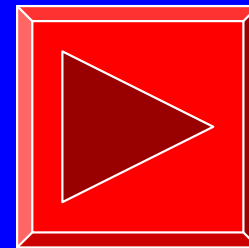
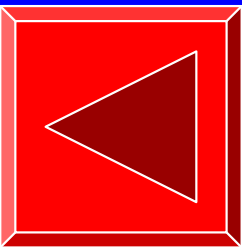
Al	me(én)tu(te)	voj(ő)	ame(mi)tume(ti)	von(ők)
		hn nn		
Tár	man tut	les la	amen tumen	von
Ré.	mange tuke	leske lake	amenge tumenge	lengé
He.	mande tute	leste late	amende tumende	lende
Táv	mandar tutar	lestar latar	amendar tumendar	lendar
Esz	manca tusa	lesa lasa	amenca tumenca	lenca
Birt.mn	muro tyiro	lesko lako	amaro tumaro	lengo
Birtv.	man si tut si	les si la si	amen si tumen si	len si

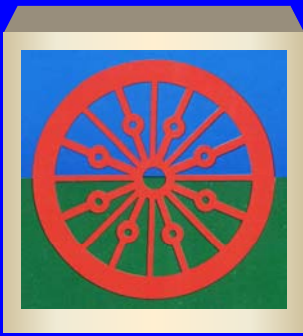
b, Visszaható névmás:

	<i>esz.</i>	<i>tbsz.</i>
Al	-----	-----
Tár.	pes (magát)	pen (magukat)
Ré.	peske	penge
He.	peste	pende
Táv	pestar	pendar
Eszk	pesa	penca
B.m.	pesko/i	pengo/i
B.v.	pes si	pen si

c, Kérdő-vonatkozó névmás

Al.	kon (ki)	so (mi)
Tár	kas	so
Rész.	kaske	soske
Hely	kaste	soste

Táv	kastar	sostar
Eszk	kasa	sosa
B,m.	kasko/i	sosko/i
B.v	kas si	so si

d, Határozatlan névmás:

Al.	varikon(valaki)	variso(valami)
Tár.	varikas	variso
Rész.	varikaske	varisoske

...

e, Általános névmás

Al.	akarkon (akárki)	akarso (akármi)
Tár	akarkas	akarso
Rész.	akarkaske	akarsoske

...

f, Tagadó névmás:

Alany.	khonyik (senki)	khanchi(semmi)
Tár	khonyikas	khanchi
Rész.	khonyikaske	khancheske

...

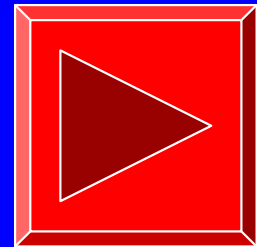
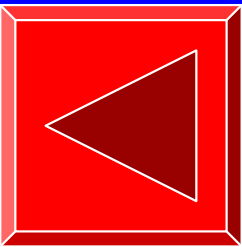
2. Melléknévi névmások

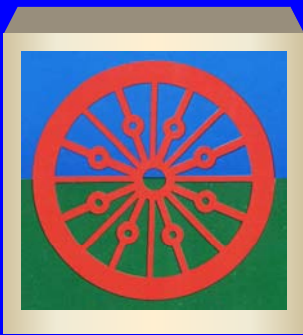
a, Birtokos névmások (önálló ragozásban)

	hn	nn	tbsz
Al.	muro	muri	mure
Tár	mures	mura	mure
Rész	mureske	murake	murenge/murange
Hely.	mureste	murate	murende/murande

...

Így ragozódik: tyiro(tied) lesko(övé hn) lako (övé nn) amaro (mienk) tumaro (tietek) lengo (övék)

b, Kérdő-vonatkozó névmás

Al	sosko(milyen)	kasavo(olyan)	savo(melyik)
Tár	soskires/soskira	kasave/kasava	save/sava
Rész.hn.	soskireske	kasaveske	saveske
	nn. soskirake	kasavake	savake
Hely hn	soskireste	kasaveste	saveste
	nn soskirate	kasavate	savate

...

c, Mutató névmás

Al	kado/i (ez)	kadi (ez nn)	kadal (ezek)
Tár	kadales	kadala	kadalen
Rész.	kadaleske	kadalake	kadalenge

...

d, Határozatlan névmás:

Al. akarsavo(akármelyik) akarsosko(akármilyen)

e, Általános névmás

Al. akarsosko (akármilyen)

3. Számnévi névmások

a, Kérdő-vonatkozó névmás

Al.	sode (mennyi)	kabor(mekkora)
Tár.	soden	kabores/kabora
Rész	sodenge	kaboreske/kaborake

b, Határozatlan névmás

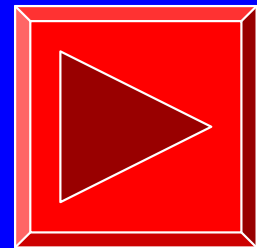
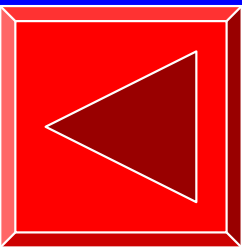
varosode (valamennyi) jekh cerra (egy kevés)

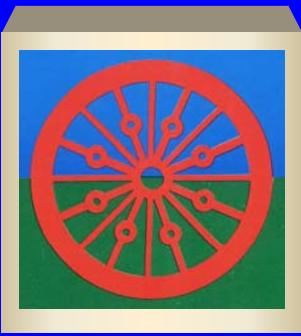
c, Általános névmás

akarsode (akármennyi)

d, Kölsönös névmás:

Al	jekh kaver (egy másik)	
Tár	jekhavres hn	jekhavra nn
Rész	jekhavreske	jekhavrake

e, *Tagadó névmás:*

Al	chi jekh (egy sem)	chi sode (semennyi)
Tár	chi jekhes hn	chi soden tbsz
	chi jekha nn	chi soden tbsz

...

9. Előjárók

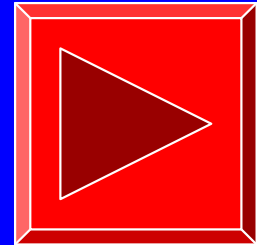
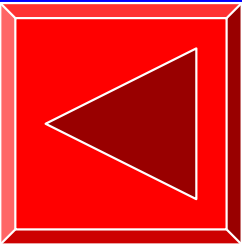
ando hn ban,ben, ba,be,
ando kher, ando foro, ando gav, ando paji,
ande nn, tbsz ban,ben, ba, be,
ande mesalya, ande piri, ande mashina,
helyhat esetben: ande gaveste, ande mande, ande
mesalyate, ande foroste, ande zubunoste, ande barate,
tbsz: ande forura, ande gada, ande mesalyande,
szó kapcsolatban: ande muro than (helyemben) ande
amaro gav (falunkban) ande amari vulyica
(utcánkban)

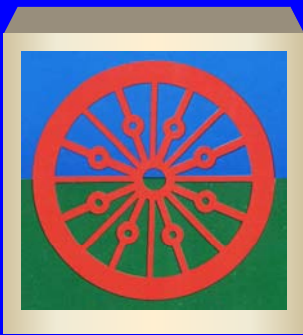
po hn ra,re, on, en,
po kher (házon) po barr (kövön) po gav (falun)

pe nn on, en, ra,re
pe mesalya (asztalon) pe zhulyi (nőn) pe bar (kerten),
helyhat esettel: pe khereste (házon) pe grasteste
(lovon) pe manusheste (emberen) pe gaveste(falun)
tbsz: pe kher (házakon) pe rom (cigányokon)

kaj hol, hová, ahol, ahová, nál, nél,
kaj si (hol van) kaj gelas (hova ment) kaj o kher
(háznál) kaj e romnyi (asszonynál) kaj o baro paji
(nagy víznél) kaj le barr (köveknél) kaj e shej
(lánynál) kaj le sheja (lányoknál)

avral po hn avral po kher (házon kívül)
avral pe nn avral pe mesalya (asztalon kívül)
avral pe tbsz avral pe kher (házakon kívül)

zhikaj meddig, ameddig, -ig, zhikaj o kher (házig)
zhi ando=zh-ando mashkar (közepéig)

karing felé, irányában karing o vesh (erdő felé)
karingal irányából

angla előtt, elé hol kérdésre: helyhat eset, angla mande
(előttem) angla khereste (ház előtt)
angla o kher (ház előtt) angla khereste (ház előtt)
hová kérdésre tárgyeset: angla man (elém)
angla e mesalya (asztal előtt)

anda ból,ből anda paji (vízből) anda kher (házból)
ért anda mande (énértem) anda tute(érted)

vash ért vash leste (érte)

bi talan, nélkül, birtokos esetet vonz: biromnyako
(nőtlen) bilovengo (pénztelen) bibaxtalo
(szerencsétlen) bimuro (nélkülem) bityiro
(nélküled) bidadesko (apátlan), bidako (anyátlan)

krujal körül, köré krujal mande (körülöttem)
krujal o kher (ház körül) krujal e mesalya (asztal
körül) krujal amari bar (kertünk körül)

kathar tól, től, kathar o rom (cigánytól)
kathar e romnyi (asszonytól)

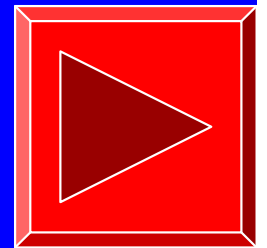
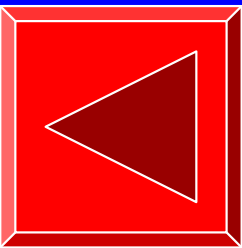
pala után, ért, pala mande (utánam) pala paji
(vízért) pala leste (utána)
helyhat eset: pala pajeste (víz után)

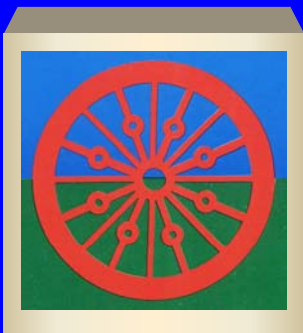
mashkar között, közé, mashkar amende (közöttünk)

misto helyett misto mande (helyettem)

pasha mellett, mellé pasha mande (mellettem)
pasha man (mellém) pasha .o kher (ház
mellett) pasha e mesalya (asztal mellett)

perdal/pordal át, keresztül, perdal zhal (átmegy) perdal po
kher(házon át) perdal pe bar (kerten keresztül)

po ként, po jekh (egyenként) po dujzhene avile (kettenként jöttek)

tela alatt, alá helyhat: tela mande (alattam)
tárgyeset: tela man (alám)

opral po opral po kher (ház fölébe)

opral pe opral pe kher (házak fölébe)

tar el, kherestar (háztól) gelastar (elment)

vorta egyenesen, vort-anda kodi (egyenest azért)

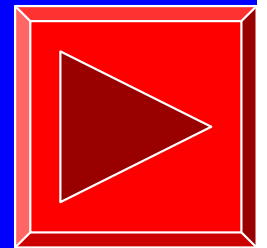
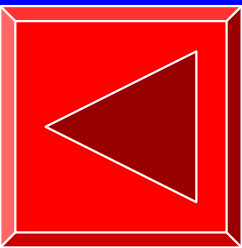
Igeképzés: -ol (szenvedő) –el, -arel, -sarel, -inel (cselekvő)
-al (személytelen) –av- (műveltető) uv(szenvedő)
-ajvel, -sajvel (középalakos) del, kerel, lel (segédigék)
főnévből, melléknévből, igéből, számnévből.

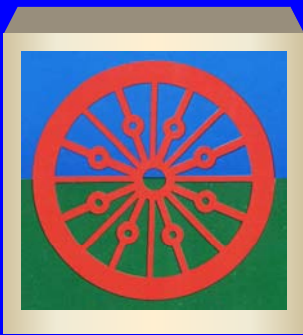
Főnévképzés:

-ari, -ica, -arica, -kinya, -arkinya, -nyi, -ori, -oro,
itiko/-ito; -in, -(o)jka, -nyiko, -o, -vo/va, -a, -izmo,
-valo, -pe/po/mo, -ipe/jipe, -ben, -masko, -mato, -ija,
-tori. Pl: drabari, drabarica, drabarkinya, grasnyi,
romnyori, romoro, shonitiko, plajin, vlaxojka,
gornyiko, cukro, hajovo, kechka, socializmo,
phurdvalo, lashipe, thojipe, xaben, xamasko,
xajimato, hodinija, iskiritori,
igéből, főnévből, melléknévből, számnévből

Melléknévképzés:

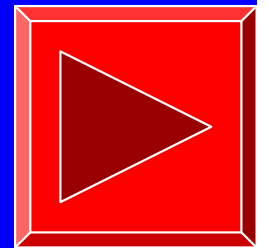
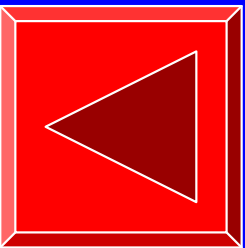
-anno, -jimasko/imasko, -uno/utno/no, -indo, -icko,
-iko/nyiko, -kano/ikano/ano/vano, -aslo/alo/valo,
-sardo, -lo, -do, -me, esko, -engo, -ako, -ango,
-iko/icko, -dino, -o, -no, -alno, -vo, -sto,
daramno, parujimasko, somnakuno, bikindo,
krajasiccko, gazhikano, shavesko, romengo, zhulyako,
*igéből, főnévből, melléknévből, számnévből,
hat.szóából, viszonyzóából*

TARTALOM

BEVEZETË LECKE.....	3.old.
1.lecke. E shkola.....	4.old.
2.lecke. O kher haj e soba.....	10.old.
3.lecke. Pe vulyica.....	14.old.
4.lecke. Krujal o kher.....	19.old.
5.lecke. E familja.....	26.old.
6.lecke. Ande shkola.....	35.old.
7.lecke. Ande bar.....	38.old.
8.lecke. Khere, pe avlina.....	41.old.
9.lecke. Kinipe.....	48.old.
10.lecke. Maladyipe.....	51.old.
11.lecke. Muro gav.....	55.old.
12.lecke. O kalendaro haj o bersh.....	62.old.
13.lecke. Ande fabrika.....	66.old.
14.lecke. Kalye jakha.....	70.old.
15.lecke. Ginajipe.....	73.old.
16.lecke. Sar kerdas o balisho kher ?.....	76.old.
17.lecke. La malyako trajo, veshesko trajo.....	81.old.
18.lecke. E vrama.....	85.old.
19.lecke. Jivende.....	90.old.
20.lecke. O krechuno.....	95.old.
21.lecke. Jekh cini fizika.....	98.old.
22.lecke. O milaj.....	102.old.
23.lecke. Dromipe.....	105.old.
24.lecke. Ande slobodno vrama.....	109.old.
25.lecke. Dialogura.....	113.old.
26.lecke. Jekh cini biologija, anatomija.....	116.old.
27.lecke. Pe poshta.....	119.old.
28.lecke. Kaj o sastyari.....	125.old.
28.lecke. Ande bari bolta.....	132.old.
30.lecke. Patradyi.....	137.old.
31.lecke. Romano folkloro.....	141.old.
32.lecke. E romani shib.....	149.old.
NYELVTANI TÁBLÁZATOK.....	150.old.

A cigány nyelv hangjai és kiejtésük:

Az eltérő magánhangzók kiejtése:

- a magyar a és á közötti hang (mint a palóc a)
- e lehet zártabb és nyíltabb is
(i o u hasonló mint a magyarban)

Magyar eredetű szavakban előfordul ü és ö is, melyeket korábban a cigány nyelv i-vel, illetve e-vel helyettesített.

A mássalhangzók kiejtése:

A magyarral megegyező kiejtésűek:

b c d f g h j k l m n ny p r t ty v z betűk.

A magyarral megegyező kiejtésűek – más írásjelekkel – a következők:

ch = cs

dy = gy

sh = s

s = sz

zh = zs

dzh = dzs

A magyarban elő nem forduló hangok:

1. x:erős h, torokhang, a magyar *doh* szóban van hasonló
2. kh ph th: hehezett hangok, mint a *fákhoz*, *kaphat*, *vethet* szavakban, de a szótaghatár eléjük kerül.
3. ly: nem azonos ejtésű az orosz lágy l-lel, ellenben ilyen a szlovák (*l'*) a spanyol (*ll*) vagy az olasz (*gli*) lágy l hangja
4. Az sh és zh hangoknak volt lágy párja is. A mai kiejtésben ez a különbség eltűnően van.

